การสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ปริญญานิพนธ์

ของ

โสวภา สงขาว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
มีนาคม 2558

การสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ปริญญานิพนธ์

ของ

โสวภา สงขาว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
มีนาคม 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

บทคัดย่อ

ของ

โสวภา สงขาว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
มีนาคม 2558

โสวภา สงขาว. (2558). *การสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง*. ปริญญานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์: รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์.

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง การสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

2. ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ผลจากการวิจัยพบว่า มโนราห์เลื่อน ไสนาว หรือนายเลื่อน สังฆรักษ์ เกิดในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงมโนราห์อย่างเป็นเลิศ แห่งบ้านไสมะนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ได้เรียนการแสดงมโนราห์จากมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา จากนั้นก็ได้ไปเรียนต่อกับมโนราห์คล้าย มโนราห์ชุ่ม และมโนราห์สีเงิน ต่อมาได้ก่อตั้งคณะมโนราห์เป็นของตนเองขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 และทำการแสดงมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 9 ทั้งยังมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดตรังและในจังหวัดใกล้เคียง ชีวิตในบั้นปลายของมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นได้บวชเป็นพระภิกษุจำวัดอยู่ที่วัดไทรทอง และมรณภาพไปด้วยอายุประมาณ 70 กว่า ในปี พ.ศ. 2513

สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นสายตระกูลมโนราห์ที่สำคัญที่อยู่ในจังหวัดตรัง ปัจจุบันมีผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติจำนวน 7 คน สายศิษย์จำนวน 11 คน และมีคณะมโนราห์ที่สืบทอดจำนวน 4 คณะ ด้านการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์ ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติอย่างเคร่งครัดดังเช่นแต่เดิมมา โดยมีพิธีกรรมในการสืบทอดที่สำคัญคือ พิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง พิธีกรรมรำสอดเครื่อง พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ และพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการแสดงมโนราห์เป็นแบบ“มุขปาฐะ” ด้านการแต่งกายพบว่า มีการพัฒนาและมีการคิดค้นเครื่องแต่งกายขึ้นใหม่เพื่อใช้ในการแสดง ส่วนเรื่องเครื่องดนตรีพบว่า มีการนำวัสดุทดแทนมาทำเครื่องดนตรี มีการนำคีย์บอร์ดไฟฟ้ามาใช้บรรเลงในคณะมโนราห์ เพื่อให้เกิดความเป็นดนตรีร่วมสมัย ส่วนบทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมรำสอดเครื่องนั้น เป็นบทโบราณดั้งเดิม ไม่ทราบผู้แต่ง ได้แก่บทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ การขับร้องในพิธีกรรมลูกศิษย์จะต้องขับร้องตามครูมโนราห์ทีละวรรค จากนั้นลูกคู่จะร้องรับอีกทีหนึ่ง มีการเพิ่มเติมคำลงไปในบทร้องเดิม ที่เรียกว่า “สร้อย” การขับร้องเป็นภาษาถิ่นใต้ โดยมีการใช้กลุ่มเสียงเพียงแค่ 3 เสียง ได้แก่ เสียงโน้ตตัวโทนิก คู่ 3 ไมเนอร์ และคู่ 4 เพอร์เฟค

THE INHERRITANCE OF LUAN SAINOW MANORAH TROUPE KHOKSABA SUB-DISTRICT, NAYONG DISTRICT, TRANG PROVINCE

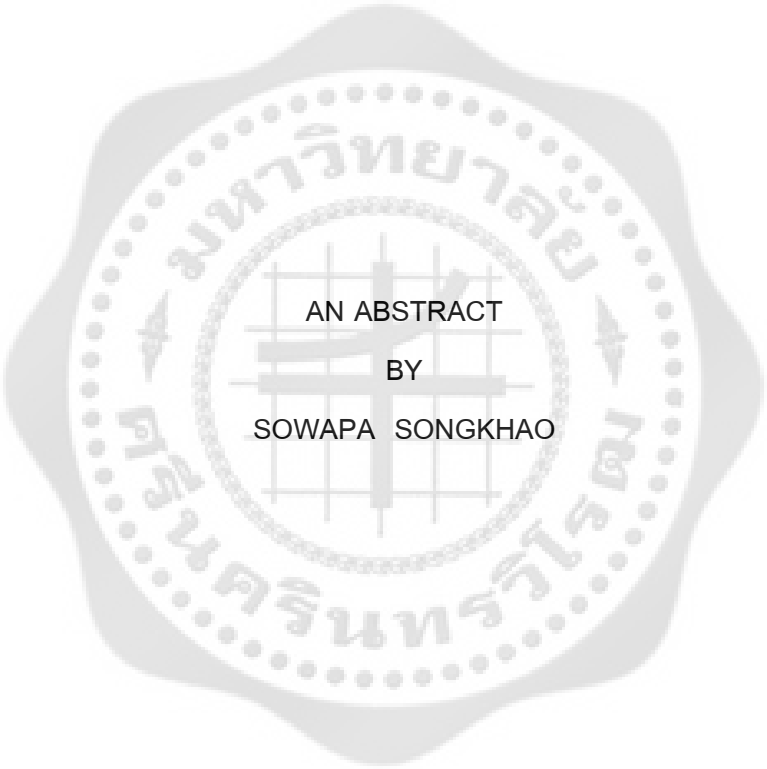

AN ABSTRACT

BY

SOWAPA SONGKHAO

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University
March 2015

Sowapa Songkhao. (2015). *The Inheritance of Luan Sainow Manorah Troupe, Khoksaba Sub-District, Nayong District, Trang Province*. Master Thesis, M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School. Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Pro. Dr. Manop Wisuttipat.

The thesis is research about "*The Inheritance of Luean Sainow Manorah Troupe, Khoksaba Sub-District, Nayong District, Trang Province"* with the following purpose:

1. To study the history and the actual status of Leuan Sainow Manorah Troupe.
2. To study the cultural inheritance of Luean Sainow Nora dance troupe.

According to the research, it's found that Luean Sainow Nora dance (Mr. Luean Sangkarak) was born in the reign of King Rama the fifth. He was an expert of Nora dance at Sai-ma-nao village, *Khoksaba Sub-District, Nayong District, Trang.* Luean Sainow started learning Nora dance with Kling Sangkarak Manorah ; his father. Then he had a chance to learn more about Nora dance with Klai Manorah, Choom Manorah and Sri-Nguen Manorah. In the reign of King Rama the seventh, Luean Sainow founded his own Nora dance troupe and performed Nora dance until the reign of King Rama the ninth. During that time, Nora dance troupe of Luean Sainow has been famous in Trang province and nearby province. In the terminal of Luean Sainow's life, he ordained into monkhood at Sai-Thong temple and passed away at the 70th of his life in 1970.

So far the Nora dance troupe of Luean Sainow is the pretty important Nora dance troupe of Southern of Thailand especially in Trang Province. Moreover at the present moment, there are many inheritors who carry on the traditional Nora dance from Luean Sainow; his relatives (seven people) and his students (eleven people), it's found that there are four Nora dance troupes which have descended from Luean Sainow and still been performing.

Regarding to the traditional Nora dance performance inheritance, the custom and procedure still remain strictly as same as it was in the past. Nora - dancing performance is still a part of the important ritual such as Pa-Dek-Kao-Rong rite ,Ram-Sod-Klueng rite, Pook-Pha-Yai rite and Pook-Pha-Ploy rite. How to pass on the knowledge of Nora-dancing performance is the oral tradition. In part of costume, it has been developing and creating new dresses to use in the performance. The music instrument is found that the replacing material is used to be a music instrument such as an electronic keyboard in order to produce the contemporary music in Nora dance troupe. For the Nora-dancing poem used in the Ram-Sod ceremony, it is still the traditional poem (unknown poet). The poem singing in the ceremony is started by Nora dance teacher and then come after straight away by the disciple one by one sentence. Then chorus will sing afterwards by adding the suffix called "Soi" in the previous poem. The singing will be shown in the traditional southern of Thai language with 3 voice groups only ; tonic, m3 and P4

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือและคอยช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านดังรายนามต่อไปนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ ประธานสอบปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ที่คอยแนะนำให้คำปรึกษา และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจนทำให้ปริญญานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ตลอดจนถึงบุคคลข้อมูลทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลสำคัญต่างๆ ในการทำปริญญานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ทุนสนับสนุนในการวิจัย ขอขอบพระคุณ ครอบครัวกู่กิจวัฒนา ครอบครัวเขมาปทุมศักดิ์ คลินิกทันตกรรมบ้านปันยิ้ม และคุณวรรดี จิตนิรัตน์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เรื่องทุนการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนในระดับปริญญาโท และสามารถทำปริญญานิพนธ์นี้ได้สำเร็จ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อนรรฆ จรัณยานนท์ ที่ได้ให้คำปรึกษาในการเขียนบันทึกโน้ต ตลอดจนถึงคณาจารย์ทุกท่าน ในสาขาวิชาดนตรีสากล สาขาวิชาดนตรีไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่คอยให้กำลังใจ และให้ความอนุเคราะห์เรื่องอุปกรณ์เก็บข้อมูลภาคสนาม ในการทำปริญญานิพนธ์เล่มนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อชีพ คุณแม่จินดา สงขาว และขอขอบคุณทุกคนในครอบครัวของผู้วิจัย รวมถึงทุกๆคน ที่คอยให้กำลังใจและคอยสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำปริญญานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี สุดท้ายนี้ขอให้บุญกุศลจากการทำปริญญานิพนธ์เล่มนี้จงส่งผลให้ผู้ที่กล่าวมาข้างต้นจงมีแต่ความสุขความเจริญยิ่งๆขึ้นไป

โสวภา สงขาว

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	1
	ภูมิหลัง	1
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย	3
	ความสำคัญของการวิจัย	3
	ขอบเขตของงานวิจัย	4
	ข้อตกลงเบื้องต้น	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
	กรอบแนวคิด	6
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	7
	เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง	7
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	27
	การศึกษาข้อมูล	27
	การรวบรวมข้อมูล	28
	การวิเคราะห์ข้อมูล	28
	การนำเสนอข้อมูล	30
4	**ผลการศึกษา**	31
	ประวัติมโนราห์เลื่อน ไสนาว	31
	ประวัติคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว	34
	สมาชิกในคณะ	34
	โอกาสในการแสดงมโนราห์	54
	การรับงานและรายได้	56
	การเดินโรง	58
	เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง	59
	ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับคณะ	64
	บทบาทของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่มีต่อชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)		
	สภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว	68
	ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว	68
	ผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ	70
	ผู้สืบทอดที่เป็นสายศิษย์	79
	คณะมโนราห์ที่สืบทอด	95
	คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลศิลป์	95
	สมาชิกในคณะ	96
	โอกาสในการแสดงมโนราห์	106
	การรับงานและรายได้	107
	การเดินโรง	109
	เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง	110
	คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	113
	สมาชิกในคณะ	114
	โอกาสในการแสดงมโนราห์	121
	การรับงานและรายได้	123
	การเดินโรง	126
	เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง	127
	คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	131
	สมาชิกในคณะ	131
	โอกาสในการแสดงมโนราห์	138
	การรับงานและรายได้	140
	การเดินโรง	143
	เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง	144
	คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์	147
	สมาชิกในคณะ	148
	โอกาสในการแสดงมโนราห์	154
	การรับงานและรายได้	155
	การเดินโรง	158
	เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง	159

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมในการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว	160
ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในพิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์	160
ช่วงเวลาในการจัดพิธีกรรม	161
โรงพิธีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม	161
เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรม	163
พิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์	163
พิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง	163
พิธีกรรมรำสอดเครื่อง	168
พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่	175
พิธีกรรมผูกผ้าปล่อย	193
การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์	198
ท่ารำมโนราห์ที่เป็นท่าครูสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว	205
เครื่องแต่งกายของการแสดงมโนราห์	227
เครื่องแต่งกายของตาพราน	229
เครื่องแต่งกายของนางทาสี	230
เครื่องแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นชาละวัน	231
เครื่องแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นเสือเฒ่า	231
เครื่องแต่งกายของลูกคู่	232
ความเชื่อเรื่องเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์	232
ศึกษาการแสดงดนตรีพิธีกรรมความเชื่อในการรำ “สอดเครื่อง”	
เพื่อสืบทอดเชื้อสายมโนราห์	234
เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรม	234
บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง	236
บทคุณครู	236
บทครูสอน	249
บทสอนรำ	257

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	265
สรุปผลการวิจัย	265
อภิรายผล	277
ข้อเสนอแนะ	278
บรรณานุกรม	279
ภาคผนวก	282
ภาคผนวก ก	283
ภาคผนวก ข	291
ภาคผนวก ค	294
ประวัติย่อผู้วิจัย	297

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	มโนราห์เลื่อน ไสนาว	31
2	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว	33
3	นายขำ ชูประสิทธิ์	35
4	แผนผังการเรียนดนตรีโนราของนายขำ ชูประสิทธิ์	37
5	นายเทพ ทองโอ	37
6	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ช่วน ขุนทอง	39
7	มโนราห์น้อม ชัยมงคล	39
8	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล	41
9	แผนผังการเรียนดนตรีโนราของนายช่วย ทองโอ	42
10	พรานเหล็ก สังฆรักษ์	42
11	แผนผังการเรียนของพรานเหล็ก สังฆรักษ์	43
12	มโนราห์แคล้ว ทองขาว	43
13	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์แคล้ว ทองขาว	44
14	มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์	44
15	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์	46
16	มโนราห์สมนึก ดำรักษ์	46
17	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สมนึก ดำรักษ์	47
18	มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว	47
19	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว	48
20	มโนราห์พัว เกื้อแก้ว	48
21	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์พัว เกื้อแก้ว	49
22	มโนราห์ระเบียบ รัตนะ	50
23	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ	51
24	มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์	51
25	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์	52
26	มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด	53
27	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์หนูจิต เกื้อรอด	54
28	ทับโนรา	60
29	กลองโนรา	60
30	โหม่ง	61

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

31 ฉิ่ง 62
32 แตระ 62
33 ปี่ 63
34 กำพรวดปี่และลิ้นปี่ 63
35 แผนผังใหญ่ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว 69
36 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ 71
37 มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ 71
38 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ 72
39 มโนราห์โสวภา สงขาว 73
40 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์โสวภา สงขาว 74
41 มโนราห์ไชยา รอดคืน 75
42 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ไชยา รอดคืน 76
43 มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ 76
44 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ 77
45 มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ 77
46 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ 78
47 มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ 78
48 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ 79
49 มโนราห์น้อม ชัยมงคล (2) 80
50 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล 81
51 มโนราห์ระเบียบ รัตนะ(2) 81
52 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ 83
53 มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ 83
54 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ 84
55 มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) 84
56 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) 85
57 มโนราห์ถาวร รัตนะ 86
58 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ 87
59 มโนราห์สณชัย บุญมาก 87
60 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สณชัย บุญมาก 88

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

61 มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว 89
62 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว 90
63 มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว 90
64 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว 91
65 มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ 91
66 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ 92
67 มโนราห์วรรณะ รัตนะ 93
68 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์วรรณะ รัตนะ 94
69 มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ 94
70 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ 95
71 แผนผังใหญ่คณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว 95
72 แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ 96
73 มโนราห์น้อม ชัยมงคล (3) 96
74 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล 97
75 นางเลี่ยน ชัยมงคล (ชูประสิทธิ์) 97
76 นายวิรัตน์ ชัยมงคล 98
77 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายวิรัตน์ ชัยมงคล 99
78 มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) (2) 99
79 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) 100
80 มโนราห์สณชัย บุญมาก(2) 100
81 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สณชัย บุญมาก 101
82 นายจบ โออิน 101
83 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจบ โออิน 102
84 นายจำเนียร ชัยณรงค์ 102
85 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจำเนียร ชัยณรงค์ 103
86 นายประเดื่อง ชุบเชื้อ 103
87 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายประเดื่อง ชุบเชื้อ 104
88 นายชานนท์ นวลนิ่ม 104
89 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายชานนท์ นวลนิ่ม 105
90 พรานแก้ว ทองโอ 105

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
91	ทับโนรา ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์	110
92	กลองโนรา ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์	111
93	โหม่ง ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์	111
94	ฉิ่ง ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์	112
95	แตระ ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์	112
96	ปี่ ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์	113
97	แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	114
98	มโนราห์ถาวร รัตนะ (2)	114
99	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ	115
100	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว	116
101	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ประดับ อิฐุประเสริฐุ	116
102	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์วรรณะ รัตนะ	117
103	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ	118
104	นายจิต อิฐุประเสริฐุ	118
105	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจิต อิฐุประเสริฐุ	118
106	นายเขียน สุขคุ้ม	119
107	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายเขียนสุขคุ้ม	119
108	นางจินดา สุขคุ้ม	120
109	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนางจินดา สุขคุ้ม	120
110	นายสมปอง เดชอรัญ	121
111	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายสมปอง เดชอรัญ	121
112	ทับโนรา ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	127
113	กลองโนรา ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	127
114	โหม่ง ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	128
115	ฉิ่ง ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	129
116	แตระ ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	129
117	ปี่ ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	130
118	คีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233	130
119	แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์ประจบน้อยศ.น.ป.	131
120	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์	132

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
121	มโนราห์น้อย สังฆรักษ์	132
122	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อย สังฆรักษ์	133
123	มโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว (2)	133
124	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว	134
125	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์	134
126	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์	135
127	นายเชือบ นาทุ่งนุ้ย	135
128	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายเชือบ นาทุ่งนุ้ย	136
129	นายอัครเดช เหมะรักษ์	136
130	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายอัครเดช เหมะรักษ์	137
131	นายดุสิต มากมูล	137
132	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายดุสิต มากมูล	137
133	นายประสิทธิ์ นาทุ่งนุ้ย	138
134	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายประสิทธิ์ นาทุ่งนุ้ย	138
135	ทับโนรา ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	144
136	กลองโนรา ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	144
137	โหม่ง ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	145
138	ไม้สำหรับตีโหม่ง ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	145
139	ฉิ่ง ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	146
140	แตระ ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	146
141	ปี่ ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	147
142	กำพรวดปี่และลิ้นปี่ ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.	147
143	แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์	148
144	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ	149
145	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์	150
146	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ	151
147	แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์	152
148	พรานครบ หนูช่วย	152
149	แผนผังการเรียนแสดงเป็นนายพรานของพรานครบ หนูช่วย	153
150	นายจัด คล้ายเถาว์	153

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
151	แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจัด คล้ายเถาว์	153
152	โรงโนราที่ใช้เป็นโรงหัดของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์	162
153	การมุงกะแชงตรงจั่วหลังคาโรงโนราของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	162
154	การมุงกะแชงตรงกลางหลังคาโรงโนราของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์	162
155	ของที่ใช้ในพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง	164
156	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีขอที่ขอทาง	165
157	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังจูงเด็กเข้าโรงโนรา	166
158	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังเซ่นเครื่องสังเวย	167
159	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังให้ลูกศิษย์รำและขับบทตาม	167
160	ของที่ใช้ในพิธีกรรมรำสอดเครื่องตรงท้องโรงพิธี ณ โรงหัด	169
161	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังลงอักขระอาคมลงบนชุดมโนราห์	171
162	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีใส่เครื่องลูกปัดให้กับลูกศิษย์	172
163	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีใส่กำไล(สอดหมัรุย)ให้ลูกศิษย์	172
164	มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีใส่เล็บให้ลูกศิษย์	172
165	มโนราห์สณชัย บุญมาก ให้ลูกศิษย์รำและขับบทตาม	173
166	มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีกรรมรำสอดเครื่อง ณ โรงพิธีโนราโรงครู	174
167	มโนราห์ถาวร รัตนะ ลงอักขระอาคมก่อนจะใส่เล็บโนราให้กับลูกศิษย์	175
168	มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีใส่เทริดให้กับลูกศิษย์	175
169	มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีตั้งบ้านตั้งเมือง	180
170	บรรยากาศการทำพิธีสึกที่โรงโนรา	180
171	ของที่ใช้เซ่นไหว้บนศาลพาไล	181
172	มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังเซ่นของบนศาลพาไล	182
173	มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ให้กับลูกศิษย์	185
174	ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่กำลังรำและขับบทตามครูมโนราห์อุปัชฌาย์	185
175	เข้(จระเข้)ที่ใช้ในพิธีแทงเข้	186
176	การจุดเทียนเวียนแว่นหวี ทำพิธีเชิญขวัญ	187
177	บรรยากาศการรำคล้องหงส์	188
178	บรรยากาศขณะรำแทงเข้(จระเข้)	189
179	บรรยากาศขณะสวดปลงสังขารบังสุกุลตายให้กับเข้(จระเข้)	189
180	บรรยากาศในการรำสามวัดสามบ้าน(รำที่วัด)	191

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
181	บรรยากาศในการรำสามวัดสามบ้าน(รำที่บ้าน)	192
182	ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยกำลังเดินวนรอบท้องโรงพิธี	195
183	มโนราห์สณชัย บุญมาก นำผ้าขาวผูกที่คอผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อย	195
184	ภาพบรรยากาศขณะมโนราห์สณชัย บุญมาก ทำพีธีกรรมผูกผ้าปล่อย	197
185	ท่าการกดนวดดัดมือและนิ้วมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป	199
186	ท่าการกดนวดดัดแขน มือและนิ้วมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป 1	199
187	ท่าการดัดแขน มือและนิ้วมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป 2	200
188	ท่าการดัดแขน ขา หลัง และข้อมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป	200
189	ท่าการดัดหลัง	201
190	มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์กำลังสอนลูกศิษย์รำมโนราห์ตัวอ่อน หรือมโนราห์โดกอ่อน (กระดูกอ่อน)	202
191	มโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้วกำลังประคองลูกศิษย์ขณะฝึกรำมโนราห์ตัวอ่อน หรือมโนราห์โดกอ่อน (กระดูกอ่อน)	202
192	ท่าแม่ลาย หรือท่าแม่ลายกนก	205
193	ท่าราหูจับจันทร์ หรือท่าเขาควาย	206
194	ท่าขี้หนอนใหญ่ (ท่ากินนรใหญ่)	206
195	ท่าบัวตูม	207
196	ท่าบัวแย้ม	207
197	ท่าบัวแซม	208
198	ท่าแมงมุมชักใย	208
199	ท่าหงส์ทอง	209
200	ท่ารำเทียมบ่า	209
201	ท่าผาหลา	210
202	ท่ารำเทียมพก	210
203	ท่าพระรามแผลงศร	211
204	ท่าสะพานโค้ง	212
205	ท่าสะพานโค้งตั้งคาง หรือท่าตุงปลายคาง	212
206	ท่าสะพานโค้งยืน หรือท่าไชท้องห้อย	213
207	ท่าสะพานโค้งนั่ง	213
208	ท่าตั้งขาขวา (ท่าขี้หนอนน้อยประยุกต์)	214

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
209	ท่าตั้งขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยประยุกต์)	214
210	ท่านั่งเกี่ยวขาขวา (ท่าขี้หนอนน้อยเกี่ยวก้าน)	215
211	ท่านั่งเกี่ยวขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยเกี่ยวก้าน)	215
212	ท่าขี้หนอนใหญ่ (ท่ากินนรใหญ่)	216
213	ท่ารำพดในถาด	216
214	ท่ารำพดในถาดประยุกต์(ผสมกับท่าราหูจับจันทร์ หรือท่าเขาควาย)	217
215	เทริด	217
216	หัวบ่า หรือบ่า	218
217	ปิ้งคอ	218
218	สายคอ	219
219	รอบอก พานอก หรือพานโครง	219
220	สายพายเหรง หรือสายสังวาลย์	220
221	ทับทรวง ซับทรวง หรือตาบ	220
222	ปีกนกแอ่น	221
223	ประจำยาม	221
224	ปีก หรือหางหงส์	222
225	สนับเพลา หรือกางเกงโนรา	222
226	ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว แบบโบราณ	223
227	ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว แบบสำเร็จรูป	223
228	หน้าผ้าและผ้าห้อย	224
229	กำไลต้นแขนและปลายแขน	224
230	กำไลมือ	225
231	ปั้นเหน่ง	225
232	เล็บ	226
233	มโนราห์น้อม ชัยมงคล ใช้ผ้าผูกคอหรือผ้าพันคอ เป็นเครื่องแต่งกายชิ้นหนึ่งในการแสดงมโนราห์	226
234	การแต่งกายของมโนราห์เด็กสมัยก่อน	228
235	การแต่งกายของมโนราห์เด็กในปัจจุบัน	229
236	การแต่งกายของตาพราน	230

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
237	หน้าทาสี หรือหัวทาสี	230
238	การแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นชาละวัน	231
239	การแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นเสือเฒ่า	232

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ศิลปวัฒนธรรมของชนชาติไทยเรานั้น มีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งก็จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษาถิ่น การแต่งกาย ศิลปะ การแสดง ดนตรี นาฏศิลป์ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมความเชื่อต่างๆอันสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในพื้นที่นั้นๆตลอดจนถึงธรรมเนียมข้อปฏิบัติต่างๆที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งล้วนแล้วแต่บ่งบอกถึงความเจริญงอกงามทางด้านศิลปวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ว่ามีมากน้อยเพียงใด

ภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าอยู่มากมายหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแสดงพื้นบ้าน ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนตามแบบฉบับของชาวใต้ ได้แก่ หนังตะลุง โนรา ลิเกป่า เพลงบอก รองเง็ง เป็นต้น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โนรานั้นเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชาวบ้านได้สืบทอดต่อกันมา การแสดงมีทั้งการรำ การขับร้อง และแสดงเป็นเรื่องราว (ราตรี ศรีสุวรรณ. 2542: 20) โนราเป็นการแสดงที่มีความเกี่ยวพันธ์ทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความผูกพันธุ์ระหว่างชุมชนกับตัวโนรา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆของสังคม ทั้งด้านสภาพทางการเงิน การประกอบอาชีพ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถจำแนกมูลเหตุต่างๆได้ดังนี้ ลักษณะโรงโนราที่ใช้ทำการแสดง ลักษณะการแต่งกาย ลูกคู่ บทกลอนที่ใช้ร้อง การเดินโรง ผู้แสดง ขนบธรรมเนียมในการแสดง เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง แสงสีเสียง ท่ารำ และการประชันโรง (ประหยัด เกษม. 2538: 155)

ดนตรีมโนราห์เป็นดนตรีอีกชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ที่มีลักษณะเป็นแบบคตินิยม การเล่นดนตรีนั้นมีความไพเราะกลมกลืน ซึ่งมีการจัดสรรองค์ประกอบทางด้านดนตรีและการผสมวง ลักษณะของการบรรเลงดนตรีมโนราห์นั้น คล้ายคลึงกับดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังตะลุง โดยมีลักษณะของการเน้นเสียงของเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมาช่วยเสริมในการเชิดตัวหนังตะลุง ดนตรีมโนราห์นั้น จะเน้นการใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องกระทบเป็นสำคัญ เช่น กลองทับ เป็นต้น ซึ่งการบรรเลงเครื่องกระทบจะส่งผลต่อท่ารำและการเคลื่อนที่นั่นเอง ท่วงทำนองและอารมณ์ของบทเพลงบางบทนั้น จะมีการใช้เรื่องการเปรียบเทียบมูลฐานทางด้านดนตรี ดนตรีมโนราห์มีระบบที่เป็นมูลฐานที่มีความสมบูรณ์และเหมาะสมลงตัวเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในเรื่องของการผสมวงดนตรีมโนราห์หรือผู้ขับบท ก็คือมโนราห์และลูกคู่อาจรวมไปถึงมโนราห์คนอื่นๆหรือนักดนตรีด้วย ซึ่งในความสำคัญนี้เองจึงจำเป็นจะต้องใช้ด้านทักษะและไหวพริบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมือทับหรือผู้เล่นกลองทับ ที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการขับร้องบทกลอนมโนราห์ และต้องเข้าใจถึงลักษณะของการบรรเลงทั้งหมดในการแสดงอย่างชำนาญ จึงจำเป็นต้อง

ใช้ไหวพริบในการเปลี่ยนจังหวะหน้าทับอย่างฉับพลันทันทีทันใด โดยให้ทันต่อผู้รำเป็นต้น (ชวน เพชรแก้ว. 2543: 31-32) และนอกจากนี้ยังมีการสืบทอดประเพณีการเล่นอย่างมีแบบแผน มีขนบธรรมเนียมประเพณีข้อปฏิบัติในการแสดงอย่างเป็นลำดับ สามารถแยกออกมาได้อย่างชัดเจน ซึ่งดนตรีมีส่วนช่วยทำให้การแสดงนั้นมีความสมจริงสมจัง หรือสร้างจินตนาการต่างๆได้อย่างวิเศษ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดงได้แก่ ปี่ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง และแตระ (วิรัตน์ เลี้ยงสมบูรณ์. 2542: 29)

"มโนราห์" เป็นศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้าน ที่อยู่คู่กับชาวใต้มานานตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งไม่ใช่เป็นการแสดงเพียงเพื่อความบันเทิงเริงใจเท่านั้น แต่ยังแฝงไปด้วยพิธีกรรมและคติความเชื่อต่างๆ อันสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวใต้ โดยเฉพาะการเคารพนับถือครูหมอโนรา ตายายโนรา ที่ลูกหลานชาวใต้เชื้อสายมโนราห์ ต่างเคารพนับถือบูชาและมีการสืบทอดเชื้อสายต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน รูปแบบของการแสดงมโนราห์ มีทั้งการขับร้องบทกลอนมโนราห์ ท่วงท่าการร่ายรำที่สวยงาม ตลอดจนถึงการจับบทแสดงเป็นเรื่องราว โดยมีลูกคู่คอยตีเครื่องบรรเลงดนตรีประกอบกับการแสดง อันมีจังหวะลีลาอันเร้าใจ ผสมกลมกลืนกับลีลาการร่ายรำการขับบท ได้อย่างลงตัว จึงทำให้มโนราห์เป็นที่นิยมและเป็นขวัญใจของชาวใต้ตลอดมา

"คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว" เป็นอีกคณะหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นต้นตระกูลเชื้อสายครูมโนราห์ที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงโด่งดังมากของตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ที่มีการแสดงเป็นรูปแบบมโนราห์โบราณดั้งเดิม ทั้งในด้านการร่ายรำ การขับบท การจับบทแสดงเป็นเรื่องราว ตลอดจนถึงด้านดนตรีพิธีกรรมและคติความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์ ซึ่งยังคงสืบทอดเป็นแบบโบราณดั้งเดิมที่หาดูได้ยาก ซึ่งนับว่าเป็นเชื้อสายมโนราห์ที่มีความน่าสนใจมากเลยทีเดียว ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน "มโนราห์เลื่อน ไสนาว" จะได้เสียชีวิตไปนานมากแล้วก็ตาม แต่ชื่อเสียงก็ยังคงอยู่เป็นที่รู้จักของคนในชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และพื้นที่ใกล้เคียงจนถึงทุกวันนี้ "มโนราห์เลื่อน ไสนาว" ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆเกี่ยวกับมโนราห์ ให้กับลูกศิษย์ลูกหาที่สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากตนในทุกๆเรื่อง ทั้งด้านรูปแบบวัฒนธรรมดนตรีพิธีกรรมและคติความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวกับมโนราห์ ท่ารำมโนราห์ การขับบทกลอนมโนราห์ ตลอดจนถึงธรรมเนียมข้อปฏิบัติตั้งแต่โบราณดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์ ก็ได้ถ่ายทอดให้กับบรรดาลูกศิษย์ลูกหาอย่างครบถ้วน แต่วิชาความรู้ที่ได้ถ่ายทอดให้นั้น ก็ยังคงอยู่ในสภาวะที่ใกล้จะสูญหาย เพราะว่าบรรดาลูกศิษย์ ณ ปัจจุบันนี้นั้นแก่ชรากันมากแล้ว และหาผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อได้ยาก เพราะการที่จะสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายๆเลย ต้องมีใจรัก มีความรู้ความชำนาญในการแสดงมโนราห์ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการบ่มเพาะนานพอสมควร และต้องผ่านพิธีกรรมในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ตามระเบียบขั้นตอนธรรมเนียมโบราณที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และยังมีปัจจัยองค์ประกอบอื่นๆอีกมากมาย จึงจะมีคุณสมบัติเพียบพร้อมครบถ้วน ที่จะสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องรีบศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ตลอดจนถึง รูปแบบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์ ในพิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อมโนราห์สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เพื่อรวบรวมข้อมูลปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไว้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์มโนราห์แบบโบราณดั้งเดิม และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว
2. ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ความสำคัญของการวิจัย

คณะมโนราห์ของภาคใต้ในปัจจุบัน เริ่มมีการปรับเปลี่ยนลักษณะทางด้านดนตรีมากยิ่งขึ้น เพื่อความอยู่รอดในสังคมยุคปัจจุบัน โดยการนำเอาเครื่องดนตรีสากล เข้ามาประสมวงร่วมเล่นบรรเลงกับเครื่องดนตรีของมโนราห์แบบดั้งเดิม รูปแบบของการแสดงก็เริ่มเปลี่ยนไป โดยมีการร่ายรำมโนราห์ในช่วงแรกๆของการแสดง แล้วเริ่มปรับเปลี่ยนมาเป็นการแสดงแบบวงดนตรีลูกทุ่ง โดยมีการร้องเพลงลูกทุ่งและมีหางเครื่องเต้นประกอบไปด้วย ซึ่งมีผลทำให้บทบาทของมโนราห์โบราณแบบดั้งเดิมลดน้อยถอยลงไป เพราะต้านกับกระแสสังคมในยุคปัจจุบันไม่ไหว จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง เพื่อให้คณะมโนราห์ของตนอยู่รอด และแนวโน้มของมโนราห์โบราณดั้งเดิมก็เริ่มสูญหายไป ปัจจุบันคณะมโนราห์ที่มีรูปแบบของการแสดงเป็นมโนราห์โบราณดั้งเดิมนั้นหาดูได้ยาก แต่ก็ยังพอมีหลงเหลืออยู่บ้างอย่างเช่นที่ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งมีคณะมโนราห์ที่มีการแสดงแบบโบราณดั้งเดิมจริงๆหลงเหลืออยู่ และมีการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ด้วยกันทั้งหมด 3 สาย หนึ่งในนั้นมีเชื้อสายมโนราห์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ “เชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว” ซึ่งเป็นคณะที่เก่าแก่ของตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และมีชื่อเสียงโด่งดังมากในอดีตของตำบลโคกสะบ้า ถึงแม้ว่าปัจจุบันมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะเสียชีวิตไปนานมากแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีลูกศิษย์ลูกหา ที่ยังสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่ออยู่ ทั้งในด้านรูปแบบวัฒนธรรมพิธีกรรมความเชื่อต่างๆท่ารำมโนราห์ บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้อง ซึ่งยังคงรูปแบบฉบับดั้งเดิมของมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่อย่างครบถ้วน แต่ก็ยังอยู่ในสภาวะที่น่าเป็นห่วงด้วยเช่นกัน เพราะว่าลูกศิษย์ลูกหาที่ยังหลงเหลืออยู่ ณ ปัจจุบันนี้ ล้วนแต่เปรียบเสมือนไม้ใกล้ฝั่งเข้าไปทุกทีๆการที่จะหาใครสักคน มาสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อนั้นหาได้ยากและไม่ใช่เรื่องง่ายๆหรือเพียงแค่มาฝึกหัดรำมโนราห์แล้วจะสามารถสืบทอดต่อได้เลยนั้นไม่ใช่เลย เพราะว่ายังมีปัจจัยและองค์ประกอบอื่นๆอีกมากมาย จึงจะมีคุณสมบัติเพียบพร้อมครบถ้วน ที่จะเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อได้ การที่จะก้าวมาสู่ตำแหน่ง “โนราใหญ่” หรือ “นายโรง” ไม่ใช่เรื่องง่ายๆเลย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรีบศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

2. เพื่อให้ทราบถึงการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว เพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ไว้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์มโนราห์แบบโบราณดั้งเดิม และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล เฉพาะในเขตพื้นที่ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

2. ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

3. การศึกษาสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เกี่ยวข้องกับผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะคณะมโนราห์และผู้สืบทอดที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงมโนราห์ประกอบพิธีกรรมได้เท่านั้น

4. ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

5. การศึกษาดนตรีพิธีกรรมความเชื่อการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะดนตรีพิธีกรรมความเชื่อในการรำ “สอดเครื่อง” เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาดนตรีพิธีกรรมความเชื่อการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะบทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องประกอบดนตรีในพิธีกรรมการรำ “สอดเครื่อง” เท่านั้นและบันทึกเป็นระบบโน้ตสากล

นิยามศัพท์เฉพาะ

กาศครู หมายถึง การรำลึกถึงครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มโนราห์นับถือ

การถ่ายทอด หมายถึง การสอนวิชาความรู้ต่างๆให้กับผู้เรียน

การสืบทอดเชื้อสาย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ตกทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยแบ่งออกเป็นสองสาย คือ 1. สายเครือญาติ 2. สายศิษย์

ขับบท หมายถึง การขับร้องบทกลอนมโนราห์

คติความเชื่อ หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อมั่น อันยึดถือจากแรงศรัทธา

ค่าราช หมายถึง เงินค่าตอบแทนในการแสดงมโนราห์ ที่ทางเจ้าภาพจะต้องจ่ายให้กับคณะมโนราห์

ครูหมอโนรา หมายถึง เป็นครูบาอาจารย์ ตายายโนรา เป็นสิ่งศักดิ์สิทธ์ที่มโนราห์เคารพนับถือ

เครื่องต้น หมายถึง เครื่องแต่งกายของมโนราห์ใหญ่หรือนายโรง

เครื่องสิบสอง หมายถึง ชุดสำรับอาหารและน้ำ รวมทั้งหมด 12 อย่างที่เตรียมไว้สำหรับเซ่นไหว้ครูหมอโนรา ตายายโนรา

เครื่องใหญ่ หมายถึง เครื่องแต่งกายเฉพาะของโนราใหญ่หรือนายโรง

ดนตรีพิธีกรรม หมายถึง ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบในการทำพิธีกรรม

ตาพราน หมายถึง ผู้แสดงเป็นพราน ซึ่งเป็นตัวตลกประจำคณะมโนราห์

นายโรง หมายถึง เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในทุกๆเรื่องของโนรา ตลอดจนถึงพิธีกรรมต่างๆและเป็นหัวหน้าคณะ มโนราห์

โนราใหญ่หรือมโนราห์ใหญ่ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในทุกๆเรื่องของโนราตลอดจนถึงพิธีกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นหัวหน้าคณะมโนราห์ และไม่เป็นหัวหน้าคณะมโนราห์

มโนราห์หรือโนรา หมายถึง การแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ ที่มีทั้งการร่ายรำ การขับบทและแสดงเป็นเรื่องราว โดยมีดนตรีโนรา ประกอบ ตลอดจนถึงเป็นคำเรียกนำหน้าชื่อผู้แสดง

มโนราห์เด็ก หมายถึง ผู้ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์ที่มีอายุน้อยกว่า 12 ปี

ยองหรือเชี้ยน หมายถึง พานที่ใส่หมากพลู ธูป เทียน ข้าวตอกดอกไม้และเงินเตรียมไว้เพื่อกราบไหว้บูชาครู

ลูกคู่ หมายถึง ผู้เล่นเครื่องดนตรีโนรา และคอยขับร้องล้อรับส่งกับผู้แสดงมโนราห์เวลาขับบท

วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม อันสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคมนั้นๆและมีการยอมรับในการระพฤติปฏิบัติร่วมกัน

สอดเครื่อง หมายถึง พิธีกรรมที่ครูมโนราห์ ทำการสวมใส่เครื่องแต่งกายของมโนราห์ให้กับลูกศิษย์ ที่ผ่านการฝึกรำมโนราห์แล้ว ซึ่งเป็นการสวมใส่เครื่องแต่งกายครั้งแรกของลูกศิษย์ ที่ครูมโนราห์ผู้สอนต้องเป็นผู้สวมใส่ให้เท่านั้น และเมื่อเสร็จพิธีกรรมนี้ ให้ถือว่าลูกศิษย์ผู้ผ่าพิธีกรรมแล้วนั้นได้เป็นมโนราห์ และสามารถออกโรงแสดงได้เลย

หน้าทาสี หมายถึง หน้ากากผู้หญิงมีสีขาวหรือสีเนื้อ มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นของที่มโนราห์นับถือ เป็นสัญลักษณ์ของครูหมอโนราฝ่ายหญิง

หน้าพราน หมายถึง หน้ากากพรานผู้ชายมีสีแดง มีจมูกโต่งใหญ่ มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นของที่โนรานับถือ เป็นสัญลักษณ์ของครูหมอโนราฝ่ายชาย

หมอกบโรง หมายถึง ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวิชาอาคมทางไสยศาสตร์ คอยทำหน้าที่พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ประจำคณะมโนราห์

กรอบแนวคิดการวิจัย
การสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
ประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว
ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว
ประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว
- ประวัติมโนราห์เลื่อน ไสนาว
- ประวัติคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว
- บทบาทของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่มีต่อชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
สภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว
- ผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ
- ผู้สืบทอดที่เป็นสายศิษย์
- คณะมโนราห์ที่สืบทอด
ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว
- ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในพิธีกรรมความเชื่อการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์
- การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์
- ท่ารำมโนราห์ที่เป็น “ท่าครู” สายมโนราห์เลื่อนไสนาว
- เครื่องแต่งกาย
- ศึกษาการแสดงดนตรีพิธีกรรมความเชื่อในการรำ “สอดเครื่อง” เพื่อสืบทอดเชื้อสายมโนราห์
องค์ความรู้ในการสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว
ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเสนอแยกเป็นลำดับหัวข้อดังนี้

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง
    1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด
    1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรี
    1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโนรา
    1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
    2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรี
    2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนรา
    2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2541: 59-60) ได้จัดทำเอกสารคำสอน พื้นฐานมานุษวิทยาภาควัฒนธรรม ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยม โดยกล่าวว่า การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดแบบโครงสร้างหน้าที่นิยมนี้ จะยึดรูปแบบของโครงสร้างเป็นหลัก ในเรื่องราวที่ต้องการศึกษารายละเอียดต่างๆว่ามีโครงสร้างอย่างไร ซึ่งกระบวนการในศึกษาวิเคราะห์นี้ควรคำนึงถึง

1. พื้นฐานของโครงสร้างในกระบวนการ
2. การเชื่อมต่อระหว่างโครงสร้างช่วงต่างๆ
3. จุดสุดท้ายของโครงสร้าง

โครงสร้างของแต่ละกระบวนการย่อมแตกต่างกันอาจมีข้อจำกัดของแต่ละเรื่อง ดังนั้นวิธีการวิเคราะห์ควรยึดแนวตามหลักความเป็นจริง แยกแยะออกตามรูปแบบของโครงสร้างของแต่ละเรื่อง โดยหลีกข้อจำกัดของแต่ละเรื่อง ซึ่งจะแตกต่างกัน แต่ความมีรูปแบบจะอยู่ในกรอบที่ใกล้เคียงกัน มีข้อจำกัดที่อาจเห็นได้ชัดดังนี้

1. มีรากฐานของโครงสร้าง
2. มีช่วงต่อของโครงสร้าง
3. มีส่วนกระจาย
4. มีส่วนตัดหรือขัดแย้ง
5. มีสัดส่วนของตัวเอง
6. มีความเป็นเอกภาพ
7. มีเป้าหมายแน่นอน
8. มีความมั่นคงในโครงสร้างที่ตายตัว
9. มีรูปแบบเป็นที่รู้จักในสังคม
10. โครงสร้างไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

การวิเคราะห์แนวคิดแบบโครงสร้างหน้าที่นี้ เหมาะกับเรื่องราวที่มีรูปแบบโครงสร้างที่แน่นอน สามารถเขียนแยกไปตามสายงาน โดยยึดหลักความจริงและความน่าจะเป็น

นอกจากนี้ กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2541: 56-57) ได้กล่าวไว้ในเอกสารคำสอนพื้นฐานมานุษวิทยาภาควัฒนธรรม โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการศึกษาวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ว่า ในการศึกษาวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์นั้นจะต้องรู้ลึกในด้านประวัติศาสตร์ และเป็นข้อมูลที่มีอยู่แล้วแน่นอนในประวัติศาสตร์ เรื่องราวต่างๆที่ต้องการวิเคราะห์นั้นต้องการสืบค้นแง่ใด ต้องการข้อเท็จจริงอย่างไร ต้องการแยกแยะอย่างไร ต้องดูรูปแบบทางประวัติศาสตร์คู่กันไป เช่น ปี พ.ศ. อะไร ยุคใด ในขณะนั้นใครเป็นผู้ปกครองประเทศ มีใครเป็นรัฐบาล มีเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อย่างไรพิเศษเกิดขึ้นบ้าง และต้องการศึกษาวิเคราะห์เรื่องปลีกย่อยในด้านใด

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรี

สุรพล สุวรรณ (2549: 17) ได้กล่าวถึงดนตรีกับวัฒนธรรมว่า ในการดำรงชีพและเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยจากสิ่งทั้งปวงและความเชื่อศรัทธาของมนุษย์นั้น เป็นแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนอันสำคัญยิ่งต่อการสร้างสรรค์ (Creative) ผลงานทางด้านวิจิตรศิลป์ (Fine art) ซึ่งสามารถแบ่งได้ 5 ประเภทคือ

1. จิตรกรรม (Painting)
2. ประติมากรรม (Sculpture)
3. สถาปัตยกรรม (Architecture)
4. วรรณกรรม (Literature)
5. ดุริยางคศิลป์และนาฏกรรม (Music & Drama)

ดนตรีเป็นงานศิลป์อีกแขนงหนึ่งที่มนุษย์ได้รับอิทธิพลมาจากธรรมชาติ โดยมีสิ่งแวดล้อมอันกว้างใหญ่เป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้เลียนแบบธรรมชาติ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการ (Response) โดยตรง โดยการนำวัสดุจากธรรมชาติมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงขับกล่อมกิริยาท่าทางของมนุษย์ที่พึงกระทำได้ ได้แก่ ดีด สี ตี เป่า

สุมนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์ (2524: บทนำ) ได้กล่าวถึงดนตรีไว้ว่า ดนตรีเป็นศิลปะที่มีอยู่ในทุกชาติทุกภาษา สมัยโบราณแม้แต่คนป่าก็ยังรู้จักการร้องรำทำเพลง เพื่อเป็นเครื่องพักผ่อนหย่อนใจหลังจากที่ต้องตรากตรำทำมาหาเลี้ยงชีพ อาจจะกล่าวได้ว่าดนตรีนั้นเกิดมาพร้อมมนุษย์ สำหรับชาวไทยในสมัยอดีตตั้งแต่เกิดจนตายเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยดนตรีและนาฏศิลป์ เพราะว่าคนไทยนั้นมีนิสัยรักความสงบชอบอิสรเสรี รักความสนุกสนานเบิกบานใจไม่ชอบทำการศึกสงคราม ดนตรีและนาฏศิลป์จึงเป็นศิลปะคู่บ้านคู่เมืองเมื่อยามที่บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ประชาชนก็จะรื่นเริงบันเทิงใจมีการขับลำนำร้องรำทำเพลงบรรเลงดนตรีกันอย่างสนุกสนาน หรือแม้แต่ในยามศึกสงครามดนตรีและนาฏศิลป์ก็ยังเป็นเครื่องขับกล่อมบำรุงขวัญให้แก่ทหาร จึงกล่าวได้ว่าดนตรีนั้นเป็นทั้งชีวิตและจิตใจของประชาชนชาวไทย นับตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงมาจนถึงราษฎร

วัฒนธรรมดนตรีของชนชาติไทยเรานั้น ในแต่ละภูมิภาคก็มีลักษณะวัฒนธรรมดนตรีที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน ดังเช่นวัฒนธรรมดนตรีของภาคใต้ ที่แสดงออกมาในรูปแบบของการแสดงพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง การละเล่น ดนตรีพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนถึงพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ ของชาวใต้ที่ได้รับการปลูกฝังกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีของภาคใต้ และได้กล่าวถึงวัฒนธรรมดนตรีของภาคใต้ไว้ดังเช่น สงัด ภูเขาทอง (2537: 85-95) กล่าวว่าลักษณะดนตรีและเพลงของคนในภาคใต้นั้นมีท่วงทำนองของเพลงไม่มากนัก โดยจะมีเสียงสูงต่ำประมาณ 3 เสียง เช่น การขับกลอนหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับบทสวดของพระเวท หรือบทสวดของพุทธศาสนาในอินเดีย นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงเครื่องดนตรีของภาคใต้ดังเช่น อุดม หนูทอง (2531: 1-4) กล่าวว่า เครื่องดนตรีของภาคใต้นั้นมีแต่เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าคงเข้ามาทีหลัง โดยเฉพาะปี่ ถึงแม้ว่าภายหลังปี่จะเป็นเครื่องดนตรีสำคัญของดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการเล่นหนังตะลุงก็ตาม ซึ่งเชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลาง เพื่อช่วยเสริมจังหวะก่อน แล้วก็ช่วยบรรเลงเดินทำนองในภายหลัง ที่กล่าวเช่นนี้เพราะเมื่อพิจารณาจากเพลงโหมโรง และเพลงอื่นๆของหนังตะลุงและโนราแล้ว พบว่าโบราณจริงๆนั้นล้วนใช้แต่เพลงทับ คือเอาจังหวะทับเป็นเอกทั้งสิ้น เพิ่งจะมีเพลงปี่เข้ามาในยุคหลังประมาณ 50-60 ปีมานี่เองและยังไม่พบเพลงปี่ที่เป็นทำนองเพลงของภาคใต้โดยเฉพาะเลย

บุษกร บิณฑสันต์ (2554: 33) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของส่วนประกอบของหนังตะลุงจากหนังสือดนตรีภาคใต้:ศิลปิน การถ่ายทอดความรู้ พิธีกรรมความเชื่อ โดยสรุปได้ดังนี้

รูปหนังตะลุง หนังตะลุงแต่ละคณะจะมีรูปหนังประมาณ 100-300 ตัว มีขนาดความสูง 1-2 ฟุต ซึ่งประกอบด้วยตัวละครแบบต่างๆเช่น รูปฤาษี พระอิศวร อภิปรายหน้าบท และตัวตลก ตัวตลกที่นับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหนังตะลุงสงขลา มีชื่อว่าอ้ายสะหม้อซึ่งพูดภาษาสะกอมรูปหนังตะลุงทำจากหนังสัตว์ โดยการนำเอาแผ่นหนังมาแช่ในน้ำส้ม แล้วนำมาขูดจนบางใส ขึงไว้จนตึง แล้วหลังจากนั้นจึงนำแผ่นหนังมาประดิษฐ์เป็นตัวละครแบบต่างๆเครื่องคนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดงหนังตะลุงมี 5 อย่างด้วยกันคือ กลองขนาดเล็ก 1 ลูก มีหนังหุ้มทั้ง 2 ข้าง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8-10 นิ้ว ใช้ไม้ตี 2 อัน ทับที่ทำจากไม้กลึง 2 ลูก ฉิ่ง 1 คู่ โหม่งเสียงสูงและเสียงต่ำอย่างละ 1 ลูก ปี่ 1 เลา บางคณะอาจใช้ซอด้วงเพิ่มเข้ามาอีก 1 สาย ปัจจุบันการแสดงหนังตะลุงมีการนำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลงด้วย เช่น กลอง ออร์แกน กีตาร์ เป็นต้น ซึ่งทำให้การแสดงดนตรีหนังตะลุงเป็นแบบประยุกต์ คณะของหนังตะลุงโดยทั่วไปจะมีจำนวนสมาชิก 5 คน ได้แก่นายหนัง 1 คน โดยจะทำหน้าที่เชิดรูปหนังขับร้องกลอนสด และพูดบทเจรจาทั้งหญิง ชาย และตัวตลก และนักดนตรีอีก 4 คน เรียกว่า “ลูกคู่” ที่บรรเลงเครื่องดนตรีต่างๆได้แก่ โหม่ง กลอง ทับ และปี่

ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2527: 108) ได้กล่าวใน สมบัติไทยมุสลิม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับลิเกป่าว่า มีผู้อธิบายไว้ว่า เป็นเพราะชาวอินเดียที่ได้เดินเรือมาค้าขายยังแหลมมาลายูต้องมาขึ้นฝั่งแล้ว “เดินบก” หรือ “ป่า” ข้ามมาจึงได้เรียกว่าลิเกป่า ลิเกบกนั้น คงจะเป็นเพียงการลากความเข้าเรื่องให้ฟังสนุกเพลิดเพลินและดูท่าทางจะเข้าทีเสียด้วย เพราะเนื่องจากแต่เดิมนั้นลิเกป่ามีตัวแสดงเพียงแค่ 3 ตัวเท่านั้น ได้แก่ 1.แขกแดง (แขกอินเดีย) มีการแต่งกายอย่างพวกแขก 2.ยาหยี (หยอหยา) เป็นภรรยาของแขกแดงที่เป็นคนไทยพื้นเมืองการแต่งกายจะนุ่งผ้าปาเต๊ะอย่างสตรีไทยเชื้อสายมาลายูทั่วไป 3.เสนา (สะหมาด) เป็นตัวตลกคนรับใช้แต่งกายอย่างคนสามัญตามฐานะ อย่างไรก็ตามการแสดงแบบนี้ก็คล้ายคลึงกับจำอวด เป็นการแสดงของชาวชนบทบ้านนอก ไม่มีการเอามาตรฐานความสวยงาม หากแต่เอาความสนุกสนานเป็นสำคัญ ลิเกป่านั้นมีทุนรอนน้อย คนน้อย เครื่องแต่งกายจึงเป็นแบบตามมีตามเกิด นุ่งโจงกระเบนบ้าง ผ้าถุง ผ้าโสร่งบ้าง ใช้เครื่องประดับที่ทำจากกระดาษ ใช้ดอกไม้พวงมาลัย เปลือกหอย ลูกผลไม้ ฉากกั้นมีบ้างไม่มีบ้าง ส่วนการร่ายรำไม่เคร่งครัดในระเบียบแบบแผน การขับร้องและการสนทนาใช้ภาษากลาง หรือภาษาพื้นเมืองก็ได้ แต่ตัวตลกเสนามักใช้ภาษาพื้นเมือง จึงได้เรียกกันว่าลิเกป่า เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงได้แก่ 1.กลองรำมะนา 2 - 3 ใบ 2.ฉิ่ง 3. โหม่ง 1 คู่ 4.กลอง 5.ระนาด (ถ้ามี) 6.กรับ 7.ซอ หรือปี่ 1 เลา (ถ้ามี) ลิเกคณะหนึ่งรวมทั้งนักดนตรีด้วย มีราว 15 คน ผู้แสดงนิยมใช้ผู้ชายล้วน และการละเล่นชนิดนี้จะใช้กลองรำมะนาเป็นหลัก บางครั้งจึงมีผู้เรียกว่า “ลิเกรำมะนา” การแสดงจะเริ่มด้วยการโหมโรงก่อน โดยการใช้กลองรำมะนาพร้อมกับร้องเพลงประกอบคล้ายลำตัดเรียกว่า “เกริ่นวง” ประมาณครึ่งชั่วโมง แล้วก็เริ่มการแสดงด้วยการ “ออกแขก” คือ มีคนแต่งตัวเป็นแขกโพกหัวออกมา 2 คน เรียกว่า แขกแดง แขกขาว โดยจะร้องเพลงและพูดเป็นสำเนียงแขก ซึ่งการออกแขกนี้ก็เพื่อเป็นการมาบอกกล่าวว่าลิเกจะแสดงเรื่องอะไร และเป็นการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆไปด้วย แล้วแต่มุขลูกเล่นของตัวแขก ซึ่งเรื่องที่ใช้แสดงในยุคหลัง ได้แก่ ผัวแก้วเมียขวัญ วิญญาณรัก ลืมลายเสือ เป็นต้น

พิทยา บุษรารัตนร์ (2526: 145) ได้กล่าวถึง “กาหลอ” ในศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุงว่าเป็นคณะนักดนตรีที่ใช้บรรเลงเฉพาะในงานศพ จึงเป็นประเภทดนตรีที่ไม่มีการขับร้องใดๆเป็นเครื่องดนตรีประโคมที่เก่าแก่ ซึ่งน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยตามพรลิงค์และสมัยศรีวิชัย เนื่องจากได้รับอิทธิพล แบบอย่างมาจากพราหมณ์เป็นเครื่องดนตรีที่เกิดและเจริญอย่างแพร่หลายอยู่บนแหลมมาลายูโดยทั่วไป จนยากที่จะบุชี้ชัดได้ว่าใครเป็นผู้คิดค้นขึ้น เนื่องจากต่างก็ได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน แม้โดยมากจะเชื่อกันว่าครูต้นนั้นมาจากอินเดีย เพราะเมื่อศาสนาพราหมณ์เข้ามาและมีการจัดพิธีกรรมแห่แหน การสักการบูชาเฉลิมฉลองสมโภชให้แก่เทพเจ้าต่างๆเช่น พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม ซึ่งต้องใช้เครื่องดนตรีบรรเลง เครื่องดนตรีในยุคแรกที่ใช้บรรเลงมีเพียง 2 อย่างเท่านั้น คือ ปี่กับกลอง ส่วนโหม่ง ฆ้อง และอื่นๆยังไม่มี คือใช้เครื่องเป่ากับเครื่องตีเป็นหลัก เพราะว่าเครื่องโลหะทั้งหลายยังเป็นสิ่งที่หายากและราคาแพง ต่อมาจึงได้มีการพัฒนารูปแบบของการเล่นและเครื่องดนตรี มีการคลี่คลายหลายอย่างแต่ลักษณะวัฒนธรรมมาลายูยังมีปนอยู่มาก ครั้นต่อมาเมื่อชาวมาลายูหันมานับถือศาสนาอิสลาม จึงไม่มีการเก็บรักษาศพไว้ค้างคืน มีผลทำให้ดนตรีกาหลอสูญหายไป เหลือแต่คนไทยที่ยังคงนิยมใช้บรรเลงอยู่ กาหลอเป็นเครื่องดนตรีศักดิ์สิทธิ์ถือธรรมเนียมเคร่งครัด ต้องรู้เรื่องเวทมนต์คาถาหลายอย่าง ต้องปลูกโรงพิธีให้อยู่นอกบ้าน กินอยู่ปะปนกับใครไม่ได้ ต้องรักษาศีลแตะเนื้อต้องตัวใครไม่ได้ ต้องอยู่ประจำโรงกาหลอตลอดงาน ต้องประโคมศพทั้งกลางวันและกลางคืนไปไหนไม่ได้ เป็นเครื่องดนตรีสำหรับบรรเลงแห่นำหน้าศพไปป่าช้า และจะต้องบรรเลงต่อไปจนกระทั่งทำพิธีเผาศพเสร็จ เมื่อกลับถึงบ้านจะต้องให้ลูกเมียช่วยกันล้างมือล้างเท้า ต้องเสกเป่าคาถาอาคมขับไล่อุบาทว์จัญไรเสียก่อนจึงจะขึ้นบ้านได้ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง มีดังนี้ 1.ปี่ห้อ (ปี่ฮ้อ) 1 เลา เป็นเครื่องดนตรีเอกเป็นเครื่องนำ 2.กลองทน (กลอง 2 หน้าคล้ายกลองมาลายู) จำนวน 2 ใบ 3.ฆ้อง (เล็ก – ใหญ่) อย่างน้อย 2 วง ใช้นักดนตรีประมาณ 4 – 5 คน เวลาแห่แหนนักดนตรีจำเป็นจะต้องเดิน ถ้าฆ้องมีจำนวนหลายใบอาจต้องมีคนหาม

สุกรี เจริญสุข (2538: 88) ได้กล่าวถึงรองเง็งว่าเป็นการแสดงที่ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 3 ส่วนคือ การระบำ ดนตรีและการขับร้อง ในส่วนของดนตรีรองเง็งนั้น มีลักษณะการผสมผสานของดนตรีรองเง็ง ซึ่งเป็นการแสดงดนตรีที่มีความหลากหลายต่างวัฒนธรรม โดยมีไวโอลินและแมนโดลินทำหน้าที่บรรเลงทำนองเป็นตัววัฒนธรรมฝรั่ง เพลงรองเง็งส่วนหนึ่งนั้นมีพื้นฐานมาจากเพลงฝรั่งเศสสมัยเรอเนสซอง (Renasissance 15-17 th) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางของพ่อค้าชาวสเปน โปรตุเกส และฮอลันดา มารากัส ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเคาะประกอบจังหวะก็เป็นเครื่องดนตรีของชาวยุโรป กลองรำมะนานี้ก็เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มอาหรับ ส่วนฆ้องนั้นเป็นเครื่องดนตรีของอุษาคเนย์

ณรงค์ชัย ปิฏกรัชต์ (2538: 3-4) ได้ทำการศึกษาเรื่องยะหริ่ง: ร่องรอยการสืบสานศิลปะรองเง็ง โดยกล่าวถึงรองเง็งว่า รองเง็งเป็นการแสดงพื้นเมืองที่นิยมเล่นกันตามจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกและเข้ามาทางหมู่เกาะแถบชายฝั่งตะวันตกของภาคใต้ โดยเข้ามาทางชวา ลักษณะของรองเง็งในแถบชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้นั้น มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่ารองเง็งตันหยงหรือหล้อแหง็ง ซึ่งมีลักษณะการละเล่นของชาวบ้านประเภทผสานระหว่าง ท่าเต้นกับบทร้องที่เป็นเพลงปฏิพาทย์ มีการร้องโต้ตอบกันและมีการรำ การเข้ามาของรองเง็งทางด้านชายฝั่งตะวันตกของ

ภาคใต้ได้แก่แถบจังหวัด สตูล ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต โดยได้รับมาจากชาวมาลายูหรือชาวเกาะชวาโดยตรง ส่วนรองเง็งทางด้านชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ มีลักษณะเป็นนาฏศิลป์ที่มุ่งเน้นเพื่อแสดงความสวยงามของลีลาการเต้นและดนตรีที่มีความไพเราะ ความสวยงามของท่ารำและดนตรีรองเง็งนั้น เกิดจากการพัฒนาปรับปรุงจากศิลปินพื้นบ้านที่ได้คิดท่ารำและดนตรีผสมผสาน ในอดีตรองเง็งของชายฝั่งทะเลตะวันออกของภาคใต้เป็นที่นิยมตามบ้านขุนนางหรือวังเจ้าเมือง เช่น บ้านรายายะหริ่งหรือพระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ เจ้าเมืองยะหริ่ง สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2439-2449) มีหญิงสาวที่เป็นข้าทาสบริพาร ฝึกรองเง็งไว้เพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองหรือในงานรื่นเริงและงานพิธีต่าง ๆเป็นประจำ จากการที่เจ้าเมืองหรือขุนนางผู้ใหญ่แต่ละเมืองนิยมชมชอบการแสดงรองเง็ง จึงทำให้รองเง็งได้รับการพัฒนารูปแบบทั้งในด้านการรำและด้านบทเพลง ซึ่งจะสังเกตได้ว่ารองเง็งในแถบจังหวัดปัตตานีและพื้นที่ใกล้เคียง จะมีความสวยงามและประณีตท่าเต้นของนักแสดงถูกฝึกฝนอย่างสวยงาม ให้มีความเหมาะสมกับบ้านหรือวังของผู้เป็นเจ้าถิ่น เมื่อบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางการเมือง ทำให้การแสดงรองเง็งในวังต่าง ๆ ได้หมดไป ความนิยมรองเง็งจึงกลับมาเป็นที่นิยมในกลุ่มของชาวบ้าน โดยได้รับจากการแสดงมะโหย่ง ซึ่งเป็นการแสดงหนึ่งของชาวมุสลิม มีลักษณะการแสดงคล้ายคลึงกับโนรา การแสดงมะโหย่งแต่ละครั้งใช้เวลานานจึงมีการพัก ซึ่งช่วงเวลาระหว่างพักนี่เองจะมีการสลับฉากด้วยการแสดงรองเง็ง และมีการเชื้อเชิญผู้ชมให้ขึ้นไปร่วมเต้นกับคณะรองเง็งด้วย ปัจจุบันความนิยมมะโหย่งได้ลดลง การเต้นรองเง็งจึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงเป็นชุดการแสดงในปัจจุบัน

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโนรา

ราตรี ศรีสุวรรณ (2542: 20) ได้กล่าวว่า โนราเป็นการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ที่ชาวบ้านสืบทอดต่อกันมาและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย การแสดงมีทั้งการรำ การร้อง และแสดงเป็นเรื่องราว ส่วนหนังตะลุงนั้นเป็นการแสดงที่ใช้รูปหนังแทนตัวละคร เป็นมหรสพที่เป็นชีวิตและจิตใจของชาวใต้ ซึ่งการแสดงสองทั้งอย่างนี้ยังคงได้รับความนิยมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในทำนองเดียวกัน พิทักษ์ คชวงษ์ (2542: 153-157) ได้กล่าวว่า โนราเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ เป็นการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและใช้การเคลื่อนไหวอย่างมีจังหวะ ซึ่งมีผลต่อชีวิตของชาวบ้านและมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างความคิดจิตวิญญาณของผู้แสดง เมื่อมีการผสมผสานลีลากับวงดนตรีที่บรรเลงประโคมควบคู่กับท่าทางการร่ายรำแล้ว ก็จะสามารถบ่งบอกถึงความหนักแน่นเฉียบขาด ฉับพลันและเร้าใจเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้โนรายังเป็นการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายโดยทั่วไป ในทุก ๆจังหวัดของภาคใต้ รวมทั้งหลายรัฐของประเทศมาเลเซีย เช่น รัฐกลันตัน เปอร์ลิต เป็นต้น รวมถึงจากการที่มนุษย์ได้มีความผูกพันธุ์เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ที่ถูกนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตเช่นเดียวกัน และ ชวน เพชรแก้ว (2523: 31) ได้กล่าวถึงการแสดงโนราว่า เป็นศิลปะการละเล่นอีกอย่างหนึ่งของชาวปักษ์ใต้ซึ่งมีมาแต่โบราณและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย คือ “มโนราห์” หรือที่ชาวปักษ์ใต้นิยมพูดตัดคำให้สั้นลงว่า “โนรา” มโนราห์ หรือโนราเป็นการละเล่นที่นิยมกันมากทั่วทั้งภาคใต้ ไม่ว่าจะเทศกาลงานนักขัตฤกษ์หรืองานมงคลใด ๆก็มักจะมีมโนราห์มาแสดงด้วยเสมอ มโนราห์นั้นเป็นการแสดงทำนองเดียวกันกับละครชาตรีที่เล่นกันแพร่หลายในภาคกลาง กล่าวคือมีการร่ายรำ มีบทร้อง บทเจรจา และการแสดงเป็นเรื่องราว

ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ (2547: 28-29) ได้กล่าวถึงโนราว่า เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เข้าถึงจิตใจของคนใต้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือปัจจุบัน เพราะว่าโนราเป็นการแสดงที่คลี่คลายมาจากการประกอบพิธีกรรมของคนภาคใต้ เมื่อชาวบ้านมีเรื่องทุกข์ยากเดือดร้อนใจถ้าหากหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจหรือช่วยเหลือแก้ไขเรื่องเดือดร้อนไม่ได้ ก็จะต้องทำการบนบานสานกล่าวเพื่อขอให้วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มาช่วยเหลือเป็นกำลังใจดลบันดาลให้เรื่องทุกข์ร้อนดังกล่าวหมดสิ้นไป เมื่อประสบผลสำเร็จดังที่ได้บนบานสานกล่าวไว้ก็จะมีการแก้บน เช่นสรวงบูชาเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษ ตายาย เทวดา ที่ได้ขอร้องอ้อนวอนดังกล่าวให้มาสิงสถิตอยู่ในร่างทรงของเครือญาติ เพื่อที่จะให้ลูกหลานเข้ามาพบปะกราบไว้บูชา แสดงความกตัญญู ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวโนราจะเป็นสื่อกลางในการร้องเชิญและร่ายรำประกอบกิจกรรมร่วมกับลูกหลานเจ้าภาพหรือเครือญาติผู้รับงาน เพื่อให้วิญญาณของบรรพบุรุษได้มาปรากฏในร่างทรงและเชิญกลับไปสู่สรวงสวรรค์ ความใกล้ชิดสนิทสนม คุ้นเคยระหว่างโนรากับชาวบ้าน ในการประกอบพิธีกรรมและความบันเทิงดังกล่าว ทำให้คนภาคใต้รักและชื่นชอบในศิลปะการแสดงโนราด้วยความจริงใจ เมื่อโนราประกอบพิธีกรรมหรือแสดงโนราได้ดีเยี่ยมเป็นที่ชอบอกชอบใจ ชาวบ้านก็จะเฝ้าคอยติดตามชมการแสดงและเอ่ยปากชื่นชมเกี่ยวกับความประทับใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเสมอ เมื่อหลายๆคนมีความชื่นชอบและประทับใจในโนราในเรื่องเดียวกัน ก็จะมีการตั้งสมญานามให้เพื่อเป็นการยกย่อง เพราะนั่นเป็นการแสดงให้เห็นว่าโนราเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านทุกคนหรือเป็นการได้รับคะแนนนิยมของมหาชนในปัจจุบันให้แก่โนราเท่านั้น ซึ่งลักษณะสมญานามที่ชาวบ้านมอบให้กับโนรานี้ ถือว่าเป็นเกียรติยศหรือเกียรติบัตร และความสำเร็จอย่างหนึ่งที่เกิดกับโนราไปตลอดชีวิต เนื่องจากว่าเป็นสมญานามที่ชาวบ้านได้กลั่นกรองมาจากความประทับใจจากการชมการแสดงโนราท่านนั้นอยู่สม่ำเสมอ จนสามารถจดจำบุคลิกอย่างใดอย่างหนึ่งที่ประทับใจได้ ซึ่งสมญานามที่ชาวบ้านมอบให้แก่โนรานั้นมีหลายประเภทด้วยกันได้แก่

1. สมญานามที่บ่งบอกถึงการร่ายรำ
2. สมญานามที่บ่งบอกการขับร้อง
3. สมญานามที่บ่งบอกภูมิลำเนาของโนรา
4. สมญานามที่บ่งบอกถึงสถานภาพของโนรา

ในด้านตำนานประวัติความเป็นมาของโนรานั้น ได้มีการบอกเล่าสืบทอดต่อๆกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีตำนานโนราที่มีความน่าสนใจดังเช่นที่ ภิญโญ จิตต์ธรรม (2508: 1-4) ได้เขียนเกี่ยวกับตำนานของโนราซึ่งได้จากคำบอกเล่าของขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) พอที่จะสรุปความได้ว่า พระยาสายฟ้าฟาดเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองๆหนึ่ง มีมเหสีทรงพระนามว่าพระนางศรีมาลา มีธิดาชื่อนางทองสำลี วันหนึ่งนางทองสำลีสุบินว่าได้มีเทพธิดามาร่ายรำให้ตนดู มีท่ารำทั้งหมด 12 ท่า อันมีเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงประกอบการร่ายรำคือ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี่ และแตระ ต่อมาพระนางก็ให้ทำเครื่องดนตรีเหล่านี้ขึ้นและได้ฝึกสอนพวกสาวใช้ให้ร่ายรำในปราสาท อยู่มาวันหนึ่งพระนางอยากเสวยเกสรดอกบัวที่อยู่ในสระหน้าพระราชวัง เมื่อพระนางได้เสวยเกสรดอกบัวนั้นแล้วกาลต่อมาพระนางก็ทรงครรภ์ แต่การเล่นรำโนราของพระนางก็ยังสนุกสนานเช่นเคย ต่อมาพระยา

สายฟ้าฟาดรับสั่งให้พระนางรำให้ดู ในขณะที่พระนางทรงร่ายรำอยู่นั้น พระยาสายฟ้าฟาดได้สังเกตเห็นว่าพระธิดาทรงครรภ์ จึงได้ซักถามเอาความจริง แต่พระองค์ไม่ทรงเชื่อว่าเหตุเพราะจากการเสวยเกสรดอกบัว พระองค์ก็ทรงพิโรธเป็นอย่างมาก จึงรับสั่งให้เอาพระนางพร้อมสนมทั้ง 30 คน ลอยแพไปในทะเล ลมพัดแพไปติดที่เกาะสีชัง จนกระทั่งพระนางประสูติพระโอรส และได้หัดการร่ายรำโนราจนชำนาญ พระนางจึงเล่าเรื่องราวแต่หนหลังให้พระโอรสฟัง ต่อมาพระโอรสได้โดยสารเรือไปเมืองของพระอัยกาและเที่ยวรำโนราจนข่าวลือไปถึงพระราชวัง พระยาสายฟ้าฟาดทรงปลอมพระองค์ไปในชุมชนเพื่อไปทอดพระเนตรโนรา และได้ตรัสถาม จนได้ทราบความว่าเป็นพระราชนัดดา จึงได้รับสั่งให้เข้าวังและให้อำมาตย์ไปรับนางทองสำลีจากเกาะกะชัง แต่พระนางไม่ยอมกลับ พระยาสายฟ้าฟาดจึงมีพระบัญชาให้จัดเรือไปรับอีกครั้งถ้าพระนางไม่ยอมกลับก็ให้จับมาให้ได้ พระนางถูกมัดมือขึ้นเรือ เมื่อเรือมาถึงจะเข้าปากน้ำก็มีจระเข้ลอยขึ้นขวางปากน้ำอยู่พวกลูกเรือจึงทำพิธีแทงจระเข้จนตาย เมื่อมาถึงพระราชวัง พระบิดาได้ทรงขอโทษเรื่องราวในอดีต จากนั้นจึงได้จัดให้มีการรับขวัญ มีการรำโนรา พระยาสายฟ้าฟาดได้ทรงพระราชทานเครื่องทรง ซึ่งคล้ายคลึงกับของกษัตริย์ให้กับพระราชนัดดาเพื่อรำทรงเครื่องในงานนั้น เครื่องต้นที่ทรงพระราชทานให้คือ เทริด กำไลแขน ปั้นเหน่ง สังวาล พาดเฉียง 2 ข้าง ปีกนกนางแอ่น หางหงส์ สนับเพลา ฯลฯ และพระราชทานนามเป็น ขุนศรีศรัทธา

อุดม หนูทอง (2542: 3897-3899) ได้กล่าวถึงตำนานของโนรา ซึ่งเล่าโดยโนราวัดจันทร์เรือง ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยมีเนื้อหาว่า ท้าวมัทศิลป์ นางกุญเกสี เจ้าเมืองปิญจา ได้มอบสมบัติให้กับเจ้าสืบสายราชโอรสขึ้นครองแทน โดยแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพระยาสายฟ้าฟาด และทรงมอบพี่เลี้ยงให้ 6 คน ชื่อว่า นายทอง นายเหม นายบุษป์ นายวงศ์ นายตั้น และนายทัน โดยแต่งตั้งให้พี่เลี้ยงแต่ละคนมีบรรดาศักดิ์และหน้าที่ดังนี้ นายทองเป็นพระยาหงส์ทอง ตำแหน่งทหารเอกฝ่ายขวา นายเหมเป็นพระยาหงส์เหมราช ตำแหน่งทหารเอกฝ่ายซ้าย นายบุษป์เป็นขุนพิจิตบุษบาตำแหน่งปลัดขวา นายวงศ์เป็นพระยาไกรยวงษา ตำแหน่งปลัดซ้าย นายตันเป็นพระยาหริตันปัญญา ตำแหน่งขุนคลัง นายทันเป็นพระยาโกนทันราชาให้เป็นใหญ่ฝ่ายปกครอง เจ้าพระยาสายฟ้าฟาด มีชายาชื่อศรีดอกไม้ มีธิดาชื่อนวลสำลี มีพี่เลี้ยง 4 คน คือแม่แขนอ่อน แม่เภา แม่เมาคลื่น และแม่ยอดตอง เมื่อนางนวลสำลีเจริญวัยพระอินทร์ทรงคิดที่จะให้มีนักรำแบบใหม่ขึ้นที่เมืองกุลชุมพู เพิ่มจากหัวล้านชนกันและนมยานตีเก้ง ซึ่งมีมาก่อนจึงได้ดลบันดาลให้นางนวลสำลีอยากเสวยเกสรดอกบัว ขณะที่นางเสวยเกสรดอกบัวนั้น พระอินทร์ก็ได้ส่งเทพบุตรลงไปปฏิสนธิในครรภ์ของพระนาง หลังจากวันนั้นมาพระนางก็รักแต่ร้องรำสนุกสนาน แม้แต่พระยาสายฟ้าฟาดจะทรงห้ามปราม แต่พอลับหลังก็ยิ่งสนุกสนานมากยิ่งขึ้น เจ้าพระยาสายฟ้าฟาด จึงรับสั่งเนรเทศนางนวลสำลี โดยจับลอยแพพร้อมกับพี่เลี้ยงให้ไปจากเมืองเสีย เมื่อพระยาหงส์ทองกับพระยาเหมาราชเห็นเช่นนั้น จึงวิตกว่าขนาดพระธิดาทำผิดเพียงนี้ยังรับสั่งให้ทำโทษถึงกับลอยแพ แล้วถ้าหากตนทำผิดก็คงต้องโทษประหารถึงเป็นแน่ จึงได้หนีออกจากเมืองไปเสีย แพของนางนวลสำลีลอยไปติดที่เกาะกะชัง ระนางคลอดบุตรที่เกาะนั้นให้และตั้งชื่อว่าอจิตกุมาร เมื่ออจิตกุมารโตขึ้นก็ได้หัดร้องรำด้วยตนเอง โดยดูเงาจากในน้ำเพื่อรำให้สวยงาม และสามารถรำท่าแม่บทได้ครบทั้ง 12 ท่า

ต่อมาข่าวคราวการรำแบบใหม่นี้ได้แพร่ไปถึงเมืองปิญจา เจ้าพระยาสายฟ้าฟาด จึงให้คนไปรับเพื่อนำมารำให้ชาวเมืองดู คณะของอจิตกุมารถึงเมืองปิญจาวันพุธตอนบ่ายโมง เมื่ออจิตกุมารออกมารำผู้คนก็พากันชื่นชอบต่างพากันหลงใหล ฝ่ายนางนวลสำลีและพี่เลี้ยงได้เล่าความหลังให้อจิตกุมารฟัง อจิตกุมารจึงหาทางจนได้เข้าเฝ้าพระเจ้าตา เมื่อทูลถามว่าที่ขับไล่นางนวลสำลีนั้นชาวเมืองชอบใจหรือไม่พอใจ เจ้าพระยาสายฟ้าฟาดว่าหารู้ได้ แต่น่าจะไม่พอใจเพราะเห็นได้จากที่พระยาหงส์ทองและพระยาเหมราชหนีไปเสียคงจะโกรธเคืองในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน อจิตกุมารถามต่อว่าถ้าหากพระยาทั้งสองกลับมาจะชุบเลี้ยงอีกหรือไม่ เมื่อเจ้าพระยาสายฟ้าฟาดตอบว่าจะชุบเลี้ยงอีก อจิตกุมาร จึงทำพิธีเชิญพระยาทั้งสองให้กลับมาโดยมีการทำพิธีโรงครู ตั้งเครื่องที่สิบสองแล้วเชิญครูเก่าแก่ให้มาดูการรำถวายของเขา และเชิญให้มากินเครื่องบูชา เมื่อเชิญครูเหล่านั้นแล้วก็ได้เชิญพระยาทั้งหกซึ่งเป็นพี่เลี้ยงเจ้าพระยาสายฟ้าฟาด ขึ้นกินเครื่องบูชาด้วย เมื่อทุกคนได้เห็นการรำก็พอใจต่างพากันหลงใหล แต่เสียตรงที่เครื่องแต่งกายนั้นเป็นผ้าเก่าๆขาดๆจึงหยิบผ้ายกที่จัดไว้เป็นเครื่องบูชาให้เปลี่ยนแทน พอเปลี่ยนแล้วเห็นว่าการรำสวยยิ่งขึ้น เจ้าพระยาสายฟ้าฟาดเห็นดังนั้นจึงเปลื้องเครื่องทรงและถอดมงกุฎให้ และกำหนดเป็นหลักปฏิบัติว่า ถ้าใครจะรับโนราไปรำจะต้องมีขันหมากให้ปลูกโรงรำกว้าง 9 ศอก ยาว 11 ศอก โดยให้โรงรำเป็นเขตกรรมสิทธิ์ของคณะผู้รำ อจิตกุมารรำถวายครูอยู่ 3 วัน 3 คืน พอถึงวันศุกร์จึงเชิญครูทั้งหมดให้กลับไป เมื่อเสร็จพิธีแล้วเจ้าพระยาสายฟ้าฟาด จึงให้เปลี่ยนชื่อพระธิดาเพื่อให้สิ้นเคราะห์ จากนวลสำลีเป็นศรีมาลา ให้เปลี่ยนชื่ออจิตกุมารเป็นเทพสิงสอน แล้วพระราชทานศรและพระขรรค์ให้ด้วย

มนตรี ตราโมท (2518: 3) ได้กล่าวถึงตำนานโนรา ซึ่งเล่าโดยนายพูน เรืองนนท์ ความว่า “พระเทพสิงหรกับแม่ศรีคงคาเป็นสามีภรรยากัน เป็นผู้มีความสามารถในแสดงละครชาตรีอย่างล้ำเลิศ แต่เป็นคนเข็ญใจจึงต้องแสดงละครเร่ร่อนไปในที่ต่างๆเพื่อหาเลี้ยงชีพ ด้วยการแสดงละครของพระเทพสิงหรกับแม่ศรีคงคา มีศิลปะถึงขนาด จนใครๆต่างก็พากันเลื่องลือไปทั่วเมือง ตลอดจนถึงบรรดาเหล่านางฟ้าเทวดาต่างก็พากันมาดูจนเพลิดเพลิน และลืมไปเข้าเฝ้าพระอิศวร พระอิศวรก็ทรงกริ้วมาก ทรงตรัสว่าจะแสดงละครโรงใหญ่ขึ้นแสดงเพื่อประชัน และจะทำลายการแสดงของพระเทพสิงหรและแม่ศรีคงคาเสีย พระวิสสนุกรรมได้ทูลทัดทานอย่างไรก็ไม่ทรงเชื่อ พระวิสสนุกรรมจึงได้ไปบอกให้เทพสิงหรและแม่ศรีคงคาว่า “เวลาแสดงให้ทำที่ประทับของพระองค์ไว้ พระองค์จะเสด็จลงมาคุ้มครองไม่ให้แพ้พระอิศวร” จากตำนานเรื่องนี้จึงทำให้เป็นธรรมเนียมของการแสดงโนราว่า จะต้องทำเสาผูกผ้าแดงปักไว้กลางโรง มิฉะนั้นต้องสมมุติเอาเสาอื่นขึ้นแทน

ผอบ โปษะกฤษณะ (2523: 18-19) ได้กล่าวถึงประวัติของละครชาตรีว่า เป็นละครเก่าแก่ของไทย เกิดจากการขับร้องและระบำฟ้อนรำประกอบดนตรีไทย ซึ่งมีอยู่เดิม แล้วนำมาผสมผสานกับการแสดงละครแบบอินเดีย ซึ่งมีละคร 3 ตัว คือ นายโรง ตัวนางและตัวตลก และใช้เครื่องดนตรีเครื่องห้าบรรเลงประกอบการแสดง สมัยโบราณละครชาตรีเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในทางภาคใต้ เรื่องที่นิยมแสดงคือ เรื่องพระสุธนนางมโนราห์ จึงเรียกการแสดงประเภทนี้ว่าโนราชาตรี ต่อมาละครชาตรีเข้ามาสู่ภาคกลางในสมัยพระเจ้าธนบุรีและสมัย ร. 3 ทำให้เกิดความนิยมแพร่หลายสืบมา

อุดม หนูทอง (2531: 109) ได้กล่าวถึงลักษณะของมโนราห์ว่า

1. การแสดงมีตัวละครแสดงบทบาทเป็นเรื่องราวมีการร้องกลอนเจรจาและรำตามท่วงทำนองเพลงและดนตรี

2. แต่เดิมผู้แสดงเป็นชายล้วนและมีผู้หญิงแสดงในระยะหลังเมื่อประมาณ 40 ปีมานี้เอง

3. รูปแบบของการแสดงมีความเรียบง่ายไม่พิถีพิถัน เช่น ปลูกโรงง่ายๆไม่มีการเขียนบทละครผู้แสดงเป็นผู้คิดกลอนคำพูด

4. ใช้ภาษาถิ่นในรูปแบบของกลอนพื้นบ้าน การใช้ภาษากลอนเพิ่มและมีในระยะหลัง คือ ประมาณ รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา

5. ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านบรรเลงประกอบการแสดง โดยบางโอกาสวงดนตรีบางวงก็มีการใช้ดนตรีสากลเข้ามาผสมในการแสดงบางอย่างเพิ่มมีในระยะช่วงหลัง

6. ในการแสดงผู้แสดงมักจะสอดแทรกคติธรรมคำสอนต่างๆในเรื่องเสมอ

7. การแสดงมีตำนานประวัติความเป็นมาและบุคคลที่ปรากฏชื่อในตำนานคือ ครูต้นของมโนราห์ ซึ่งผู้แสดงรุ่นหลังไหว้บูชาครูและมักจะเชิญมาเข้าทรงเมื่อมีพิธีกรรม

8. มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ มีความเชื่อ เรื่องฤกษ์ยามเชื่อเรื่องคุณไสย

9. สมัยก่อนนั้นการแสดงจะต้องเดินเร่แสดงเดินทางไปเรื่อยๆเรียกว่าเดินโรง

นอกจากนี้ อุดม หนูทอง (2536: 232-240) ยังได้กล่าวถึงสายตระกูลโนราที่สำคัญของภาคใต้ ที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง ไว้ในตำราทางวัฒนธรรมเรื่องโนรา ว่าได้พบสายตระกูลโนราที่มีชื่อเสียงหลายตระกูลด้วยกัน โดยชื่อเรียกแต่ละสายจะเรียกตามที่โนราเรียกขานกัน ได้แก่

1. สายโนราพุ่มเทวา (ขุนอุปถัมภ์นรากร พุ่ม ช่วยพลูเงิน) อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
2. สายโนรารุ่ง ภานุรัตน์ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง
3. สายโนราคล้าย ดูกนวล อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
4. สายโนราวัด จันทร์เรือง บ้านกล้วย ตำบลพังยาง อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
5. สายโนราเหมียนาลึง (เหมีย ณ ชาตรี) บ้านนาลึง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา
6. สายโนราแสง รักษ์วงศ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
7. สายโนราเดช อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
8. สายโนราวันเฒ่า (วัน สุขเกษม) ตำบลท่าขนาน อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
9. สายโนราแป้นเครื่องงาม (แป้น รักราวี) อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
10. สายโนราขุนเกลื้อน จังหวัดตรัง
11. สายโนราตั้ง (ตั้ง อ่องเซ่ง) จังหวัดตรัง
12. สายโนราเลื่อน ไสนาว จังหวัดตรัง

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์

ณัชชา โสคติยานุรักษ์ (2542:1-7) ได้กล่าวถึงทางการวิเคราะห์เพลง ในหนังสือสังคีตลักษณ์ลักษณ์และการวิเคราะห์ที่ได้จัดทำขึ้น โดยมีเนื้อหาว่าด้วยโครงสร้างหรือรูปลักษณ์ของเพลงที่เรียกว่าสังคีตลักษณ์ รวมไปถึงการวิเคราะห์ลึกลงไปถึงรายละเอียดอื่นๆทั้งในแง่ของประวัติและทฤษฎี ซึ่งเป็นแนวทางในการเริ่มต้นวิเคราะห์เพลงด้วยวิธีของตนเองได้ โดยมีเนื้อหาดังนี้

1. การบรรยายภาพรวมโดยทั่วไป ได้แก่ ในส่วนของประวัติเพลง ภาพรวมภายนอก

2. การวิเคราะห์ส่วนประกอบหลักของเพลง ได้แก่ ทำนอง จังหวะ เสียงประสาน และเสียง

3. การวิเคราะห์ประโยคเพลง ได้แก่ หน่วยทำนองย่อย เคเดนซ์ และต้องคำนึงถึงเทคนิคทางการประพันธ์เช่น เทคนิคการซ้ำ การเลียน เป็นต้น

4. การวิเคราะห์สังคีตลักษณ์

5. การวิเคราะห์ทำนอง โดยมีประเด็นที่ควรวิเคราะห์ได้แก่ ช่วงเสียง (Rang) การเดินทำนองแนวเดียว ทิศทางของทำนอง ขั้นคู่ เป็นต้น

6. การวิเคราะห์จังหวะ

7. การวิเคราะห์เสียง

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2540: 67-95) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการขับร้องเพลงไทยว่าด้วยองค์ประกอบของการขับร้องเพลงไทย โดยมีเทคนิคการเปล่งเสียงต่างๆซึ่งมีศัพท์ทางด้านการขับร้องเพลงไทยดังนี้

1. เสียงครั่น เป็นความถนัดไม่ปรากฏในท่อนใดหรือที่ใดของบทเพลง ซึ่งอยู่ที่ความเหมาะสมของบทเพลงนั้นๆ “ครั่น” เป็นส่วนหนึ่งของการประคบเสียง โดยการเอื้อนเสียงสะดุดและสะเทือนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะยืนเสียงเดิมหรือไม่ก็ได้

“ครั่น” หมายถึงการทำเสียงร้องสะดุดสะเทือนเพื่อให้เกิดความไพเราะ เสียงนี้จะออกมาแค่อือคลายการกระแอม แต่กระแอมจะลึกกว่า ครั่นจะมีทั้งยาวสั้น แบ่งเป็น 2 แบบ คือครั่นที่ทำนองและครั่นที่คำร้อง

“ครั่น” หมายถึงการลากเสียงอือ หรือเสียงอื่น โดยสะเทือนเสียงที่เพดาขึ้นนาสิกแล้วสะดุดเสียง

2. “กระทบ” มีทั้งในคำร้องและคำเอื้อนโดยการเปล่งเสียงเอื้อนอย่างน้อย 3 พยางค์ขึ้นไป โดยที่พยางค์หลังต้องกระชั้นและกระชับ

“กระทบ” หมายถึง การออกเสียงต่างระดับกันอาจเป็น 2 เสียง หรือ 3 เสียง เรียกว่ากระทบ 2 เสียง หรือกระทบ 3 เสียง การออกเสียงกระทบเป็นการนำเสียง 2 หรือ 3 เสียงมาเฉียดกันเท่านั้น มี 2 ลักษณะคือ กระทบเสียงตรง กระทบต่างเสียง และแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ กระทบคำร้องและกระทบทำนอง

“กระทบ” หมายถึง การลากเสียงยาวมาสัมผัสเสียงสั้น และกลับมาเสียงเดิม เช่น เออ-เฮอะ-เออ เสียงกระทบนี้อาจทำได้หลายครั้งต่อเนื่องกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ร้อง

3. “เน้นเสียง” มีทั้งในคำร้องและคำเอื้อน โดยการเปล่งเสียงให้หนักหรือเบากว่าปกติ เพื่อให้ความไพเราะ ตรงกับอารมณ์เพลง ความหมายของคำและอักขระวิธี

“เน้นเสียง” หมายถึง การทำเสียงให้ชัดขึ้น ตามความเหมาะสมของคำร้องและอารมณ์เพลง จะพบแต่การเน้นคำร้อง ยังไม่พบการเน้นทำนอง

“เน้นเสียงเน้นคำ” หมายถึงการให้ความสำคัญกับเสียงเอื้อน หรือคำร้องโดยเพิ่มน้ำหนักเสียงหรือเน้นคำให้ชัดเจนเป็นพิเศษ จะเห็นได้ชัดเจนในเรื่องของร้องเพลงละคร ต้องเน้นทุกถ้อยกระทงความ เสียงหนัก / เสียงเบา

4. “ประคบเสียงประคบคำ” เป็นการเปล่งเสียงให้นุ่มนวล ไพเราะ ตรงกับอารมณ์เพลง ความหมายของคำและอักขระวิธี โดยเสียงที่ออกมานั้นจะต้องมีความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป

“ประคบเสียงประคบคำ” ลักษณะคล้ายการเน้นเสียงแต่มากกว่า

“ประคบเสียงประคบคำ” หมายถึง การทำเสียงและคำร้องให้ชัดเจนตรงความประสงค์ของทำนองโดยไม่ดังหรือไม่เบาจนเกินไป

5. “กล่อมเสียง” มีลักษณะคล้ายประคบเสียง

“กล่อมเสียง” หมายถึง การทำเสียงให้นวลเนียนราบรื่น

“กล่อมเสียง,กลิ้งเสียง,กลึงเสียง” มีลักษณะคล้ายประคบเสียง แต่ขึ้นอยู่กับเทคนิคและลีลาของผู้ร้อง

6. “กลิ้งเสียง” เป็นลักษณะที่คล้ายกับการครั่นแต่จะนุ่มนวลกว่า มีการโหนเสียงเข้าผสมเล็กน้อย จะใช้เสียงต่อเนื่องกันมีระดับเสียงมากกว่า 2 เสียงขึ้นไป

7. “กลึงเสียง” มีการกล่อมทำนองร้องมาผสม คำว่ากลึงเสียง และตรึงเสียง น่าจะเป็นเสียงเดียวกัน

8. “กลืนเสียง” เสียงร้องจะหมดที่ท้ายคำในส่วนที่เป็นทำนอง เสียงจะอยู่ในลำคอเป็นเสียงที่ค่อนข้างต่ำ อือ จึงจะกลืน มักพบในเพลงสำเนียงมอญ

“ กลืนเสียง” คือการร้องโดยเผยอปากเล็กน้อย ทำให้เสียงผ่านลงลำคอ แล้วเปล่งเสียงกลับมาใหม่ คล้ายเสียงกลึงและปล่อยออกมาใหม่

9. “ขยักขย่อนเสียง” หมายถึง การเปล่งเสียงเอื้อนที่ยืนเสียงเดียว โดยการปรุงแต่งเสียงให้สละสลวยตรงตามทำนองหลัก

10.“ครวญ” การเปล่งเสียงออกจากลำคอเป็นเสียงเอื้อน โดยโยนเสียงและผันเสียงโหนเสียงไปสูงและต่ำ มีทั้งเสียงหนักและเสียงเบา เคลื่อนไหลติดต่อกันจนไปจนกว่าจะหมดช่วงทำนอง มักจะมีคำสุดท้ายของเพลงที่จะร้องครวญ “ครวญ” จะมีอยู่ในเพลงร่ายนอก เพลงโอ้ปี้ เพลงประเภทหน้าทับสองไม้

“ครวญ” หมายถึง ลักษณะของทำนองเพลงที่แสดงถึงอารมณ์โศกเศร้า โดยกำหนดรูปแบบไว้โดยเฉพาะการแสดงโขนละครเท่านั้นเป็นที่หมายรู้กันในหมู่นักร้อง

“ครวญ” หมายถึง เทคนิคการเปล่งเสียงคำร้องและการเอื้อน เพื่อให้เกิดอารมณ์เศร้าโศก โดยอาจจะขยายทำนองได้ตามความเหมาะสมในอัตราจังหวะหน้าทับเดิน

11.“คร่อม” หมายถึง การร้องที่ลงเสียงไม่ตรงจังหวะ อาจจะลงก่อนจังหวะหรือหลังจังหวะ เช่น การลัก การย่อย เสียงที่จบทำนองต้องตรงกับเสียงที่กำหนดไว้ โดยเจตนาให้เกิดความไพเราะ

“คร่อม” หมายถึง วิธีการขับร้องที่เจตนาร้องไม่ตรงจังหวะ เพื่อความไพเราะและแสดงออกถึงอารมณ์ในเฉพาะบางเพลง

12.“ควงเสียง” จะคล้ายกับศัพท์อื่น เช่น ช้อนเสียง โยนเสียง โหนเสียง ผันเสียง

“ควงเสียง” หมายถึง การขับร้องที่ใช้เสียงสูงลงมาหาเสียงต่ำ หรือเสียงต่ำขึ้นไปหาเสียงสูงในเสียงเดียวกัน

“ควงเสียง” แบ่งเป็นควงเสียงสูงและควงเสียงต่ำ

“ควงเสียงสูง” หมายถึงการร้องที่ต้องใช้การม้วนเสียง โดยเริ่มจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงโดยให้เสียงต่อเนื่องกันและสะบัดเสียงในตอนท้าย

“ควงเสียงต่ำ” หมายถึงการร้องที่ใช้การม้วนเสียง โดยเริ่มจากเสียงสูงลงไปหาเสียงต่ำโดยให้เสียงต่อเนื่องกันแล้วสะบัดเสียงในตอนท้าย

13. “ช้อนเสียง” หมายถึง ลีลาการร้องที่เน้นถ้อยคำ โดยใช้เสียงต่ำไปหาเสียงสูง

“ช้อนเสียง” หมายถึง เป็นการขับร้องที่ให้เสียงอ่อนลงมา แล้วย้อนเสียงขึ้นไปเพื่อให้คำชัดเจนและนุ่มนวล

“ช้อนเสียง”หมายถึง การขับร้องที่ใช้ความหนักเบาของระดับเสียงแสดงความเด่นชัดของคำร้องบางคำให้เหมาะสมกับอารมณ์เพลง

14. “ปั้นเสียง” หมายถึง การบังคับเสียงร้องออกจากลำคอให้กลมกล่อมชัดเจน ตั้งใจที่จะขับร้องลื่นหู

15. “ปริบ” หมายถึง การลากเสียงอือ หรือเสียงอื่น โดยสะเทือนเสียงที่เพดานขึ้นนาสิกแล้วสะดุดเสียง มีลักษณะเดียวกับครั่นแต่เสียงสั้นกว่า

“ปริบ” หมายถึง เสียงเบาและสั้นกว่ากระทบ

16. “โปรย” หมายถึง ลีลาการร้องที่เน้นถ้อยคำ โดยการโรยเสียงจากสูงลงมาหาเสียงต่ำ

17. “ผันเสียง” หมายถึง การใส่หางเสียงที่ถ้อยคำนั้นๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

18. “ผ่อนเสียง” หมายถึง การร้องโดยก่อนที่จะเปล่งเสียงต้องสูดลมหายใจเข้าให้เต็มที่ เมื่อต้องการใช้เสียงยาว ก็ค่อยๆผ่อนลมออกทีละน้อยอย่างสม่ำเสมอ แม้จะต้องทำเสียงที่มีช่วงยาวตามกำหนดจังหวะหนึ่งฉิ่งหนึ่งฉาบก็ตาม วิธีนี้จะช่วยชะลอกำลังให้มีมากพอ และผ่อนใช้ให้พอเหมาะพอดี ก็จะมีกำลังเสียงใช้ได้อย่างพอเพียง

“ผ่อนเสียง” หมายถึง การทำเสียงให้เบาลงเพื่อให้เกิดความไพเราะในถ้อยคำและทำนองเพลง

“ผ่อนเสียง” หมายถึง การออกเสียงโดยการลากเสียงให้ยาวและค่อยๆเบาลงจากเสียงเดิม เพื่อให้เกิดความนุ่มนวล สามารถทำได้ทั้งคำร้องและทำนองเอื้อน

19.“ม้วนเสียงม้วนคำ” หมายถึง การขับร้องที่ใช้ความหนักเบาของระดับเสียงแสดงความเด่นชัดของคำร้องและการเอื้อนเช่นเดียวกับการช้อนเสียง โดยเพิ่มความละเอียดของท่วงทำนอง ลักษณะนี้มักใช้ในตอนจบของท่อนเพลง

20.“โยกเสียง” หมายถึง การทำเสียงสูงๆต่ำๆในระดับเสียงเดิม กลับไปกลับมาหลายๆครั้ง จนกว่าจะหมดทำนอง

“โยกเสียง” หมายถึง การขับร้องที่ใช้เสียงเอื้อนตั้งแต่ 2 เสียงขึ้นไป เคลื่อนไปมาจากช้าไปหาเร็ว

“โยกเสียง” หมายถึง เป็นวิธีการเอื้อนเสียงหนึ่งไปยังอีกเสียงหนึ่ง โดยการสลับเสียงไปมาอย่างต่อเนื่อง มีการผ่อนเสียงบ้างเพื่อให้เกิดความไพเราะ

22.“โยนเสียง” หมายถึง การทำเสียงให้แกว่งไปมาจากเสียงหนึ่งไปยังอีกเสียงหนึ่งและกลับมาเสียงเดิมให้ลงตามจังหวะ โยนเสียงนี้มีไว้เพื่อเป็นที่พักของเพลงบางตอน และเปิดโอกาสให้ผู้ร้องหรือผู้แต่งเพลงได้ประดิษฐ์ทำนองดัดแปลงออกไปตามความพอใจ จะสั้นจะยาวเท่าใดก็ได้ เพียงแต่เมื่อสุดท้ายของการพลิกแพลงไปแล้ว ให้มาตกที่เสียงอันเป็นความประสงค์ของโยนเสียงตอนนั้นเท่านั้น

“โยนเสียง” เป็นบทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีมากกว่าร้อง จึงไม่มีข้อมูล หากแต่ร้องก็เป็นส่วนหนึ่ง

“โยนเสียง” เป็นวิธีการเอื้อนเพื่อเชื่อมคำร้องหรือการเอื้อนให้ร้อยรัดติดต่อกัน โดยการออกเสียงจากเสียงหนึ่งไปยังอีกเสียงหนึ่ง เน้นให้มีน้ำหนักเสียง และกระแทกเสียงในบางตอนให้เหมาะสม ส่วนมากมักใช้เพลงสำเนียงมอญ

22.“รวบเสียง” หมายถึง การทำเสียงช่วงท้ายของทำนองเพลงจากการดำเนินทำนองร้องในจังหวะเร็ว โดยสะดุดเสียงแล้วปล่อยทำนองต่อไปให้ช้าลง

“รวบเสียง” หมายถึง การร้องเอื้อน 3 เสียง เริ่มจากเสียงที่ 1 ผ่านเสียงที่ 2 โดยเร็วและยืนอยู่ในเสียงที่ 3

23.“ลักจังหวะ” หมายถึง การร้องซึ่งดำเนินไปโดยไม่ตรงจังหวะ เสียงที่หนักน่าจะลงตรงจังหวะก็ทำให้ตกลงในที่อื่นซึ่งไม่ตรงจังหวะ แต่การกระทำนี้เป็นการกระทำโดยเจตนาเพื่อให้เกิดความไพเราะหรือเร้าอารมณ์

“ลักจังหวะ” หมายถึง การขับร้องที่วางคำและทำนองก่อนถึงจังหวะ

“ลักจังหวะ” หมายถึง วิธีการร้องที่เจตนาออกเสียงคำร้องหรือเอื้อนก่อนจังหวะตกเพื่อเกิดความไพเราะ

24. “ย้อยจังหวะ” หมายถึง การร้องซึ่งประดิษฐ์ทำนองให้เสียงที่ควรจะตกลงตรงจังหวะไปตกหลังจังหะ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำนองของประโยคนั้นก็จะยาวกว่าประโยคธรรมดา

“ย้อยจังหวะ” คือ การขับร้องที่วางคำและทำนองลงหลังจังหวะ

“ย้อยจังหวะ” หมายถึง วิธีการร้องที่เจตนาออกเสียงคำร้องหรือเอื้อนหลังจังหวะตกเพื่อให้เกิดความไพเราะ ส่วนมากจะใช้ในคำร้องหรือเอื้อนท้ายวรรคเพลง

25. “ล่วงหน้า” หมายถึง การร้องซึ่งประดิษฐ์ทำนองให้เสียงที่ควรจะตกลงตรงจังหวะไปตกก่อนจังหวะ

“ล่วงหน้า” มีความหมายเดียวกับคำว่าลักจังหวะ

26. “เลื่อนไหล” หมายถึง การเอื้อนเสียงเปล่าไปตามทำนองเพลง

“เลื่อนไหลเสียง” หมายถึง การขับร้องที่เปล่งเสียงเอื้อนอย่างต่อเนื่องจากระดับเสียงสูงมาหาระดับเสียงต่ำ

“เลื่อนไหล” (ขึ้น-ลง)” เป็นวิธีการขับร้องหรือเอื้อนที่เจตนาลากเสียงจากระดับเสียงต่ำไปหาเสียงสูง หรือจากระดับเสียงสูงไปหาเสียงต่ำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องกัน ส่วนมากใช้ในเพลงสำเนียงมอญ

27. “เสียงสะดุด” หมายถึง การทำเสียงให้กระทบกันเหมือนสะดุดเพียงเบาๆในระหว่างเสียงว่างเล็กๆน้อยๆสำหรับใช้สอดแทรกหรือปรุงแต่งให้มีอรรถรสยิ่งขึ้น

28. “เสียงปริบ” หมายถึง การปฏิบัติการเอื้อนเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่ง เสียงที่ 1 จะเป็นเสียงหนัก เสียงที่ 2 จะเป็นเสียงเบา

29. “ผ่านเสียง” หมายถึง การขับร้องที่ใช้เสียงหนึ่งอย่างต่อเนื่องไปยังอีกเสียงหนึ่ง “เลื่อนไหลและผ่านเสียง” มีความสัมพันธ์กันมีหน่วยเสียงที่ลำดับกันหรือชิดกันไปการผ่านเสียงจะอาศัยการเลื่อนไหลบนเสียงต่างๆโดยเสียงต่อเนื่องกันไม่ขาดเสียง

30. “หางเสียง” หมายถึง การใช้เสียง “หือ” ใช้เฉพาะท้ายเสียงอักษรสูง และใช้หางเสียงของเอื้อนหรือใช้ตอนสุดวรรคสุดตอนของเพลง

“หางเสียง” หมายถึง การลากเสียงให้สูงขึ้นให้สูงขึ้นจากเสียงเดิมเพียงเล็กน้อยในตอนท้ายของคำร้องหรือการเอื้อน เพื่อให้คำชัดเจนหรือไพเราะยิ่งขึ้น

31. “เหินเสียง” หมายถึง การทำเสียงให้เลื่อนไหลจากต่ำไปหาสูงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการซ้อนเสียง

“เหินเสียง” เป็นวิธีการร้องหรือเอื้อนที่เจตนาลากเสียงให้สูงขึ้นจากเสียงเดิมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องกันในช่วงสั้นๆ

32. “โหนเสียง” หมายถึง การทำเสียงเอื้อนให้เลื่อนไหลจากระดับเสียงสูงให้สูงขึ้นไปอีก ส่วนใหญ่จะใช้กับเพลงที่มีอารมณ์เศร้า ประเภทเพลงทยอย

33. “เสียงลอย” หมายถึง การร้องที่มีเสียงไม่ถึงเสียงสูง หรือระดับต่ำกว่าเสียงที่กำหนดเป็นลักษณะของการร้องที่ไม่ถูกต้อง

“เสียงลอย” เป็นวิธีการลากเสียงยาว ส่วนใหญ่จะใช้กับระดับเสียงสูง

“เสียงลอยจังหวะ” เป็นวิธีการขับร้องที่ลากเสียงจนกว่าจะครบจังหวะหน้าทับหรือรอให้ตกจังหวะหน้าทับก่อนแล้วจึงร้องคำต่อไป นิยมใช้กับเพลงทยอย

34. “เสียงอาศัย” หมายถึง ความพยายามใช้เสียงของผู้ขับร้อง ที่จะใช้เสียงสูงกว่าระดับเสียงจริงของแต่ละบุคคล โดยเปล่งเสียงออกทางปากและจมูก ทำให้เสียงที่ออกมาเบากว่าปกติ จะใช้ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น

35. “ล่อนผิวลม” หมายถึง เสียงที่ใช้สอดแทรกในระหว่างเสียงที่ว่างน้อยๆเสียงเบากว่าครั่นแทรกอยู่ในเสียงปริบเป็นเสียงนิดๆ

“ล่อนผิวลม” หมายถึง การร้องที่ผ่อนเสียงหนักเบาใช้ในช่วงเอื้อนไปรับคำ

36. “อมเสียง” หมายถึง การออกเสียงตรีเป็นเสียงอือ และเสียงฮือ (ช่วงเท่า)

“อมเสียง” หมายถึง ลักษณะคำร้องของคำบางคำที่ต้องใช้วิธีการหุบปากเก็บเสียงแล้วระบายเสียงออกจากจมูกเป็นบางส่วน เพื่อไม่ให้เสียงขาดและทำให้เกิดอารมณ์เพลง

37. “ปั้นคำ” หมายถึง การบังคับเสียงตกแต่งคำร้องให้ไพเราะกลมกล่อมชัดเจน

38. “เสียงลงทรวง” หมายถึง เป็นเทคนิคการใช้เสียงที่เลื่อนไหล จากลำคอสู่ทรวงอกแล้วเปล่งออกมา เพื่อเกิดอารมณ์ต่างๆ นิยมใช้เพลงสำเนียงมอญ และทำนองแหล่

39. “เสียงพลิ้ว” หมายถึง วิธีการขับร้องที่ทำให้หางเสียงเกิดการสั่นไหว และแผ่วลงเล็กน้อย

40. “ร่อนใบไม้ร่วง” หมายถึง เสียงที่ค่อยๆเลื่อนไหลจากเสียงสูงลงมาหาเสียงต่ำ ไปสู่เสียงทำนองหลัก

“ร่อนใบไม้ร่วง” หมายถึง การขับร้องที่ใช้วิธีสะบัดเสียงเป็นช่วงๆโดยเริ่มจากเสียงสูงไปหาเสียงต่ำ หรือจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง โดยลากเสียงตัวสุดท้ายของแต่ละช่วงให้ยาว

41. “สะบัดเสียง” หมายถึง การทำเสียงตั้งแต่ 3 เสียงขึ้นไปในตอนท้ายบางช่วงของการเอื้อนให้ต่อเนื่องกันอย่างรวดเร็ว

“สะบัดเสียง” หมายถึง วิธีการขับร้องที่ทำให้เกิดเสียงจากเดิมตั้งแต่ 3 เสียงขึ้นไปอย่างรวดเร็วในส่วนท้ายของหางเสียง

42. “ทิ้งเสียง” หมายถึง การจบคำร้องโดยไม่มีเสียงเอื้อนต่อท้าย

“ทิ้งเสียง” เป็นวิธีการขับร้องที่เน้นคำร้องเป็นคำๆแต่ให้มีความไพเราะ

43. “บีบเสียง” เป็นวิธีการขับร้องที่เกิดจากการเกร็งที่กราม หรือช่วงท้องเพื่อแก้ปัญหาการขับร้องให้เสียงสูงตรงกับเสียงที่ต้องการ จะคล้ายเสียงอาศัยหรือเสียงผี

44. “กนกคอ” เป็นวิธีการขับร้องที่ใช้การเอื้อนลูกคอให้มีความไพเราะเหมือนเป็นกลเม็ดอย่างหนึ่ง

45. “ประดิษฐ์คำ” เป็นวิธีการออกเสียงให้ไพเราะ

46. “สำเนียงเพลง” เป็นบทเพลงที่มีทำนองหรือลีลาที่สื่อความหมายถึงชาติพันธ์

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรี

ธนายุทธ มณีช่วง (2537: 276-277) ได้ทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการละเล่นโต๊ะครึม” ในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า โต๊ะครึมนั้นเกิดจากความเชื่อในอำนาจของเทพเจ้าและสิ่งเร้นลับว่าจะสามารถช่วยรักษาความเจ็บป่วยให้หายได้ ดังนั้นการล่นโต๊ะครึมก็เพื่อที่จะรักษาความเจ็บไข้ได้ป่วย การแก้บน เพื่อบวงสรวงครู ซึ่งองค์ประกอบของโต๊ะครึมมีดังนี้ ผู้เล่น การแต่งกาย สถานที่ โอกาสที่เล่น ดนตรีที่ใช้ประกอบ อุปกรณ์เครื่องใช้ การรับขันหมากและวิธีการเล่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การเล่นโต๊ะครึมพิธีกรรมจะจัด 4 วัน ในแต่ละวันมีธรรมเนียมเฉพาะ นอกจากนี้ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเล่น เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับภูตผีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระภูมิเจ้าที่ เวทมนตร์คาถา เครื่องรางของขลัง การถือเคล็ด ลักษณะบุคคล ทิศทาง องค์ประกอบต่างๆ และขั้นตอนในการเล่นก็มีความเชื่อในอำนาจเร้นลับทั้งสิ้น ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีและการประโคม บทขับร้อง การปลูกโรง การรักษาอาการป่วยไข้ การแก้บน และความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องสังเวย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อารีรัตน์ เรืองกำเนิด (2543: 219) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาวงโหม่งครึม:ดนตรีสำหรับงานศพในจังหวัดชุมพร ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เมื่อเรียกตามเอกลักษณ์ของวงว่า ปี่โทนยำหยวก ซึ่งจากการศึกษาจากหลักฐานพบว่า เริ่มมีวงดนตรีชนิดนี้เกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2440 ซึ่งมีลักษณะของการบรรเลงที่จำแนกจุดประสงค์ออกเป็น 3 ประการคือ

1. เพื่อประโคมงานศพ

2. ด้านประวัติศาสตร์ค้นพบว่า อำเภอท่าแซะเป็นเมืองเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา และขึ้นกับจังหวัดชุมพรเมื่อ พ.ศ. 2440 มีความเชื่อมาจาก การพิสูจน์ไม่ได้และเชื่อว่าธรรมชาติสามารถควบคุมสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์

3. องค์ประกอบของวงดนตรีโหม่งครึม ประกอบไปด้วย ปี่ใน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นตัวบรรเลงทำนอง กลองทัด 2 ใบ ทำหน้าที่กำกับจังหวะ และฆ้องคู่ ทำหน้าที่กำกับจังหวะ ซึ่งลักษณะของกลองนั้น หน้าที่ของใบที่ 1 จะตีตามจังหวะหลักของเพลง ส่วนกลองใบที่ 2 จะตีขัดจังหวะ กับการตีจังหวะของกลองใบที่ 1

จากการศึกษาในลักษณะจังหวะการประโคมศพ และสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ไม้พิเศษคือไม้เดิน นางหงส์ศพ นั้นในปัจจุบันมีเพลงที่ใช้อยู่เพียง 3 ไม้ คือไม้หนึ่ง ไม้สอง ไม้สาม ซึ่งรูปแบบในการบรรเลงบทเพลงมีการใช้บทเพลงปี่โทน เป็นเพลงแม่แบบที่ใช้ปี่ดำเนินทำนองตามลักษณะดนตรีของทางภาคใต้ในลักษณะพิธีกรรม 3 ไม้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนรา

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร (2552: 361) ได้ทำการศึกษาเรื่อง โนรา:การอนุรักษ์พัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้ ซึ่งได้ข้อค้นพบตามความจุดมุ่งหมายของการวิจัย ที่สรุปเกี่ยวกับด้านการสืบทอดโนรา พบว่า การแสดงโนรา คนรุ่นเก่ามีความรู้ความชำนาญในการแสดงโนราหวง

วิชาความรู้ไม่ค่อยถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับผู้ใดง่ายๆ ยากแก่การฝึกฝน นอกจากนี้คนรุ่นใหม่ไม่มีความสนใจที่จะสืบทอด เนื่องจากการรำโนรานั้นมีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เรื่องที่แสดงไม่สนุก ไม่น่าติดตาม การสืบทอดนั้นต้องใช้ความอดทนสูง ต้องเอาใจใส่อย่างจริงจัง มีผลทำให้คนรุ่นใหม่ท้อถอย และประกอบกับคนรุ่นใหม่ได้รับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามา ทำให้ค่านิยมเปลี่ยนไป หน่วยงานสถานศึกษาที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการสืบทอด สืบสาน ไม่สนใจที่จะทำกันอย่างจริงจัง อีกทั้งผู้แสดงที่มีความรู้ความชำนาญด้านการแสดงโนรามีอายุมากขึ้น สุขภาพไม่แข็งแรง ผู้แสดงเข้าสู่วัยชรา ผู้แสดงโนราที่มีความรู้ความสามารถทางการแสดงโนราลดน้อยลงทุกที หาผู้สืบทอดยาก ครูที่มีความรู้เรื่องโนราเลือกที่จะถ่ายทอดให้กับลูกหลานและคนสนิท รวมถึงภาครัฐ ไม่ค่อยสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการสืบทอดการแสดงโนรา

กิตติศักดิ์ เหล่าสุข (2551: 211) ได้ทำการศึกษาเพลงประกอบการแสดงโนราและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง:กรณีศึกษา มโนราห์สะพรั่ง สวีศิลป์ ได้สรุปผลการศึกษา ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆได้ดังนี้

1) ความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา นั้นต้องมี การประกอบพิธีไหว้ครูประจำปีเพื่อการบูชาครูหมอโนรา และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต แก่นักดนตรีและนักแสดงโนรา รวมถึงชาวบ้านในชุมชนด้วย ซึ่งจัดทำในวันพฤหัสบดี นิยมจัดพิธี เดือน 4 เดือน 6 เดือน 8 เดือน 9 มีเครื่องสังเวยประกอบด้วย หมู ไก่ เป็ด ไข่ไก่ ไข่เป็ด ข้าวตอก ข้าวพอง สุรา ต้มแดง ต้มขาว ต้มส้ม ขนมถั่ว ขนมงา กล้วย อ้อย ผลไม้ สำรับกับข้าว บายสีซ้ายขวา บายสีต้น 2 ดอกไม้ บุหรี่ แป้งหอม หมากพลู ผ้าขาวผ้าแดง ด้ายขาวด้ายแดง น้ำมันหอม เทียนหน้าครู

2) การไหว้ครูเพื่อการแสดง ต้องประกอบด้วย ปูผ้าขาว วางบายสีซ้ายขวา สำรับ 3 สำรับ สำรับนางสิบสอง 12 ถ้วย สำรับนายพรานตามแต่มี สำรับตาหลวงแก้วตาหลวงน้อย (เจ้าที่) หมาก 9 คำ ดอกไม้ 9 ดอก เทียน 9 เล่ม ธูป 9 เล่ม ขันน้ำมนต์ เทียนขันน้ำมนต์ หล่อสุรา น้ำทุกที่ที่จัด ปักธูปเทียน ทุกสำรับเครื่องสังเวย

3) การเหยียบเสน ที่สามารถทำให้ผู้ป่วยที่เป็นปาน หรือมีความทุกข์ด้วยความเจ็บป่วยนี้หายจากอาการเจ็บป่วยได้

4) การรำแก้บน สำหรับชาวบ้านที่มีความทุกข์ แล้วสามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ไปได้

5) การร่วมแสดงในชุมชนเมื่อยามที่ชุมชนมีความต้องการ เช่นงานบุญ งานวัดในชุมชน เป็นต้น

จารุวัฒน์ นวลใย (2552: 131-135) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ดนตรีพิธีกรรม:กรณีศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครูคณะพนมศิลป์ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า คณะโนราพนมศิลป์ เป็นคณะโนราเก่าแก่คณะหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีโนราพนม รอดด้วง เป็นหัวหน้าคณะ และยังคงสืบทอดการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ที่มีจุดประสงค์เพื่อ “พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่” หรือ “พิธีครอบเทริด” ตามแบบโบราณมาตลอด

พิธีกรรมโนราโรงครู ผู้ประกอบพิธีประกอบด้วย โนราใหญ่หรือโนราอุปัชฌาย์ 1 คน โนราคู่สวด 2 คน โนราร่วมพิธี 3 คน โนราผู้ครอบเทริด 1 คน และพราน 1 คน พิธีกรรมเริ่มจากกำหนดวันประกอบพิธีทั้งหมด 3 วัน โดยเริ่มจากวันพุธและไปสิ้นสุดพิธีในวันศุกร์เป็นวันข้างขึ้นของเดือน ไม่นิยมวันข้างแรมของเดือน ในช่วงเดือนสี่ถึงเดือนเก้า พิธีวันแรกประกอบด้วย การรับขันหมาก การยกเครื่อง การเดินทางไปถึงที่แสดง การทักโนราโรงนา และการเข้าโรงโนรา พิธีวันที่สองประกอบด้วย การตั้งเครื่อง การเบิกโรง การโหมโรง การกาศครู การรำคล้องหงส์ การรำแทงเข้ พิธีวันที่สามประกอบด้วย การลาโรง การถอดและเก็บเครื่องแต่งกาย การออกจากโรง เดินทางกลับ

ดนตรีในพิธีกรรม มีทั้งเพลงไทยเดิม และเพลงเก่าที่จำต่อๆกันมา มีทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ เพลงลำลอง เพลงรับร้อง เพลงหน้าพาทย์ และเพลงประกอบท่ารำ จังหวะหน้าทับ มีทั้งหมด 8 ประเภท ได้แก่ หน้าทับขึ้นเครื่องหรือเสมอเครื่อง หน้าทับถอนบท หน้าทับเชิด หน้าทับ 2 ชั้น หน้าทับนาดชั้นเดียว หน้าทับสอนรำ หน้าทับสอดสร้อย และหน้าทับท่าครู มีความเป็นอิสระในการบรรเลง การบรรเลงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การขึ้นเครื่อง ดำเนินหรือตำเหนิน และการลงเครื่อง ส่วนบทร้องเป็นบทร้องเก่าจำสืบทอดต่อๆกันมาเรียกว่า “กลอนผูก” บ้าง “คำเรียน” บ้าง การร้องบทกลอนมีทั้งหมด 7 ทำนอง ได้แก่ ทำนองขานเอ ทำนองเพลงกราว ทำนองเพลงโทนหรือเพลงทับเพลงโทน ทำนองหน้าแตระหรือทำนองร่ายหน้าแตระ ทำนองเชิด ทำนองกลอนสี่ ทำนองบทแสงทอง และทำนองพญาหงส์

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด

กฤษฎางค์ ไวยนันท์ (2548: 325) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสืบทอดวงปี่พาทย์ในลุ่มน้ำลพบุรี ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กระบวนการในการสืบทอดวงปี่พาทย์ของนักดนตรีในลุ่มน้ำลพบุรีในปัจจุบันนั้น มีลักษณะที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ เอาไว้ในบางประการ และบางประการก็ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามกระแสความต้องการของสังคม ได้ดังนี้

1. การสืบทอดสายนักดนตรีของหัวหน้าคณะ ลักษณะของสายนักดนตรีที่สืบทอดวัฒนธรรมปี่พาทย์ของลุ่มน้ำลพบุรีในอดีตนั้น มีลักษณะเป็นแบบดั้งเดิมจากนักดนตรีของแต่ละพื้นถิ่นมาก่อน ต่อมาภายหลังได้รับรูปแบบวัฒนธรรมดนตรีในแบบอย่างของหลวงประดิษฐ์ไพเราะฯ พระยาเสนาะดุริยางค์และครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เข้ามาผสมด้วย แต่ปัจจุบันนี้นักดนตรีไทยและครูดนตรีไทย ได้เปิดใจกว้างยอมรับสิ่งที่ดีๆ ของครูท่านอื่นๆ มากขึ้น รวมทั้งสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีส่วนช่วยให้ลักษณะการหวงวิชาแบบในอดีตลดลง นักดนตรีสามารถหาความรู้จากครูดนตรีได้ทั่วไป ส่งผลทำให้เกิดการปรับทางดนตรีได้อย่างอิสระ จนทำให้ในปัจจุบันนี้ไม่สามารถแยกได้อย่างชัดเจนว่า นักดนตรีแต่ละท่านสืบทางเพลงมาจากสายใด และนักดนตรีส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ยึดติดกับความเป็นสายหนึ่งสายใดอย่างเคร่งครัด

2. การรับศิษย์ ในอดีตจะทำพิธีในวันพฤหัสบดี ผู้เรียนต้องให้ผู้ใหญ่พามาฝาก แต่ในปัจจุบันพบว่า ครูดนตรีไทยรับศิษย์โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ปกครองมาฝาก เพราะว่า วิชาความรู้ทางด้านดนตรีไทยอย่างเดียวไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้เหมือนสมัยก่อน เด็กจำเป็นต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ ทำให้ไม่มีเวลาให้กับศิลปะด้านนี้มากนัก ดังนั้นครูปี่พาทย์ จึงต้องหาเด็กที่มีความเหมาะสมทั้งด้านครอบครัวและด้านการศึกษามาฝึกหัดเพื่อความอยู่รอดของคณะ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีศิษย์กลุ่มหนึ่งสนใจมาขอเรียนด้วยตนเองก็ตามแต่ก็มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น

3. การจัดสถานที่สอน สถานที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ยังคงใช้ที่บ้านครูเป็นหลัก ในการเรียนการสอน แม้เพลงที่ห้ามต่อที่บ้านมาแต่ครั้งอดีต ในปัจจุบันก็ลดความเคร่งครัดลง สามารถต่อที่บ้านได้ แสดงให้เห็นว่าแหล่งที่ให้การศึกษาดนตรีนั้นบ้านครูยังเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ที่สำคัญ

4. การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอน เป็นดังนี้

4.1 ใช้เครื่องดนตรีที่มีอยู่ประจำที่บ้านของครู

4.2 ใช้แถบบันทึกเสียงช่วยในการทบทวนเพลง

5. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและวิธีสอน เป็นดังนี้

5.1 รูปแบบการสอน มี 2 วิธีคือ

1) ยึดถือตามประเพณีการเรียนการสอนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณ

2) ประยุกต์ให้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพในปัจจุบัน

5.2 วิธีสอน พบว่ายังใช้วิธีการแบบเดิม คือครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ทั้งนี้เพราะว่าดนตรีไทยเป็นวิชาที่ต้องพัฒนาการเรียนการสอนเป็นขั้นตอน ตามระเบียบแบบแผนที่ครูกำหนดไว้และเป็นวิชาทั้งศาสตร์และศิลป์ในคราวเดียวกัน ดังนั้น การสอนแบบมุขปาฐะ จึงเป็นวิธีสอนที่ประสบผลสำเร็จได้ดีที่สุด ในอนาคตภาพการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่มีการอนุรักษ์อย่างจริงจังจะเลือนหายไป สภาพการเรียนการสอนจะเปลี่ยนแปลงไปตามการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดในสังคม โดยมุ่งไปที่การใช้ประโยชน์ จนไม่สนใจหลักการที่เป็นรากฐาน แหล่งวิทยาการต้องเปลี่ยนแปลงจากการเรียนการสอนที่บ้านของครูเป็นการเรียนการสอนตามสถานศึกษาทั่วไป

ปานจรี ดีอนันต์ลาภ (2549: 91) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสืบทอดวงป้าดในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้กล่าวสรุปงานวิจัยว่า การสืบทอดวงป้าดเมืองส่วนใหญ่นั้น เป็นการสืบทอดต่อจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น แสดงให้เห็นว่าครอบครัวยังเป็นพื้นฐานอันสำคัญในการปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้กับสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสิ่งแวดล้อมในครอบครัวจะเป็นตัวบ่มเพาะสร้างลักษณะนิสัย ความชอบ และความคุ้นเคยได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าสมาชิกจะไม่ได้รับการสืบทอดโดยตรงจากการที่ได้สัมผัสกับวงป้าดเมืองตลอดทั้งชีวิต ทำให้เกิดการซึมซับทางด้านบทเพลงวัฒนธรรม แต่อย่างน้อยก็สามารถที่จะถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังได้ทราบว่า วงป้าดมีลักษณะอย่างไร

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง งานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ไปตามแนวของการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูล
2. การรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การนำเสนอข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูล

1.1 แหล่งข้อมูลศึกษา

- สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- หอสมุดมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
- หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

1.2 บุคคลข้อมูล

- บุคคลใกล้ชิดที่เกี่ยวข้อง ญาติ ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว
- คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์
- ชาวบ้านในตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

1.3 ข้อมูลภาคสนาม

- ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว
- ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

- การศึกษาสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เกี่ยวข้องกับผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะคณะมโนราห์และผู้สืบทอดที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงมโนราห์ประกอบพิธีกรรมได้เท่านั้น

- การศึกษาดนตรีพิธีกรรมความเชื่อการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะดนตรีพิธีกรรมความเชื่อในการรำ “สอดเครื่อง” เท่านั้น และบันทึกเป็นโน้ตสากล

- ศึกษาโดยวิธีสัมภาษณ์ บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร
- การสังเกตการณ์ บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและการบันทึกเสียง

2. การรวบรวมข้อมูล มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลแบบไม่เป็นทางการ
2. กล้องวีดีโอ และกล้องถ่ายรูป
3. เครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์
4. อุปกรณ์เครื่องเขียนต่างๆ ใช้ในการจดบันทึก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว

1.1 ประวัติมโนราห์เลื่อน ไสนาว

1.2 ประวัติคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

- สมาชิกในคณะ
- โอกาสในการแสดงมโนราห์
- การรับงานและรายได้
- การเดินโรง
- เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง
- ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับคณะ

1.3 บทบาทของมโนราห์เลื่อนไสนาว ที่มีต่อชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

2. สภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

2.1 ผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ

2.2 ผู้สืบทอดที่เป็นสายศิษย์

2.3 คณะมโนราห์ที่สืบทอด

- สมาชิกในคณะ
- โอกาสในการแสดง
- การรับงานและรายได้
- การเดินโรง
- เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง

ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยดังนี้

1. ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในพิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์

1.1 ช่วงเวลาในการจัดพิธีกรรม

1.2 โรงโนราที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

1.3 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรม

1.4 พิธีกรรมความเชื่อในการในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์

- การจัดเตรียมของที่ใช้ในพิธีกรรม
- ขั้นตอนพิธีกรรม

1.5 บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรม

2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์

2.1 ลักษณะรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญา

3. ท่ารำมโนราห์ที่เป็น “ท่าครู” สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

3.1 ท่ารำและชื่อท่ารำ

4. เครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

4.1 เครื่องแต่งกายของผู้รำมโนราห์

4.2 เครื่องแต่งกายของตาพราน

4.3 เครื่องแต่งกายของนางทาสี

4.4 เครื่องแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นชาละวัน

4.5 เครื่องแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นเสือเฒ่า

4.6 เครื่องแต่งกายลูกคู่

4.7 ความเชื่อเรื่องเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์

5. ศึกษาการแสดงดนตรีพิธีกรรมความเชื่อในการรำ “สอดเครื่อง” เพื่อสืบทอดเชื้อสายมโนราห์

5.1 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรม

5.2 บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรม

4. การนำเสนอข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยจัดทำเป็นรูปเล่มงานวิจัยและแบ่งเป็นบทต่างๆ 5 บท ดังต่อไปนี้

4.1 บทนำ

4.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.3 วิธีดำเนินการวิจัย

4.4 การศึกษาการสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

4.5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4
ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตลอดทั้งยังได้ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยมีรายละเอียดของข้อมูลที่นำมาทำการศึกษาวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว

1.1 ประวัติมโนราห์เลื่อน ไสนาว

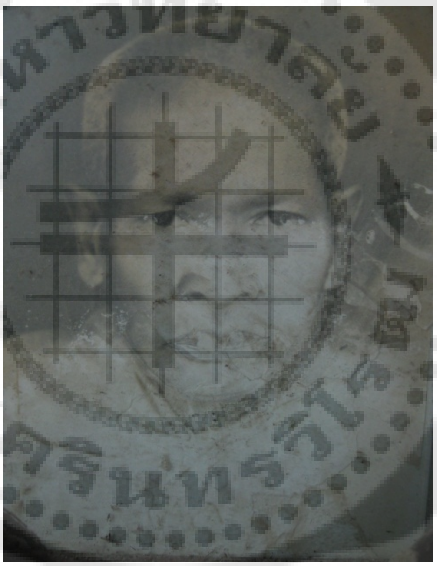

ภาพประกอบ 1 มโนราห์เลื่อน ไสนาว

มโนราห์เลื่อน ไสนาว หรือนายเลื่อน สังฆรักษ์ เป็นมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงมโนราห์อย่างเป็นเลิศ แห่งบ้านไสมะนาว(ชาวบ้านมักจะนิยมเรียกกันว่าบ้านไสนาว) ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านโดยทั่วไปในจังหวัดตรังและในจังหวัดใกล้เคียง จนได้รับสมญานามว่า “มโนราห์เลื่อน ไสนาว” อันเป็นสมญานามที่บ่งบอกถึงภูมิลำเนา โดยมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาได้ตั้งให้ ซึ่งต่อมาก็เป็นที่รู้จักกันดีของชาวบ้านและใช้เรียกขานกันมานานจนถึงปัจจุบัน มโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นเกิดในช่วงปลายยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เป็นบุตรชายคนที่ 2

ของมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ และนางนวล สังฆรักษ์ มีพี่ชายร่วมบิดามารดาเดียวกันชื่อ นายล่อง สังฆรักษ์ เดิมทีครอบครัวของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นชาวพังดาน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ต่อมาบิดาคือมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ได้พาครอบครัวย้ายจากภูมิลำเนาเดิมมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านไสมะนาว โดยอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

มโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่สมัยเด็กๆ โดยเรียนจากมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ซึ่งมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ในสมัยนั้นมีคณะมโนราห์เป็นของตนเองและมีชื่อเสียงโด่งดังมาก ซึ่งตรงอยู่ในช่วงยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึงยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง (พ.ศ.2475) มโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมโนราห์ให้กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้เป็นบุตรชายอย่างครบถ้วน เพราะหมายหมั้นปั้นมือให้เป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ และทำหน้าที่เป็นนายโรงเป็นโนราใหญ่รับช่วงต่อดูแลคณะมโนราห์ของมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ต่อไป ซึ่งมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็ไม่ทำให้มโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาผิดหวังเลย เพราะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นผู้ที่มีไหวพริบปฏิภาณดี สามารถแต่งกลอนและขับบทมโนราห์ได้อย่างไพเราะจับใจ พร้อมทั้งขับบทโต้ตอบได้อย่างรวดเร็วทันควันเวลาที่มีการแข่งขันประชันโรง เป็นผู้ที่มีความตั้งใจสูง ขยันอดทน หมั่นฝึกซ้อม สามารถรำมโนราห์ตัวอ่อนในท่าต่างๆ รวมไปถึงการรำพดในถาดได้ มีลักษณะท่าทางในการร่ายรำที่อ่อนช้อยงดงามยิ่งนัก มีความสามารถเฉพาะตัวสูงเรียกได้ว่าหาตัวจับยาก เป็นผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้ อ่อนน้อมถ่อมตน ทำตัวเหมือนแก้วน้ำที่ว่างเปล่าที่จะคอยรองรับน้ำได้อยู่ตลอดเวลา เมื่อเจอผู้รู้ก็จะคอยซักถามในเรื่องที่ตนสนใจและอยากรู้อยู่เสมอ

มโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้ติดตามมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาไปแสดงยังสถานที่ต่างๆในสมัยนั้นการรับงานแสดงจะเป็นการแสดงในงานพิธีกรรมเช่น โนราโรงครูใหญ่ โนราโรงครูเล็กหรือที่เรียกว่าโนราค้ำครู โนราแก้เหมรฺยหรือโรงเหมรฺย การแข่งขันประชันโรง เป็นต้น ซึ่งคณะมโนราห์ของมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ในขณะนั้นมีชื่อเสียงโด่งดังมากจนมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ จะได้รับการแต่งตั้งให้มีบรรดาศักดิ์เป็นขุน แต่ก็มีเหตุที่ทำให้ไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุน เนื่องจากพรานคงซึ่งเป็นนายพรานโนราประจำคณะมโนราห์ของมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ทำเหตุขึ้นขณะที่คณะมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ กำลังแสดงในงานเลี้ยงฉลองที่จวนเจ้าเมืองตรัง จึงมีผลทำให้เจ้าเมืองตรังในขณะนั้นก็คือ พระยารัษฎานุประดิษมหิศรภักดี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) โกรธมาก จึงทำให้มโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ โดนพลอยฟ้าพลอยฝนไปด้วย เพราะว่าเป็นเจ้าของคณะมโนราห์ เลยทำให้ไม่ได้รับการแต่งตั้งให้มีบรรดาศักดิ์เป็นขุน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก

เมื่อมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้ติดตามมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาไปแสดงมโนราห์ในสถานที่ต่างๆ และได้พัฒนาฝีมือการแสดงจนเป็นที่ยอมรับของมโนราห์ผู้หลักผู้ใหญ่ในสมัยนั้น รวมถึงเป็นที่ชื่นชอบของชาวบ้านในชุมชน มโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ จึงเห็นสมควรว่าถึงเวลาแล้วที่มโนราห์เลื่อน ไสนาว ควรจะเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ เนื่องจากว่ามโนราห์เลื่อน ไสนาว มีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมทุกประการตามขนบธรรมเนียมประเพณีในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ คือมีอายุครบ

21 ปี ยังไม่ได้แต่งงานมีครอบครัว และมีความรู้ความสามารถด้านการแสดงมโนราห์มากพอสมควรแล้ว มโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ จึงให้มโนราห์เลื่อน ไสนาว อุปสมบทบวชเป็นพระภิกษุตามระเบียบประเพณีแต่โบราณที่ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา แล้วก็เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาเป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ต่อมาเมื่อมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ได้แก่ตัวลงจึงให้มโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้เป็นบุตรชายเป็นผู้ดูแลคณะมโนราห์โดยมีตำแหน่งเป็นนายโรง เป็นโนราใหญ่ และเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากตน โดยได้ตั้งสมญานามให้ว่า “มโนราห์เลื่อน ไสนาว” ซึ่งเมื่อมโนราห์เลื่อน ไสนาว รับช่วงเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาแล้วนั้น ก็ได้พาคณะมโนราห์ของตนไปแสดงและแข่งขันประชันโรงยังสถานที่ต่างๆ อีกทั้งยังได้คว้ารางวัลชัยชนะอยู่เป็นประจำ จึงทำให้คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นคณะมโนราห์ที่โด่งดังมากในสมัยนั้นและยังเป็นที่รู้จักกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

มโนราห์เลื่อน ไสนาว นอกจากจะได้ศึกษาความรู้ด้านการแสดงมโนราห์จากมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาแล้ว ยังได้เสาะแสวงหาวิชาความรู้จากครูมโนราห์อื่นๆอีกด้วย เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองดังคำกล่าวของคนสมัยก่อนที่ว่า “เรียนกับพ่อแล้วต่อครู” ซึ่งครูมโนราห์ที่ได้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนั้นก็คือ มโนราห์คล้าย มโนราห์ชุ่ม และมโนราห์สีเงิน นับได้ว่ามโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านของความขยันใฝ่เรียนรู้เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้นั้นมาพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

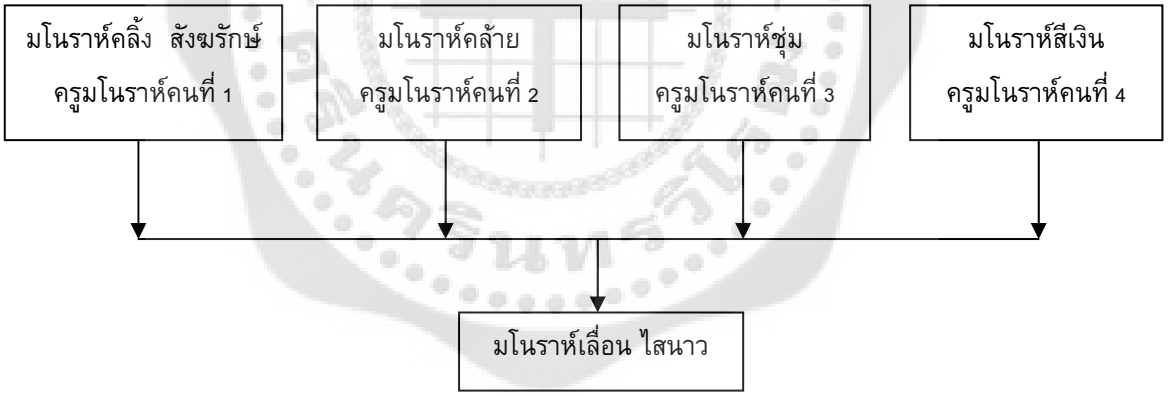

ภาพประกอบ 2 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ในด้านชีวิตครอบครัวของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เนื่องจากว่าเป็นผู้ที่มีรูปร่างดี หน้าตาหล่อเหลา ผิวขาว ปากแดง แต่งตัวดี พูดจาไพเราะมีคารมคมคาย อัธยาศัยดี เป็นคนที่มีเสน่ห์ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงมโนราห์อย่างเป็นเลิศ เรียกได้ว่าผู้ที่มาชมการแสดงนั้นมิอาจละสายตาไปได้เลย กอปรกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ยังเป็นข้าราชการตำรวจประจำการอยู่ที่บ้านหนองกา อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ซึ่งต่อมาก็ได้ย้ายมาประจำการอยู่ที่กองเมือง ตำบลทับเที่ยง

อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จึงมีผลทำให้เมื่อเดินทางไปแสดงมโนราห์ที่ใดก็ตาม นอกจากจะเป็นที่ชื่นชอบของชาวบ้านโดยทั่วไปแล้ว ก็ยังเป็นขวัญใจของสาวๆในยุคนั้นอีกด้วย มโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นได้สมรสและมีภรรยาทั้งหมด 3 คน ซึ่งสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้

ภรรยาคนที่ 1 ชื่อนางสุก สังฆรักษ์ (มอบวิจิต) เป็นภรรยาเอก มีบุตรด้วยกันกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ทั้งหมด 5 คน คือ นายแลบ สังฆรักษ์ นางเลียบ สังฆรักษ์ นางเปรียบ สังฆรักษ์ นายสามารถ สังฆรักษ์ และนางบุญพาส สังฆรักษ์

ภรรยาคนที่ 2 ชื่อนางปริ่ม หวานสนิท มีบุตรด้วยกันกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว 1 คน คือ นางราตรี สังฆรักษ์

ภรรยาคนที่ 3 ชื่อนางหลวน ขุนทอง ไม่มีบุตรด้วยกันกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ชีวิตในบั้นปลายของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่ใต้ร่มโพธิ์พระพุทธศาสนา โดยบวชเป็นพระภิกษุจำวัดอยู่ที่วัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งต่อมาด้วยความชราและสุขภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง จึงทำให้อาพาธเป็นโรควัณโรค โดยมีอาการทรุดหนักลงเรื่อยๆ และก็มรณภาพไปในที่สุด ด้วยอายุประมาณ 70 กว่าในปี พ.ศ. 2513

1.2 ประวัติคณะมโนราเลื่อน ไสนาว

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากในอดีตโดยเฉพาะในจังหวัดตรังและพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเมื่อคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้ไปแข่งขันประชันโรงกับคณะมโนราห์คณะใดก็จะเป็นฝ่ายชนะอยู่เสมอ โดยเฉพาะถ้าเป็นการแข่งขันประชันโรงแสดงมโนราห์แบบโบราณดั้งเดิมด้วยแล้ว ก็ยิ่งหาคณะมโนราห์อื่นมาเทียบกับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้ยาก คณะมโนราเลื่อน ไสนาว ก่อตั้งคณะขึ้นตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 7 และทำการแสดงมาเรื่อยๆ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน ถือว่าเป็นคณะมโนราห์ที่ได้ทำการแสดงมายาวนานถึงสามแผ่นดิน โดยมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นเจ้าของคณะ

สมาชิกในคณะ

สมาชิกในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว สมัยแรกๆนั้นจะเป็นผู้ชายทั้งหมด ต่อมาภายหลังในปี พ.ศ. 2495 จึงได้เริ่มมีการฝึกหัดรำมโนราห์ให้กับมโนราห์ที่เป็นผู้หญิงขึ้น คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีสมาชิกในคณะโดยเรียงลำดับตามความอาวุโสได้ดังต่อไปนี้

1. มโนราห์เลื่อน ไสนาว มีตำแหน่งเป็นเจ้าของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นโนราใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นนายโรง คอยทำพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมโนราห์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญในการแสดงมโนราห์และคาถาอาคมต่างๆ เวลาแสดงจับบทเป็นเรื่องราวก็จะแสดงเป็นตัวพระเสมอ ส่วนในเรื่องประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาวนั้นได้กล่าวโดยละเอียดแล้วในข้างต้นในหัวข้อเรื่องประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว

2. นายคลิ้ง ทางเจน หรือพรานคลิ้ง เกิดเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2437 ในช่วงยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พรานคลิ้ง ทางเจน จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนที่จังหวัดภูเก็ต แต่ไม่ทราบว่าเรียนจบจากที่ใด พรานคลิ้ง ทางเจนอยู่บ้านเลขที่ 168 หมู่ที่ 6 ตำบลนาโยงเหนือ อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ได้สมรสกับนางแกล็ก ทางเจน มีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นายเรือง ทางเจน นายคล่อง ทางเจน และนางบาย ทางเจน

ส่วนในด้านการเรียนแสดงเป็นนายพรานโนรานั้น ไม่ทราบว่าเริ่มเรียนเมื่อไหร่และเรียนกับครูมโนราห์ท่านใด พรานคลิ้ง ทางเจน นอกจากจะแสดงเป็นนายพรานโนราประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังไปช่วยแสดงให้กับคณะมโนราห์อื่นบ้างเป็นครั้งคราวเช่น คณะมโนราห์ชุ่ม และมโนราห์แดง เป็นต้น พรานคลิ้ง ทางเจน นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงเป็นนายพรานโนราประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพารา อีกทั้งยังขายขนมจีนเป็นอาชีพเสริมอีกด้วย

ภาพประกอบ 3 นายขำ ชูประสิทธิ์

3. นายขำ ชูประสิทธิ์ เกิดเมื่อปี พ.ศ.2448 ในช่วงปลายยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 20/1 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นายขำ ชูประสิทธิ์ มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยเป็นลูกพี่ลูกน้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งนายขำ ชูประสิทธิ์ มีศักดิ์เป็นญาติผู้พี่ เพราะว่าเป็นบุตรชายคนเดียวของนางเพ็ง ชูประสิทธิ์(สังฆรักษ์) ซึ่งเป็นพี่สาวแท้ๆของมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ในด้านการเรียนดนตรีโนรานั้น นายขำ ชูประสิทธิ์ เริ่มหัดเล่นดนตรีโนรามาตั้งแต่สมัยเด็กๆ โดยเรียนกับมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นน้าชายแท้ๆ และเรียนกับนักดนตรีที่ประจำอยู่ในคณะมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ พร้อมทั้งคอยติดตามคณะมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ เมื่อมีงานแสดงด้วยเสมอ ต่อมาเมื่อมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตั้งคณะมโนราห์เป็นของตนเอง นายขำ ชูประสิทธิ์ ก็ได้มาร่วมเป็นสมาชิกในคณะมโนราห์ด้วย โดยมีตำแหน่งเป็นมือแตระประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นายขำ ชูประสทธิ์ นอกจากจะสามารถตีแตระได้แล้ว ยังสามารถเล่นเครื่องดนตรีโนราเครื่องอื่นๆได้อีกด้วยเช่น กลองโนรา ทับ โหม่ง และฉิ่ง นอกจากจะเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังไปช่วยเล่นดนตรีให้กับคณะมโนราห์อื่นๆด้วยเช่น คณะมโนราชุ่ม คณะมโนราห์แดง คณะมโนราห์แป้น และคณะมโนราห์พุ่มเทวา (ขุนอุปถัมภ์นรากร) เป็นต้น ซึ่งจะไปช่วยเล่นเฉพาะเวลาที่ไม่ติดงานแสดงของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เท่านั้น

ด้านชีวิตครอบครัวของนายขำ ชูประสิทธิ์ ได้สมรสกับนางคล้าย ชูประสิทธิ์ ซึ่งมีอาชีพเป็นหมอตำแย และได้มีบุตรร่วมกัน 7 คน คือ นางคล้อย ชูประสิทธิ์ นางเคลื่อน ชูประสิทธิ์ นางเลี่ยน ชูประสิทธิ์ นางลั่น ชูประสิทธิ์ นายแคล้ว ชูประสิทธิ์ นายคลาด ชูประสิทธิ์ และ นางสาวจำเนียร ชูประสิทธิ์ นายขำ ชูประสิทธ์ นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าว ทำสวนยางพารา พร้อมทั้งยังทำงานจักสานไว้ใช้สอยเองและไว้จำหน่ายอีกด้วย ต่อมานายขำ ชูประสิทธิ์ ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคชราเมื่ออายุ 83 ปี ในปี พ.ศ.2531 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

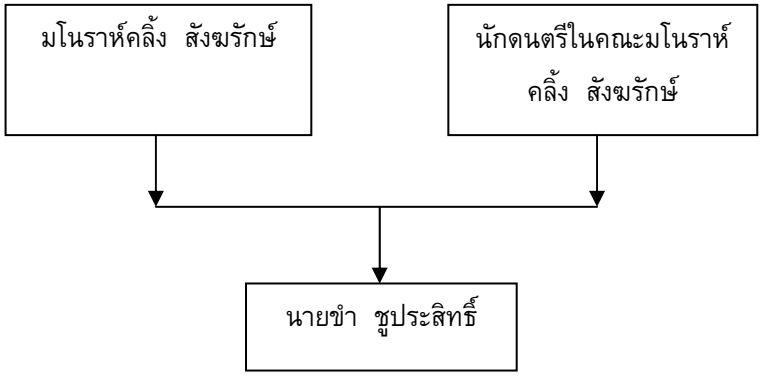

ภาพประกอบ 4 แผนผังการเรียนดนตรีโนราของนายขำ ชูประสิทธิ์

4. นายเรียง แสงสุด เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2452 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 นายเรียง แสงสุด อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 87 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และไม่ได้เรียนหนังสือ นายเรียง แสงสุด เป็นมือปี่ประจำคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว อีกทั้งยังเป็นมือปี่หนังตะลุงให้กับนายหนังมารถอีกด้วย นายเรียง แสงสุด เรียนเป่าปี่เมื่อไหร่และเรียนจากครูท่านใดนั้นมิอาจทราบได้ ส่วนในด้านชีวิตครอบครัวของนายเรียง แสงสุด ได้สมรสกับนางเหลียม แสงสุด และมีบุตรด้วยกันทั้งหมด 6 คน คือนายวิน แสงสุด นางเปี่ยม แสงสุด นางหนูพัน แสงสุด นางหนูแดง แสงสุด นางละออง แสงสุด และนางสมจิต แสงสุด นายเรียง แสงสุด นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว และเป็นมือปี่หนังตะลุงให้กับนายหนังมารถแล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวอีกด้วย ต่อมานายเรียง แสงสุด ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอายุ 46 ปี ในปี พ.ศ.2498 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

ภาพประกอบ 5 นายเทพ ทองโอ

5. นายเทพ ทองโอ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2456 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 นายเทพ ทองโอ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 88/1 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นายเทพ ทองโอ เริ่มเรียนตีทับเมื่อไหร่และเรียนกับครูท่านใดนั้นมิอาจทราบได้ ทราบแต่เพียงว่า นายเทพ ทองโอ เป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำแหน่งมือทับและเป็นหมอกบโรงประจำคณะด้วย ส่วนด้านชีวิตครอบครัวของนายเทพ ทองโอ ได้สมรสกับนางฉอย ทองโอ และมีบุตรด้วยกัน 2 คนคือ นายทอง ทองโอ และนายแก้ว ทองโอ หรือพรานแก้ว ทองโอ ขุนพรานแห่งโคกสะบ้าในปัจจุบัน นายเทพ ทองโอ นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวอีกด้วย ต่อมานายเทพ ทองโอ ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอายุ 58 ปี ในปี พ.ศ.2514 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

6. นายเป้ รอดพันธุ์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2456 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 นายเป้ รอดพันธุ์ อาศัยอยู่ที่บ้านหนองชุมแสง หมู่ที่ 10 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และไม่ได้เรียนหนังสือ นายเป้ รอดพันธุ์ เริ่มเรียนเป่าปี่เมื่อไหร่และเรียนกับครูท่านใดนั้นมิอาจทราบได้ ทราบแต่เพียงว่านายเป้ รอดพันธุ์เป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ส่วนด้านชีวิตครอบครัวของนายเป้ รอดพันธุ์ ได้สมรสกับนางทั้น รอดพันธุ์ และมีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ นางเอือบ รอดพันธุ์ นายเอิบ รอดพันธุ์ นายอ้วน รอดพันธุ์ และนางชิก รอดพันธุ์ ซึ่งนายเป้ รอดพันธุ์ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย ต่อมานายเป้ รอดพันธุ์ ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอายุ 96 ปี ในปี พ.ศ.2552 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

7. มโนราห์ช่วน ขุนทอง เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2460 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มโนราห์ช่วน ขุนทอง อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 11 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มีศักดิ์เป็นน้องชายของ นางหลวน ขุนทอง ภรรยาคนที่ 3 ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว มโนราห์ช่วน ขุนทอง นั้นได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่สมัยเด็กๆ โดยเป็น ลูกศิษย์ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งในเวลาต่อมามโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้กับมโนราห์ช่วน ขุนทอง และมโนราห์ช่วน ขุนทอง ก็ได้รำมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มาโดยตลอด มโนราห์ช่วน ขุนทอง นอกจากจะเป็นมโนราห์แล้วก็ยังทำงานรับราชการเป็นตำรวจ ประจำการอยู่ที่กองเมือง ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรังอีกด้วย

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัวนั้น มโนราห์ช่วน ขุนทอง ได้สมรสกับนางคล้อย ชูประสิทธิ์ ผู้เป็นบุตรสาวของนายขำ ชูประสิทธิ์ ซึ่งเป็นมือแตระประจำคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว และเป็นญาติลูกพี่ลูกน้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยนายขำ ชูประสิทธิ์ มีศักดิ์เป็นญาติผู้พี่ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว มโนราห์ช่วน ขุนทอง และนางคล้อย ชูประสิทธิ์ มีบุตรสาวด้วยกัน 1 คน คือนางละเมียด ขุนทอง มโนราห์ช่วน ขุนทอง ได้ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2486 ด้วยอายุเพียง 26 ปี เนื่องจากป่วยหนักมีการกระอักเลือดออกมาพร้อมกับมีเข็มและตะปูจำนวนเป็นกำมือออกมาด้วย ซึ่งเชื่อกันว่ามโนราห์ช่วน ขุนทอง นั้นได้ถูกทำคุณไสย สาเหตุมาจากการแข่งประชันโรงแสดงมโนราห์ โดยฝ่ายคู่แข่งเป็นผู้ทำคุณไสยใส่มโนราห์ช่วน ขุนทอง จนถึงแก่กรรม ตรงกับช่วงปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระอัฐมราธิบดินทร รัชกาลที่ 8

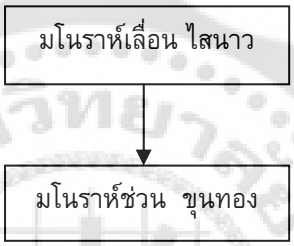

ภาพประกอบ 6 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ช่วน ขุนทอง

ภาพประกอบ 7 มโนราห์น้อม ชัยมงคล

8. มโนราห์น้อม ชัยมงคล เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2464 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ปัจจุบันมโนราห์น้อม ชัยมงคล อายุ 93 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์น้อม ชัยมงคล นั้นได้เรียนการแสดงมโนราห์ตั้งอายุ 12 ปี โดยเริ่มเรียนกับมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และก็ได้เรียนกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ในเวลาต่อมา

มโนราห์น้อม ชัยมงคล เรียนการแสดงมโนราห์ด้วยใจรัก ไม่ได้เรียนเพราะถูกครูหมอโนราแต่อย่างใด ซึ่งในขณะที่มโนราห์น้อม ชัยมงคล เรียนการแสดงมโนราห์อยู่นั้น ทางด้านบิดามารดาของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ไม่ทราบมาก่อนเลยว่าลูกชายของตนได้ไปหัดรำมโนราห์ มาทราบภายหลังอีกทีก็ต่อเมื่อมโนราห์น้อม ชัยมงคล แต่งตัวออกโรงแสดงกับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วตอนอายุ 16 ปี ซึ่งมโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็สามารถแสดงการร่ายรำมโนราห์ได้อย่างอ่อนช้อยงดงามมากเลยทีเดียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2485 เมื่อมโนราห์น้อม ชัยมงคล อายุได้ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์ชุ่ม เป็นผู้ทำพิธีให้ พร้อมทั้งมโนราห์เลื่อน ไสนาว และมโนราห์ช่วน ขุนทอง เข้าร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ด้วย เมื่อระยะเวลาผ่านไปมโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็ได้พัฒนาฝีมือในการแสดงมโนราห์มากขึ้นเรื่อยๆ และเป็นที่ชื่นชอบและเป็นยอมรับของชาวบ้านโดยทั่วไป จนได้รับฉายาว่า “มโนราห์น้อมเอวมดแดง” เนื่องจากว่ามีท่าทางในการร่ายรำที่อ่อนช้อยงดงาม สามารถรำมโนราห์ตัวอ่อนได้ อีกทั้งมีรูปร่างผอมบางเอวเล็ก จึงทำให้ชาวบ้านตั้งสมญานามนี้ให้กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล และมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักมาจนถึงทุกวันนี้

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัวนั้น มโนราห์น้อม ชัยมงคล ได้สมรสกับนางผิน ชัยมงคล และมีบุตรด้วยกัน 5 คน คือ นายวันดี ชัยมงคล นายวิรัช ชัยมงคล นายสาโรจน์ ชัยมงคล นางนัดดา จันทร์สุก(ชัยมงคล) นางปราณี หนูแก้ว(ชัยมงคล) ต่อมาเมื่อนางผิน ชัยมงคล ภรรยาคนแรกได้ถึงแก่กรรม มโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็ได้สมรสใหม่กับนางเลี่ยน ชัยมงคล (ชูประสิทธิ์) ผู้เป็นบุตรสาวของนายขำ ชูประสิทธิ์ ซึ่งเป็นมือแตระประจำคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว และเป็นญาติลูกพี่ลูกน้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยนายขำ ชูประสิทธิ์ มีศักดิ์เป็นญาติผู้พี่ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว มโนราห์น้อม ชัยมงคล และนางเลี่ยน ชัยมงคล(ชูประสิทธิ์) ไม่มีบุตรด้วยกัน มโนราห์น้อม ชัยมงคล นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการประกอบอาชีพแสดงมโนราห์แล้ว ยังเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพาราอีกด้วย

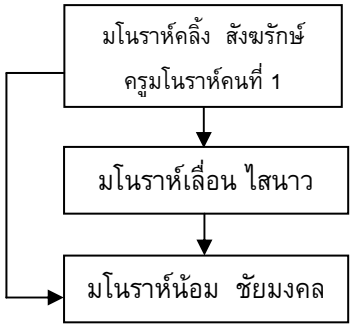

ภาพประกอบ 8 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล

9. นายช่วย ทองโอ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2467 ในช่วงปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 นายช่วย ทองโอ อาศัยอยู่ที่บ้านไสนาว หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และไม่ได้เรียนหนังสือ นายช่วย ทองโอ เรียนตีกลองโนรากับมโนราห์เลื่อน ไสนาว และมีเหล่าบรรดามโนราห์ในคณะช่วยกันแนะนำให้บ้าง จนในที่สุดก็สมารถตีกลองโนราได้ ต่อมานายช่วย ทองโอ ก็ได้เป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำแหน่งมือกลองโนรา พร้อมทั้งคอยดูแลมโนราห์เด็กในคณะด้วย โดยเฉพาะมโนราห์เด็กคนไหนที่รำเก่งๆ นายช่วย ทองโอ ก็จะคอยดูแลเป็นพิเศษ ราวพ่อยกก็ไม่ปาน บางทีก็จะคอยอุ้มและแบกของให้ คนสมัยโบราณเรียกอาการแบบนี้ว่า “บ้าหัวจุก” ส่วนด้านชีวิตครอบครัวของนายช่วย ทองโอ นั้นได้สมรสกับภรรยา(ไม่ทราบชื่อ) และมีบุตรสาวด้วยกัน 1 คน ต่อมาไม่นานนักภรรยาก็ถึงแก่กรรม นายช่วย ทองโอ จึงได้ยกบุตรสาวที่อยู่ในวัยแบเบาะให้เป็นบุตรบุญธรรมของนายจายและภรรยา ซึ่งเป็นชาวบ้านโคกวัด ตำบลเกาะเปีย อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ส่วนทางด้านนายจายและภรรยาก็เลี้ยงดูบุตรสาวบุญธรรมเป็นอย่างดี พร้อมทั้งส่งเสียให้เรียนหนังสือจนได้เป็นข้าราชการครูในปัจจุบัน นายช่วย ทองโอ นอกจากจะเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วก็ยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปด้วย ต่อมาในปี พ.ศ.2553 นายช่วย ทองโอ ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการเป็นลมหมดสติตอนอายุ 90 ปี ในปี พ.ศ.2553 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมิทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

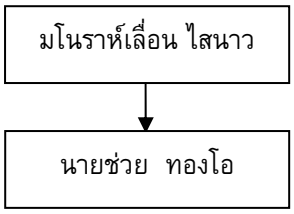

ภาพประกอบ 9 แผนผังการเรียนดนตรีโนราของนายช่วย ทองโอ

ภาพประกอบ 10 พรานเหล็ก สังฆรักษ์

10. นายเคลื่อน สังฆรักษ์ หรือที่รู้จักกันในนาม พรานเหล็ก สังฆรักษ์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2470 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็นบุตรชายของนายล่อง สังฆรักษ์ พี่ชายแท้ๆของมโนราห์เลื่อน ไสนาว พรานเหล็ก สังฆรักษ์ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง พรานเหล็ก สังฆรักษ์ ได้เรียนการแสดงเป็นนายพรานโนรามาตั้งแต่สมัยเด็กๆ โดยเรียนกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้เป็นอาแท้ๆและเรียนตีทับโนราจากบิดาคือนายล่อง สังฆรักษ์ แล้วก็ได้แสดงเป็นนายพรานและตีทับประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เรื่อยมา ซึ่งสาเหตุที่พรานเหล็กต้องมาเป็นนายพรานโนรา พร้อมทั้งต้องเล่นดนตรีในคณะมโนราห์นั้นก็เพราะถูกครูหมอตายายโนรา

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว พรานเหล็ก สังฆรักษ์ ได้สมรสกับนางเพลียง สังฆรักษ์ และมีบุตรด้วยกัน 8 คน คือ นายสะเทือน สังฆรักษ์ ดร.ไสว สังฆรักษ์ นางสว่าง สังฆรักษ์ นางพริ้ม สังฆรักษ์ นายสวัสดิ์ สังฆรักษ์ นางรีบ สังฆรักษ์ นางสนิท สังฆรักษ์ และนางสุพักตร์ สังฆรักษ์ พรานเหล็ก สังฆรักษ์ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการเป็นนายพรานโนราและเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปอีกด้วย ต่อมาพรานเหล็ก สังฆรักษ์ ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคชราเมื่ออายุ 75 ปี ในปี พ.ศ.2545 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

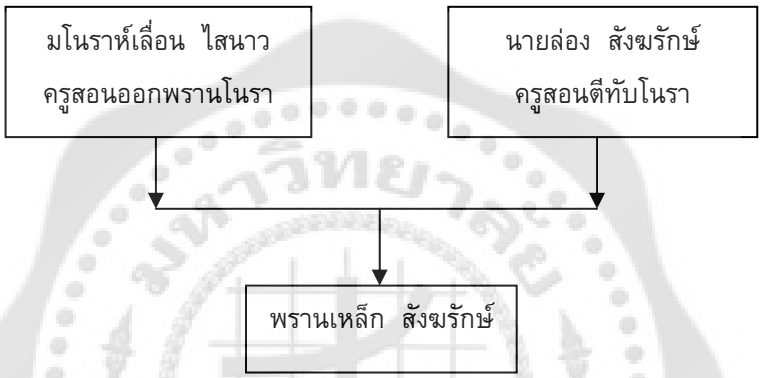

ภาพประกอบ 11 แผนผังการเรียนของพรานเหล็ก สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 12 มโนราห์แคล้ว ทองขาว

11. มโนราห์แคล้ว ทองขาว เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2473 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์แคล้ว ทองขาว ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่สมัยเด็กๆ โดยเรียนกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว พร้อมทั้งมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล คอยช่วยอีกแรง มโนราห์แคล้ว ทองขาว ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เมื่ออายุ 21 ปี โดยมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ มโนราห์แคล้ว ทองขาว แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยจะรับบทแสดงเป็นตัวนางเสมอ เวลามีการจับบทแสดงเป็นเรื่องราว ซึ่งมโนราห์แคล้ว ทองขาว นั้นมีลีลาการร่ายที่อ่อนช้อยสวยงามมาก โดยมีสมญานามในการแสดงว่า “มโนราห์แคล้วน้อยทวีศิลป์” และเป็นที่รู้จักกันจนถึงทุกวันนี้ ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์แคล้ว ทองขาว ได้สมรสกับนางปลอบ ทองขาว และมีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นายบวร ทองขาว นางสาวทวี ทองขาว และนายไสว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ทองขาว นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการเป็นมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรอีกด้วย โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพารา ต่อมามโนราห์แคล้ว ทองขาว ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคชราเมื่ออายุ 83 ปี ในวันที่ 30 เดือนกันยายน พ.ศ.2556 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

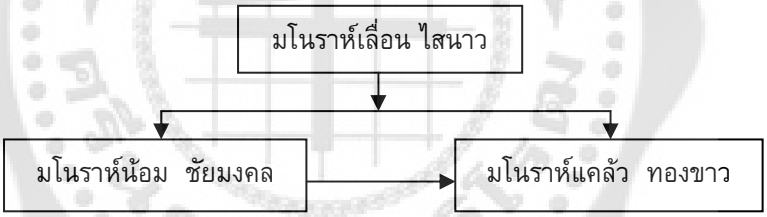

ภาพประกอบ 13 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์แคล้ว ทองขาว

ภาพประกอบ 14 มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์

12. มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ เกิดเมื่อวันที่ 1เดือนมกราคม พ.ศ.2475 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง) มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 73 หมู่ที่ 1 ตำบลบางสัก อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ เป็นบุตรชายของนายขำ ชูประสิทธิ์ ซึ่งเป็นมือแตระประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว และเป็นญาติลูกพี่ลูกน้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยนายขำ ชูประสิทธิ์ มีศักดิ์เป็นญาติผู้พี่ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว

มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ ได้เริ่มเรียนการแสดงมโนราห์ตั้งแต่อายุได้ 7 ปี โดยเรียนกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว พร้อมทั้งมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล คอยช่วยอีกแรง มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เมื่ออายุ 21 ปี โดยมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยจะรับบทแสดงเป็นตัวร้าย อยู่เสมอเช่น แสดงเป็นตัวโกง แสดงเป็นโจรผู้ร้าย เวลามีการจับบทแสดงเป็นเรื่องราว ซึ่งมโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ นั้นมีลีลาในการร่ายที่สง่างามมาก เป็นที่ชื่นชอบของผู้ที่ได้มาชมการแสดง มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ นอกจากจะรำมโนราห์ได้งดงามแล้ว ก็ยังเป็นมือโหม่งและมือฉิ่งประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว อีกด้วย เรียกได้ว่ามีความสามารถรอบด้านทั้งรำทั้งเล่นดนตรีเลยทีเดียว

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ ได้สมรสกับนางผ่อง ชูประสิทธิ์ และมีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นายสมคิด ชูประสิทธิ์ นางปราณี ชูประสิทธิ์ และนายประนอม ชูประสิทธิ์ มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการเป็นมโนราห์และเล่นดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรอีกด้วย โดยทำสวนยางพารา ต่อมามโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรควัณโรคเมื่ออายุ 73 ปี ในปี พ.ศ.2548 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

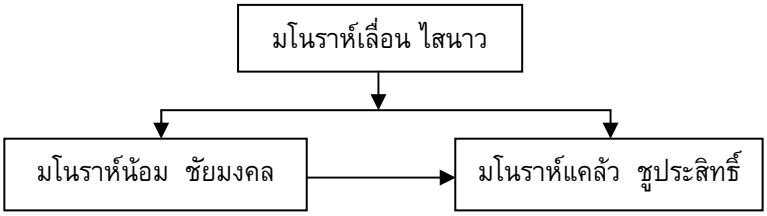

ภาพประกอบ 15 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์

ภาพประกอบ 16 มโนราห์สมนึก ดำรักษ์

13. มโนราห์สมนึก ดำรักษ์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2479 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระอัฐมราธิบดินทร รัชกาลที่ 8 ปัจจุบันอายุ 78 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 157 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์สมนึก ดำรักษ์ ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งสมัยเด็กๆ โดยเรียนกับมโนราห์อิ่ม ต่อมาเมื่ออายุได้ 17 ปี ก็มาแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เมื่ออายุ 21 ปี โดยมโนราห์เลื่อน ไสนาว มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว มโนราห์แคล้ว และมโนราห์คล่อง เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์สมนึก ดำรักษ์ ได้สมรสกับนางเคลื่อน ดำรักษ์ และมีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ นายสมเชษฐ ดำรักษ์ นางวารี ดำรักษ์ นายวินัย ดำรักษ์ และนางเพ็ญศรี ดำรักษ์ มโนราห์สมนึก ดำรักษ์ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

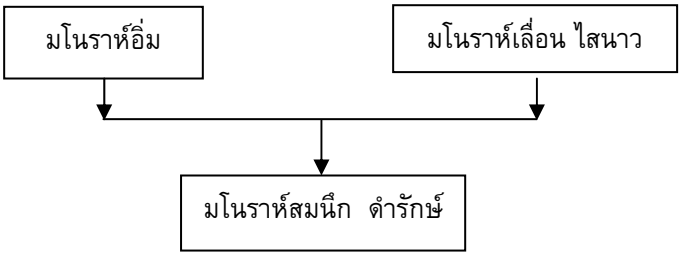

ภาพประกอบ 17 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สมนึก ดำรักษ์

ภาพประกอบ 18 มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว

14. มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2480 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระอัฐมราธิบดินทร รัชกาลที่ 8 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 111 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยเรียนกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว พร้อมทั้งมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล คอยช่วยอีกแรง มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เมื่ออายุ 21 ปี โดยมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามมาก พร้อมทั้งขับบทได้ดีเยี่ยม และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันจนถึงทุกวันนี้

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว ได้สมรสกับนางพัว เกื้อแก้ว (อ่อนเอียด) และมีบุตรด้วยกัน 5 คน คือ นางอำไพ เกื้อแก้ว นายเสรี เกื้อแก้ว นางราณีย์ เกื้อแก้ว นางวิไล เกื้อแก้ว และนางสมใจ เกื้อแก้ว มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพาราอีกด้วย ต่อมามโนราห์เปรม เกื้อแก้ว ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุทางรถจักรยานยนต์ เมื่ออายุ 68 ปี ในวันที่ 16 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2548 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน

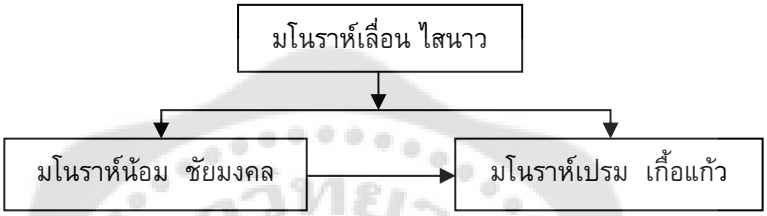

ภาพประกอบ 19 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว

ภาพประกอบ 20 มโนราห์พัว เกื้อแก้ว

15. มโนราห์พัว เกื้อแก้ว(อ่อนเอียด) เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2490 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน มโนราห์พัว เกื้อแก้ว ปัจจุบันอายุ 67 ปีอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 111 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์พัว เกื้อแก้ว ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยเรียนกับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่พร้อมทั้ง มโนราห์แคล้ว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ และมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว ซึ่งมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว คอยดูแลอยู่ด้วย มโนราห์พัว เกื้อแก้ว แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยรำเป็นนางหงส์ และรำเป็นชุดการแสดง ซึ่งมโนราห์พัว เกื้อแก้ว นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามและขับบทได้อย่างไพเราะ

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์พัว เกื้อแก้ว ได้สมรสกับมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว และมีบุตรด้วยกัน 5 คน คือ นางอำไพ เกื้อแก้ว นายเสรี เกื้อแก้ว นางราณีย์ เกื้อแก้ว นางวิไล เกื้อแก้ว และนางสมใจ เกื้อแก้ว มโนราห์พัว เกื้อแก้ว นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพาราอีกด้วย

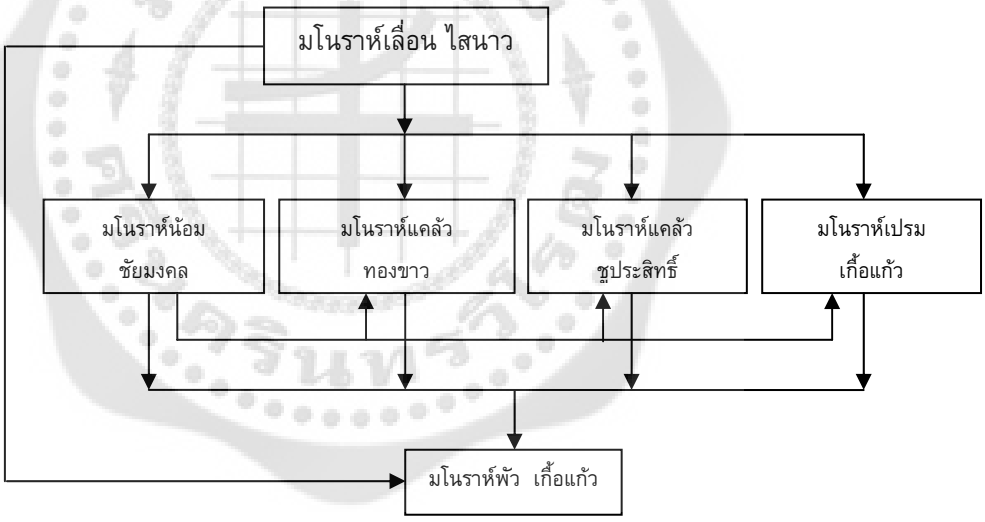

ภาพประกอบ 21 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์พัว เกื้อแก้ว

ภาพประกอบ 22 มโนราห์ระเบียบ รัตนะ

16. มโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) เกิดเมื่อวันที่ 14 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2491 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ปัจจุบันอายุ 66 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 145/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 4 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์น้อม ชัยมงคล ทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่พร้อมทั้ง มโนราห์แคล้ว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ และมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว โดยมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว คอยดูแลอยู่ด้วย ซึ่งสาเหตุที่มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ต้องรำมโนราห์นั้นเพราะว่าถูกครูหมอตายายโนรา มโนราห์ระเบียบ รัตนะ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยรำเป็นนางหงส์และรำเป็นชุดการแสดงมโนราห์ระเบียบ รัตนะ เป็นมโนราห์ผู้หญิงที่ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ เมื่ออายุ 22 ปี โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นผู้ทำพิธีให้ มโนราห์ระเบียบ รัตนะ นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามมาก อีกทั้งยังขับบทได้อย่างไพเราะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการแสดงมโนราห์มากเลยทีเดียว

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ได้สมรสกับนายสอน รัตนะ และมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ นายนิยม รัตนะ และนายพยอม รัตนะ ต่อมาเมื่อนายสอน รัตนะ ได้ถึงแก่กรรม มโนราห์ระเบียบ ก็ได้สมรสใหม่กับนายครบ หนูช่วย และมีบุตรด้วยกัน 3 คนคือ นางสุจินต์ หนูช่วย นางสาวหนูจัด หนูช่วย และนายสมนึก หนูช่วย มโนราห์ระเบียบ รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพาราอีกด้วย

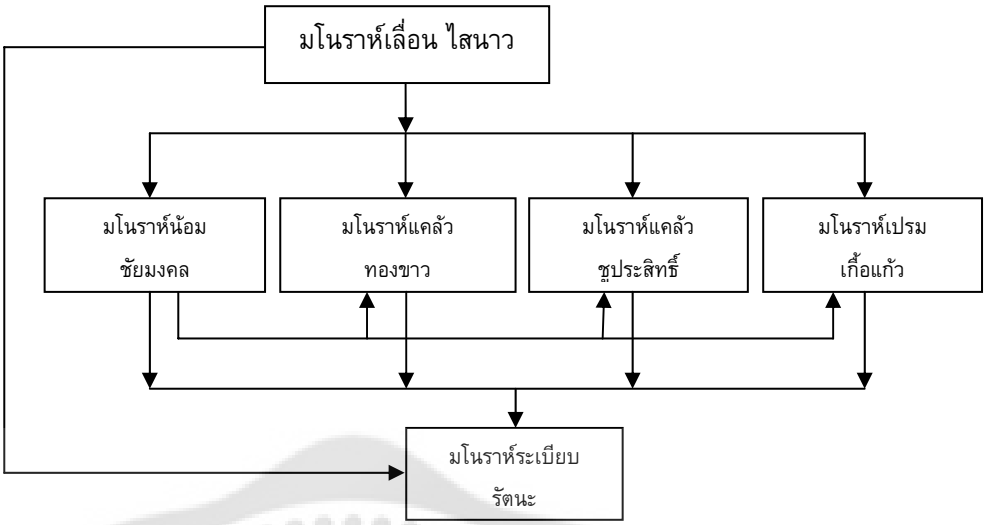

ภาพประกอบ 23 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ

ภาพประกอบ 24 มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์

17. มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ เป็นบุตรสาวคนสุดท้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2492 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 65 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 10 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่ พร้อมทั้ง

มโนราห์แคล้ว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว และมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว คอยควบคุมดูแลอยู่ด้วย มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยรำเป็นนางหงส์และรำเป็นชุดการแสดง มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามมาก พร้อมทั้งขับบทได้อย่างไพเราะ ซึ่งครั้งหนึ่งได้ไปแสดงมโนราห์ถวายพระเจ้าวรวงค์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร และเป็นที่พอพระทัยเป็นอย่างมาก ถึงขั้นตรัสว่าจะให้มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ไปเรียนต่อยังวิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพมหานคร แต่มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ตัดสินใจที่จะไม่ไปเรียนต่อเพราะคิดว่าตัวเองนั้นไม่เก่งพอ อีกประการหนึ่งก็คือไม่กล้าที่จะจากบ้านไปเรียนต่อยังที่ไกลๆ จึงทำให้เสียโอกาสอันดีนี้ไป นอกจากนี้มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ยังเคยได้แสดงมโนราห์ร่วมกับคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงคณะอื่นๆด้วยเช่น คณะมโนราห์สมพงษ์ น้อยดาวรุ่ง คณะมโนราห์ปรีชา ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพัทลุง

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ได้สมรสกับนายก้าน หมื่นเทพ และมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ นายศุภการ หมื่นเทพ และนายเกียรติศักดิ์ หมื่นเทพ มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าว ทำสวนยางพารา และขายขนมจีนน้ำยาอีกด้วย

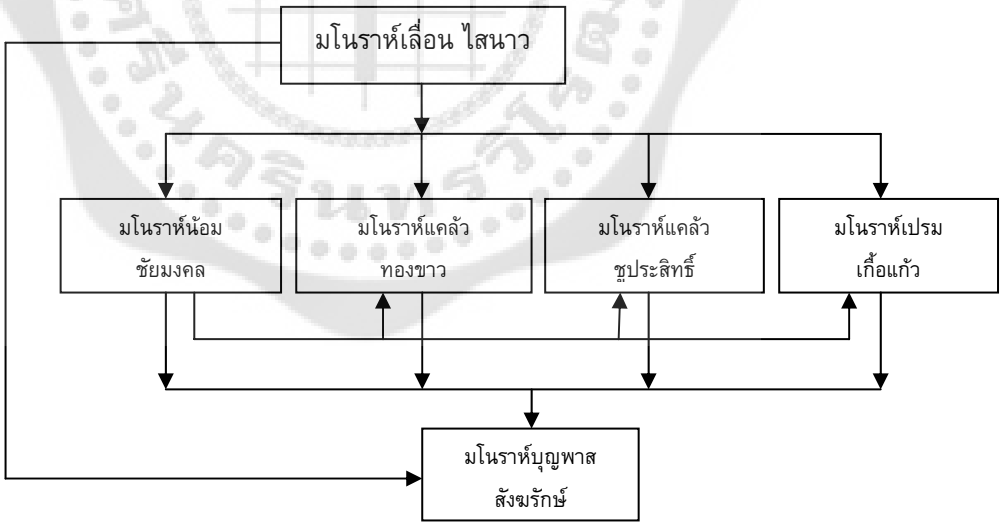

ภาพประกอบ 25 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 26 มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด

18. มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2493 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด ปัจจุบันอายุ 64 ปี อาศัยอยู่บ้านไสนาว หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 8 ปี โดยเรียนกับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่พร้อมทั้ง มโนราห์แคล้ว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว และมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว คอยดูแลอยู่ด้วย มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยรำเป็นชุดการแสดง ซึ่งมโนราห์หนูจิต เกื้อแก้ว นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามและขับบทได้อย่างไพเราะ

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด ได้สมรสกับนายประสิทธิ์ เกื้อรอด และมีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ นางจำเป็น เกื้อรอด นายสมศักดิ์ เกื้อรอด นางสาวอพัตรา เกื้อรอด และนายจักรวุฒิ เกื้อรอด มโนราห์หนูจิต เกื้อรอด นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าว ทำสวนยางพารา และขายขนมจีนน้ำยาอีกด้วย

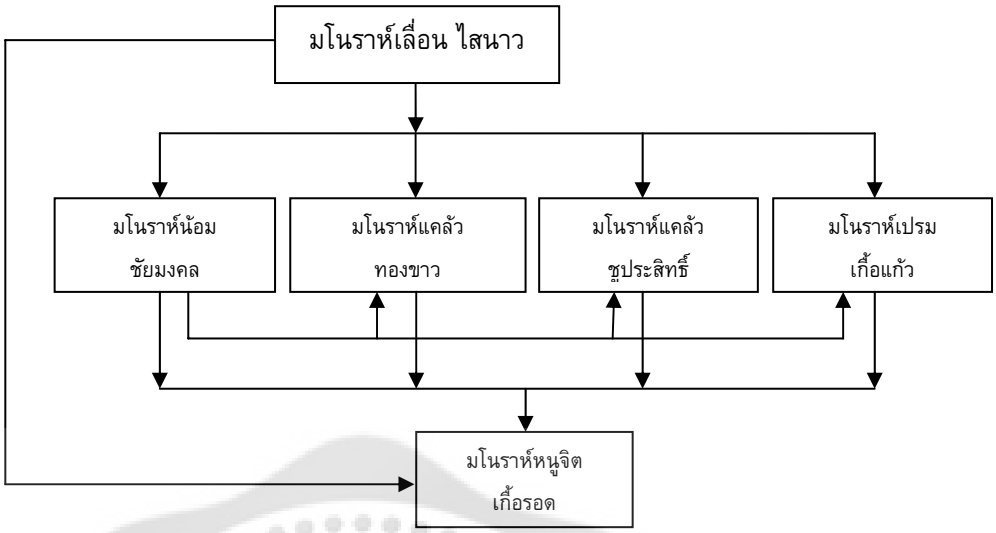

ภาพประกอบ 27 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์หนูจิต เกื้อรอด

โอกาสในการแสดงมโนราห์

โอกาสในการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานว่าต้องการจะให้ไปแสดงในโอกาสใด ซึ่งคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะแสดงในโอกาสต่างๆ ที่เป็นโอกาสหลักๆดังต่อไปนี้

1. งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 3 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันศุกร์ ซึ่งจะมีการรำโนราแทงเข้าด้วย งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการทำพิธีผูกผ้าใหญ่ การแก้เหมรุย แก้บนแล้ว ยังจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บรรดาลูกหลานเจ้าภาพ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ครูหมอโนรา ตายายโนราของทางเจ้าภาพ และยังมีพิธีกรรมย่อยอื่นๆอีกเช่น การเหยียบเสน ตัดผมผีช่อ เป็นต้น ส่วนในด้านการแสดงมโนราห์ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้จะเป็นการแสดงที่เต็มรูปแบบทั้งหมด ทั้งในด้านพิธีกรรม การร่ายรำ การขับร้องบทกลอนมโนราห์ และการจับบทแสดงเป็นเรื่องราว ส่วนในด้านระยะเวลาในการจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ในครั้งต่อไปนั้น ก็จะขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพว่าได้สัญญากับครูหมอโนรา ตายายโนรา ไว้ว่าอย่างไร เช่น 3 ปีครั้ง 5 ปีครั้ง 7 ปีครั้ง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านของเจ้าภาพท่านใดที่มีหิ้งครูหมอโนราด้วยแล้ว ก็จะต้องจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่เรื่อยไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

2. พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 1 คืน กับ 1 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งจะไม่มีการรำโนราแทงเข้ในพิธีกรรมนี้ ซึ่งสาเหตุที่จะต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นนั้น เนื่องจากว่าทางเจ้าภาพได้ทิ้งระยะเวลาที่ได้สัญญากับครูหมอโนราว่าจะจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ไว้นานเกินไป จนทำให้ครูหมอโนราไม่พอใจและต้องมาเตือน โดยการให้โทษกับลูกหลานของทางเจ้าภาพ เช่นทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น ต่อมาเมื่อทางเจ้าภาพทราบว่าสาเหตุมาจากครูหมอโนราท่านมาเตือน ก็จะทำการจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กขึ้น เพื่อเป็นการบอกกล่าวครูหมอโนราว่าตนยังไม่ได้ลืมสัญญาที่ให้ไว้ ส่วนในด้านของการแสดงมโนราห์นั้น ก็จะมีทั้งด้านของพิธีกรรม การร่ายรำ การขับร้องที่เป็นโนราโรงครูแบบย่อ

3. พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย (โรงเหมรฺย) เป็นการรำโนราแก้บน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีเพียงวันเดียว โดยจะเริ่มพิธีกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าไปจนถึงตอนเย็น สาเหตุที่ต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้น เนื่องจากลูกหลานของทางเจ้าภาพเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยอันเกิดจากครูหมอโนรา เรียกว่า “ถูกเพศโนรา” หรือเพื่อเป็นการบนบานศาลกล่าวขอให้ครูหมอโนราช่วยในสิ่งที่ตนต้องการ โดยให้โนราใหญ่เป็นผู้ทำพิธีบนบานศาลกล่าวพร้อมทั้งทำห่อเหมรฺยขึ้นไปผูกไว้ใต้หลังคาบ้านหรือบนหิ้งครูหมอโนรา ซึ่งห่อเหมรฺยนั้นก็จะมีหมากพลู 3 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ดอกไม้ 3 ดอก ข้าวสาร เงิน 3 บาท ห่อด้วยผ้าขาวมัดด้วยด้ายขาวด้ายแดง ต่อมาเมื่อลูกหลานของทางเจ้าภาพหายป่วยแล้ว หรือทางเจ้าภาพสมหวังในสิ่งที่ได้บนบานศาลกล่าวไว้กับครูหมอโนราแล้ว ก็จะจัดพิธีกรรมโนราแก้เหมรฺยขึ้น

4. การแสดงมโนราห์เพื่อแข่งขันประชันโรง เป็นการแสดงมโนราห์เพื่อเป็นการแข่งขันพิสูจน์กันว่าคณะไหนแสดงได้ดีกว่ากัน ซึ่งการแสดงนั้นจะต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะโนราใหญ่ที่เป็นนายโรงเจ้าของคณะ ที่จะต้องแสดงประชันกันด้านความสามารถการแสดงมโนราห์ในด้านต่างๆ เช่น โชว์ลีลาชั้นเชิงในการร่ายรำ การรำขอเทริด การรำโนราแทงเข้ การรำเฆี่ยนพรายเหยียบลูกนาว และการขับบทกลอนโนราที่เรียกกันว่า “มุตโต” ซึ่งเป็นการขับบทโนราที่เป็นกลอนสด ซึ่งผลของการแข่งขันที่จะชี้วัดว่าคณะมโนราห์คณะใดเป็นฝ่ายชนะนั้น ก็จะวัดกันจากจำนวนคนดู ถ้าหากว่าคณะมโนราห์คณะใดมีจำนวนคนดูมากกว่า ก็แปลว่าคณะนั้นเป็นฝ่ายชนะ และจะได้รับรางวัลเป็นขันน้ำพานรองพร้อมทั้งเงินรางวัลไป ส่วนในด้านสถานที่จัดการแข่งขันประชันโรง มักจะจัดงานแข่งขันกันที่วัด โดยจะเป็นงานบุญสำคัญทางศาสนาเช่น งานฝังลูกนิมิต หรือจัดขึ้นเพื่อการแข่งขันประชันโรงโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังจัดการแข่งขันประชันโรงในวันสำคัญอื่นๆอีก ดังเช่นที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “งานหลองรัฐ” ซึ่งก็คืองานเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั่นเอง

5. การแสดงมโนราห์ที่เป็นงานรำโชว์ต่างๆที่มีการร่ายรำมโนราห์เป็นชุดการแสดง โดยที่ไม่มีการประกอบพิธีกรรมของโนราแต่อย่างใด และเป็นการแสดงที่ใช้เวลาเพียงระยะสั้นๆ

6. รูปแบบของการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะเน้นการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีทั้งการรำและการขับร้องบทกลอนโนรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับโนรา ซึ่งจะยึดถือขนบธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดมาก ส่วนในด้านการแสดงเพื่อความบันเทิง จะมีการร่ายรำตามบทกลอนโนราที่มีมาแต่ดั้งเดิม ร่ายรำตามบทกลอนโนราที่ได้แต่งขึ้นเองในขณะที่ทำการแสดง และร่ายรำเป็นชุดการแสดง นอกจากนี้ยังมีการแสดงโนราตัวอ่อนในท่าต่างๆเช่น รำพดในถาด รำตุงพนัก รำตัวอ่อนคาบเบี้ย(เงิน) เป็นต้น พร้อมทั้งมีการจับบทแสดงเป็นเรื่องราว ซึ่งคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาวนั้นนิยมแสดงเรื่อง ไกรทอง พระสุธนมโนราห์ พระรถเมรี ยอพระกลิ่น และ สังข์ทอง โดยในการแสดงเรื่องแต่ละครั้งจะมีตัวละครที่เป็นตัวพระ ตัวนาง ตัวตลก และตัวโกง ประกอบในการแสดงเสมอ

การรับงานและรายได้

การรับงานและรายได้ของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ขึ้นอยู่กับว่างานที่รับไปแสดงนั้นเป็นงานแสดงในโอกาสใด ระยะทางใกล้ไกลแค่ไหน และที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าได้ “ค่าราช” เท่าไหร่ ซึ่ง “ค่าราช” ในที่นี้ก็คือเงินค่าตอบแทนในการแสดงที่ทางเจ้าภาพให้กับทางคณะมโนราห์นั่นเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาในการรับงานแสดงของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะรับงานในเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 โดยในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 เป็นช่วงที่มีการรับงานชุกที่สุด คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะไม่รับงานในเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 และเดือน 10 ไม่รับงานช่วงที่มีข้างขึ้นหรือข้างแรมตรงกับเดือน ได้แก่ ขึ้น 2 ค่ำหรือแรม 2 ค่ำเดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำหรือแรม 4 ค่ำเดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำหรือแรม 6 ค่ำเดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำหรือแรม 7 ค่ำเดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำหรือแรม 9 ค่ำเดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำหรือแรม 11 ค่ำเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำหรือแรม 12 ค่ำเดือน 12 และช่วงที่ตรงกับวันพระโดยเด็ดขาด ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมเคร่งครัด แต่โบราณของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

2. การรับงานในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือติดๆกันหลายงาน ก็จะรับงานที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ไม่ห่างไกลกันมากจนเกินไป

3. การรับงานแต่ละครั้งนั้น ทางเจ้าภาพจะต้องเดินทางมาติดต่อทาบทามกับทางมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้เป็นเจ้าของคณะที่บ้านโดยตรง พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดว่าจะให้ไปแสดงที่ไหน เป็นงานพิธีกรรมอะไร จะให้ค่าราชเท่าไหร่ นอกจากนี้ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมขันหมากที่ประกอบไปด้วย หมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก เงิน 12 บาท ใส่มาในขันหรือพาน ซึ่งเตรียมมาเพื่อมอบให้กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว หากทางมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตกปากรับคำจะไปแสดงให้ก็จะรับขันหมากนั้นไว้ แล้วนำไปไว้ที่หิ้งครูหมอโนราภายในบ้านของตน จากนั้นจึงถือว่าคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้รับงานแสดงแล้ว เรียกว่า “ติดขันหมาก”

4. รายได้ของทางคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นขึ้นอยู่กับว่าทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานจะให้ไปแสดงในงานใด และให้ค่าราชเท่าไหร่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 3 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันศุกร์ โดยจะมีการรำโนราแทงเข้าด้วย ทางคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะเรียกค่าราช ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทน โดยในช่วงยุคแรกๆของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะเรียกค่าราช ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทนจากทางเจ้าภาพจำนวน 700 บาท จนถึง 1,000 บาท โดยสมาชิกในคณะแต่ละคนก็จะได้เงินค่าราชประมาณคนละ 10 บาท ถึง 20 บาท ต่อมาในยุคหลังๆก็ได้ปรับเงินค่าราชขึ้นตามยุคตามสมัยเป็น 2,500 บาทขึ้นไป โดยสมาชิกในคณะแต่ละคนก็จะได้เงินค่าราชประมาณคนละ 20 บาท ถึง 30 บาท สำหรับสมัยนั้นถือว่าเป็นจำนวนเงินที่มากพอควรเลยทีเดียว

พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 1 คืน กับ 1 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งจะไม่มีการรำโนราแทงเข้าในพิธีกรรมนี้ทางคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะเรียกค่าราช ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทน โดยในช่วงยุคแรกๆของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะเรียกค่าราช ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทนจากทางเจ้าภาพจำนวน 400 บาทจนถึง 600 บาท โดยสมาชิกในคณะแต่ละคนก็จะได้เงินค่าราชประมาณคนละ 10 บาท ถึง 20 บาท ต่อมาในยุคหลังๆก็ได้ปรับเงินค่าราชขึ้นตามยุคตามสมัยเป็น 1,200 บาทขึ้นไป โดยสมาชิกในคณะแต่ละคนก็จะได้เงินค่าราชประมาณคนละ 20 บาท ถึง 30 บาท

พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย (โรงเหมรฺย) เป็นการรำโนราแก้บน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีเพียงวันเดียว โดยจะเริ่มพิธีกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าไปถึงตอนเย็น ทางคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะเรียกค่าราช ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทน โดยในช่วงยุคแรกๆของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะเรียกค่าราช ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทนจากทางเจ้าภาพจำนวน 300 บาท โดยสมาชิกในคณะแต่ละคนก็จะได้เงินค่าราชประมาณคนละ 5 บาท จนถึง10 บาท ต่อมาในยุคหลังๆก็ได้ปรับเงินค่าราชขึ้นตามยุคตามสมัยเป็น 700 บาทขึ้นไป โดยสมาชิกในคณะแต่ละคนก็จะได้เงินค่าราชประมาณคนละ10 บาท ถึง 20 บาท

การแสดงมโนราห์เพื่อแข่งขันประชันโรง เป็นการแสดงมโนราห์เพื่อเป็นการแข่งขันพิสูจน์กันว่าคณะไหนแสดงได้ดีกว่ากัน ซึ่งทางคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะเรียกค่าราช ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทนจากทางเจ้าภาพจำนวน 2,000 บาท จนถึง 3,000 บาท โดยสมาชิกในคณะแต่ละคนก็จะได้เงินค่าราชประมาณคนละ 20 บาท จนถึง 30 บาท นอกจากนี้ทางด้านคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็จะได้รับเงินจากการเก็บค่าผ่านประตูเข้าชมการแสดง จากชาวบ้านที่มาชมการแข่งขันประชันโรงด้วย โดยจะเก็บค่าเข้าชมคนละ 1 บาท อีกทั้งยังได้รับเงินรางวัลจากบรรดาพ่อยกแม่ยก เวลาที่

ขับบทกลอนโนราได้ถูกใจ และเมื่อจบการแข่งขันประชันโรงหากคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นฝ่ายชนะก็จะได้รับรางวัลเป็นขันน้ำพานรองอีกด้วย จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อันเกี่ยวข้องกับรายได้ในการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ถือว่าเป็นค่าตอบแทนที่สูงพอสมควรสำหรับยุคสมัยนั้น เนื่องจากว่าค่าเงินในสมัยนั้นแพงมากเลยทีเดียว

การเดินโรง

การเดินโรงไปแสดงตามที่ต่างๆของคณะมโนราห์นั้น คนสมัยก่อนเรียกกันว่า “โนราเดินหน” ซึ่งการเดินโรงไปแสดงของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ในยุคแรกๆจะเน้นการเดินเท้าเป็นหลัก เนื่องจากสมัยนั้นเส้นทางในการเดินทางไปแสดงจะเป็นป่ารกทึบ ถนนหนทางไม่ดีนัก เวลารับงานก็จะต้องรับงานในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้ง่ายแก่การเดินทางและประหยัดเวลาในการเดินทาง อีกทั้งสมาชิกในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะได้ไม่ต้องเหนื่อยกับการเดินทางมากนัก บางครั้งการเดินโรงไปแสดงในบางพื้นที่ ก็จะมีการเปลี่ยนจากการเดินเท้ามาเป็นการนั่งเรือแทนบ้างในบางช่วง เช่น การเดินโรงไปแสดงที่จังหวัดสงขลา ก็จะเดินเท้าจากตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ข้ามเขาพับผ้าต่อไปยังทะเลสาบลำปำ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง แล้วก็ขึ้นเรือแจวใบผ้าจากทะเลสาบลำปำไปแสดงตามเกาะต่างๆ ได้แก่ เกาะสี่ เกาะห้า จากนั้นก็เดินทางไปแสดงยัง อำเภอปากพะยูน อำเภอบางแก้ว จนถึงอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา แล้วจึงค่อยเดินเท้าต่อพร้อมกับเดินโรงเร่แสดงไปเรื่อยๆ จนครบหมดทุกงานตามที่ทางคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้รับงานจากทางเจ้าภาพไว้

การเดินโรงไปแสดงตามที่ต่างๆของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นจะมีคนนำทางหนึ่งคน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชำนาญในเส้นทาง และมีเพื่อนฝูงอาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่างๆระหว่างเส้นทางการเดินโรง จนกว่าจะถึงบ้านเจ้าภาพ เนื่องจากว่าการเดินโรงสมัยนั้นเรียกได้ว่าค่ำไหนนอนนั่น จึงจำเป็นจะต้องมีเพื่อนฝูงไว้ เพื่อที่จะได้ขอพักพิงอาศัยค้างคืนที่บ้านในช่วงระหว่างการเดินทาง ซึ่งในการเดินโรงแต่ละครั้งนั้นหากมืดค่ำและยังไปไม่ถึงที่หมาย ก็จะใช้ตะเกียงเจ้าพายุหรือคบไฟเป็นแสงสว่างนำทาง พร้อมทั้งมีการตีกลองโนราเป็นระยะๆใช้เป็นสัญญาณนำทาง เพื่อให้หางขบวนได้ยินเสียงกลอง และสามารถเดินทางตามมาถูกทางทำให้ไม่พลัดหลงกัน เนื่องจากว่าเป็นการเดินทางที่เป็นหมู่คณะอาจจะมีการพลัดหลงกันได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งหากเดินโรงผ่านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่นศาลทวดหลักเขต(บนเขาพับผ้า) ก็จะต้องหยุดการเดินโรงสักครู่หนึ่ง เพื่อทำการแสดงถวายทวดหลักเขตก่อนพอเป็นพิธี เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชาวคณะแล้วจึงค่อยเดินโรงต่อไป

ในการเดินโรงแต่ละครั้งนั้น สมาชิกในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะต้องตระเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่างๆที่จำเป็นติดตัวไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า ของใช้ส่วนตัว ข้าวปลาอาหาร เครื่องแต่งกายในการแสดง เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง ซึ่งทุกคนจะต้องเตรียมให้พร้อม โดยมีการจัดทำหีบที่ทำจากไม้หรือสังกะสี ไว้สำหรับเก็บบรรจุเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์(เครื่องโนรา) ได้แก่ เทริดโนรา เครื่องลูกปัดโนรา กำไลต้นแขนและปลายแขน ปั้นเหน่ง ปีกนกแอ่น

ประจำยาม ทับทรวง เล็บโนรา หน้าพราน หน้าทาสี เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นของสูงและเป็นของมีครู พร้อมทั้งทำหีบไว้สำหรับเก็บเครื่องดนตรีโนราด้วย เมื่อนำของดังกล่าวเหล่านี้ใส่ลงไปในหีบแล้วก็จะเอาเชือกมาผูกหีบไว้ แล้วนำไปแขวนไว้กับไม้คันหาบที่เรียกว่า “คอนชุม” หรือ “คันหาบชุม” ซึ่งในการขนย้ายหีบแต่ละครั้งจะต้องมีคนหาบหัวท้าย “คอนชุม” หรือ “คันหาบชุม” เสมอ เมื่อเดินทางไปถึงบ้านเจ้าภาพ และขนย้ายหีบเสร็จเรียบร้อยจนถึงที่หมายแล้ว ก็จะต้องนำ “คอนชุม” หรือ “คันหาบชุม” ไว้ที่สูงเสมอ ห้ามไว้ที่ต่ำและห้ามข้าม ให้ถือว่าเป็นของสูง เพราะว่าใช้สำหรับขนเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ และขนเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดงมโนราห์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นของสูงเป็นของมีครูทั้งสิ้น

การเดินโรงด้วยเท้าเป็นหลักของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็ยังคงเป็นเช่นนี้อยู่เรื่อยไปจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเริ่มขึ้นในวันที่ 1 เดือนกันยายน พ.ศ.2482 ถึงปี พ.ศ.2488 ต่อมาภายหลังเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลงในเดือนกันยายน พ.ศ.2488 การเดินโรงของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็สะดวกสบายขึ้น คือนอกจากการเดินโรงด้วยการเดินเท้าเป็นหลัก การเดินทางด้วยเรือแจวใบผ้า และเดินทางด้วยรถไฟแล้ว ก็มีโอกาสได้นั่งรถประจำทางบ้างเป็นบางครั้งอีกด้วย ต่อมาในช่วงปลายของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว การเดินโรงก็สะดวกสบายยิ่งขึ้นตามลำดับ เพราะว่าบ้านเมืองได้มีการพัฒนาถนนหนทางให้ดีขึ้น ทำให้คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นอกจากจะใช้วิธีการเดินทางไปแสดงในลักษณะเดิมแล้ว ก็ได้มีการเดินทางด้วยรถยนต์มากยิ่งขึ้น ซึ่งรถยนต์ที่ใช้เป็นยานพาหนะในสมัยนั้นเป็นรถยนต์ที่มีตัวถังเป็นไม้ และเป็นที่รู้จักของชาวบ้านโดยทั่วไป จนเรียกกันติดปากว่า “รถโนรา” เนื่องจากว่าเป็นรถยนต์ที่คณะมโนราห์ในสมัยนั้น นิยมใช้เป็นยานพาหนะในการเดินทางไปแสดงนั่นเอง

ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการเดินโรงของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งสมาชิกทุกคนในคณะต้องปฏิบัติตามก็คือ ผู้หลักผู้ใหญ่ในคณะจะคอยดูแลมโนราห์เด็กในคณะประหนึ่งบุตรหลานของตนเอง มโนราห์รุ่นพี่จะคอยดูแลมโนราห์รุ่นน้องและให้รักกันเสมือนพี่น้อง เมื่อมีการแสดงมโนราห์ในช่วงเวลากลางวัน มโนราห์ผู้ชายและมโนราห์ผู้หญิงสามารถช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันและกันได้ แต่ถ้ามีการแสดงในเวลากลางคืนห้ามช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กัน ห้ามมีเรื่องเสื่อมเสียเชิงชู้สาวโดยเด็ดขาด การเดินโรงไปแสดงที่จะต้องนอนค้างคืนในโรงโนราที่ทางเจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้นั้น ทุกๆคนในคณะจะต้องนอนในโรงโนราเท่านั้น ให้นอนแยกกันระหว่างชายและหญิงห้ามนอนใกล้กันโดยเด็ดขาด โดยให้ผู้ชายนอนพักตรงพื้นที่ด้านหน้าที่ใช้ทำการแสดง ส่วนผู้หญิงให้นอนพักตรงพื้นที่ห้องแป้งห้องแต่งตัว(หลังม่าน) ซึ่งจะมีภรรยาของนายโรง บรรดาแม่ยก และผู้ปกครองนอนขนาบข้างๆ โดยให้มโนราห์เด็กผู้หญิงและมโนราห์สาวๆนอนอยู่ตรงกลางเสมอ

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบในการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 28 ทับโนรา

1. ทับโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับโทนที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีไทย ทับโนรานั้นนิยมทำจากไม้ขนุน ใช้หนังค่างขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับและร้อยตรึงด้วยเชือก หรือเชือกที่ทำจากหวาย ในการแสดงมโนราห์จะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ โดยแต่ละใบจะมีเสียงที่แตกต่างกัน ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมกว่าและมีขนาดที่เล็กกว่าเรียกว่า “ทับตัวผู้” ส่วนอีกใบหนึ่งจะมีเสียงที่ทุ้มกว่าและมีขนาดใหญ่กว่าเรียกว่า “ทับตัวเมีย” การบรรเลงทับโนรานั้นจะใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว ซึ่งผู้บรรเลงนั้นจะต้องมีไหวพริบและรู้ชั้นเชิงของผู้รำมโนราห์เป็นอย่างดี เนื่องจากว่าทับโนราเป็นเครื่องดนตรีหลักที่สำคัญในการแสดงมโนราห์ ที่มีความเกี่ยวพันธ์ส่งผลต่อลีลาการร่ายรำมโนราห์เป็นอย่างมาก โดยผู้บรรเลงทับโนรานั้น จะต้องเปลี่ยนจังหวะหน้าทับตามผู้รำมโนราห์เสมอ เรียกได้ว่ายึดผู้รำเป็นหลัก

ภาพประกอบ 29 กลองโนรา

2. กลองโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับกลองทัด แต่มีขนาดที่เล็กกว่า ทำจากไม้ตะเคียนทอง ใช้หนังวัวขึงหน้ากลองทั้งสองด้าน ตรึงด้วยลูกหลัก (หมุด)ที่ทำจากไม้ไผ่ มีขาตั้งกลองทำด้วยไม้ไผ่ 2 คู่ คู่หนึ่งสั้น คู่หนึ่งยาว ยึดขาตั้งกลองให้ติดกับตัวกลองด้วยเชือกหวายที่ถักเป็นลายเปียรัดส่วนที่เป็นขอบกลองทั้ง 2 ด้าน การบรรเลงจะใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง ใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว กลองโนรานั้นใช้บรรเลงเพื่อเสริมจังหวะของทับโนรา

ภาพประกอบ 30 โหม่ง

3. โหม่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับลูกฆ้องวงของดนตรีไทย ตัวโหม่งทำจากโลหะ เช่น โลหะสำริด ทองเหลือง ในการบรรเลงจะใช้โหม่ง 1 คู่ ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมเรียกว่าเสียง “โหม้ง” จะเป็นโหม่งตัวผู้ อีกใบหนึ่งจะมีเสียงทุ้มเรียกว่าเสียง “หมุ่ง” จะเป็นโหม่งตัวเมีย โหม่งนั้นจะขึงอยู่ในกล่องไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายๆกับหีบ ด้านข้างของกล่องทั้ง 4 ด้านมีการฉลุลวดลายสวยงามเพื่อเป็นกล่องเสียง ด้านบนมีฝาปิดพร้อมทั้งมีการเจาะรูเป็นรูปวงกลมขนาดเท่ากับส่วนตรงกลางของโหม่งที่นูนขึ้นจำนวน 2 รู และใช้ไม้ตี 1 อัน ตีตรงส่วนที่นูนออกมาเพื่อให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยขี้ยาง ทำให้เวลาตีจะได้เสียงโหม่งที่นุ่มกังวาน โหม่งเป็นเครื่องดนตรีหลักที่สำคัญมากเวลาขับบท เนื่องจากว่าการขับบทที่ไพเราะน่าฟังนั้น ขึ้นอยู่กับเสียงโหม่งและเสียงของมโนราห์ที่ขับบท ซึ่งเสียงจะต้องเข้ากันเป็นเสียงระดับเดียวกันเรียกว่า “เสียงเข้าโหม่ง” หากเสียงของโหม่งและเสียงของมโนราห์ที่ขับบทไม่เข้ากัน มีระดับเสียงต่างกันเรียกว่า “เสียงไม่เข้าโหม่ง” จะทำให้การขับบทไม่ไพเราะน่าฟัง ซึ่งในการขับบทนั้นตัวมโนราห์ผู้ขับบทจะต้องปรับเสียงของตัวเองให้เข้ากับเสียงโหม่งมากที่สุด เรียกได้ว่ายึดเสียงโหม่งเป็นหลักในการขับบท

ภาพประกอบ 31 ฉิ่ง

4. ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะ ทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ สำรับหนึ่งมี 2 ฝา ส่วนตรงกลางแต่ละฝาจะเจาะรู 1 รู ฝาหนึ่งจะตอกติดกับแท่นไม้ด้วยตะปู อีกฝาหนึ่งจะร้อยเชือกผูกเป็นปมไว้ทั้งด้านในฝาฉิ่งและนอกฝาฉิ่ง โดยจะวางฝาฉิ่งที่ตอกติดกับแท่นไม้วางลงบนพื้นด้านล่าง หรือวางบนกล่องโหม่งด้านบน มุมซ้ายมือหรือขวามือตามถนัด ส่วนอีกฝาหนึ่งจะใช้มือซ้ายหรือมือขวาจับเอาไว้ตรงส่วนนอกฝาฉิ่งที่มัดเป็นปมไว้ การบรรเลงฉิ่งจะใช้มือเพียงข้างเดียว ส่วนอีกมือหนึ่งจะใช้จับไม้ตีโหม่ง ซึ่งการบรรเลงโหม่งและฉิ่งจะใช้คนบรรเลงเป็นคนเดียวกัน ฉิ่งจะทำหน้าที่เน้นจังหวะและช่วยเสริมจังหวะให้กับโหม่ง

ภาพประกอบ 32 แตระ

5. แตระ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกตัดแต่งให้ได้ขนาดกว้างประมาณ 3 ถึง 5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 32 เซนติเมตร นิยมทำจากไม้ไผ่สีสุก ไม้ไผ่ตง ไม้ไผ่ตำหยาน แตระ 1 คู่จะใช้คนบรรเลงหนึ่งคน ซึ่งแตระนั้นทำหน้าที่บรรเลงเพื่อคอยเสริมจังหวะเช่นกัน

ภาพประกอบ 33 ปี่

6. ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ใช้ปี่กลางในการบรรเลงประกอบการแสดงมโนราห์ โดยใช้เพียง 1 เลา มีความยาวประมาณ 42 เซนติเมตร ปี่นั้นนิยมทำจากเนื้อแข็ง ได้แก่ ไม้ขี้เหล็ก ไม้หลุมพอ ไม้รักเขา ไม้หยี(ลูกหยี) ข้างในเจาะรูกลวง ตรงกลางป่องเรียกว่า “พุงปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนหัวปี่เรียกว่า “คอปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนท้ายปี่เรียกว่า “เอวปี่” ส่วนปลายหัวท้ายปี่บานออก มีรูสำหรับวางนิ้วเพื่อการบรรเลง 6 รู มีรูสำหรับใส่กำพรวดปี่ 1 รู อยู่ตรงส่วนด้านบนตรงกลางด้านปลายหัวปี่ ตัวกำพรวดปี่ทำจากโลหะ พันตรงส่วนท้ายกำพรวดด้วยด้ายส่วนลิ้นปี่ทำจากใบตาล ปี่นั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเดินทำนองเพลง ในการแสดงมโนราห์เพียงชิ้นเดียว ของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

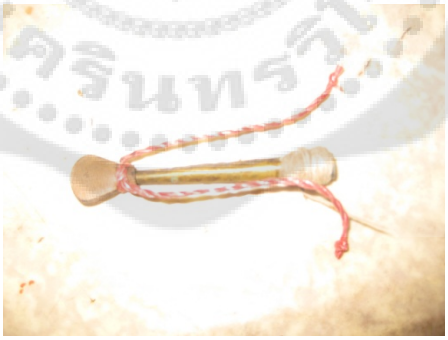

ภาพประกอบ 34 กำพรวดปี่และลิ้นปี่

ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับคณะ

ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ส่วนมากจะเป็นผลงานจากการแข่งขันประชันโรงกับคณะมโนราห์อื่นๆ ซึ่งคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว เมื่อไปแข่งขันประชันโรงที่ใดไม่ว่าจะแข่งกับคณะมโนราห์ใดก็มักจะเป็นฝ่ายชนะ และได้รับรางวัลเป็นขันน้ำพานรองพร้อมทั้งเงินรางวัลกลับไปเสมอ ยิ่งเป็นการประชันโรงที่แข่งขันกันด้านการแสดงมโนราห์แบบโบราณดั้งเดิมด้วยแล้ว เรียกได้ว่าจะหาคณะมโนราห์คณะอื่นมาเทียบกับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้ยากจนทำให้คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีชื่อเสียงโด่งดังมากในจังหวัดตรัง และในจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งผลงานการแข่งขันประชันโรงที่สร้างชื่อเสียงให้กับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีดังนี้

ปี พ.ศ.2484 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์ชื่น และคณะมโนราห์เฟื่อง เป็นงานบุญฝังลูกนิมิตวันสุดท้าย ที่วัดจอมไตร อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ปี พ.ศ.2485 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์ชื่น และคณะมโนราห์เฟื่อง ที่วัดมงคลสถาน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ปี พ.ศ.2486 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์วันเฒ่า (วัน สุขเกษม) ซึ่งเป็นบิดาของมโนราห์หนูวินและมโนราห์หนูวาด ภรรยาของมโนราห์เติม เมืองตรัง โดยแข่งขันประชันโรงกันที่วัดควนสุวรรณวิชัย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ปี พ.ศ.2503 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เลื่อนลับที่ วัดนางหลาด ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ปี พ.ศ.2507 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เลื่อนลับที่สำนักสงฆ์เขาจำปา ตำบลทุ่งค่าย อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง

ปี พ.ศ.2508 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์คล่อง ที่วัดปากเหมือง ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ปี พ.ศ.2509 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์แคล้วคล่อง ที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นงานแข่งขันประชันโรงโดยเฉพาะ

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เติม เมืองตรัง และคณะมโนราห์เฟื่อง เป็นการแข่งขันประชันโรง เนื่องในงานเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นงานใหญ่มาก โดยชาวบ้านจะเรียกว่า “งานหลองรัฐ” จัดขึ้นที่ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด ในการแข่งขันประชันโรงคราวนี้มโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้ขับบทไว้ตอนหนึ่งว่า “ถ้าแพ้โนราเติม งานเหลิมไม่รำ ถ้าแพ้โนราเฟื่องต้องปลดเครื่องจำหน่ำ”

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เติม เมืองตรัง ที่วัดควนขัน (วัดโคกหล่อ) ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เติม เมืองตรัง ที่วัดมงคลสถาน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เติม เมืองตรัง ที่วัดนาหว้า อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เติม เมืองตรัง ที่วัดโคกกอ จังหวัดสงขลา ไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แข่งขันประชันโรงชนะ คณะมโนราห์เติม เมืองตรัง งานแข่งขันประชันโรง ณ หัวสะพานนาข้าวเสีย ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

นอกจากนี้ คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ยังได้แข่งขันประชันโรงชนะคณะมโนราห์อื่นๆอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น คณะมโนราห์หนูคลาด คณะมโนราห์สองกุก คณะมโนราห์แปลกขาว (ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช) เป็นต้น คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นอกจากจะแข่งขันประชันโรงชนะตามสถานที่ต่างๆดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังได้แข่งขันประชันโรง ณ สถานที่อื่นๆอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามวัดต่างๆในจังหวัดตรัง และจังหวัดพัทลุง ล้วนแต่ไปแข่งขันประชันโรงมาแล้วทั้งสิ้น เรียกได้ว่าเกือบทุกวัดเลยทีเดียว ซึ่งรางวัลในการแข่งขันประชันโรง ที่คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แต่ละครั้งนั้น นอกจากจะได้รับเงินค่าราชที่ทางเจ้าภาพให้แล้ว ยังได้รับเงินรางวัลเวลาที่ขับบทโนราได้ถูกใจจากชาวบ้านที่มาชมการแสดง อีกทั้งยังได้รับขันน้ำพานรองเป็นของรางวัลแห่งเกียรติยศ ที่ได้แข่งขันประชันโรงชนะอีกด้าย

ผลงานของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่สร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้กับสมาชิกในคณะและถือเป็นเกียรติยศอันสูงสุดคือ

ในปี พ.ศ.2505 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์ถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร ที่ ท่าแค จังหวัดพัทลุง ซึ่งสมาชิกทุกคนที่ได้ไปแสดงมโนราห์ถวายในครั้งนั้นได้รับรางวัลจากพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร เป็นเหรียญเงินที่ระลึกและเงินรางวัลคนละ 500 บาท

ในปี พ.ศ.2514 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้มีโอกาสแสดงมโนราห์ถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร อีกครั้งหนึ่งที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นงานเฉลิมฉลองตั้งศาลให้กับ “พ่อขุนศรัทธา” โดยคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์ที่โรงโนราโรงใหญ่ซึ่งเป็นโรงกลาง นอกจากนี้ยังมีคณะมโนราห์รื่น มาแสดงมโนราห์ร่วมในงานนี้ด้วย โดยได้แสดงมโนราห์ยังโรงโนราที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่จัดงานอีกด้วย

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์รับเสด็จ แต่ไม่ทราบว่าเป็นเจ้านายพระองค์ใด ณ บางปูเมืองโบราณ และไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์รับเสด็จ แต่ไม่ทราบว่าเป็นเจ้านายพระองค์ใด ที่จังหวัดสมุทรปราการ และไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

1.3 บทบาทของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่มีต่อชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

มโนราห์เลื่อน ไสนาว มีบทบาทที่สำคัญต่อชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

1. เป็นมโนราห์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก อีกทั้งยังเป็นที่ชื่นชอบและเป็นขวัญใจของชาวบ้านในชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง หากบ้านใดจะต้องจัดงานพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา ก็จะติดต่อทาบทามเชิญให้มโนราห์เลื่อน ไสนาว มาเป็นผู้ทำพิธีกรรมให้เสมอ เนื่องจากว่ามโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นโนราใหญ่และเป็นนายโรง ที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญด้านการแสดงมโนราห์ประกอบในพิธีกรรมต่างๆ ตลอดทั้งมีความรู้ทางด้านคาถาอาคม จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนต่างพากันเคารพนับถือ และไว้วางใจให้เป็นผู้ทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราให้กับทางบ้านของตนเสมอ

2. เป็นครูมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่ยอมรับและเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในชุมชนตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยชาวบ้านที่มีเชื้อสายมโนราห์จะพาบุตรหลานของตนมาฝากตัวเป็นศิษย์กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว เพื่อให้มโนราห์เลื่อน ไสนาวเป็นครูสอนรำมโนราห์ให้บุตรหลานของตน ทั้งที่ต้องรำมโนราห์เพื่อการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์และต้องรำเพื่อแก้เหมรย เป็นต้น

3. เป็นผู้ที่ทำพิธีรักษาอาการป่วยเนื่องจาก “ถูกเพศโนรา” อันเกิดจากครูหมอโนราตายายโนราให้โทษ ทำให้ผู้ที่ “ถูกเพศโนรา” นั้นป่วยโดยหาสาเหตุของอาการป่วยไม่ได้ รักษาเท่าไหร่ก็ไม่หาย แม้ว่าจะพาไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันที่โรงพยาบาลแล้วก็ตาม ก็รักษาไม่หายและไม่สามารถวินิจฉัยได้ว่าผู้ป่วยเป็นโรคอะไร แพทย์ได้เพียงแต่บอกว่าผู้ป่วยร่างกายปรกติดีทุกอย่าง ให้ญาติพาผู้ป่วยกลับบ้านได้ โดยผู้ที่ป่วยด้วยอาการ “ถูกเพศโนรา” นั้นเวลาอยู่ที่บ้านก็จะป่วยหนักมาก ถึงขั้นล้มหมอนนอนเสื่อ แต่เวลาพาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลก็กลับหายป่วยเป็นปรกติดีทุกอย่าง เมื่อออกจากโรงพยาบาลกลับมาที่บ้านของตนก็เกิดอาการป่วยหนักอีกเช่นเดิม บางคนป่วยเช่นนี้เป็นแรมเดือนหรือแรมปีเลยทีเดียว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าแปลกมาก อาการป่วยของผู้ที่ “ถูกเพศโนรา” จะมีอาการป่วยในลักษณะต่างๆเช่น ร่างกายผอมแห้งผิวดำคล้ำ ท้องป่อง

รับประทานอาหารปรกติทั่วไปอะไรไม่ได้เลย ได้แต่ดื่มน้ำมะพร้าวอ่อน เป็นหลัก สามารถรับประทานได้แต่ ข้าวตอกดอกไม้ เท่านั้น ซึ่งเป็นของที่ใช้เซ่นไหว้ครูหมอ ตายายโนรา เท่านั้น อาการเช่นนี้เรียกว่า “ถูกครูหมอตาพรานย่าง” ดังเช่นกรณีตัวอย่างของพรานเหล็ก สังฆรักษ์ ผู้เป็นหลานของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็ป่วยหนักเนื่องจาก “ถูกเพศโนรา” ด้วยอาการเช่นนี้ ต่อมามโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้เป็นอาก็ทำพิธีรักษาให้จนหายเป็นปรกติ เมื่อหายแล้วก็ได้เรียนรำ “ออกพราน” กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว และก็ได้เป็นสมาชิกในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ผู้ที่ “ถูกเพศโนรา” จะป่วยในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังมีอาการป่วยในลักษณะอื่นๆอีกเช่น บางคนจะมีอาการป่วยหนักจนทำให้เป็นบ้าเสียสติ บางคนลุกขึ้นมาผูกคอตายโดยไม่รู้ตัว บางคนป่วยเป็นไข้ตัวร้อนแล้วก็ชัก โดยท่าทางในการชักคล้ายๆกับท่ารำสอดสร้อยของมโนราห์ก็มี ซึ่งอาการป่วยเป็นไข้แล้วก็ชักคล้ายๆกับท่ารำสอดสร้อยของมโนราห์นั้น ได้เกิดขึ้นกับมโนราห์ระเบียบ รัตนะ ตอนอายุได้ 4 ขวบ ซึ่งมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็เป็นผู้ทำพิธีรักษาให้เช่นกัน และต่อมาภายหลัง มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ก็ได้เรียนรำมโนราห์และเป็นสมาชิกในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ในที่สุด

การทำพิธีรักษาอาการป่วยที่เกิดจากการ “ถูกเพศโนรา” นั้น มโนราห์เลื่อน ไสนาว จะให้เจ้าบ้านจัดเตรียมพื้นที่และของเซ่นไหว้ครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้พร้อมได้แก่ เสื่อ 1 ผืน ปูทับด้วยผ้าขาว หมอนสำหรับวางหน้าพรานและหน้าทาสี หมาก 9 เรียงหมอนไว้ที่หน้าพรานและหน้าทาสี เทียนราย 9 เล่ม กระถางปักธูป สำรับอาหารที่ 9 สำรับอาหารที่ 12 หมรุบพองลา(สำรับขนมพองขนมลา) ผ้าหญิงคู่ชายคู่ หวี กระจก แป้งจันมันหอม ใบมีด กรรไกร เข็มด้าย เชี่ยนขาว ประกอบด้วยหมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก เงิน 12 บาท เชี่ยนแดง ประกอบด้วยหมากพลู 9 คำ ธูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 9 ดอก เงิน 12 บาท เชี่ยนครูแต่งบายศรี ประกอบด้วยหมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก เงิน 12 บาท มะพร้าวอ่อน 1 ลูก ผลไม้ตามที่มี หัวหมู ไก่ เป็ด เหล้า น้ำหวาน ของทุกอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะนำไปวางไว้บนเสื่อที่ปูผ้าขาวไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมรักษาผู้ที่ “ถูกเพศโนรา” โดยจะเรียกพิธีกรรมนี้ว่า “แลเพศโนรา” ในการประกอบพิธีกรรมนั้นมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะแต่งกายด้วยชุดมโนราห์ที่เรียกว่า “เครื่องใหญ่” เต็มยศ เริ่มพิธีกรรมจากการนำเอาวันเดือนปีเกิดของผู้ป่วยมาดูดวงก่อนว่า “ถูกเพศโนรา” หรือไม่แล้ว “ถูกเพศอะไร” เช่น “ถูกเพศครูหมอตาพรานย่าง” ไม่ให้ผู้ป่วยทานอะไรจนร่างกายผอมแห้งท้องป่อง ครูหมอจะยอมให้ผู้ป่วยสามารถทานได้แต่น้ำมะพร้าวอ่อนและข้าวตอกดอกไม้เท่านั้น เป็นต้น เมื่อดูดวงเป็นที่เรียบร้อยและทราบแล้วว่าถูกเพศครูหมออะไร มโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็ทำการบนบานศาลกล่าวกับ

ครูหมอโนรา ตายายโนรา ว่าขอให้ผู้ป่วยหายจากโรคภัยไข้เจ็บจากการ “ถูกเพศครูหมอโนรา” ภายใน 3 วัน หรือ 5 วัน หรือ 15 วัน และหลังจากที่ผู้ป่วยหายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วยแล้ว จะให้ตนมารำมโนราห์เพื่อเป็นการแก้บน ซึ่งในขั้นตอนการบนบานศาลกล่าวกับครูหมอโนรา ตายายโนรานั้นมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะเริ่มจากการจุดธูปจุดเทียน ลูกคู่บรรเลงโหมโรง มโนราห์เลื่อน ไสนาว เรียกเจ้าบ้านมาสวดมนต์ไหว้พระบูชาพระรัตนตรัย มโนราห์เลื่อน ไสนาว สวดเชิญเทวดา ขับบทสัสดี (สีสี) ทำการเซ่น รำบทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ บทไหว้บุญคุณครู ทำการเซ่น รำบทไหว้บุญคุณครู บทลมพัดชายเขา บทฟ้าลั่น บทเสือเฒ่า บทกาน้ำ บทไชชาย บทพลายงาม บทแสงทอง บทปฐม จับบทสิบสองเป็นบทราย 12 บท ต่อจากนั้นมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะทำห่อเหมรฺยขึ้นอันประกอบด้วย หมากพลู 3 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 3 ดอก ข้าวสาร เงิน 3 บาท นำไปห่อด้วยผ้าขาวผูกด้วยด้ายขาวด้ายแดง แล้วนำไปวาด (ลูบหรือไล้) ที่ตัวผู้ป่วยเริ่มจากศีรษะจนไปถึงปลายเท้า พร้อมกับบริกรรมคาถาอาคม และกล่าวว่า “ให้ความเจ็บความไข้มาอยู่ในห่อเหมรฺย รวมถึงสิ่งที่ไม่ดีและเคราะห์ต่างๆ ของดีให้เอาไว้ของร้ายให้ออกมาอยู่ในห่อเหมรฺยให้หมด” จากนั้นก็นำห่อเหมรฺยไปมัดไว้ที่หิ้งครูหมอโนราประจำบ้านของผู้ป่วย หากไม่มีหิ้งครูหมอโนราประจำบ้านก็จะนำห่อเหมรฺยไปมัดไว้ที่ใต้หลังคาบ้านของผู้ป่วยหรือที่หิ้งพระประจำบ้านผู้ป่วยก็ได้ ซึ่งห่อเหมรฺยนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่แทนคำสัญญา เป็นหนังสือสัญญาว่าเจ้าบ้านจะรับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ให้มาแสดงมโนราห์และทำพิธีบวงสรวงเทวดาและครูหมอตายายโนราอย่างแน่นอน โดยการทำห่อเหมรฺยในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ ลูกคู่จะคอยบรรเลงเพลงเชิดประกอบในทุกขั้นตอนของพิธีกรรม ต่อมาเมื่อครบกำหนดวันที่ได้บนบานศาลกล่าวกับครูหมอโนรา ตายายโนราแล้ว เจ้าภาพก็ทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับครูหมอโนรา ตายายโนรา โดยให้คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มาทำพิธีรำโนราแก้เหมรฺยที่บ้านของตน จึงถือว่าเสร็จสิ้นและแก้เหมรฺยให้กับครูหมอโนรา ตายายโนรา เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

2. สภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

2.1 ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ปัจจุบันมีผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แบ่งออกเป็น 2 สายด้วยกันคือ สายเครือญาติ และสายศิษย์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

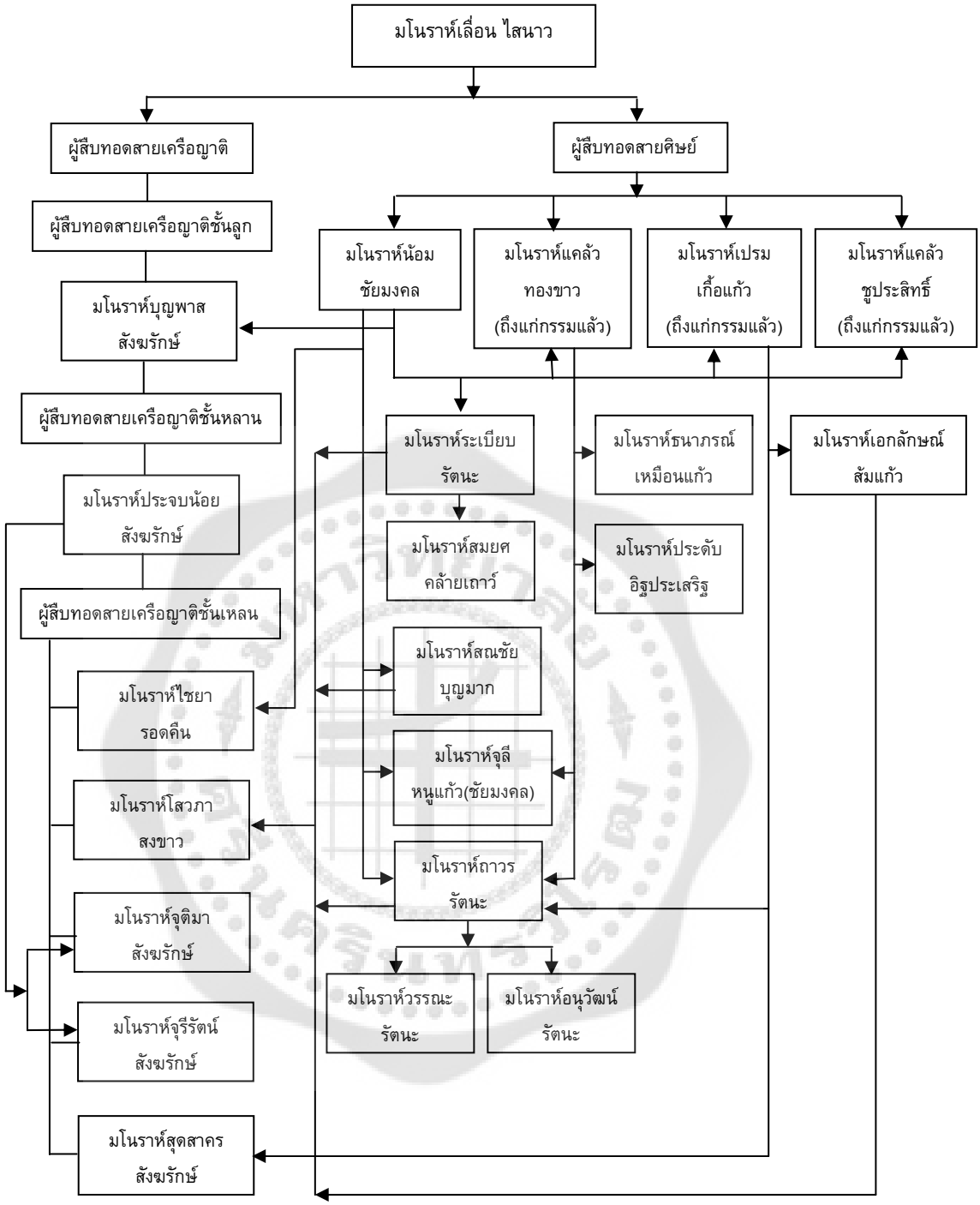

ภาพประกอบ 35 แผนผังใหญ่ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ

ผู้ที่สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เป็นระบบสายเครือญาตินั้น จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทางสายเลือดกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ทั้งที่เป็นสายเลือดโดยตรงและที่เกี่ยวข้องกันในระบบเครือญาติโดยมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ซึ่งผู้ที่สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นจะเป็นผู้ที่อยู่ในระบบเครือญาติชั้นใดก็ได้ เช่น ชั้นลูก ชั้นหลาน ชั้นเหลน ชั้นโหลน เป็นต้น โดยในการสืบทอดเชื้อสายมีทั้งผู้ที่ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา เป็นผู้เลือกให้สืบทอด และผู้ที่สมัครใจที่จะสืบทอดเอง เนื่องจากมีใจรักทางด้านการแสดงมโนราห์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว นอกจากนี้ผู้ที่สืบทอดเชื้อสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะต้องเรียนการแสดงมโนราห์ด้วย ทั้งที่เรียนกับครูมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว หรือแม้แต่เรียนกับครูมโนราห์สายอื่น ก็ถือว่าเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เป็นสายเครือญาติทั้งสิ้น ปัจจุบันมีผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เป็นระบบสายเครือญาติ โดยเรียงตามลำดับชั้นความอาวุโสในระบบเครือญาติได้ดังต่อไปนี้

1. มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ เป็นบุตรสาวคนสุดท้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดโดยตรงของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งอยู่ในระบบเครือญาติชั้นลูก เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2492 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 65 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 10 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่ พร้อมทั้งมโนราห์แคล้ว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ มโนราห์เปรม เกื้อแก้ว และมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว คอยควบคุมดูแลอยู่ด้วย มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยรำเป็นนางหงส์และรำเป็นชุดการแสดงมโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามมาก พร้อมทั้งขับบทได้อย่างไพเราะ ซึ่งครั้งหนึ่งได้ไปแสดงมโนราห์ถวายพระเจ้าวรวงค์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร และเป็นที่พอพระทัยเป็นอย่างมาก ถึงขั้นตรัสว่าจะให้มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ไปเรียนต่อยังโรงเรียนนาฏศิลป์กรุงเทพมหานคร แต่มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ตัดสินใจที่จะไม่ไปเรียนต่อเพราะคิดว่าตัวเองนั้นไม่เก่งพอ อีกประการหนึ่งก็คือไม่กล้าที่จะจากบ้านไปเรียนต่อยังที่ไกลๆ จึงทำให้เสียโอกาสอันดีนี้ไป นอกจากนี้มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ยังเคยได้แสดงมโนราห์ร่วมกับคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงคณะอื่นๆด้วยเช่น คณะมโนราห์สมพงษ์น้อยดาวรุ่ง คณะมโนราห์ปรีชา ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพัทลุง

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ ได้สมรสกับนายก้าน หมื่นเทพ และมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ นายศุภการ หมื่นเทพ และนายเกียรติศักดิ์ หมื่นเทพ มโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าว ทำสวนยางพารา และขายขนมจีนน้ำยาอีกด้วย

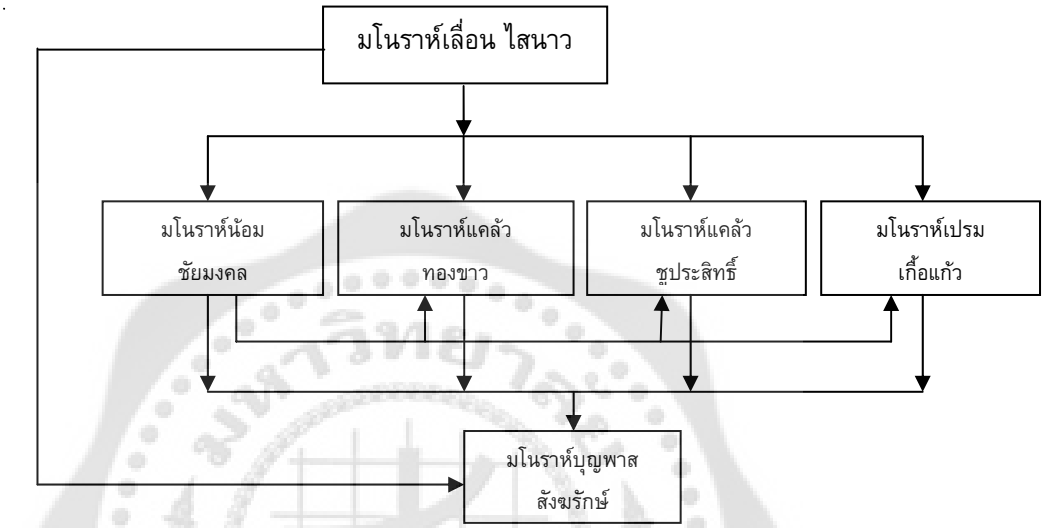

ภาพประกอบ 36 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์บุญพาส สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 37 มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์

2. มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ หรือนายจัง สังฆรักษ์ เป็นหลานชายของนายเนตร สังฆรักษ์ ญาติผู้น้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งอยู่ในระบบเครือญาติชั้นหลาน เกิดเมื่อวันที่ 2 เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2497 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช รัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 60 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนบ้านห้วยลึก อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยเริ่มเรียนกับมโนราห์สมนึก ปลอดตีด ต่อมาเมื่ออายุ 14 ปี ก็ได้เดินทางมาเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว จนถึงอายุ 18 ปี มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามมาก ทั้งยังขับบทได้อย่างไพเราะ และสามารถรำมโนราห์ตัวอ่อนได้ ซึ่งการรำมโนราห์ตัวอ่อนนี้มโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นครูผู้สอนให้กับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้มีศักดิ์เป็นหลานด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ อายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีครูมโนราห์คนแรกคือมโนราห์สมนึก ปลอดตีด เป็นผู้ทำพิธีให้ ปัจจุบันมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ มีคณะมโนราห์เป็นของตนเองชื่อว่า คณะมโนราห์ระจบน้อย ศ.น.ป. โดยรับงานแสดงมโนราห์ในพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์ ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ได้สมรสกับนางน้อย สังฆรักษ์ และมีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นางสาวจุติมา สังฆรักษ์ นายจักรี สังฆรักษ์ และนางสาว จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

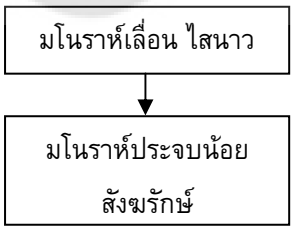

ภาพประกอบ 38 แผนผังการเรียนมโนราห์สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 39 มโนราห์โสวภา สงขาว

3. มโนราห์โสวภา สงขาว เป็นโหลนของนางเพ็ง สังฆรักษ์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นป้าแท้ๆของมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยมโนราห์โสวภา สงขาว เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งอยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เป็นผู้ที่ครูหมอโนรา ตายายโนราสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว เลือกให้เป็นผู้สืบทอด เกิดเมื่อวันที่ 9 เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2524 ปัจจุบันอายุ 33 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 20/1 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีสากล จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ศึกษาในระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มโนราห์โสวภา สงขาว เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 10 ปี โดยเริ่มเรียนกับมโนราห์ประเสริฐ คงนวล ต่อมาในปี พ.ศ.2547 ก็ได้เดินทางไปเรียนการแสดงมโนราห์เพิ่มเติมที่วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช โดยเรียนกับมโนราห์สวัสดิ์ พูนสวัสดิ์ พร้อมทั้งยังมีมโนราห์หวาน คอยดูแลและช่วยสอนด้วยอีกแรงหนึ่ง มโนราห์โสวภา สงขาว ได้เรียนรู้การแสดงมโนราห์ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยได้รับการแนะนำจากมโนราห์สณชัย บุญมาก มโนราห์ถาวร รัตนะ มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว และมโนราห์ระเบียบ รัตนะ อีกทั้งศึกษาเรียนรู้จากพิธีกรรมจริงพร้อมลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตและถ่ายวีดีโอบันทึกท่าทางการร่ายรำมโนราห์จากครูมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วนำกลับไปศึกษาและฝึกซ้อม ส่วนด้านการแสดงมโนราห์นั้น มโนราห์โสวภา สงขาว ไม่ได้แสดง

มโนราห์ประจำกับคณะใดคณะหนึ่งของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว แต่จะไปแสดงเป็นครั้งคราวเมื่อมีโอกาส ซึ่งการแสดงแต่ละครั้ง ถ้าเป็นงานพิธีกรรมที่จัดขึ้นที่บ้านของเหล่าบรรดาเครือญาติมโนราห์โสวภา สงขาว ต้องเดินทางไปแสดงในงานพิธีกรรมนั้นด้วยเสมอ โดยถือเป็นหน้าที่และเป็นตัวแทนของลูกหลาน ที่จะต้องสืบทอดเชื้อสายพร้อมทั้งต้องแสดงเพื่อถวายบูชาครูหมอโนราตายายโนรา เพื่อให้ท่านรู้ว่าลูกหลานยังไม่ลืมและยังเคารพนับถืออยู่เสมอ มโนราห์โสวภา สงขาว ได้แสดงมโนราห์ในพิธีกรรมต่างๆกับคณะมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ดังนี้คือ พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก(ค้ำครู) พิธีกรรมโนราโรงเหมรฺย(แก้เหมรฺย) โดยแสดงกับคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ คณะมโนราห์แคล้ว ศ.เลื่อนไสมะนาว นอกจากนี้ยังไปช่วยแสดงรำมโนราห์เป็นนางหงส์ ในพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ของมโนราห์ไชยา รอดคืน ซึ่งมีศักดิ์เป็นญาติลูกพี่ลูกน้อง มโนราห์โสวภา สงขาว นอกจากจะแสดงมโนราห์ในพิธีกรรมต่างๆแล้ว ยังรับงานแสดงมโนราห์ที่ไม่ใช่งานพิธีกรรม เป็นการรำมโนราห์เป็นชุดการแสดงสั้นๆในโอกาสต่างๆเช่น รำมโนราห์ “งานธารรักธารน้ำใจสู่ไทยอันดามัน” เพื่อหารายได้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ แสดงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ.2547 แสดงมโนราห์ร่วมสมัย ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ในปี พ.ศ.2555 แสดงมโนราห์เปิดวงให้กับศิลปินโกไข่กับนายสน ศิลปินสังกัดค่ายแกรมมี่ ณ เวทีกลาง “งานพัทยามิวสิคเฟสติวัล 2014” ในวันที่ 23 เดือนมีนาคม พ.ศ.2557 เป็นต้น ปัจจุบันมโนราห์โสวภา สงขาว ประกอบอาชีพเป็นครูสอนดนตรีในสถาบันสอนดนตรี และสอนพิเศษเป็นการส่วนตัวให้แก่ผู้ที่สนใจ วิชาที่สอนคือ ขับร้อง ไวโอลิน และเปียโน

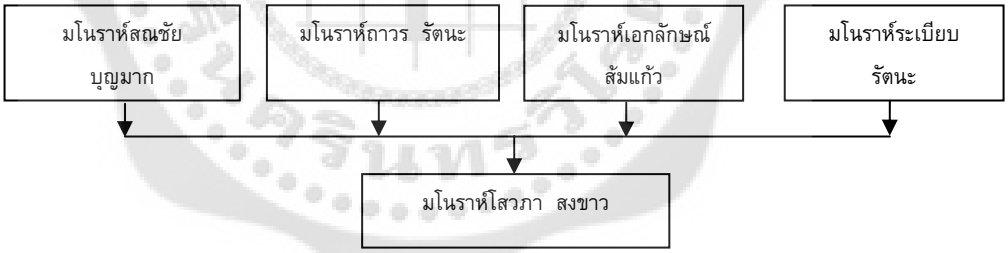

ภาพประกอบ 40 แผนผังการเรียนมโนราห์สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ของมโนราห์โสวภา สงขาว

ภาพประกอบ 41 มโนราห์ไชยา รอดคืน

4. มโนราห์ไชยา รอดคืน มีสมญานามในการแสดงว่ามโนราห์ไชยา ประดิษฐ์ศิลป์ เป็นโหลน ของนางเพ็ง สังฆรักษ์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นป้าแท้ๆของมโนราห์เลื่อน ไสนาว มโนราห์ไชยา รอดคืน เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งอยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เกิดเมื่อวันที่ 25 เดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2526 ปัจจุบันอายุ 31 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอ นาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้นป.6 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ไชยา รอดคืน เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 6 ปี สาเหตุที่ต้องมาแสดงมโนราห์เพราะว่าถูกเพศครูหมอโนราตายายโนรา ทำให้เจ็บป่วยเนื่องจากต้องการให้มโนราห์ไชยา รอดคืน แสดงมโนราห์เพื่อเป็นการสืบทอดเชื้อสายต่อไป มโนราห์ไชยา รอดคืน เรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล และก็ได้แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ซึ่งเป็นคณะของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ต่อมาในปี พ.ศ.2553 มโนราห์ไชยา รอดคืน ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์เปรียม สุวรรณวร เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ พร้อมทั้ง มโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นประธานในพิธีผูกผ้าใหญ่ และมโนราห์สมนึก เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย ปัจจุบัน มโนราห์ไชยา รอดคืน แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เปรียม เพลินศิลป์ ศ.ชื่นเสียงทอง นอกจากนี้ ยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ ให้กับคณะมโนราห์อื่นๆอีกด้วย เช่น คณะมโนราห์พัน คณะมโนราห์ทวี คณะมโนราห์สมนึก เป็นต้น ส่วนในด้านการรับงานแสดงมโนราห์นั้น มโนราห์ไชยา รอดคืน จะรับงานแสดงในพิธีกรรมต่างๆเช่น พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก(ค้ำครู) พิธีกรรม

โนราโรงเหมรฺย(แก้เหมรฺย) แสดงมโนราห์ในงานศพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรับแสดงมโนราห์ที่เป็นชุดการแสดงสั้นๆ ซึ่งเป็นการรำมโนราห์โชว์ในงานต่างๆที่ไม่ใช่งานพิธีกรรม มโนราห์ไชยา รอดคืน นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพค้าขายและทำงานรับจ้างทั่วไปอีกด้วย

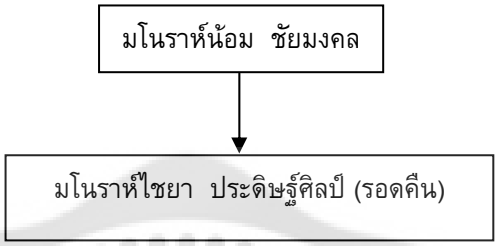

ภาพประกอบ 42 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ไชยา รอดคืน

ภาพประกอบ 43 มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์

5. มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ เป็นบุตรสาวของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งอยู่ในระบบเครือญาติชั้นหลาน ส่วนมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน

ไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เกิดเมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2530 มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 27 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้นม.6 จากโรงเรียนตรังวิทยา จังหวัดตรัง มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 7 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ปัจจุบัน มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ของบิดา ชื่อคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. นอกจากนี้ ยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ อีกด้วย ส่วนในด้านการรับงานแสดงมโนราห์นั้น มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ จะรับงานแสดงในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก(ค้ำครู) พิธีกรรมโนราโรงเหมรฺย(แก้เหมรฺย) นอกจากนี้ยังรับแสดงมโนราห์ที่เป็นชุดการแสดงสั้นๆ ซึ่งเป็นการรำมโนราห์โชว์ในงานต่างๆที่ไม่ใช่งานพิธีกรรม ส่วนด้านชีวิตครอบครัวของมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ ได้สมรสกับ มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว (หนังเอก) และมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ เด็กชายเอกอรุณ ส้มแก้ว และ เด็กชายอมรเทพ ส้มแก้ว มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 44 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 45 มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์

6. มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ เป็นบุตรสาวของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งอยู่ในระบบเครือญาติชั้นหลาน ส่วนมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เกิดเมื่อวันที่ 21 เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2535 มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 22 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ที่วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 9 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ปัจจุบันมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ของบิดา ชื่อคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ส่วนในด้านการรับงานแสดงมโนราห์นั้น มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ จะรับงานแสดงในพิธีกรรมต่างๆเช่น พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก(ค้ำครู) พิธีกรรมโนราโรงเหมรุย(แก้เหมรุย) นอกจากนี้ยังรับแสดงมโนราห์ที่เป็นชุดการแสดงสั้นๆ ซึ่งเป็นการรำมโนราห์โชว์ในงานต่างๆที่ไม่ใช่งานพิธีกรรม เช่น งานเฉลิมพระชนมพรรษา งานของวิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถรำมโนราห์ตัวอ่อน (กระดูกอ่อน) ได้อีกด้วย

ภาพประกอบ 46 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 47 มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์

7. มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ เป็นลูกหลานของนายโฮ้ สังฆรักษ์ ญาติผู้น้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ นั้นเป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เกิดเมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2528 มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 29 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 71/3 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้นป.6 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 6 ปี ซึ่งสาเหตุที่ต้องเรียนการแสดงมโนราห์นั้นเนื่องจากถูกเพศครูหมอโนราตายายโนรา กระทำให้ป่วยจนเกิดอาการชักสลบไปสองวัน มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ นั้นได้เรียนการแสดงมโนราห์ครั้งแรกกับมโนราห์วัน ต่อมาก็เรียนกับมโนราห์เหม่ง แล้วก็เรียนกับมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว เมื่อมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ อายุได้ 21 ปี ก็เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์สำเริงเป็นผู้ทำพิธีให้ ปัจจุบัน มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ของตนเองชื่อคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ โดยเป็นเจ้าของคณะร่วมกับมโนราห์ระเบียบ ส่วนในด้านการรับงานแสดงมโนราห์นั้น มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ จะรับงานแสดงในพิธีกรรมต่างๆเช่น พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก(ค้ำครู) พิธีกรรมโนราโรงเหมรฺย(แก้เหมรฺย)เป็นต้น นอกจากนี้ยังไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับ คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ และคณะมโนราห์แคล้ว ศ.เลื่อนไสนาว มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 48 แผนผังการเรียนมโนราห์สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ของมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์

ผู้สืบทอดที่เป็นสายศิษย์

ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เป็นระบบสายศิษย์นั้น คือผู้ที่ไม่ความมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทางสายเลือดกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ทั้งที่เป็นสายเลือดโดยตรงและที่เกี่ยวข้องกันในระบบเครือญาติโดยมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ในปัจจุบันมีผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เป็นสายศิษย์ ซึ่งสามารถเรียงลำดับตามความอาวุโสได้ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 49 มโนราห์น้อม ชัยมงคล (2)

1. มโนราห์น้อม ชัยมงคล เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2464 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ปัจจุบันมโนราห์น้อม ชัยมงคล อายุ 93 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์น้อม ชัยมงคล นั้นได้เรียนการแสดงมโนราห์ตั้งอายุ 12 ปี โดยเริ่มเรียนกับมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และก็ได้เรียนกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ในเวลาต่อมา

มโนราห์น้อม ชัยมงคล เรียนการแสดงมโนราห์ด้วยใจรัก ไม่ได้เรียนเพราะถูกครูหมอโนราแต่อย่างใด ซึ่งในขณะที่มโนราห์น้อม ชัยมงคล เรียนการแสดงมโนราห์อยู่นั้น ทางด้านบิดามารดาของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ไม่ทราบมาก่อนเลยว่าลูกชายของตนได้ไปหัดรำมโนราห์ มาทราบภายหลังอีกทีก็ต่อเมื่อมโนราห์น้อม ชัยมงคล แต่งตัวออกโรงแสดงกับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว แล้วตอนอายุ 16 ปี ซึ่งมโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็สามารถแสดงการร่ายรำมโนราห์ได้อย่างอ่อนช้อยงดงามมากเลยทีเดียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2485 เมื่อมโนราห์น้อม ชัยมงคล อายุได้ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์ชุ่ม เป็นผู้ทำพิธีให้ พร้อมทั้งมโนราห์เลื่อน ไสนาว และมโนราห์ช่วน ขุนทอง เข้าร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ด้วย เมื่อระยะเวลาผ่านไป มโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็ได้พัฒนาฝีมือในการแสดงมโนราห์มากขึ้นเรื่อยๆ และเป็นที่ชื่นชอบและเป็นยอมรับของชาวบ้านโดยทั่วไป จนได้รับฉายาว่า “มโนราห์น้อมเอวมดแดง” เนื่องจากว่ามีท่าทางในการร่ายรำที่อ่อนช้อยงดงามสามารถรำมโนราห์ตัวอ่อนได้ อีกทั้งมีรูปร่างผอมบางเอวเล็ก จึงทำให้ชาวบ้านตั้งสมญานามนี้ให้กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล และมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักมาจนถึงทุกวันนี้

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัวนั้น มโนราห์น้อม ชัยมงคล ได้สมรสกับนางผิน ชัยมงคล และมีบุตรด้วยกัน 5 คน คือ นายวันดี ชัยมงคล นายวิรัช ชัยมงคล นายสาโรจน์ ชัยมงคล นางนัดดา จันทร์สุก(ชัยมงคล) นางปราณี หนูแก้ว(ชัยมงคล) ต่อมาเมื่อนางผิน ชัยมงคล ภรรยาคนแรกได้ถึงแก่กรรม มโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็ได้สมรสใหม่กับนางเลี่ยน ชัยมงคล(ชูประสิทธิ์) ผู้เป็นบุตรสาวของนายขำ ชูประสิทธิ์ ซึ่งเป็นมือแตระประจำคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว และเป็นญาติลูกพี่ลูกน้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยนายขำ ชูประสิทธิ์ มีศักดิ์เป็นญาติผู้พี่ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว มโนราห์น้อม ชัยมงคล และนางเลี่ยน ชัยมงคล(ชูประสิทธิ์) ไม่มีบุตรด้วยกัน มโนราห์น้อม ชัยมงคล นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการประกอบอาชีพแสดงมโนราห์แล้ว ยังเป็นเกษตรกร โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพาราอีกด้วย ปัจจุบันมโนราห์น้อม ชัยมงคล ถือได้ว่าเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่มีอายุมากที่สุดของสายนี้และมีคณะมโนราห์เป็นของตนเอง ชื่อว่าคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีอีกคณะหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยเป็นคณะมโนราห์ที่มีรูปแบบการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีความน่าสนใจและหาดูได้ยากในปัจจุบัน

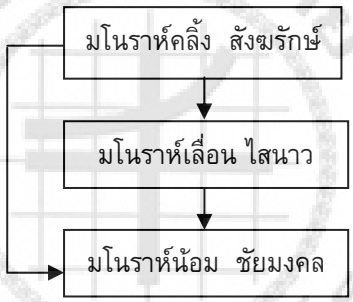

ภาพประกอบ 50 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล

ภาพประกอบ 51 มโนราห์ระเบียบ รัตนะ (2)

2. มโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) เกิดเมื่อวันที่ 14 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2491 ปัจจุบันอายุ 66 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 145/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 4 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์น้อม ชัยมงคล ทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่พร้อมทั้ง มโนราห์แคล้ว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ และมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว โดยมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว คอยควบคุมดูแลการสอนอยู่ด้วย ซึ่งสาเหตุที่มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ต้องรำมโนราห์นั้นเพราะว่าถูกเพศครูหมอโนราตายายโนรา มโนราห์ระเบียบ รัตนะ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยรำเป็นนางหงส์และรำเป็นชุดการแสดง มโนราห์ระเบียบ รัตนะ เป็นมโนราห์ผู้หญิงที่ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ เมื่ออายุ 22 ปี โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นผู้ทำพิธีให้ มโนราห์ระเบียบ รัตนะ นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามมาก อีกทั้งยังขับบทได้อย่างไพเราะ นับว่าเป็นมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการแสดงมโนราห์มากเลยทีเดียว

ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ได้สมรสกับนายสอน รัตนะ และมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ นายนิยม รัตนะ และนายพยอม รัตนะ ต่อมาเมื่อนายสอน รัตนะ ได้ถึงแก่กรรม มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ก็ได้สมรสใหม่กับนายครบ หนูช่วย และมีบุตรด้วยกัน 3 คน คือนางสุจินต์ หนูช่วย นางสาวหนูจัด หนูช่วย และนายสมนึก หนูช่วย มโนราห์ระเบียบ รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรอีกด้วย โดยทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพารา ปัจจุบันมโนราห์ระเบียบ รัตนะ มีคณะมโนราห์เป็นของตนเองร่วมกับมโนราห์ สุดสาคร สังฆรักษ์ ชื่อว่าคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีอีกคณะหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยเป็นคณะมโนราห์ที่มีรูปแบบการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีความน่าสนใจและหาดูได้ยากในปัจจุบัน

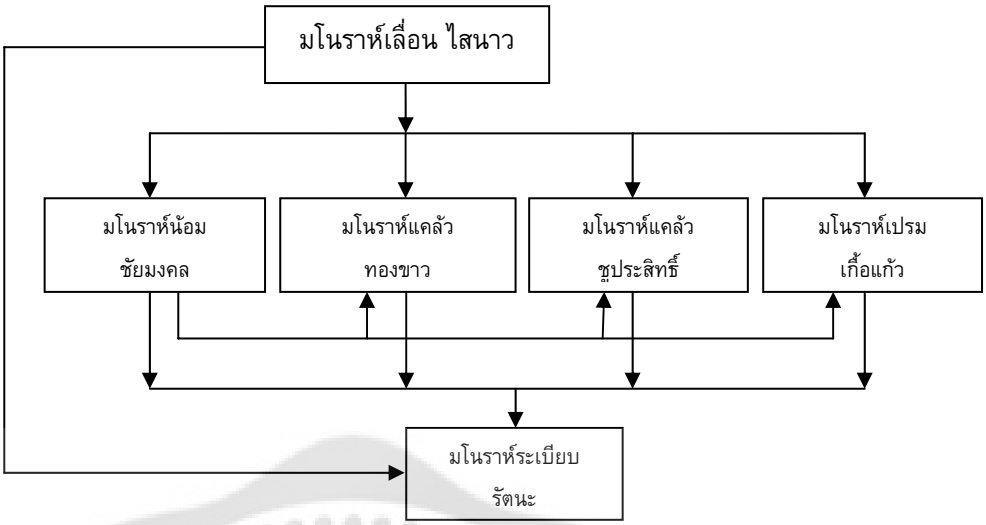

ภาพประกอบ 52 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ

ภาพประกอบ 53 มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ

3. มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ หรือนางอาดับ อิฐประเสริฐ เกิดเมื่อวันที่ 9 เดือนมกราคม พ.ศ. 2497 ปัจจุบันอายุ 60 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 2 ตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดควนนิมิต มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ ได้เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 15 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์แคล้ว ทองขาว และก็ได้แสดงมโนราห์

ประจำอยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ปัจจุบันมโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ นอกจากนี้ยังไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์พัน และคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ อีกด้วย ส่วนในด้านชีวิตครอบครัวของมโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ ได้สมรสกับนายจิต อิฐประเสริฐ และมีบุตรด้วยกัน 6 คน คือ นางสาวสด อิฐประเสริฐ นายกุศล อิฐประเสริฐ นางสาวมลทา อิฐประเสริฐ นางสาวสาทิต อิฐประเสริฐ นางสาวเนตรตรา อิฐประเสริฐ และนายสาโรจน์ อิฐประเสริฐ มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 54 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ

ภาพประกอบ 55 มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล)

4. มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) หรือนางปราณี หนูแก้ว (ชัยมงคล) เป็นบุตรสาวของมโนราห์น้อม ชัยมงคล กับนางผิน ชัยมงคล เกิดเมื่อวันที่ 22 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 ปัจจุบันอายุ 55 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44/2 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) ได้เรียนการแสดงมโนราห์ด้วยใจรักเมื่อตอนอายุ 7 ปี โดยเรียนกับมโนราห์แคล้ว ทองขาว ต่อมามโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) ก็ได้เรียนการแสดงมโนราห์กับ

มโนราห์น้อม ชัยมงคล ผู้เป็นบิดา และก็ได้มีโอกาสติดตามบิดาไปแสดงมโนราห์ถวายพระเจ้าวรวงค์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร ที่ท่าแค จังหวัดพัทลุง อีกทั้งยังได้รับเหรียญเงินที่ระลึกและเงินรางวัลจำนวน 500 จากพระเจ้าวรวงค์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร อีกด้วย ต่อมาเมื่อมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) อายุได้ 12 ปี ก็ได้มีโอกาสไปแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์บำ คณะมโนราห์สมพงษ์น้อยดาวรุ่ง คณะมโนราห์ชื่อดังในจังหวัดพัทลุง และคณะมโนราห์ปรีชา อำนวยศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ชื่อดังที่จังหวัดกระบี่ ต่อมาเมื่อมโนราห์จุลี หนูแก้ว(ชัยมงคล) อายุได้ 35 ปี ก็ออกจากคณะมโนราห์ปรีชา อำนวยศิลป์ แล้วมาเป็นครูสอนรำมโนราห์ที่กรุงเทพฯ อยู่ที่ซอยลาดพร้าว 71 ประมาณ 10 ปี แล้วก็กลับมายังบ้านเดิมที่จังหวัดตรัง พร้อมทั้งกลับมาแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ของบิดา คือคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์มาจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) ได้สมรสกับนายชวน หนูแก้ว และมีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ นางสาวปรียา หนูแก้ว นางสาววราภรณ์ หนูแก้ว นางสาวชุติมา หนูแก้ว และนายมานพ หนูแก้ว มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพทำชุดมโนราห์ไว้จำหน่ายอีกด้วย ซึ่งมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) เป็นผู้ที่มีฝีมือในการทำชุดมโนราห์และสามารถทำออกมาได้อย่างสวยงามมากเลยทีเดียว

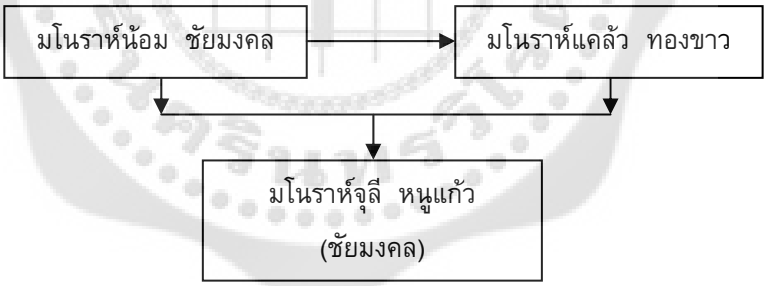

ภาพประกอบ 56 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล)

ภาพประกอบ 57 มโนราห์ถาวร รัตนะ

5. มโนราห์ถาวร รัตนะ เกิดเมื่อวันที่ 4 เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2509 ปัจจุบันอายุ 48 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอ นาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.3 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ถาวร รัตนะ เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 16 ปี สาเหตุที่ต้องมาแสดงมโนราห์เพราะว่าสมัยเด็กๆถูกเพศครูหมอโนราตายายโนรา ทำให้เจ็บป่วย คุณย่าของมโนราห์ถาวร รัตนะ จึงได้ทำการบนบานศาลกล่าวกับครูหมอโนรา ตายายโนราว่าขอให้มโนราห์ถาวร รัตนะ หายป่วยและขอให้เรียนหนังสือให้จบก่อนแล้วจะให้ไปรำมโนราห์ ต่อมาเมื่อมโนราห์ถาวร รัตนะ หายป่วยและเรียนหนังสือจบแล้ว ก็ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์เรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล มโนราห์แคล้ว ทองขาว และมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว แล้วก็แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ต่อมาเมื่อมโนราห์ถาวร รัตนะ อายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีพระปลัดเอี่ยม เป็นผู้ทำพิธีสึกจากการเป็นพระภิกษุให้กับมโนราห์ถาวร รัตนะ ที่โรงโนราในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล ครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ และมโนราห์แคล้ว ทองขาว รับหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย มโนราห์ถาวร รัตนะ นั้นแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว โดยเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ และรับช่วงต่อเป็นนายโรงดูแลคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ต่อจากมโนราห์แคล้ว ทองขาว ผู้เป็นอาจารย์ซึ่งแก่ชรามากแล้ว ต่อมาเมื่อมโนราห์แคล้ว ทองขาว ได้ถึงแก่กรรมลงนานเป็นระยะเวลา 1 ปีเต็ม มโนราห์ถาวร รัตนะ จึงได้เปลี่ยนชื่อคณะมโนราห์จากชื่อเดิมคือคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว มาเป็นชื่อคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ในวันที่ 29 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 นอกจากนี้ มโนราห์ถาวร รัตนะ ยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ประกอบ

พิธีกรรม ให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ อีกด้วย ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์ถาวร รัตนะ ได้สมรสกับนางบุญริม รัตนะ และมีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นายวรรณะ รัตนะ นางสาวนุชษรา รัตนะ และเด็กหญิงพลอยชมพู รัตนะ มโนราห์ถาวร รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพค้าขายและเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

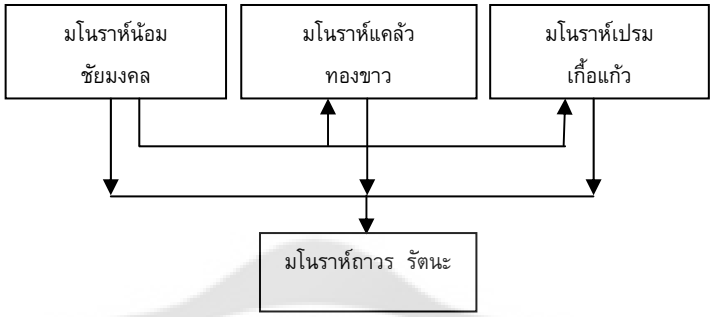

ภาพประกอบ 58 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ

ภาพประกอบ 59 มโนราห์สณชัย บุญมาก

6. มโนราห์สณชัย บุญมาก มีศักดิ์เป็นหลานชายของมโนราห์น้อม ชัยมงคล เกิดเมื่อวันที่ 14 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2512 ปัจจุบันอายุ 45 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 25/2 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.6 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์สณชัย บุญมาก เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 16 ปี สาเหตุที่ต้องมาแสดงมโนราห์เพราะว่ามโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุงแท้ๆบังคับให้เรียนการแสดงมโนราห์ โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นผู้สอนมโนราห์สณชัย บุญมาก ด้วยตนเอง

ต่อมาเมื่อมโนราห์สณชัย บุญมาก อายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีการนิมนต์พระภิกษุมาเป็นผู้ทำพิธีสึกให้กับมโนราห์สณชัย บุญมาก ซึ่งขณะนั้นบวชเป็นพระภิกษุ โดยมีการทำพิธีสึกที่โรงโนรา ในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล ครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้กับมโนราห์สณชัย บุญมาก ปัจจุบัน มโนราห์สณชัย บุญมาก นั้นแสดงมโนราห์ประจำอยู่ใน คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล โดยมโนราห์สณชัย บุญมาก เป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากมโนราห์น้อม ชัยมงคล ผู้เป็นทั้งอาจารย์และ ลุงแท้ๆ นอกจากนี้ มโนราห์สณชัย บุญมาก ยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ประกอบพิธีกรรม ให้กับคณะมโนราห์อื่นๆอีกด้วยได้แก่ คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และคณะมโนราห์สมนึก ส่วนในด้านชีวิตครอบครัวนั้น มโนราห์ สณชัย บุญมาก ได้สมรสกับนางปราณี บุญมาก มีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ นางสาวนฤมล บุญมาก นางสาวดลฤดี บุญมาก เด็กหญิงกรกนก บุญมาก และเด็กชายธันยธณ์ บุญมาก มโนราห์สณชัย บุญมาก นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

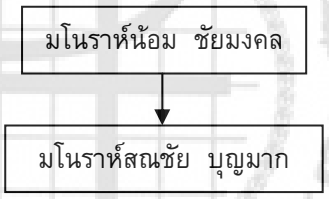

ภาพประกอบ 60 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สณชัย บุญมาก

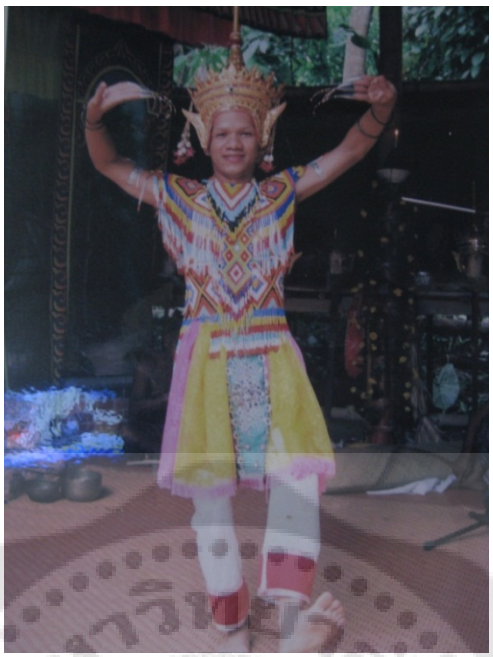

ภาพประกอบ 61 มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว

7. มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2523 ปัจจุบันอายุ 34 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว เรียนการแสดงมโนราห์ตั้งแต่อายุ 7 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์แคล้ว ทองขาว ซึ่งมีศักดิ์เป็นคุณตาแท้ๆ แล้วก็แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ของมโนราห์แคล้ว ทองขาว ต่อมาเมื่อมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว อายุได้ 23 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์แคล้ว ทองขาว ครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ พร้อมทั้งมโนราห์ถาวร รัตนะ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ ทำหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว เป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ต่อจากมโนราห์แคล้ว ทองขาว ผู้เป็นคุณตา ส่วนในด้านชีวิตครอบครัว มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว ได้สมรสกับนางสาวบำเพ็ญ พันจุย ปัจจุบันมโนราห์ ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และจะมาแสดงมโนราห์ในงานพิธีกรรมที่สำคัญๆในบางโอกาส

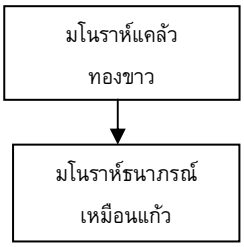

ภาพประกอบ 62 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว

ภาพประกอบ 63 มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว

8. มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 16 เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2528 ปัจจุบันอายุ 29 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 84 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.3 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 12 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว ต่อมาก็แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์เปรม ศ.เลื่อน ไสมะนาว ของมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว เมื่อมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว อายุได้ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นประธานในพิธี มโนราห์ใจดี ประเสริฐศิลป์ เป็นผู้แต่งพอกให้กับมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว พร้อมทั้งมโนราห์ทองใบ ซึ่งเป็นอาจารย์ของมโนราห์ใจดี มาร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย ปัจจุบันมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. โดยมีหน้าที่เป็นนายโรงรับช่วงต่อจากมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นพ่อตา ซึ่งเป็นเจ้าของคณะ

มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว นั้นได้รับฉายาว่า “มโนราห์เอกสองหิ้ง” เนื่องจากว่าเป็นทั้งมโนราห์และนายหนังตะลุง มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว นอกจากจะแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. แล้วยังไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์อื่นๆอีกด้วยเช่น คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ คณะมโนราห์ศรีวรรณ คณะมโนราห์ใจดี ประเสริฐศิลป์ เป็นต้น ส่วนในด้านชีวิตครอบครัวนั้น มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว ได้สมรสกับนางจุติมา สังฆรักษ์ และมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือเด็กชายเอกอรุณ ส้มแก้ว และเด็กชายอมรเทพ ส้มแก้ว ปัจจุบันมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

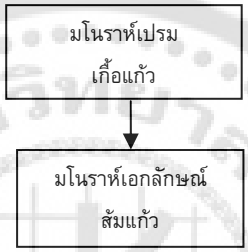

ภาพประกอบ 64 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว

ภาพประกอบ 65 มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์

9. มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ เกิดเมื่อวันที่ 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531 ปัจจุบันอายุ 26 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 140/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาอาหารและโภชนาการ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ได้เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 21 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ซึ่งสาเหตุที่มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ต้องเรียนการแสดงมโนราห์นั้น เพราะว่าถูกเพศครูหมอตาพราน ตายายโนรา ที่ครอบครัวของมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ เคารพนับถือ ทำให้มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ เกิดอาการลุกขึ้นมาผูกคอตายโดยไม่รู้ตัว แต่ก็ไม่ได้ทำให้ถึงแก่ชีวิต เพียงแค่มาเตือนและบอกถึงความต้องการที่จะให้มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ รำมโนราห์เพื่อเป็นการสืบทอดเชื้อสายต่อไปเท่านั้น มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ เมื่อตอนอายุ 23 ปี โดยมีมโนราห์แคล้ว ทองขาว ซึ่งขณะนั้นบวชเป็นพระภิกษุ มาทำพิธีสึกให้กับมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ออกจากความเป็นพระที่โรงโนราเพื่อเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ และให้มโนราห์ถาวร รัตนะ เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ พร้อมทั้งมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ทำหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวด ปัจจุบันมโนราห์ สมยศ คล้ายเถาว์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ และไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อคณะเป็นคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ในงานพิธีกรรมต่างๆบ้างเป็นครั้งคราว มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นข้าราชการครูและสอนให้เด็กนักเรียนที่โรงเรียนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง แสดงมโนราห์อีกด้วย

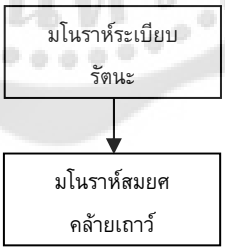

ภาพประกอบ 66 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์

ภาพประกอบ 67 มโนราห์วรรณะ รัตนะ

10. มโนราห์วรรณะ รัตนะ เกิดเมื่อวันที่ 20 เดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2531 ปัจจุบันอายุ 26 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ปวส. จากวิทยาลัยเทคนิคตรัง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง มโนราห์วรรณะ รัตนะ เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 10 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นบิดา ต่อมาในวันที่ 30 เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2557 มโนราห์วรรณะ รัตนะ อายุได้ 26 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่โดยมีหลวงตาเจริญ เป็นผู้ทำพิธีสึกจากการเป็นพระภิกษุให้กับมโนราห์วรรณะ รัตนะ ที่โรงโนราในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมีมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นบิดา มาทำหน้าที่เป็นครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ มารับหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย มโนราห์วรรณะ รัตนะ นั้นแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อคณะเป็นคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นบิดา และยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์อีกด้วย ส่วนผลงานในด้านการแสดงมโนราห์นั้น มโนราห์วรรณะ รัตนะ เคยได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดแข่งขันรำมโนราห์ประเภททีม อายุไม่เกิน 18 ปี จากองค์การบริหารส่วนตำบลนาชุมเห็ด รำมโนราห์เปิดงานเค้กหมูย่างเมืองตรัง ณ โรงแรมธรรมรินทร์ธนา สมัยเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มโนราห์วรรณะ รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นช่างเชื่อมอีกด้วย

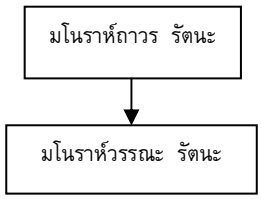

ภาพประกอบ 68 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์วรรณะ รัตนะ

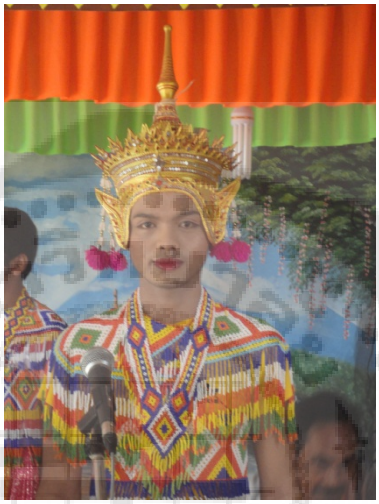

ภาพประกอบ 69 มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ

11. มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ เกิดเมื่อวันที่ 8 เดือนกุมภาพันธ์ ปีพ.ศ. 2536 ปัจจุบันอายุ 21 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 145 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.6 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 6 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นลุง ต่อมาในวันที่ 30 เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2557 มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ อายุได้ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีหลวงตาเจริญ เป็นผู้ทำพิธีสึกจากการเป็นพระภิกษุให้กับมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ ที่โรงโนราในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมีมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นลุง มาทำหน้าที่เป็นครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ มารับหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ นั้นแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อคณะเป็นคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นลุง และยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ อีกด้วย มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

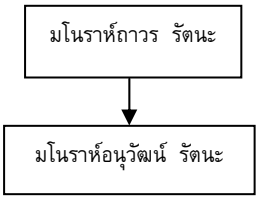

ภาพประกอบ 70 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ

2.2 คณะมโนราห์ที่สืบทอด

ปัจจุบันมีคณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ 4 คณะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

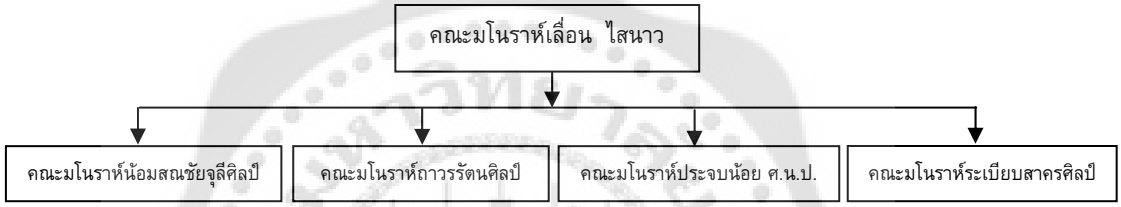

ภาพประกอบ 71 แผนผังใหญ่คณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เป็นคณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายต่อจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เก่าแก่ที่สุด เป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงอีกคณะหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยเป็นคณะมโนราห์ที่มีรูปแบบการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีความน่าสนใจและหาดูได้ยากในปัจจุบัน โดยมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล ศิษย์เอกของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นหัวหน้าคณะและเป็นผู้ก่อตั้งคณะมโนราห์ขึ้น ภายหลังจากที่มโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้เป็นอาจารย์ได้มรณภาพลงขณะที่บวชเป็นพระภิกษุ มโนราห์น้อม ชัยมงคล นั้นเป็นผู้รับช่วงต่อดูแลคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ต่อจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว ผู้เป็นอาจารย์มาเป็นเวลาหลายปี ต่อมาจึงได้เห็นสมควรแก่เวลาที่จะตั้งคณะมโนราห์เป็นของตนเอง และใช้ชื่อว่า คณะมโนราห์น้อมศิษย์มโนราห์เลื่อน ไสนาว ต่อมาในปี พ.ศ.2533 เมื่อมโนราห์สณชัย บุญมาก ผู้เป็นหลานของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ มโนราห์น้อม ชัยมงคล จึงได้เปลี่ยนชื่อคณะมโนราห์เป็น คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน โดยชื่อของคณะนั้นจะปรากฏชื่อของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ชื่อของมโนราห์สณชัย บุญมาก และชื่อของมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) บุตรสาวของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งล้วนแต่เป็นบุคคลสำคัญในคณะและเป็นผู้ดูแลคณะมาจนถึงปัจจุบัน คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

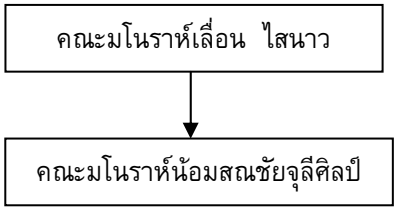

ภาพประกอบ 72 แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

สมาชิกในคณะ

สมาชิกในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ในปัจจุบันมีดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 73 มโนราห์น้อม ชัยมงคล (3)

1. มโนราห์น้อม ชัยมงคล มีตำแหน่งเป็นนายโรงและเป็นเจ้าของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2464 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ปัจจุบันมโนราห์น้อม ชัยมงคล อายุ 93 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์น้อม ชัยมงคล นั้นได้เรียนการแสดงมโนราห์ตั้งอายุ 12 ปี โดยเริ่มเรียนกับมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และก็ได้เรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ต่อมาในปี พ.ศ. 2485 เมื่อมโนราห์น้อม ชัยมงคล อายุได้ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์ชุ่ม เป็นผู้ทำพิธีให้ พร้อมทั้งมโนราห์เลื่อน ไสนาว และมโนราห์ช่วน ขุนทอง เข้าร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ด้วย เมื่อระยะเวลาผ่านไปมโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็ได้พัฒนาฝีมือในการแสดงมโนราห์มากขึ้นเรื่อยๆ และเป็นที่ชื่น

ชอบและเป็นยอมรับของชาวบ้านโดยทั่วไป จนได้รับฉายาว่า “มโนราห์น้อมเอวมดแดง” เนื่องจากว่ามีท่าทางในการร่ายรำที่อ่อนช้อยงดงามสามารถรำมโนราห์ตัวอ่อนได้ อีกทั้งมีรูปร่างผอมบางเอวเล็ก จึงทำให้ชาวบ้านตั้งสมญานามนี้ให้กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล และมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักมาจนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นเจ้าของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ทำหน้าที่เป็นนายโรง เป็นโนราใหญ่และนั่งเป็นประธานคอยทำพิธีกรรมต่างๆในการแสดงมโนราห์ โดยมีมโนราห์สณชัย บุญมาก ซึ่งเป็นหลานชายแท้ๆคอยช่วยอีกแรงหนึ่งในการทำพิธีกรรมและรับช่วงต่อดูแลคณะ เนื่องจากว่ามโนราห์น้อม ชัยมงคล แก่ชรามากแล้ว

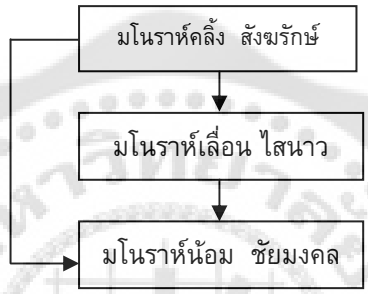

ภาพประกอบ 74 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล

ภาพประกอบ 75 นางเลี่ยน ชัยมงคล (ชูประสิทธิ์)

2. นางเลี่ยน ชัยมงคล (ชูประสิทธิ์) เป็นภรรยาของมโนราห์น้อม ชัยมงคล มีตำแหน่งเป็นมือแตระประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2471 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 นางเลี่ยน ชัยมงคล (ชูประสิทธิ์) อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จาก

โรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นางเลี่ยน ชัยมงคล (ชูประสิทธิ์)ได้เรียนรู้การตีแตระและขับกลอนสี่ในการขับร้องบทมโนราห์ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีครูพักลักจำ เนื่องจากตอนสมัยเด็กๆได้ติดตามบิดาคือ นายขำ ชูประสิทธิ์ มือแตระประจำคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว และติดตามมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งมีศักดิ์เป็นอาเวลามีงานแสดงมโนราห์ตามที่ต่างๆเสมอ ต่อมาเมื่อได้สมรสกับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ก็คอยติดตามไปแสดงกับมโนราห์น้อม ชัยมงคล เรื่อยมาจนถึงบั้นของปลายชีวิต นางเลี่ยน ชัยมงคล (ชูประสิทธิ์) ได้เสียชีวิตลงในช่วงที่ผู้วิจัยกำลังเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยด้วยอายุ 85 ปี เนื่องจากป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงจนทำให้เส้นเลือดในสมองแตกและอาการทรุดหนักลงจนถึงแก่กรรมในที่สุด ในวันที่ 8 เดือนธันวาคม ปี พ.ศ.2556

ภาพประกอบ 76 นายวิรัตน์ ชัยมงคล

3. นายวิรัตน์ ชัยมงคล เป็นบุตรชายของมโนราห์น้อม ชัยมงคล กับนางผิน ชัยมงคล มีตำแหน่งเป็นมือทับ ประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2491 ปัจจุบันอายุ 66 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44/2 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นายวิรัตน์ ชัยมงคล ได้เริ่มหัดเล่นกลองทับด้วยใจรักเมื่อตอนอายุ 15 ปี โดยเรียนกับนายเสน เกื้อรอด ต่อมาก็เรียนกับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ผู้เป็นบิดา มโนราห์น้อม ชัยมงคล นั้นนอกจากจะสอนให้นายวิรัตน์ ชัยมงคล ตีกลองทับแล้วก็ยังสอนให้เล่นเครื่องดนตรีมโนราห์ชิ้นอื่นๆอีกด้วย ได้แก่ โหม่ง

ฉิ่ง แตระ และกลองโนรา ปัจจุบันนายวิรัตน์ ชัยมงคล นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

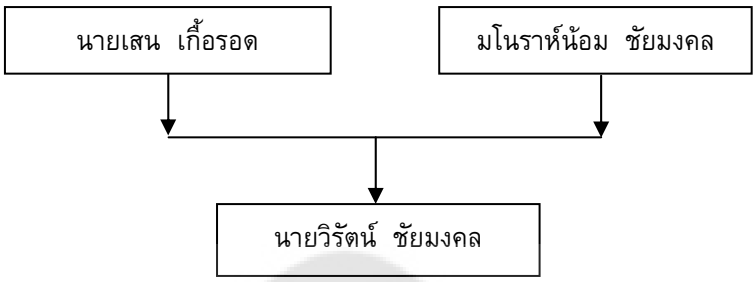

ภาพประกอบ 77 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายวิรัตน์ ชัยมงคล

ภาพประกอบ 78 มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) (2)

4. มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) หรือนางปราณี หนูแก้ว (ชัยมงคล) เป็นบุตรสาวของมโนราห์น้อม ชัยมงคล กับนางผิน ชัยมงคล เกิดเมื่อวันที่ 22 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 ปัจจุบันอายุ 55 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44/2 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) ได้เรียนการแสดงมโนราห์ด้วยใจรักเมื่อตอนอายุ 7 ปี โดยเรียนกับมโนราห์แคล้ว ทองขาว ต่อมามโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) ก็ได้เรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ผู้เป็นบิดา ปัจจุบันมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) แสดงมโนราห์ประจำอยู่

ในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของบิดา พร้อมทั้งมีหน้าที่ช่วยบิดาดูแลคณะมโนราห์ด้วย มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพทำชุดมโนราห์ไว้จำหน่ายอีกด้วย

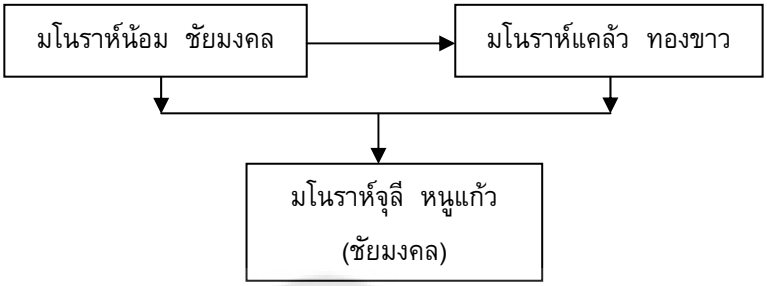

ภาพประกอบ 79 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล)

ภาพประกอบ 80 มโนราห์สณชัย บุญมาก (2)

5. มโนราห์สณชัย บุญมาก มีศักดิ์เป็นหลานชายของมโนราห์น้อม ชัยมงคล พร้อมทั้งเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากมโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งเป็นเจ้าของคณะและแก่ชรามากแล้ว มโนราห์สณชัย บุญมาก นั้นเป็นโนราใหญ่มีหน้าที่คอยดูแลคณะและเป็นนายโรงอีกคนหนึ่งของ คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ อีกทั้งยังเป็นครูมโนราห์ที่ทำหน้าที่สอนการแสดงมโนราห์ให้กับมโนราห์เด็กที่กำลังฝึกหัดแสดงมโนราห์ในคณะอีกด้วย มโนราห์สณชัย บุญมาก เกิดเมื่อวันที่ 14 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2512 ปัจจุบันอายุ 45 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 25/2 หมู่ที่ 1

ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.6 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์สณชัย บุญมาก เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 16 ปี สาเหตุที่ต้องมาแสดงมโนราห์เพราะว่ามโนราห์น้อม ชัยมงคล ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุงแท้ๆบังคับให้เรียนการแสดงมโนราห์ โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นผู้สอนมโนราห์สณชัย บุญมาก ด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อมโนราห์สณชัย บุญมาก อายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้กับมโนราห์สณชัย บุญมาก ปัจจุบันมโนราห์สณชัย บุญมาก แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล โดยมโนราห์สณชัย บุญมาก เป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อจากมโนราห์น้อม ชัยมงคล ผู้เป็นทั้งอาจารย์และลุงแท้ๆ นอกจากนี้ มโนราห์สณชัย บุญมาก ยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ประกอบพิธีกรรมให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และคณะมโนราห์สมนึก มโนราห์สมชัย บุญมาก นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 81 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สณชัย บุญมาก

ภาพประกอบ 82 นายจบ โออิน

6. นายจบ โออิน มีตำแหน่งเป็นมือโหม่งและฉิ่ง ประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2487 ปัจจุบันอายุ 70 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 122 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.2 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นายจบ โออิน ได้เริ่มหัดเล่นโหม่งและฉิ่ง เมื่อตอนอายุ 30 ปี โดยเรียนกับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ปัจจุบันนายจบ โออิน นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

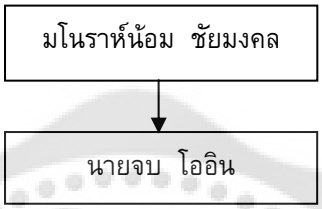

ภาพประกอบ 83 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจบ โออิน

ภาพประกอบ 84 นายจำเนียร ชัยณรงค์

7. นายจำเนียร ชัยณรงค์ มีตำแหน่งเป็นมือปี่ ประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2489 ปัจจุบันอายุ 68 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดนางประหลาด ตั้งอยู่ที่ ตำบลโคกสะบ้า อำเภอ นาโยง จังหวัดตรัง นายจำเนียร ชัยณรงค์ ได้เริ่มหัดเป่าปี่และสีซอ เมื่อตอนอายุ 14 ปี โดยเรียนกับนายวิเชียร ชัยณรงค์ เพลงแรกที่นายจำเนียร ชัยณรงค์ หัดเป่าปี่ก็คือเพลงพัดชา

ต่อมาก็เริ่มฝึกเพลงอื่นๆได้แก่ เพลงลมพัดชายเขา เพลงพม่าแทงกบ เพลงลาวเสี่ยงเทียน ส่วนมากจะเป็นเพลงไทยเดิม เป็นต้น ปัจจุบันนายจำเนียร ชัยณรงค์ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 85 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจำเนียร ชัยณรงค์

ภาพประกอบ 86 นายประเดื่อง ชุบเชื้อ

8. นายประเดื่อง ชุบเชื้อ มีตำแหน่งเป็นมือกลองโนรา ประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 1 เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2504 ปัจจุบันอายุ 53 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 3 ตำบลนาบินหลา อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นายประเดื่อง ชุบเชื้อ ได้เริ่มหัดตีกลองโนราและตีโหม่งเมื่อตอนอายุ 20 ปี โดยเรียนกับนายหนูปาน ทองโอ ปัจจุบันนายประเดื่อง ชุบเชื้อ นอกจากจะเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์แล้ว ยังได้ไปช่วยเล่นดนตรีให้กับคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. บ้างในบางโอกาส ปัจจุบันนายประเดื่อง ชุบเชื้อ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

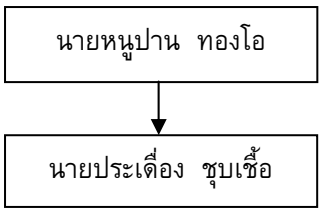

ภาพประกอบ 87 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายประเดื่อง ชุบเชื้อ

ภาพประกอบ 88 นายชานนท์ นวลนิ่ม

9. นายชานนท์ นวลนิ่ม มีตำแหน่งเป็นมือแตระ ประจำคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 21 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2542 ปัจจุบันอายุ 16 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 27/3 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.3 จากโรงเรียนนาโยงวิทยาคม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และกำลังจะศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นายชานนท์ นวลนิ่ม ได้เริ่มหัดตีแตระและตีกลองโนราเมื่อตอนอายุ 5 ปี โดยเรียนกับมโนราห์สณชัย บุญมาก ปัจจุบันนายชานนท์ นวลนิ่ม นอกจากจะเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ แล้วในบางโอกาสยังได้ไปช่วยเล่นดนตรีให้กับคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์และคณะมโนราห์พันอีกด้วย

ภาพประกอบ 89 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายชานนท์ นวลนิ่ม

ภาพประกอบ 90 พรานแก้ว ทองโอ

10. พรานแก้ว ทองโอ มีฉายาว่า ขุนพรานแห่งโคกสะบ้า เป็นบุตรชายของนายเทพ ทองโอ มือทับโนรา ของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว พรานแก้ว ทองโอ แสดงเป็นพราน ให้กับคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 27 เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2484 ปัจจุบันอายุ 73 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 88/1 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง พรานแก้ว ทองโอ ได้เริ่มหัดเป็นพรานและหัดรำมโนราห์เองเมื่อตอนอายุ 55 ปี ปัจจุบันพรานแก้ว ทองโอ นอกจากจะแสดงเป็นพรานอยู่ในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ แล้วยังได้ไปแสดงเป็นพรานให้กับคณะมโนราห์ใจดี คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และดูแลคณะมโนราห์สมนึก พร้อมทั้งสามารถตีกลองโนรา โหม่ง ฉิ่งและแตระ ได้ ปัจจุบันพรานแก้ว ทองโอ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงเป็นพราน ให้กับคณะมโนราห์แล้วยังสามารถทำหน้าพรานโนรา หน้าทาสี ไว้เพื่อจำหน่าย อีกทั้งยังเป็นหมอทำขวัญนาค ทำพลีบ้าน ตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ และยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

โอกาสในการแสดงมโนราห์

โอกาสในการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ นั้นขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานว่าต้องการจะให้ไปแสดงในโอกาสใด ซึ่งคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์จะแสดงในโอกาสต่างๆ ที่เป็นโอกาสหลักๆดังต่อไปนี้

1. งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 3 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันศุกร์ ซึ่งจะมีการรำโนราแทงเข้ด้วย งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการทำพิธีผูกผ้าใหญ่ การแก้เหมรฺย แก้บนแล้ว ยังจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บรรดาลูกหลานเจ้าภาพ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ครูหมอโนรา ตายายโนราของทางเจ้าภาพ ส่วนในด้านการแสดงมโนราห์ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้จะเป็นการแสดงที่เต็มรูปแบบทั้งหมด ทั้งด้านพิธีกรรม การรำ การร้อง ส่วนในด้านระยะเวลาในการจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ในครั้งต่อไปนั้น ก็จะขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพว่าได้สัญญากับครูหมอโนรา ตายายโนรา ไว้ว่าอย่างไร เช่น 3 ปีครั้ง 5 ปีครั้ง 7 ปีครั้ง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านเจ้าภาพท่านใดที่มีหิ้งครูหมอโนราด้วยแล้ว ก็จะต้องจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่เรื่อยไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

2. พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 1 คืน กับ 1 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งจะไม่มีการรำโนราแทงเข้ในพิธีกรรมนี้ ซึ่งสาเหตุที่จะต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นนั้น เนื่องจากว่าทางเจ้าภาพได้ทิ้งระยะเวลาที่ได้สัญญากับครูหมอโนราว่าจะจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ไว้นานเกินไป จนทำให้ครูหมอโนราไม่พอใจและต้องมาเตือน โดยการให้โทษกับลูกหลานของทางเจ้าภาพ เช่นทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้น ต่อมาเมื่อทางเจ้าภาพทราบว่าสาเหตุมาจากครูหมอโนราท่านมาเตือน ก็จะทำการจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กขึ้น เพื่อเป็นการบอกกล่าวครูหมอโนราว่าตนยังไม่ได้ลืมสัญญาที่ให้ไว้ นอกจากนี้ยังจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กขึ้นเพื่อเป็นการแก้เหมรฺยอีกด้วยเช่นกัน ส่วนในด้านของการแสดงมโนราห์นั้น ก็จะมีทั้งด้านของพิธีกรรม การรำ การร้อง ที่เป็นโนราโรงครูแบบย่อ

3. พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย (โรงเหมรฺย) เป็นการรำโนราแก้บน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีเพียงวันเดียว โดยจะเริ่มพิธีกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าไปถึงตอนเย็น สาเหตุที่ต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้น เนื่องจากลูกหลานของทางเจ้าภาพเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยอันเกิดจากครูหมอโนรา เรียกว่า “ถูกเพศโนรา” หรือเพื่อเป็นการบนบานศาลกล่าวขอให้ครูหมอโนราช่วยในสิ่งที่ตนต้องการ โดยให้โนราใหญ่เป็นผู้ทำพิธีบนบานศาลกล่าวพร้อมทั้งทำห่อเหมรฺยขึ้นไปผูกไว้ใต้หลังคาบ้านหรือบนหิ้งครูหมอโนรา ซึ่งห่อเหมรฺยนั้นก็จะมีหมากพลู 3 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ดอกไม้ 3 ดอก ข้าวสาร เงิน 3 บาท ห่อด้วยผ้าขาวมัดด้วยด้ายขาวด้ายแดง ต่อมาเมื่อลูกหลานของทางเจ้าภาพหายป่วยแล้ว หรือทางเจ้าภาพสมหวังในสิ่งที่ได้บนบานศาลกล่าวไว้กับครูหมอโนราแล้ว ก็จะจัดพิธีกรรมโนราแก้เหมรฺยขึ้น

4. รูปแบบของการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ จะเน้นการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีทั้งการรำและการขับร้องบทกลอนโนรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับโนรา ซึ่งจะยึดถือขนบธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดมาก ส่วนในด้านการแสดงเพื่อความบันเทิง จะมีการร่ายรำตามบทกลอนโนราที่มีมาแต่ดั้งเดิม ร่ายรำตามบทกลอนโนราที่ได้แต่งขึ้นเองในขณะที่ทำการแสดง และร่ายรำเป็นชุดการแสดง ส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราวนั้น คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ยังคงจับบทแสดงเป็นเรื่องราวเฉพาะเรื่องไกรทองเท่านั้น ที่ยังคงมีการแสดงให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน ในงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ที่มีการแทงเข้าส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราวในเรื่อง พระสุธนมโนราห์ พระรถเมรี ยอพระกลิ่น และสังข์ทอง ไม่มีให้เห็นแล้วในปัจจุบัน

การรับงานและรายได้

การรับงานและรายได้ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ขึ้นอยู่กับว่างานที่รับไปแสดงนั้นเป็นงานแสดงในโอกาสใด ระยะทางใกล้ไกลแค่ไหน และที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าได้ “ค่าราช” เท่าไหร่ ซึ่ง “ค่าราช” ในที่นี้ก็คือเงินค่าตอบแทนในการแสดงที่ทางเจ้าภาพให้กับทางคณะมโนราห์นั่นเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาในการรับงานแสดงของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ จะรับงานในเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 โดยในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เป็นช่วงที่มีการรับงานชุกที่สุด คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ จะไม่รับงานในเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 และเดือน 10 ไม่รับงานช่วงที่มีข้างขึ้นหรือข้างแรมตรงกับเดือน ได้แก่ ขึ้น 2 ค่ำหรือแรม 2 ค่ำเดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำหรือแรม 4 ค่ำเดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำหรือแรม 6 ค่ำเดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำหรือแรม 7 ค่ำเดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำหรือแรม 9 ค่ำเดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำหรือแรม 11 ค่ำเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำหรือแรม 12 ค่ำเดือน 12 และช่วงที่ตรงกับวันพระโดยเด็ดขาด ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมเคร่งครัดแต่โบราณของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาจนถึงปัจจุบัน

2. การรับงานในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือติดๆกันหลายงาน ก็จะรับงานที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ไม่ห่างไกลกันมากจนเกินไป เพื่อให้สะดวกในการเดินทาง

3. การรับงานแต่ละครั้งนั้น ทางเจ้าภาพจะต้องเดินทางมาติดต่อทาบทามกับทางมโนราห์น้อม ชัยมงคล ผู้เป็นเจ้าของคณะหรือติดต่อทาบทามกับทางมโนราห์สณชัย บุญมาก ซึ่งเป็นผู้สืบทอดและรับช่วงต่อคอยดูแลคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ต่อจากมโนราห์น้อม ชัยมงคล โดยทางเจ้าภาพจะต้องเป็นผู้มาติดต่อโดยตรงถึงที่บ้าน พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดว่าจะให้ไปแสดงที่ไหน เป็นงานพิธีกรรมอะไร จะให้ค่าราชเท่าไหร่ นอกจากนี้ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมขันหมาก ที่ประกอบไปด้วย หมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก เงิน 12 บาท ใส่มาในขันหรือพาน ซึ่งเตรียมมาเพื่อมอบให้กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล หรือมโนราห์สณชัย บุญมาก หากทางมโนราห์น้อม ชัยมงคล และมโนราห์สณชัย บุญมาก ตกปากรับคำจะไปแสดงให้ก็จะรับขันหมากนั้นไว้ แล้วนำไปไว้ที่หิ้งครูหมอโนราภายในบ้านของตน จากนั้นจึงถือว่าคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ได้รับงานแสดงกับทางเจ้าภาพแล้ว เรียกว่า “ติดขันหมาก”

4. รายได้ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ นั้นขึ้นอยู่กับว่าทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานจะให้ไปแสดงในงานใด ระยะทางไกลใกล้แค่ไหน และจะให้ค่าราชเท่าไหร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เป็นเงินจำนวน 35,000 – 45,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์สณชัย บุญมาก ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,500 – 3,000 บาท มโนราห์จุลี หนูแก้ว(ชัยมงคล) ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 – 2,000 บาท นายวิรัตน์ ชัยมงคล มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,800 บาท นายจำเนียร ชัยณรงค์ มือปี่ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 3,500 บาท นายจบ โออิน มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,800 บาท นายประเดื่อง ชุบเชื้อ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,500 บาท นายชานนท์ นวลนิ่ม มือแตระ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท พรานแก้ว ทองโอ ได้ค่าตัวในการแสดง 500 – 1,500 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 200 – 400 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ก็คือมโนราห์น้อม ชัยมงคล โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล จะต้องแบ่งเงินคาราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าเช่ารถยนต์ ค่าน้ำมันรถ ค่าเช่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เป็นเงินจำนวน 20,000 – 25,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์สณชัย บุญมาก ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,500 – 2,500 บาท มโนราห์จุลี หนูแก้ว(ชัยมงคล) ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 – 1,500 บาท นายวิรัตน์ ชัยมงคล มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายจำเนียร ชัยณรงค์ มือปี่ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,400 บาท นายจบ โออิน มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายประเดื่อง ชุบเชื้อ มือกลองโนรา ได้เงิน

ค่าตัวในการแสดง 600 - 800 บาท นายชานนท์ นวลนิ่ม มือแตระ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 200 – 400 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ก็คือมโนราห์น้อม ชัยมงคล โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล จะต้องแบ่งเงินคาราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าเช่ารถยนต์ ค่าน้ำมันรถ ค่าเช่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

พิธีกรรมโนราแก้เหมรุย (โรงเหมรุย) ทางเจ้าภาพจะต้องให้เงินค่าราชกับทางคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เป็นเงินจำนวน 15,000 – 20,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสามารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์สณชัย บุญมาก ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,500 – 2,000 บาท มโนราห์จุลี หนูแก้ว (ชัยมงคล) ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท นายวิรัตน์ ชัยมงคล มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 700 บาท นายจำเนียร ชัยณรงค์ มือปี่ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายจบ โออิน มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 700 บาท นายประเดื่อง ชุบเชื้อ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 800 บาท นายชานนท์ นวลนิ่ม มือแตระ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 200 – 400 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ ก็คือมโนราห์น้อม ชัยมงคล โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล จะต้องแบ่งเงินคาราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าเช่ารถยนต์ ค่าน้ำมันรถ ค่าเช่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

การเดินโรง

การเดินโรงไปแสดงตามที่ต่างๆของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ในปัจจุบัน จะเน้นการเดินโรงโดยใช้รถยนต์เป็นหลักในการเดินทางไปแสดง เนื่องจากว่าถนนหนทางสะดวกสบายไม่ลำบากเหมือนสมัยก่อน ซึ่งการเดินโรงแต่ละครั้งนั้นจะมีการเช่ารถยนต์เพื่อบรรทุกสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการแสดงเช่น เครื่องแต่งกายในการแสดง เครื่องดนตรี ฉากผ้าป้ายชื่อคณะ ของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม และขนอุปกรณ์แสงสีเสียง เป็นต้น ตลอดจนถึงเช่ารถยนต์เพื่อรับส่งสมาชิกในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ด้วย ส่วนด้านค่าใช้จ่ายในการเช่ารถยนต์สำหรับการเดินโรงแต่ละครั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับระยะทางว่าใกล้ไกลเพียงใด ซึ่งถ้าหากระยะทางใกล้ก็ต้องจ่ายเงินค่าเช่ารถพร้อมค่าน้ำมันรถเป็นเงินจำนวน 500 บาท ต่อรถ 1 คัน แต่ถ้าหากเป็นระยะทางไกลก็จะต้องจ่ายเงินค่าเช่ารถพร้อมค่าน้ำมันรถตั้งแต่ 1,500 – 5,000 บาท ต่อรถ 1 คัน ปัจจุบันไม่มีการใช้คันหาบชุมหรือคอนชุม ในการขนเครื่องแต่งกายมโนราห์ ขนเครื่องดนตรีมโนราห์ และของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม เนื่องจากว่าการเดินทางสะดวกสบาย ใช้รถยนต์ทำหน้าที่บรรทุกขน

ของเหล่านี้แทน ไม่ใช้คนหาบขนของเหมือนสมัยก่อน การเดินโรงไปแสดงยังคงเดินทางไปพร้อมกันเป็นหมู่คณะเช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ไกลๆ แต่ถ้าหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ใกล้ๆ บางครั้งอาจจะมีการเดินทางตามไปสมทบกันก็มี โดยที่ไม่ได้เดินทางไปพร้อมกันเลยทีเดียวทั้งคณะ ส่วนมากจะเป็นมโนราห์เด็กที่ผู้ปกครองจะเป็นผู้ขับรถไปรับไปส่งเอง

ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการเดินโรงของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดตามแบบแผนของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งสมาชิกทุกคนในคณะต้องปฏิบัติตามก็คือ ผู้หลักผู้ใหญ่ในคณะจะคอยดูแลมโนราห์เด็กในคณะประหนึ่งบุตรหลานของตนเอง มโนราห์รุ่นพี่จะคอยดูแลมโนราห์รุ่นน้องและให้รักกันเสมือนพี่น้อง เมื่อมีการแสดงมโนราห์ในช่วงเวลากลางวัน มโนราห์ผู้ชายและมโนราห์ผู้หญิงสามารถช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันและกันได้ แต่ถ้ามีการแสดงในเวลากลางคืนห้ามช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันโดยเด็ดขาด ห้ามมีเรื่องเสื่อมเสียเชิงชู้สาวโดยเด็ดขาด การเดินโรงไปแสดงที่จะต้องนอนค้างคืนในโรงโนราที่ทางเจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้นั้น ทุกๆคนในคณะจะต้องนอนในโรงโนราเท่านั้น ให้นอนแยกกันระหว่างชายและหญิงห้ามนอนใกล้กันโดยเด็ดขาด โดยให้ผู้ชายนอนพักตรงพื้นที่ด้านหน้าที่ใช้ทำการแสดง(ท้องโรง) ส่วนผู้หญิงให้นอนพักตรงพื้นที่ห้องแป้งห้องแต่งตัว(หลังม่าน) ซึ่งจะมีภรรยาของนายโรง บรรดาแม่ยก และผู้ปกครองนอนขนาบข้างๆ โดยให้มโนราห์เด็กผู้หญิงและมโนราห์สาวๆนอนอยู่ตรงกลางเสมอ

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบในการแสดงมโนราห์ ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์มีดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 91 ทับโนรา ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

1. ทับโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เป็นกลองที่มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับโทนที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีไทย ทับโนรานั้นทำจากไม้ขนุน ใช้หนังค่างขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับ 1 ใบ ใช้แผ่นฟิล์มเอกซเรย์ขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับ 1 ใบ ร้อยตรึงขึงหน้าทับด้วยเชือกไนล่อนและเอ็นมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหน้าทับ 22 ซม. ตัวทับยาว 39 ซม. ในการแสดงมโนราห์จะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ มีขนาดต่างกันไม่มากนัก โดยแต่ละใบจะมีเสียงที่แตกต่างกัน

ภาพประกอบ 92 กลองโนรา ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

2. กลองโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับกลองทัด แต่มีขนาดที่เล็กกว่า ทำจากไม้ตะเคียนทอง ใช้หนังวัวขึงหน้ากลองทั้งสองด้าน ตรึงด้วยลูกหลัก (หมุด)ที่ทำจากไม้ไผ่ มีขาตั้งกลองทำด้วยไม้ไผ่ 2 คู่ คู่หนึ่งสั้น คู่หนึ่งยาว ยึดขาตั้งกลองให้ติดกับตัวกลองด้วยเชือกหวายที่ถักเป็นลายเปียรัดส่วนที่เป็นขอบกลองทั้ง 2 ด้าน การบรรเลงจะใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง หน้ากลองมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 24 ซม. สูง 29 ซม.

ภาพประกอบ 93 โหม่ง ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

3. โหม่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับลูกฆ้องวงของดนตรีไทย ตัวโหม่งทำจากโลหะทองเหลือง ในการบรรเลงจะใช้โหม่ง 1 คู่ ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลม เรียกว่าเสียง “โหม้ง” จะเป็นโหม่งตัวผู้ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 14 ซม. อีกใบหนึ่งจะมีเสียงทุ้ม เรียกว่าเสียง “หมุ่ง” จะเป็นโหม่งตัวเมีย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 ซม. โหม่งนั้นจะขึงอยู่ในรางโหม่ง ซึ่งเป็นกล่องไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายๆกับหีบที่ทำจากไม้ขนุน ด้านข้างของกล่องโหม่งทั้ง 4 ด้านมีการฉลุเป็นลายดอกไม้สวยงามเพื่อเป็นกล่องเสียง ด้านบนมีฝาปิดและเจาะรูเป็นรูปวงกลมขนาด

เท่ากับส่วนตรงกลางของโหม่งที่นูนขึ้นจำนวน 2 รู และใช้ไม้ตี 1 อัน ตีตรงส่วนที่นูนออกมาเพื่อให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยขี้ยาง ทำให้เวลาตีจะได้เสียงโหม่งที่นุ่มกังวาน

ภาพประกอบ 94 ฉิ่ง ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

4. ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะ ทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ สำรับหนึ่งมี 2 ฝา ส่วนตรงกลางแต่ละฝาจะเจาะรู 1 รู ฝาหนึ่งจะตอกติดกับแท่นไม้ด้วยตะปู อีกฝาหนึ่งจะร้อยเชือกผูกเป็นปมไว้ทั้งด้านในฝาฉิ่งและนอกฝาฉิ่ง

ภาพประกอบ 95 แตระ ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

5. แตระ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกตัดแต่งให้ได้ขนาดกว้าง 3 ซม. ยาว 32.5 ซม. ทำจากไม้ไผ่ตำหยาน แตระ 1 คู่ จะใช้คนบรรเลงหนึ่งคน

ภาพประกอบ 96 ปี่ ของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

6. ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ใช้ปี่กลางในการบรรเลงประกอบการแสดงมโนราห์ โดยใช้เพียง 1 เลา มีความยาวประมาณ 42 ซม. ปี่นั้นทำจากไม้หลุมพอ ข้างในเจาะรูกลวงตรงกลางป่องเรียกว่า “พุงปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนหัวปี่เรียกว่า “คอปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนท้ายปี่เรียกว่า “เอวปี่” ส่วนปลายหัวท้ายปี่บานออก มีรูสำหรับวางนิ้วเพื่อการบรรเลง 6 รู มีรูสำหรับใส่กำพรวดปี่ 1 รู อยู่ตรงส่วนด้านบนตรงกลางด้านปลายหัวปี่ ตัวกำพรวดปี่ทำจากโลหะ พันตรงส่วนท้ายกำพรวดด้วยด้าย ส่วนลิ้นปี่ทำจากใบตาล ปี่นั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเดินทำนองเพียงชิ้นเดียวของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

แต่เดิมนั้นคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ใช้ชื่อว่าคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ก่อตั้งคณะขึ้นในปี พ.ศ.2535 โดยมโนราห์แคล้ว ทองขาว ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นคณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายต่อจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เก่าแก่เป็นอันดับที่ 2 ของสายรองจากคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงอีกคณะหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยเป็นคณะมโนราห์ที่มีรูปแบบการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีความน่าสนใจและหาดูได้ยากในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อมโนราห์แคล้ว ทองขาว อายุได้ 83 ปี ก็ได้ถึงแก่กรรมลงด้วยโรคชราในวันที่ 30 เดือนกันยายน พ.ศ.2556 มโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นลูกศิษย์จึงรับช่วงต่อเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์และดูแลคณะต่อจากมโนราห์แคล้ว ทองขาว ผู้เป็นอาจารย์โดยมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าคณะเป็นนายโรงมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อมโนราห์แคล้ว ทองขาว ได้เสียชีวิตลงครบเป็นระยะเวลา 1 ปีเต็ม มโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นศิษย์จึงได้เปลี่ยนชื่อคณะมโนราห์ จากชื่อเดิมคือคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว มาเป็นชื่อคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ในวันที่ 29 เดือนตุลาคม ปีพ.ศ. 2557 ซึ่งสมาชิกในคณะก็เป็นชุดเดิมที่อยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ทั้งสิ้น คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ นั้นตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ภาพประกอบ 97 แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

สมาชิกในคณะ

สมาชิกในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ในปัจจุบันมีดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 98 มโนราห์ถาวร รัตนะ (2)

1. มโนราห์ถาวร รัตนะ เกิดเมื่อวันที่ 4 เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2509 ปัจจุบันอายุ 48 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอ นาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.3 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ถาวร รัตนะ เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 16 ปี สาเหตุที่ต้องมาแสดงมโนราห์เพราะว่าสมัยเด็กๆถูกเพศครูหมอโนรา ตายายโนรา ทำให้เจ็บป่วย คุณย่าของมโนราห์ถาวร รัตนะ จึงได้ทำการบนบานศาลกล่าวกับครูหมอโนรา ตายายโนราว่าขอให้มโนราห์ถาวร รัตนะ หายป่วยและขอให้เรียนหนังสือให้จบก่อนแล้วจะให้ไปรำมโนราห์ ต่อมาเมื่อมโนราห์ถาวร รัตนะ หายป่วยและเรียนหนังสือจบแล้ว ก็ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์เรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล มโนราห์แคล้ว ทองขาว และมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว แล้วก็แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ของมโนราห์น้อม ชัยมงคล ต่อมาเมื่อมโนราห์ถาวร รัตนะ อายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีพระปลัดเอี่ยม เป็นผู้ทำพิธีสึกจาก

การเป็นพระภิกษุให้กับมโนราห์ถาวร รัตนะ ที่โรงโนราในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมีมโนราห์น้อม ชัยมงค่ล ครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ และมโนราห์แคล้ว ทองขาว ซึ่งรับหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย มโนราห์ถาวร รัตนะ นั้นแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว โดยเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ และรับช่วงต่อเป็นนายโรงดูแลคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว ต่อจากมโนราห์แคล้ว ทองขาว ผู้เป็นอาจารย์ซึ่งแก่ชรามากแล้ว ต่อมาเมื่อมโนราห์แคล้ว ทองขาว ได้ถึงแก่กรรมลงนานเป็นระยะเวลา 1 ปีเต็ม มโนราห์ถาวร รัตนะ จึงได้เปลี่ยนชื่อคณะมโนราห์จากชื่อเดิมคือคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อน ไสมะนาว มาเป็นชื่อคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ในวันที่ 29 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 นอกจากนี้ มโนราห์ถาวร รัตนะ ยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ประกอบพิธีกรรมให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์อีกด้วย ปัจจุบัน มโนราห์ถาวร รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพค้าขายและเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

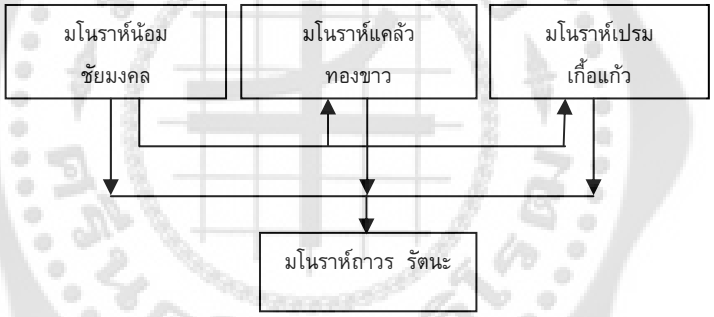

ภาพประกอบ 99 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ

2. มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2523 ปัจจุบันอายุ 34 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว เรียนการแสดงมโนราห์ตั้งแต่อายุ 7 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์แคล้ว ทองขาว ซึ่งมีศักดิ์เป็นคุณตาแท้ๆ แล้วก็แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์แคล้วทวีศิลป์ ศ.เลื่อนไสมะนาว ของมโนราห์แคล้ว ทองขาว ต่อมาเมื่อมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว อายุได้ 23 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์แคล้ว ทองขาว ครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ พร้อมทั้งมโนราห์ถาวร รัตนะ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ ทำหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย ปัจจุบันมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ โดย

เป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ต่อจากมโนราห์แคล้ว ทองขาว ผู้เป็นคุณตา ปัจจุบันมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท อยู่ที่กรุงเทพมหานคร และจะมาแสดงมโนราห์ในงานพิธีกรรมที่สำคัญๆในบางโอกาส

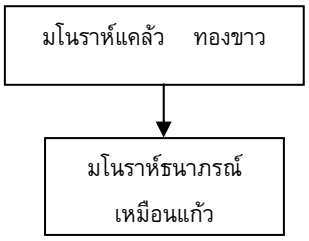

ภาพประกอบ 100 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว

3. มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ หรือนางอาดับ อิฐประเสริฐ เกิดเมื่อวันที่ 9 เดือนมกราคม พ.ศ. 2497 ปัจจุบันอายุ 60 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 2 ตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดควนนิมิต มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ ได้เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 15 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์แคล้ว ทองขาว ปัจจุบัน มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์ ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 101 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ

4. มโนราห์วรรณะ รัตนะ เกิดเมื่อวันที่ 20 เดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2531 ปัจจุบันอายุ 26 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ปวส. จากวิทยาลัยเทคนิคตรัง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง มโนราห์วรรณะ รัตนะ เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 10 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นบิดา ต่อมาในวันที่ 30 เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2557 มโนราห์วรรณะ รัตนะ อายุได้ 26 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีหลวงตาเจริญ เป็นผู้ทำพิธีสึกจากการเป็นพระภิกษุให้กับมโนราห์วรรณะ รัตนะ ที่โรงโนราในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมีมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นบิดา มาทำหน้าที่เป็นครูมโนราห์

อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ มารับหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย ปัจจุบันมโนราห์วรรณะ รัตนะ นั้นแสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นบิดา และยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์อีกด้วย ส่วนผลงานในด้านการแสดงมโนราห์ของมโนราห์วรรณะ รัตนะ คือได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดแข่งขันรำมโนราห์ประเภททีมอายุไม่เกิน 18 ปี จากองค์การบริหารส่วนตำบลนาชุมเห็ด รำมโนราห์เปิดงานเค้กหมูย่างเมืองตรัง ณ โรงแรมธรรมรินทร์ธนา สมัยเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มโนราห์วรรณะ รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นช่างเชื่อมอีกด้วย

ภาพประกอบ 102 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์วรรณะ รัตนะ

5. มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ เกิดเมื่อวันที่ 8 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2536 ปัจจุบันอายุ 21 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 145 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.6 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 6 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นลุง ต่อมาในวันที่ 30 เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2557 มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ อายุได้ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีหลวงตาเจริญ เป็นผู้ทำพิธีสึกจากการเป็นพระภิกษุให้กับมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ ที่โรงโนราในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมีมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นลุง มาทำหน้าที่เป็นครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ มารับหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวดร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย ปัจจุบันมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นลุง และยังได้ไปช่วยแสดงมโนราห์ให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ด้วยเช่นกัน มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

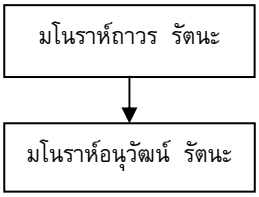

ภาพประกอบ 103 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ

ภาพประกอบ 104 นายจิต อิฐประเสริฐ

6. นายจิต อิฐประเสริฐ มีตำแหน่งเป็นมือทับ เป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2492 ปัจจุบันอายุ 65 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 2 ตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง นายจิต อิฐประเสริฐ ได้เริ่มหัดตีทับ กลองโนรา โหม่งและฉิ่ง เมื่อตอนอายุ 11 ปี โดยเรียนกับมโนราห์น้อม ชัยมงคล ปัจจุบันนั้นนายจิต อิฐประเสริฐ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

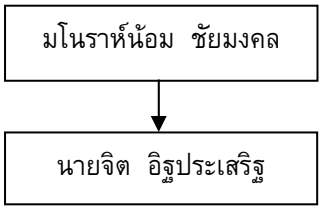

ภาพประกอบ 105 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจิต อิฐประเสริฐ

ภาพประกอบ 106 นายเขียน สุขคุ้ม

7. นายเขียน สุขคุ้ม มีตำแหน่งเป็นมือปี่และมือคีย์บอร์ด เป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2496 ปัจจุบันอายุ 61 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 39/2 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดธรรมมาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นายเขียน สุขคุ้ม ได้เริ่มหัดเป่าปี่ เมื่อตอนอายุ 45 ปี โดยเรียนกับนายผ่อน (ไม่ทราบนามสกุล) เพลงแรกที่นายเขียน สุขคุ้ม หัดเป่าปี่ก็คือเพลงน้ำใจแห่งมิตร ต่อมาก็เริ่มฝึกเพลงอื่นๆได้แก่ เพลงแค่น้อย เพลงไทยเดิม ซึ่งนายผ่อนครูผู้สอนก็ไม่ทราบว่าชื่อเพลงอะไร เพลงเด็กปั้ม น้ำตาลาไทร และเพลงร่วมสมัย เป็นต้น ส่วนการเล่นคีย์บอร์ดนั้นนายเขียน สุขคุ้ม ได้หัดเล่นด้วยตนเองมาเป็นเวลา 2 ปีแล้ว ปัจจุบันนายเขียน สุขคุ้ม นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปอีกด้วย

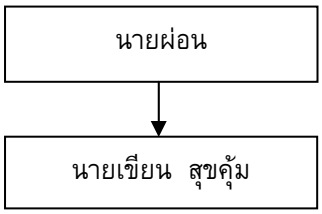

ภาพประกอบ 107 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายเขียน สุขคุ้ม

ภาพประกอบ 108 นางจินดา สุขคุ้ม

8. นางจินดา สุขคุ้ม มีตำแหน่งเป็นมือโหม่งและฉิ่ง เป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2500 ปัจจุบันอายุ 57 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 39/2 หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นางจินดา สุขคุ้ม ได้เริ่มหัดรำมโนราห์ ตีโหม่งและฉิ่ง เมื่อตอนอายุ 12 ปี โดยเรียนกับมโนราห์แคล้ว ทองขาว ปัจจุบันนางจินดา สุขคุ้ม นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปอีกด้วย

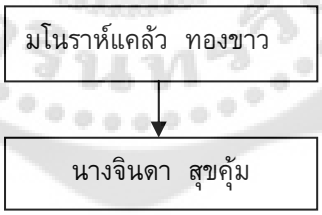

ภาพประกอบ 109 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนางจินดา สุขคุ้ม

ภาพประกอบ 110 นายสมปอง เดชอรัญ

9. นายสมปอง เดชอรัญ มีตำแหน่งเป็นมือกลองโนรา เป็นนักดนตรีประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 8 เดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2505 ปัจจุบันอายุ 52 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 110/5 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนบ้านควนโพธิ์ นายสมปอง เดชอรัญ ได้เริ่มหัดตีกลองโนรา เมื่อตอนอายุ 45 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ เปรียม สุวรรณวร ปัจจุบันนายสมปอง เดชอรัญ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพค้าขายอีกด้วย

ภาพประกอบ 111 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายสมปอง เดชอรัญ

โอกาสในการแสดงมโนราห์

โอกาสในการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ นั้นขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานว่าต้องการจะให้ไปแสดงในโอกาสใด ซึ่งคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ จะแสดงในโอกาสต่างๆ ที่เป็นโอกาสหลักๆดังต่อไปนี้

1. งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 3 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียก

กันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันศุกร์ ซึ่งจะมีการรำโนราแทงเข้าด้วย งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการทำพิธีผูกผ้าใหญ่ การแก้เหมรุย แก้บนแล้ว ยังจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บรรดาลูกหลานเจ้าภาพ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ครูหมอโนรา ตายายโนราของทางเจ้าภาพ ส่วนในด้านการแสดงมโนราห์ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้จะเป็นการแสดงที่เต็มรูปแบบทั้งหมด ทั้งด้านพิธีกรรม การรำ การร้อง ส่วนในด้านระยะเวลาในการจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ในครั้งต่อไปนั้น ก็จะขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพว่าได้สัญญากับครูหมอโนรา ตายายโนรา ไว้ว่าอย่างไร เช่น 3 ปีครั้ง 5 ปีครั้ง 7 ปีครั้ง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านเจ้าภาพท่านใดที่มีหิ้งครูหมอโนราด้วยแล้ว ก็จะต้องจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่เรื่อยไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

2. พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 1 คืน กับ 1 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งจะไม่มีการรำโนราแทงเข้าในพิธีกรรมนี้ ซึ่งสาเหตุที่จะต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นนั้น เนื่องจากว่าทางเจ้าภาพได้ทิ้งระยะเวลาที่ได้สัญญากับครูหมอโนราว่าจะจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ไว้นานเกินไป จนทำให้ครูหมอโนราไม่พอใจและต้องมาเตือน โดยการให้โทษกับลูกหลานของทางเจ้าภาพ เช่นทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้น ต่อมาเมื่อทางเจ้าภาพทราบว่าสาเหตุมาจากครูหมอโนราท่านมาเตือน ก็จะทำการจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กขึ้น เพื่อเป็นการบอกกล่าวครูหมอโนราว่าตนยังไม่ได้ลืมสัญญาที่ให้ไว้ นอกจากนี้ยังจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กเพื่อเป็นการแก้เหมรุยอีกด้วยเช่นกัน ส่วนในด้านของการแสดงมโนราห์นั้น ก็จะมีทั้งด้านของพิธีกรรม การรำ การร้อง ที่เป็นโนราโรงครูแบบย่อ

3. พิธีกรรมโนราแก้เหมรุย (โรงเหมรุย) เป็นการรำโนราแก้บน จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด พิธีกรรมโนราแก้เหมรุย (โรงเหมรุย)จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีเพียงวันเดียว โดยจะเริ่มพิธีกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าไปถึงตอนเย็น สาเหตุที่ต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้น เนื่องจากลูกหลานของทางเจ้าภาพเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยอันเกิดจากครูหมอโนรา เรียกว่า “ถูกเพศโนรา” หรือเพื่อเป็นการบนบานศาลกล่าวขอให้ครูหมอโนราช่วยในสิ่งที่ตนต้องการ โดยให้โนราใหญ่เป็นผู้ทำพิธีบนบานศาลกล่าวพร้อมทั้งทำห่อเหมรุยขึ้นไปผูกไว้ใต้หลังคาบ้านหรือบนหิ้งครูหมอโนรา ซึ่งห่อเหมรุยนั้นก็จะมีหมากพลู 3 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ดอกไม้ 3 ดอก ข้าวสาร เงิน 3 บาท ห่อด้วยผ้าขาวมัดด้วยด้ายขาวด้ายแดง ต่อมาเมื่อลูกหลานของทางเจ้าภาพหายป่วยแล้ว หรือทางเจ้าภาพสมหวังในสิ่งที่ได้บนบานศาลกล่าวไว้กับครูหมอโนราแล้ว ก็จะจัดพิธีกรรมโนราแก้เหมรุยขึ้น

4. รูปแบบของการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ จะเน้นการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีทั้งการรำและการขับร้องบทกลอนโนรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับโนรา ซึ่งจะยึดถือขนบธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดมาก ส่วนในด้านการแสดงเพื่อความบันเทิง จะมีการร่ายรำตามบทกลอนโนราที่มีมาแต่ดั้งเดิม ร่ายรำตามบทกลอนโนราที่ได้แต่งขึ้นเองในขณะที่ทำการแสดง และร่ายรำเป็นชุดการแสดง ส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราวนั้น คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ยังคงจับบทแสดงเป็นเรื่องราวเฉพาะเรื่องไกรทองเท่านั้น ที่ยังคงมีการแสดงให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน ในงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ที่มีการแทงเข้ ส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราวในเรื่อง พระสุธนมโนราห์ พระรถเมรี ยอพระกลิ่น และสังข์ทอง ไม่มีให้เห็นแล้วในปัจจุบัน

การรับงานและรายได้

การรับงานและรายได้ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ขึ้นอยู่กับว่างานที่รับไปแสดงนั้นเป็นงานแสดงในโอกาสใด ระยะทางใกล้ไกลแค่ไหน และที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าได้ “ค่าราช” เท่าไหร่ ซึ่ง “ค่าราช” ในที่นี้ก็คือเงินค่าตอบแทนในการแสดงที่ทางเจ้าภาพให้กับทางคณะมโนราห์นั่นเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาในการรับงานแสดงของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ จะรับงานในเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 โดยในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เป็นช่วงที่มีการรับงานชุกที่สุด คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ จะไม่รับงานในเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 และเดือน 10 ไม่รับงานช่วงที่มีข้างขึ้นหรือข้างแรมตรงกับเดือน ได้แก่ ขึ้น 2 ค่ำหรือแรม 2 ค่ำเดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำหรือแรม 4 ค่ำเดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำหรือแรม 6 ค่ำเดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำหรือแรม 7 ค่ำเดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำหรือแรม 9 ค่ำเดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำหรือแรม 11 ค่ำเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำหรือแรม 12 ค่ำเดือน 12 และช่วงที่ตรงกับวันพระโดยเด็ดขาด ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมเคร่งครัดแต่โบราณของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาจนถึงปัจจุบัน

2. การรับงานในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือติดๆกันหลายงาน ก็จะรับงานที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ไม่ห่างไกลกันมากจนเกินไป เพื่อให้สะดวกในการเดินทาง

3. การรับงานแต่ละครั้งนั้น ทางเจ้าภาพจะต้องเดินทางมาติดต่อทาบทามกับทางมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นนายโรงเจ้าของคณะ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดและรับช่วงต่อคอยดูแลคณะมโนราห์ต่อจากมโนราห์แคล้ว ทองขาว ผู้เป็นอาจารย์ โดยทางเจ้าภาพจะต้องเป็นผู้มาติดต่อโดยตรงถึงที่บ้าน พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดว่าจะให้ไปแสดงที่ไหน เป็นงานพิธีกรรมอะไร จะให้ค่าราชเท่าไหร่

นอกจากนี้ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมขันหมาก ที่ประกอบไปด้วย หมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก เงิน 12 บาท ใส่มาในขันหรือพาน ซึ่งเตรียมมาเพื่อมอบให้กับมโนราห์ถาวร รัตนะ หากทางมโนราห์ถาวร รัตนะ ตกปากรับคำจะไปแสดงให้ก็จะรับขันหมากนั้นไว้ แล้วนำไปไว้ที่หิ้งครูหมอโนราภายในบ้านของตน จากนั้นจึงถือว่าคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ได้รับงานแสดงกับทางเจ้าภาพแล้วเรียกว่า “ติดขันหมาก”

4. รายได้ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ นั้นขึ้นอยู่กับว่าทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานจะให้ไปแสดงในงานใด ระยะทางไกลใกล้แค่ไหน และจะให้ค่าราชเท่าไหร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์เป็นเงินจำนวน 40,000 – 45,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,500 บาท มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 900 – 1,400 บาท มโนราห์วรรณะ รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายจิต อิฐประเสริฐ มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,500 – 2,000 บาท นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่และมือคีย์บอร์ด ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,500 – 3,000 บาท นางจินดา สุขคุ้ม มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายสมปอง เดชอรัญ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,600 – 1,700 บาท นายครบ หนูช่วย แสดงเป็นนายพราน(ออกพราน)และเป็นมือแตระประจำคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะเป็นผู้มาช่วยตีแตระให้กับคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ โดยจะได้เงินค่าตัวในการแสดง 800 บาท พรานแก้ว ทองโอ จะเป็นผู้มาช่วยแสดงเป็นนายพราน(ออกพราน) ให้กับคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ โดยจะได้ค่าตัวในการแสดง 500 – 1,500 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 250 – 300 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของนายโรงเจ้าของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ก็คือมโนราห์ถาวร รัตนะ โดยมโนราห์ถาวร รัตนะ จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าน้ำมันรถ ค่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ เป็นเงินจำนวน 23,000 – 25,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท มโนราห์ประดับ อิฐระเสริฐ

ได้เงินค่าตัวในการแสดง 700 บาท มโนราห์วรรณะ รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท นายจิต อิฐประเสริฐ มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 900 – 1,000 บาท นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่และมือคีย์บอร์ด ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,200 – 1,500 บาท นางจินดา สุขคุ้ม มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท นายสมปอง เดชอรัญ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 800 – 1,000 บาท นายครบ หนูช่วย แสดงเป็นนายพราน(ออกพราน)และเป็นมือแตระประจำคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะเป็นผู้มาช่วยตีแตระให้กับคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ โดยจะได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆ ได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 250 – 300 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของนายโรงเจ้าของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ก็คือมโนราห์ถาวรรัตนะ โดยมโนราห์ถาวร รัตนะ จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าน้ำมันรถ ค่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

พิธีกรรมโนราแก้เหมรุย (โรงเหมรุย) ทางเจ้าภาพจะต้องให้เงินค่าราชกับทางคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ เป็นเงินจำนวน 8,000 – 10,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสามารถในการแสดง ดังนี้ มโนราห์ ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว ได้เงินค่าตัวในการแสดง 700 บาท มโนราห์ระดับ อิฐประเสริฐ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 300 - 400 บาท มโนราห์วรรณะ รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 300 บาท มโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 300 บาท นายจิต อิฐประเสริฐ มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 600 บาท นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่และมือคีย์บอร์ด ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 700 บาท นางจินดา สุขคุ้ม มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 400 บาท นายสมปอง เดชอรัญ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 600 บาท นายครบ หนูช่วย แสดงเป็นนายพราน(ออกพราน)และเป็นมือแตระประจำคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะเป็นผู้มาช่วยตีแตระให้กับคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ โดยจะได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 250 – 300 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะก็จะเป็นของนายโรงเจ้าของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ก็คือมโนราห์ถาวรรัตนะ โดยมโนราห์ถาวร รัตนะ จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าน้ำมันรถ ค่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

การเดินโรง

การเดินโรงไปแสดงตามที่ต่างๆของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ในปัจจุบัน จะเน้นการเดินโรงโดยใช้รถยนต์เป็นหลักในการเดินทางไปแสดง เนื่องจากว่าถนนหนทางสะดวกสบายไม่ลำบากเหมือนสมัยก่อน ซึ่งการเดินโรงแต่ละครั้งนั้นจะใช้รถยนต์บรรทุกสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการแสดงเช่น เครื่องแต่งกายในการแสดง เครื่องดนตรี ฉากผ้าป้ายชื่อคณะ ของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม และขนอุปกรณ์แสงสีเสียง เป็นต้น ตลอดจนถึงใช้รถยนต์เพื่อรับส่งสมาชิกในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ด้วย ซึ่งคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ มีรถยนต์ประจำคณะอยู่แล้ว โดยเป็นรถยนต์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้เป็นนายโรงเจ้าของคณะนั่นเอง ส่วนด้านค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินโรงในแต่ละครั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับระยะทางว่าใกล้ไกลเพียงใด ซึ่งถ้าหากระยะทางใกล้ก็ต้องจ่ายเงินค่าน้ำมันรถเป็นเงินจำนวน 500 บาท ต่อรถ 1 คัน แต่ถ้าหากเป็นระยะทางไกลก็จะต้องจ่ายเงินค่าน้ำมันรถตั้งแต่ 1,500 – 3,000 บาท ต่อรถ 1 คัน ปัจจุบันไม่มีการใช้คันหาบชุมหรือคอนชุม ในการขนเครื่องแต่งกายมโนราห์ ขนเครื่องดนตรีมโนราห์ และของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม เนื่องจากว่าการเดินทางสะดวกสบาย ใช้รถยนต์ทำหน้าที่บรรทุกขนของเหล่านี้แทนไม่ใช้คนหาบขนของเหมือนสมัยก่อน การเดินโรงไปแสดงยังคงเดินทางไปพร้อมกันเป็นหมู่คณะเช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ไกลๆ แต่ถ้าหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ใกล้ๆ บางครั้งอาจจะมีการเดินทางตามไปสมทบกันก็มี โดยที่ไม่ได้เดินทางไปพร้อมกันเลยทีเดียวทั้งคณะ ส่วนมากจะเป็นมโนราห์เด็กที่ผู้ปกครองจะเป็นผู้ขับรถไปรับไปส่งเอง

ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการเดินโรงของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดตามแบบแผนของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งสมาชิกทุกคนในคณะต้องปฏิบัติตามก็คือ ผู้หลักผู้ใหญ่ในคณะจะคอยดูแลมโนราห์เด็กในคณะประหนึ่งบุตรหลานของตนเอง มโนราห์รุ่นพี่จะคอยดูแลมโนราห์รุ่นน้องและให้รักกันเสมือนพี่น้อง เมื่อมีการแสดงมโนราห์ในช่วงเวลากลางวัน มโนราห์ผู้ชายและมโนราห์ผู้หญิงสามารถช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันและกันได้ แต่ถ้ามีการแสดงในเวลากลางคืนห้ามช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันโดยเด็ดขาด ห้ามมีเรื่องเสื่อมเสียเชิงชู้สาวโดยเด็ดขาด การเดินโรงไปแสดงที่จะต้องนอนค้างคืนในโรงโนราที่ทางเจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้นั้น ทุกๆคนในคณะจะต้องนอนในโรงโนราเท่านั้น ให้นอนแยกกันระหว่างชายและหญิงห้ามนอนใกล้กันโดยเด็ดขาด โดยให้ผู้ชายนอนพักตรงพื้นที่ด้านหน้าที่ใช้ทำการแสดง ส่วนผู้หญิงให้นอนพักตรงพื้นที่ห้องแป้งห้องแต่งตัว(หลังม่าน) ซึ่งจะมีภรรยาของนายโรง บรรดาแม่ยก และผู้ปกครองนอนขนาบข้างๆ โดยให้มโนราห์เด็กผู้หญิงและมโนราห์สาวๆนอนอยู่ตรงกลางเสมอ

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบในการแสดงมโนราห์ ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ มีดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 112 ทับโนรา ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

1. ทับโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เป็นกลองที่มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับโทน ที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีไทย ทับโนรานั้นทำจากไม้ขนุน ใช้แผ่นฟิล์มเอกซเรย์ขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับ ร้อยตรึงขึงหน้าทับด้วยเชือกไนล่อนและเอ็น มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหน้าทับ 25 ซม. ตัวทับยาว 43.5 ซม. ในการแสดงมโนราห์จะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ มีขนาดต่างกันไม่มากนัก โดยแต่ละใบจะมีเสียงที่แตกต่างกัน การบรรเลงทับโนรานั้นจะใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

ภาพประกอบ 113 กลองโนรา ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

2. กลองโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับกลองทัด แต่มีขนาดที่เล็กกว่า ทำจากไม้ขนุน ใช้หนังวัวขึงหน้ากลองทั้งสองด้าน ตรึงด้วยลูกหลัก(หมุด)ที่ทำจากไม้ไผ่ มีขาตั้งกลองทำด้วยไม้ไผ่ 2 คู่ คู่หนึ่งสั้น คู่หนึ่งยาว ยึดขาตั้งกลองให้ติดกับตัวกลองด้วยเชือกหวายที่ถักเป็นลายเปียรัดส่วนที่เป็นขอบกลองทั้ง 2 ด้าน การบรรเลงจะใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง หน้ากลองมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 25 ซม. สูง 29 ซม. ใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

ภาพประกอบ 114 โหม่ง ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

3. โหม่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับลูกฆ้องวงของดนตรีไทย ตัวโหม่งทำจากโลหะทองเหลือง ในการบรรเลงจะใช้โหม่ง 1 คู่ ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมเรียกว่าเสียง “โหม้ง” จะเป็นโหม่งตัวผู้ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 ซม. อีกใบหนึ่งจะมีเสียงทุ้มเรียกว่าเสียง “หมุ่ง” จะเป็นโหม่งตัวเมีย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 16 ซม. โหม่งนั้นจะขึงอยู่ในรางโหม่งซึ่งเป็นกล่องไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายๆกับหีบที่ทำจากไม้ขนุน ด้านข้างของกล่องทั้ง 4 ด้านมีการฉลุลวดลายวงกลมไล่เรียงกันสวยงามเพื่อเป็นกล่องเสียง ด้านบนมีฝาปิดพร้อมทั้งมีการเจาะรูเป็นรูปวงกลมขนาดเท่ากับส่วนตรงกลางของโหม่งที่นูนขึ้นจำนวน 2 รู และใช้ไม้ตี 1 อัน ตีตรงส่วนที่นูนออกมาเพื่อให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยแผ่นยางสีดำ ทำให้เวลาตีจะได้เสียงโหม่งที่นุ่มกังวาน

ภาพประกอบ 115 ฉิ่ง ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

4. ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะ ทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ สำรับหนึ่งมี 2 ฝา ส่วนตรงกลางแต่ละฝาจะเจาะรู 1 รู ฝาหนึ่งจะตอกติดกับแท่นไม้ด้วยตะปู อีกฝาหนึ่งจะร้อยลวดเหล็กเป็นปมไว้ด้านในฝาฉิ่ง ส่วนนอกฝาฉิ่งจะร้อยลวดเหล็กเข้ากับหลอดด้ายพลาสติก เพื่อใช้มือจับเวลาบรรเลง

ภาพประกอบ 116 แตระ ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

5. แตระ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกตัดแต่งให้ได้ขนาดกว้าง 4 - 5 ซม. ยาว 28 ซม. ทำจากไม้ไผ่ตง แตระ 1 คู่ จะใช้คนบรรเลงหนึ่งคน

ภาพประกอบ 117 ปี่ ของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

6. ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ใช้ปี่กลางในการบรรเลงประกอบการแสดงมโนราห์ โดยใช้เพียง 1 เลา มีความยาวประมาณ 42 ซม. ทำจากไม้เนื้อแข็งเป็นแกนไม้หลุมพอข้างในเจาะรูกลวง ตรงกลางป่องเรียกว่า “พุงปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนหัวปี่เรียกว่า “คอปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนท้ายปี่เรียกว่า “เอวปี่” ส่วนปลายหัวท้ายปี่บานออก มีรูสำหรับวางนิ้วเพื่อการบรรเลง 6 รู มีรูสำหรับใส่กำพรวดปี่ 1 รู อยู่ตรงส่วนด้านบนตรงกลางด้านปลายหัวปี่ ตัวกำพรวดปี่ทำจากโลหะทองเหลือง พันตรงส่วนท้ายกำพรวดด้วยด้าย ส่วนลิ้นปี่ทำจากใบตาล ปี่นั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเดินทำนองเป็นหลักของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

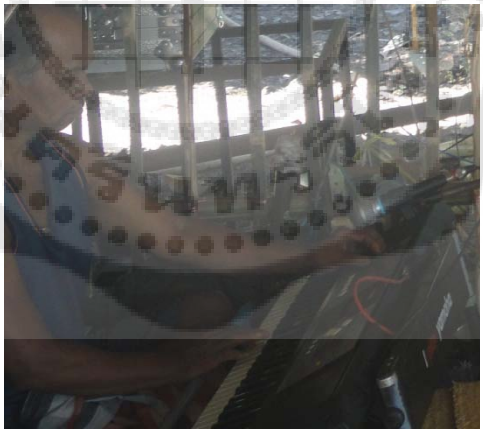

ภาพประกอบ 118 คีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233

7. คีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233 เป็นเครื่องดนตรีสากลเพียงชิ้นเดียวที่พึ่งเริ่มนำมาใช้บรรเลงเดินทำนองในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ในปี พ.ศ.2556 โดยใช้บรรเลงเดินทำนองเป็นตัวเสริมแทนปี่ชั่วคราว เวลาที่นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่เหนื่อยเท่านั้น

คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เป็นคณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายต่อจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เก่าแก่เป็นอันดับที่ 3 ของสาย เป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงอีกคณะหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยเป็นคณะมโนราห์ที่มีรูปแบบการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีความน่าสนใจและหาดูได้ยากในปัจจุบัน คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ก่อตั้งคณะขึ้นในปี พ.ศ.2542 โดยมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นหลาน และเป็นลูกศิษย์ของมโนราห์เลื่อน ไสนาว มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ มีตำแหน่งเป็นเจ้าของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และเป็นครูมโนราห์สอนการแสดงมโนราห์ให้กับมโนราห์เด็กในคณะ ปัจจุบันมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ได้แก่ชราลงอีกทั้งยังมีปัญหาด้านสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถแสดงมโนราห์ประกอบพิธีกรรมได้ จึงได้ให้มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว ผู้เป็นบุตรเขยรับช่วงต่อเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์และดูแลคณะต่อจากตน โดยมีตำแหน่งเป็นนายโรงแสดงมโนราห์ประกอบพิธีกรรมมาจนถึงปัจจุบัน คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

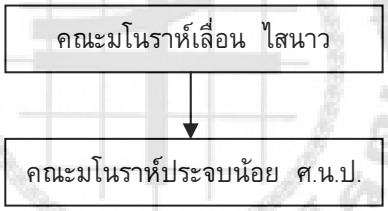

ภาพประกอบ 119 แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

สมาชิกในคณะ

สมาชิกในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ในปัจจุบันมีดังต่อไปนี้

1. มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ หรือนายจัง สังฆรักษ์ มีตำแหน่งเป็นเจ้าของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และเป็นครูมโนราห์สอนการแสดงมโนราห์ให้กับมโนราห์เด็กในคณะ มีศักดิ์เป็นหลานชายของนายเนตร สังฆรักษ์ ญาติผู้น้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งอยู่ในระบบเครือญาติชั้นหลาน เกิดเมื่อวันที่ 2 เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2497 มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 60 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนบ้านห้วยลึก อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยเริ่มเรียนกับมโนราห์สมนึก ปลอดตีด ต่อมาเมื่ออายุ 14 ปี ก็ได้เดินทางมาเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์เลื่อน ไสนาว จนถึงอายุ 18 ปี มโนราห์

ประจบน้อย สังฆรักษ์ นั้นมีลีลาการร่ายรำที่อ่อนช้อยสวยงามมาก ทั้งยังขับบทได้อย่างไพเราะ และสามารถรำมโนราห์ตัวอ่อนได้ ซึ่งการรำมโนราห์ตัวอ่อนนี้มโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นครูผู้สอนให้กับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้มีศักดิ์เป็นหลานด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ อายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีครูมโนราห์คนแรกคือมโนราห์สมนึก ปลอดตีด เป็นผู้ทำพิธีให้ ปัจจุบันมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ นอกจากจะหารายได้เลี้ยงครอบครัวจากการเป็นเจ้าของคณะมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

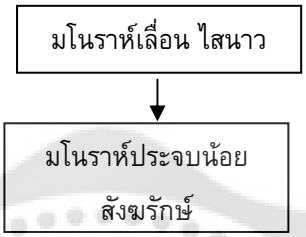

ภาพประกอบ 120 แผนผังการเรียนมโนราห์สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์

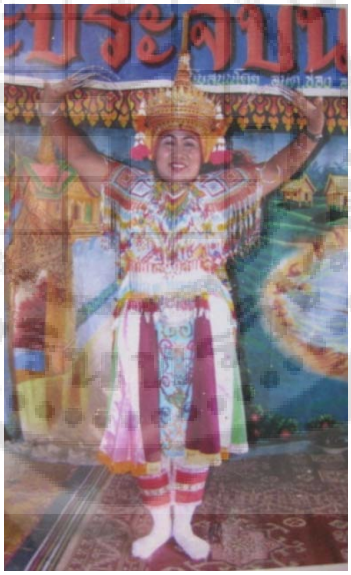

ภาพประกอบ 121 มโนราห์น้อย สังฆรักษ์

2. มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ เป็นภรรยาของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ เกิดเมื่อวันที่ 14 เดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2506 มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 51 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้นป.6 จากโรงเรียนบ้านห้วยลึก อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์เมื่อตอนอายุ 18 ปี โดยเรียนกับมโนราห์สมนึก ปลอดตีด ปัจจุบัน มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่

ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นสามี มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

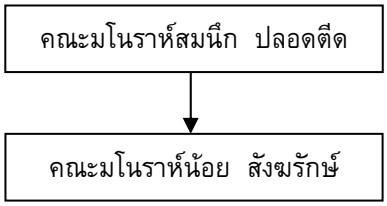

ภาพประกอบ 122 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์น้อย สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 123 มโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว (2)

3. มโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว เป็นบุตรเขยของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ มีตำแหน่งเป็นนายโรงรับช่วงต่อดูแลคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ต่อจากมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นพ่อตา มโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 16 เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2528 ปัจจุบันอายุ 29 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 84 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.3 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 12 ปี โดยเรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว เมื่อมโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว อายุได้ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นประธานในพิธี มโนราห์ใจดี ประเสริฐศิลป์ เป็นผู้แต่งพอกให้กับมโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว พร้อมทั้งมโนราห์ทองใบ ซึ่งเป็นอาจารย์ของมโนราห์ใจดี มาร่วมทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ด้วย ปัจจุบันมโนราห์

เอกลักษณ์ ส้มแก้ว แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และได้รับฉายาว่า “มโนราห์เอกสองหิ้ง” เนื่องจากว่าเป็นทั้งมโนราห์และนายหนังตะลุง มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

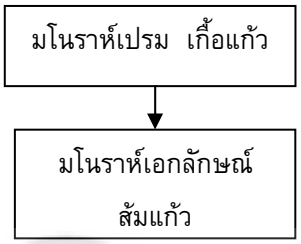

ภาพประกอบ 124 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว

4. มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ เป็นบุตรสาวของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และมโนราห์น้อย สังฆรักษ์ มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เกิดเมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2530 มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 27 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้นม.6 จากโรงเรียนตรังวิทยา จังหวัดตรัง มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 7 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ปัจจุบันมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ส่วนด้านชีวิตครอบครัวของมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ ได้สมรสกับ มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว และมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือเด็กชายเอกอรุณ ส้มแก้ว และ เด็กชายอมรเทพ ส้มแก้ว มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร โดยทำสวนยางพาราอีกด้วย

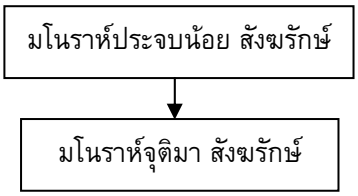

ภาพประกอบ 125 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุติมา สังฆรักษ์

5. มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ เป็นบุตรสาวของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และมโนราห์น้อย สังฆรักษ์ มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ เป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เกิดเมื่อวันที่ 21 เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2535 ปัจจุบันอายุ 22 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ที่วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 9 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ปัจจุบันมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ แสดงมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ของมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา ซึ่งมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ นั้นมีสามารถด้านการรำมโนราห์ตัวอ่อน (กระดูกอ่อน) ได้อีกด้วย

ภาพประกอบ 126 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์

ภาพประกอบ 127 นายเชือบ นาทุ่งนุ้ย

6. นายเชือบ นาทุ่งนุ้ย มีตำแหน่งเป็นมือทับ ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2490 ปัจจุบันอายุ 67 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 76/1 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง นายเชือบ นาทุ่งนุ้ย นั้นไม่ได้เรียนหนังสือ เริ่มหัดตีทับ เมื่อตอนอายุ 18 ปี โดยเรียนกับมโนราห์สมนึก ปลอดตีด ปัจจุบันนายเชือบ นาทุ่งนุ้ย นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

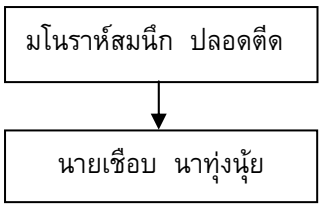

ภาพประกอบ 128 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายเชือบ นาทุ่งนุ้ย

ภาพประกอบ 129 นายอัครเดช เหมะรักษ์

7. นายอัครเดช เหมะรักษ์ มีตำแหน่งเป็นมือปี่ ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เกิดเมื่อวันที่ 25 เดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2513 ปัจจุบันอายุ 44 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 32/1 หมู่ที่ 7 ตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง จบการศึกษานักธรรมชั้นเอกเปรียญ 2 ประโยค ที่ วัดประดู่หอม จังหวัดพัทลุง เริ่มเป่าปี่ เมื่อตอนอายุ 27 ปี โดยเรียนกับนายผ่อง ไม่ทราบนามสกุล เพลงแรกที่หัดเล่นคือ เพลงพัดชา ต่อมาก็เป็นเพลงฤษี เพลงหน้าบท เพลงทอดบท เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เช่น เพลงใจนาง เพลงรักแม่หม้าย เพลงรองเท้าหน้าห้อง เพลงรำวง และเพลงร่วมสมัยต่างๆ เป็นต้น นายอัครเดช เหมะรักษ์ นอกจากจะสามารถเป่าปี่ได้แล้ว ยังสามารถเล่นเครื่องดนตรีสากลได้ เช่น กีต้าร์ เบส กลองชุด และคีย์บอร์ด อีกทั้งยังสามารถอ่านและเขียนโน้ตสากลได้ ปัจจุบันนายอัครเดช เหมะรักษ์ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

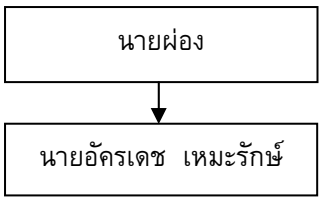

ภาพประกอบ 130 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายอัครเดช เหมะรักษ์

ภาพประกอบ 131 นายดุสิต มากมูล

8. นายดุสิต มากมูล มีตำแหน่งเป็นมือโหม่งและฉิ่ง ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เกิดเมื่อวันที่ 24 เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2524 ปัจจุบันอายุ 33 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาจากโรงเรียนบ้านห้วยลึก อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เริ่มหัดตีโหม่งและฉิ่ง เมื่อตอนอายุ 9 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ปัจจุบันนายดุสิต มากมูล นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

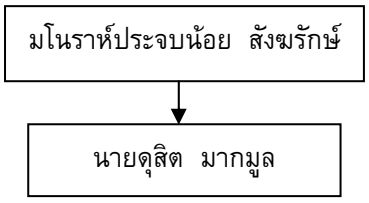

ภาพประกอบ 132 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายดุสิต มากมูล

ภาพประกอบ 133 นายประสิทธิ์ นาทุ่งนุ้ย

9. นายประสิทธิ์ นาทุ่งนุ้ย มีตำแหน่งเป็นมือกลองโนรา ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เกิดเมื่อวันที่ 3 เดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2514 ปัจจุบันอายุ 43 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 211 หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาจากโรงเรียนบ้านห้วยลึก อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เริ่มหัดตีกลองโนรา เมื่อตอนอายุ 18 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ปัจจุบันนายประสิทธิ์ นาทุ่งนุ้ย นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 134 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายประสิทธิ์ นาทุ่งนุ้ย

โอกาสในการแสดงมโนราห์

โอกาสในการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. นั้นขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานว่าต้องการจะให้ไปแสดงในโอกาสใด ซึ่งคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. จะแสดงในโอกาสต่างๆที่เป็นโอกาสหลักๆดังต่อไปนี้

1. งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 3 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันศุกร์ ซึ่งจะมีการรำโนราแทงเข้าด้วย งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการทำพิธีผูกผ้าใหญ่ การแก้เหมรฺย แก้บนแล้ว ยังจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บรรดาลูกหลานเจ้าภาพ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ครูหมอโนรา ตายายโนราของทางเจ้าภาพ ส่วนในด้านการแสดงมโนราห์ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้จะเป็นการแสดงที่เต็มรูปแบบทั้งหมด ทั้งด้านพิธีกรรม การรำ การร้อง ส่วนในด้านระยะเวลาในการจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ในครั้งต่อไปนั้น ก็จะขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพว่าได้สัญญากับครูหมอโนรา ตายายโนรา ไว้ว่าอย่างไร เช่น 3 ปีครั้ง 5 ปีครั้ง 7 ปีครั้ง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านเจ้าภาพท่านใดที่มีหิ้งครูหมอโนราด้วยแล้ว ก็จะต้องจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่เรื่อยไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

2. พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 1 คืน กับ 1 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งจะไม่มีการรำโนราแทงเข้าในพิธีกรรมนี้ ซึ่งสาเหตุที่จะต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นนั้น เนื่องจากว่าทางเจ้าภาพได้ทิ้งระยะเวลาที่ได้สัญญากับครูหมอโนราว่าจะจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ไว้นานเกินไป จนทำให้ครูหมอโนราไม่พอใจและต้องมาเตือน โดยการให้โทษกับลูกหลานของทางเจ้าภาพ เช่นทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้น ต่อมาเมื่อทางเจ้าภาพทราบว่าสาเหตุมาจากครูหมอโนราท่านมาเตือน ก็จะทำการจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กขึ้น เพื่อเป็นการบอกกล่าวครูหมอโนราว่าตนยังไม่ได้ลืมสัญญาที่ให้ไว้ นอกจากนี้ยังจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กขึ้นเพื่อเป็นการแก้เหมรฺยด้วยเช่นกัน ส่วนในด้านของการแสดงมโนราห์นั้น ก็จะมีทั้งด้านของพิธีกรรม การรำ การร้องที่เป็นโนราโรงครูแบบย่อ โดยจะไม่มีการรำโนราแทงเข้าในพิธีกรรมนี้

3. พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย (โรงเหมรฺย) เป็นการรำมโนราห์แก้บน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีเพียงวันเดียว โดยจะเริ่มพิธีกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าไปถึงตอนเย็น สาเหตุที่ต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นเนื่องจากลูกหลานของทางเจ้าภาพเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยอันเกิดจากครูหมอโนรา ตายายโนรา เรียกว่า “ถูกเพศโนรา” ซึ่งจะต้องทำการรักษาโดยให้โนราใหญ่เป็นผู้ทำพิธีบนบานศาลกล่าวให้ พร้อมทั้ง

ทำห่อเหมรุยขึ้นไปผูกไว้ใต้หลังคาบ้านหรือบนหิ้งครูหมอโนรา ซึ่งห่อเหมรุยนั้นก็จะมีหมากพลู 3 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 3 ดอก ข้าวสาร เงิน 3 บาท ห่อด้วยผ้าขาวมัดด้วยด้ายขาวด้ายแดง ต่อมาเมื่อลูกหลานของทางเจ้าภาพหายป่วยแล้ว หรือทางเจ้าภาพสมหวังในสิ่งที่ได้บนบานศาลกล่าวไว้กับครูหมอโนรา ตายายโนราแล้ว ก็จะจัดพิธีกรรมโนราแก้เหมรุยขึ้น

4. รูปแบบของการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. จะเน้นการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีทั้งการรำและการขับร้องบทกลอนโนรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับโนรา ซึ่งจะยึดถือขนบธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดมาก ส่วนในด้านการแสดงเพื่อความบันเทิง จะมีการร่ายรำตามบทกลอนโนราที่มีมาแต่ดั้งเดิม ร่ายรำตามบทกลอนโนราที่ได้แต่งขึ้นเองในขณะที่ทำการแสดง ร่ายรำเป็นชุดการแสดง และมีการรำมโนราห์ตัวอ่อน (กระดูกอ่อน) ที่สืบทอดมาจากมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่หาดูได้ยากในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของทางคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เลยทีเดียว ส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราวนั้น คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ยังคงจับบทแสดงเป็นเรื่องราวเฉพาะเรื่องไกรทองเท่านั้น ที่ยังคงมีการแสดงให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน ในงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ที่มีการแทงเข้ ส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราว ในเรื่อง พระสุธนมโนราห์ พระรถเมรี ยอพระกลิ่น และสังข์ทองไม่มีให้เห็นแล้วในปัจจุบัน

การรับงานและรายได้

การรับงานและรายได้ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ขึ้นอยู่กับว่างานที่รับไปแสดงนั้นเป็นงานแสดงในโอกาสใด ระยะทางใกล้ไกลแค่ไหน และที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าได้ “ค่าราช” เท่าไหร่ ซึ่ง “ค่าราช” ในที่นี้ก็คือเงินค่าตอบแทนในการแสดงที่ทางเจ้าภาพให้กับทางคณะมโนราห์นั่นเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาในการรับงานแสดงของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. จะรับงานในเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 โดยในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 9 เป็นช่วงที่มีการรับงานชุกที่สุด คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. จะไม่รับงานในเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 และเดือน 10 ไม่รับงานช่วงที่มีข้างขึ้นหรือข้างแรมตรงกับเดือน ได้แก่ ขึ้น 2 ค่ำ หรือแรม 2 ค่ำเดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำหรือแรม 4 ค่ำเดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำหรือแรม 6 ค่ำเดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำ หรือแรม 7 ค่ำเดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำหรือแรม 9 ค่ำเดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำหรือแรม 11 ค่ำเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำหรือแรม 12 ค่ำเดือน 12 และช่วงที่ตรงกับวันพระโดยเด็ดขาด ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมเคร่งครัดแต่โบราณของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาจนถึงปัจจุบัน

2. การรับงานในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือติดๆกันหลายงาน ก็จะรับงานที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ไม่ห่างไกลกันมากจนเกินไป เพื่อให้สะดวกในการเดินทาง

3. การรับงานแต่ละครั้งนั้น ทางเจ้าภาพจะต้องเดินทางมาติดต่อทาบทามกับทางมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ ผู้เป็นเจ้าของคณะหรือติดต่อทาบทามกับทางมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว ซึ่งเป็นผู้สืบทอดและรับช่วงต่อคอยดูแลคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ต่อจากมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ โดยทางเจ้าภาพจะต้องเป็นผู้มาติดต่อโดยตรงถึงที่บ้าน พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดว่าจะให้ไปแสดงที่ไหน เป็นงานพิธีกรรมอะไร จะให้ค่าราชเท่าไหร่ นอกจากนี้ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมขันหมาก ที่ประกอบไปด้วย หมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก เงิน 12 บาท ใส่มาในขันหรือพาน ซึ่งเตรียมมาเพื่อมอบให้กับมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ หรือมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว หากทางมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ หรือมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว ตกปากรับคำจะไปแสดงให้ก็จะรับขันหมากนั้นไว้ แล้วนำไปไว้ที่หิ้งครูหมอโนราภายในบ้านของตน จากนั้นจึงถือว่าคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ได้รับงานแสดงกับทางเจ้าภาพแล้วเรียกว่า “ติดขันหมาก”

4. รายได้ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. นั้นขึ้นอยู่กับว่าทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานจะให้ไปแสดงในงานใด ระยะทางไกลใกล้แค่ไหน และจะให้ค่าราชเท่าไหร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้ งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เป็นเงินจำนวน 40,000 – 50,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่ และความสามารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 – 1,000 บาท มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 – 1,000 บาท มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 – 1,000 บาท นายเชือบ นาทุ่งนุ้ย มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,800 – 3,000 บาท นายอัครเดช เหมะรักษ์ มือปี่ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 3,000 บาท นายดุสิต มากมูล มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,800 – 3,000 บาท นายประสิทธิ์ นาทุ่งนุ้ย มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,800 – 3,000บาท ส่วนมือแตระนั้นไม่จำกัดว่าเป็นผู้ใดที่มาช่วยตี ส่วนมากจะเป็นมโนราห์เด็กในคณะ โดยจะไม่ได้เงินค่าตัวในการช่วยตีแตระ แต่จะได้รับเงินค่าตัวในการแสดงรำมโนราห์เท่านั้น ส่วนผู้ที่แสดงเป็นนายพราน(ออกพราน) ก็ไม่ได้จำกัดเช่นกันว่าเป็นผู้ใด แล้วแต่ว่าใครจะมาช่วยแสดงเป็นนายพราย(ออกพราน)ให้กับทางคณะ โดยจะได้ค่าตัวในการแสดง 500 – 1,500 บาท นอกจากนี้ยังต้องให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ รำมโนราห์ตัวอ่อน(กระดูกอ่อน)ได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 100 – 1,000 บาท แล้วแต่ความสามารถ ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ก็คือมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และนายโรงก็คือมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว ซึ่งจะแบ่งเงินเท่าๆกัน โดยมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าเช่ารถยนต์ ค่าน้ำมันรถ ค่าเช่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เป็นเงินจำนวน 30,000 – 40,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 300 – 500 บาท มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 300 – 500 บาท มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 300 – 500 บาท นายเชือบ นาทุ่งนุ้ย มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายอัครเดช เหมะรักษ์ มือปี่ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,500 บาท นายดุสิต มากมูล มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายประสิทธ์ นาทุ่งนุ้ย มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท ส่วนมือแตระนั้นไม่จำกัดว่าเป็นผู้ใดที่มาช่วยตี ส่วนมากจะเป็นมโนราห์เด็กในคณะ โดยจะไม่ได้เงินค่าตัวในการช่วยตีแตระ แต่จะได้รับเงินค่าตัวในการแสดงรำมโนราห์เท่านั้น ซึ่งจะให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ รำมโนราห์ตัวอ่อน(กระดูกอ่อน)ได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 100 – 500 บาท แล้วแต่ความสามารถ ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ก็คือมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และนายโรงก็คือมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว ซึ่งจะแบ่งเงินเท่าๆกัน โดยมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าเช่ารถยนต์ ค่าน้ำมันรถ ค่าเช่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

พิธีกรรมโนราแก้เหมรุย (โรงเหมรุย) ทางเจ้าภาพจะต้องให้เงินค่าราชกับทางคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. เป็นเงินจำนวน 10,000 – 15,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์น้อย สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 200 – 300 บาท มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 200 - 300 บาท มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 200 – 300 บาท นายเชือบ นาทุ่งนุ้ย มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท นายอัครเดช เหมะรักษ์ มือปี่ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 600 บาท นายดุสิต มากมูล มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท นายประสิทธ์ นาทุ่งนุ้ย มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 บาท ส่วนมือแตระนั้นไม่จำกัดว่าเป็นผู้ใดที่มาช่วยตี ส่วนมากจะเป็นมโนราห์เด็กในคณะ โดยจะไม่ได้เงินค่าตัวในการช่วยตีแตระ แต่จะได้รับเงินค่าตัวในการแสดงรำมโนราห์เท่านั้น ซึ่งจะให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ รำมโนราห์ตัวอ่อน(กระดูกอ่อน)ได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 100 – 300 บาท แล้วแต่ความสามารถ ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ก็คือมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และนายโรงก็คือมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว ซึ่งจะแบ่งเงินเท่าๆกัน โดยมโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ และมโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าเช่ารถยนต์ ค่าน้ำมันรถ ค่าเช่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะ เป็นต้น

การเดินโรง

การเดินโรงไปแสดงตามที่ต่างๆของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ในปัจจุบันจะเน้นการเดินโรงโดยใช้รถยนต์เป็นหลักในการเดินทางไปแสดง เนื่องจากว่าถนนหนทางสะดวกสบายไม่ลำบากเหมือนสมัยก่อน ซึ่งการเดินโรงแต่ละครั้งนั้นจะมีการเช่ารถยนต์เพื่อบรรทุกสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการแสดงเช่น เครื่องแต่งกายในการแสดง เครื่องดนตรี ฉากผ้าป้ายชื่อคณะ ของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม และขนอุปกรณ์แสงสีเสียง เป็นต้น ตลอดจนถึงเช่ารถยนต์เพื่อรับส่งสมาชิกในคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ส่วนด้านค่าใช้จ่ายในการเช่ารถยนต์สำหรับการเดินโรงแต่ละครั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับระยะทางว่าใกล้ไกลเพียงใด ซึ่งถ้าหากระยะทางใกล้ก็ต้องจ่ายเงินค่าเช่ารถพร้อมค่าน้ำมันรถเป็นเงินจำนวน 500 บาท ต่อรถ 1 คัน แต่ถ้าหากเป็นระยะทางไกลก็จะต้องจ่ายเงินค่าเช่ารถพร้อมค่าน้ำมันรถตั้งแต่ 1,500 – 5,000 บาท ต่อรถ 1 คัน ปัจจุบันไม่มีการใช้คันหาบชุมหรือคอนชุม ในการขนเครื่องแต่งกายมโนราห์ ขนเครื่องดนตรีมโนราห์ และของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม เนื่องจากว่าการเดินทางสะดวกสบาย ใช้รถยนต์ทำหน้าที่บรรทุกขนของเหล่านี้แทน ไม่ใช้คนหาบขนของเหมือนสมัยก่อน การเดินโรงไปแสดงยังคงเดินทางไปพร้อมกันเป็นหมู่คณะเช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ไกลๆ แต่ถ้าหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ใกล้ๆ บางครั้งอาจจะมีการเดินทางตามไปสมทบกันก็มี โดยที่ไม่ได้เดินทางไปพร้อมกันเลยทีเดียวทั้งคณะ ส่วนมากจะเป็นมโนราห์เด็กที่ผู้ปกครองจะเป็นผู้ขับรถไปรับไปส่งเอง

ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการเดินโรงของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดตามแบบแผนของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งสมาชิกทุกคนในคณะต้องปฏิบัติตามก็คือ ผู้หลักผู้ใหญ่ในคณะจะคอยดูแลมโนราห์เด็กในคณะประหนึ่งบุตรหลานของตนเอง มโนราห์รุ่นพี่จะคอยดูแลมโนราห์รุ่นน้องและให้รักกันเสมือนพี่น้อง เมื่อมีการแสดงมโนราห์ในช่วงเวลากลางวัน มโนราห์ผู้ชายและมโนราห์ผู้หญิงสามารถช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันและกันได้ แต่ถ้ามีการแสดงในเวลากลางคืนห้ามช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันโดยเด็ดขาด ห้ามมีเรื่องเสื่อมเสียเชิงชู้สาวโดยเด็ดขาด การเดินโรงไปแสดงที่จะต้องนอนค้างคืนในโรงโนราที่ทางเจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้นั้น ทุกๆคนในคณะจะต้องนอนในโรงโนราเท่านั้น ให้นอนแยกกันระหว่างชายและหญิงห้ามนอนใกล้กันโดยเด็ดขาด โดยให้ผู้ชายนอนพักตรงพื้นที่ด้านหน้าที่ใช้ทำการแสดง ส่วนผู้หญิงให้นอนพักตรงพื้นที่ห้องแป้งห้องแต่งตัว(หลังม่าน) ซึ่งจะมีภรรยาของนายโรง บรรดาแม่ยก และผู้ปกครองนอนขนาบข้างๆ โดยให้มโนราห์เด็กผู้หญิงและมโนราห์สาวๆ นอนอยู่ตรงกลางเสมอ

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบในการแสดงมโนราห์ ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. มีดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 135 ทับโนรา ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

1. ทับโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เป็นกลองที่มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับโทน ที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีไทย ทับโนรานั้นทำจากไม้ขนุน ใช้หนังค่างขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับ ร้อยตรึงขึงหน้าทับด้วยเชือกไนล่อนและเอ็น มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหน้าทับ 28 ซม. ตัวทับยาว 41 ซม. ในการแสดงมโนราห์จะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ มีขนาดต่างกันไม่มากนัก โดยแต่ละใบจะมีเสียงที่แตกต่างกัน การบรรเลงทับโนราจะใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

ภาพประกอบ 136 กลองโนรา ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

2. กลองโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับกลองทัด แต่มีขนาดที่เล็กกว่า ทำจากไม้ตะเคียนทอง ใช้หนังวัวขึงหน้ากลองทั้งสองด้าน ตรึงด้วยลูกหลัก (หมุด)ที่ทำจากไม้ไผ่ มีขาตั้งกลองทำด้วยไม้ไผ่ 2 คู่ คู่หนึ่งสั้น คู่หนึ่งยาว ยึดขาตั้งกลองให้ติดกับ

ตัวกลองด้วยเชือกหวายที่ถักเป็นลายเปียรัดส่วนที่เป็นขอบกลองทั้ง 2 ด้าน การบรรเลงจะใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง หน้ากลองมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 27 ซม. สูง 32 ซม. ใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

ภาพประกอบ 137 โหม่ง ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

ภาพประกอบ 138 ไม้สำหรับตีโหม่ง ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

3. โหม่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับลูกฆ้องวงของดนตรีไทย ตัวโหม่งทำจากโลหะทองเหลือง ในการบรรเลงจะใช้โหม่ง 1 คู่ ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมเรียกว่าเสียง “โหม้ง” จะเป็นโหม่งตัวผู้ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 14 ซม. อีกใบหนึ่งจะมีเสียงทุ้มเรียกว่าเสียง “หมุ่ง” จะเป็นโหม่งตัวเมีย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 ซม. โหม่งนั้นจะขึงอยู่ในรางโหม่ง ซึ่งเป็นกล่องไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายๆกับหีบที่ทำจากไม้ขนุน ด้านข้างของกล่องทั้ง 4 ด้านมีการฉลุลวดลายสวยงามเพื่อเป็นกล่องเสียง ด้านบนมีฝาปิดพร้อมทั้งมีการเจาะรูเป็นรูปวงกลมขนาดเท่ากับส่วนตรงกลางของโหม่งที่นูนขึ้นจำนวน 2 รู และเจาะเป็นรูเล็กๆด้านมุมซ้ายมือล่างไว้เสียบฝาฉิ่งที่ร้อยเข้ากับด้วยตะปูและแผ่นยางกลมบางสีดำ 1 รู ใช้ไม้ตี 1 อัน ตีตรงส่วนที่นูนออกมาเพื่อให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยขี้ยาง ทำให้เวลาตีจะได้เสียงโหม่งที่นุ่มกังวาน

ภาพประกอบ 139 ฉิ่ง ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

4. ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะ ทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ สำรับหนึ่งมี 2 ฝา ส่วนตรงกลางแต่ละฝาจะเจาะรู 1 รู ฝาหนึ่งจะร้อยเข้ากับด้วยตะปูและแผ่นยางกลมบางสีดำ อีกฝาหนึ่งจะร้อยเชือกผูกเป็นปมไว้ทั้งด้านในฝาฉิ่งส่วนด้านนอกฝาฉิ่งจะร้อยเข้ากับหลอดด้ายพลาสติกเพื่อทำเป็นที่จับ โดยจะเสียบฝาฉิ่งที่จะร้อยเข้ากับด้วยตะปูและแผ่นยางกลมบางสีดำ ไว้ตรงรูสำหรับเสียบฝาฉิ่งที่เจาะไว้ทางด้านบนมุมซ้ายมือล่างของรางโหม่ง ส่วนอีกฝาหนึ่งจะใช้มือซ้ายจับตรงส่วนนอกฝาฉิ่ง ที่ร้อยเข้ากับหลอดด้ายพลาสติกทำเป็นที่จับ

ภาพประกอบ 140 แตระ ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

5. แตระ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกตัดแต่งให้ได้ขนาดกว้าง 4.5 ซม. ยาว 23 ซม. ทำจากไม้ไผ่สีสุก แตระ 1 คู่ จะใช้คนบรรเลงหนึ่งคน

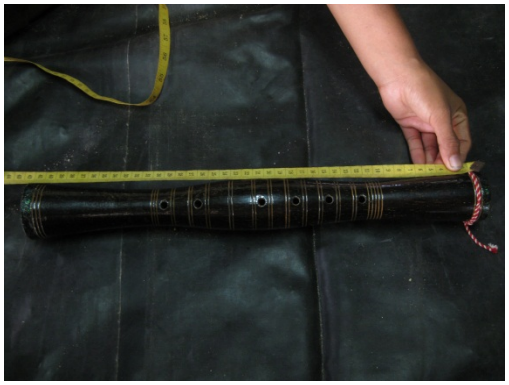

ภาพประกอบ 141 ปี่ ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

ภาพประกอบ 142 กำพรวดปี่และลิ้นปี่ ของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

6. ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ใช้ปี่กลางในการบรรเลงประกอบการแสดงมโนราห์ โดยใช้เพียง 1 เลา มีความยาวประมาณ 41 ซม. ทำจากไม้ขี้เหล็ก ข้างในเจาะรูกลวงตรงกลางป่องเรียกว่า “พุงปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนหัวปี่เรียกว่า “คอปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนท้ายปี่เรียกว่า “เอวปี่” ส่วนปลายหัวท้ายปี่บานออก มีรูสำหรับวางนิ้วเพื่อการบรรเลง 6 รู มีรูสำหรับใส่กำพรวดปี่ 1 รู อยู่ตรงส่วนด้านบนตรงกลางด้านปลายหัวปี่ ตัวกำพรวดปี่ทำจากโลหะ พันตรงส่วนท้ายกำพรวดด้วยด้าย ส่วนลิ้นปี่ทำจากชิ้นส่วนของขวดน้ำพลาสติกสีขาวขุ่นบาง คิดค้นโดยนายอัครเดช เหมะรักษ์ มือปี่คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. ปี่นั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเดินทำนองเพียงชิ้นเดียวของคณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป.

คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์

คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เป็นคณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสายต่อจากมโนราห์เลื่อนไสนาว เป็นอันดับที่ 4 ของสาย เป็นคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงอีกคณะหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยเป็นคณะมโนราห์ที่มีรูปแบบการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีความน่าสนใจและหาดูได้ยากในปัจจุบัน คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ก่อตั้งคณะขึ้นในปี พ.ศ.2554 โดยมโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ ผู้สืบทอดสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อนไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน มโนราห์ระเบียบ รัตนะ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ นั้นมี

ตำแหน่งเป็นเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ร่วมกัน ซึ่งสาเหตุที่คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ มีเจ้าของคณะร่วมกันถึง 2 คน เนื่องจากว่ามโนราห์ระเบียบ รัตนะ เป็นมโนราห์ผู้หญิง จึงไม่สามารถเป็นเจ้าของคณะแต่ผู้เดียวได้ เพราะตามขนบธรรมเนียมของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้น มโนราห์ผู้หญิงไม่สามารถทำพิธีกรรมใดๆที่เกี่ยวกับมโนราห์ได้ ไม่สามารถแก้เหมรุยได้ ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ความสามารถเท่ากับมโนราห์ใหญ่ผู้ชายก็ตาม สามารถทำได้แค่แสดงประกอบพิธีกรรมสอนการแสดงมโนราห์ให้กับลูกศิษย์ได้เท่านั้น ส่วนการตั้งคณะเป็นของตนเอง จะต้องมีมโนราห์ใหญ่ผู้ชายร่วมเป็นเจ้าของคณะร่วมด้วย ถึงจะสามารถตั้งคณะเป็นของตนเองได้ ด้วยเหตุนี้ มโนราห์ระเบียบ รัตนะ เจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จึงได้ให้มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ เป็นเจ้าของคณะร่วมด้วย ส่วนผู้ที่มีหน้าที่ทำพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับมโนราห์ในคณะนั้น มโนราห์ระเบียบ รัตนะ จะมอบหมายหน้าที่นี้ให้กับมโนราห์ถาวร รัตนะ นายโรงคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ซึ่งเป็นมโนราห์ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญในการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวมโนราห์ เป็นผู้มาช่วยเป็นนายโรงคอยทำพิธีกรรมต่างๆแทนทั้งหมด มาจนถึงปัจจุบัน คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ นั้นตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ 145/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ภาพประกอบ 143 แผนผังการสืบทอดของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์

สมาชิกในคณะ

สมาชิกในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ในปัจจุบันมีดังต่อไปนี้

1. มโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) มีตำแหน่งเป็นเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 14 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2491 ปัจจุบันอายุ 66 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 145/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 4 ปี โดยเรียนกับ มโนราห์น้อม ชัยมงคล ทำหน้าที่เป็นหัวเรือใหญ่ พร้อมทั้ง มโนราห์แคล้ว ทองขาว มโนราห์แคล้ว ชูประสิทธิ์ และมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว โดยมี มโนราห์เลื่อน ไสนาว คอยดูแลอยู่ด้วย ซึ่งสาเหตุที่มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ต้องรำมโนราห์นั้น เพราะว่าถูกครูหมอตายายโนรา มโนราห์ระเบียบ รัตนะ เป็นมโนราห์ผู้หญิงที่ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ เมื่ออายุ 22 ปี โดยมโนราห์น้อม ชัยมงคล เป็นผู้ทำพิธีให้ มโนราห์ระเบียบ รัตนะ นั้นมีลีลาการร่ายรำ

ที่อ่อนช้อยสวยงามมากและขับบทได้ไพเราะน่าฟัง ถือว่าเป็นมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการแสดงมโนราห์พอตัวเลยทีเดียว มโนราห์ระเบียบ รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำนาปลูกข้าวและทำสวนยางพาราอีกด้วย

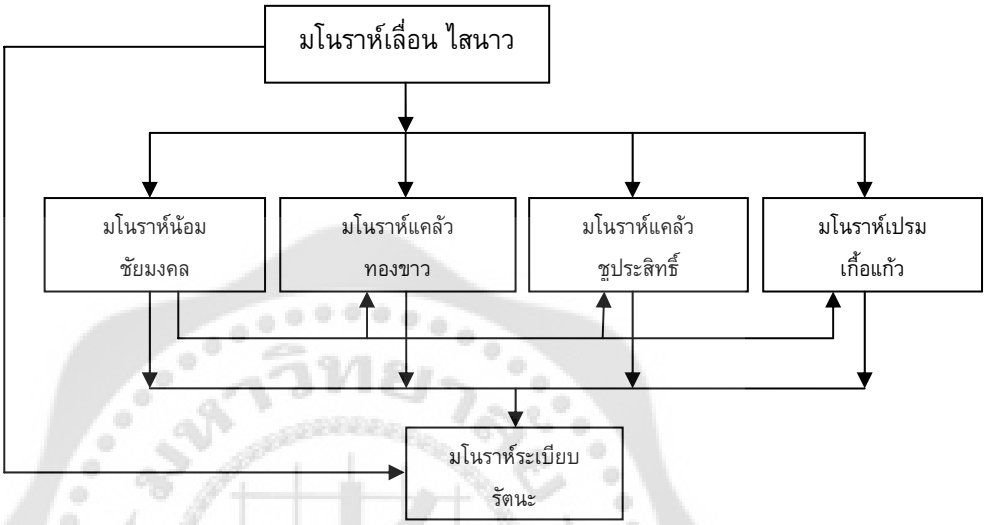

ภาพประกอบ 144 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ

2. มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ มีตำแหน่งเป็นเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ร่วมกับมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เป็นลูกหลานของนายโฮ้ กาหลอ (สังฆรักษ์) ญาติผู้น้องของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ นั้นเป็นผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ในระบบเครือญาติชั้นเหลน เกิดเมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2528 มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ ปัจจุบันอายุ 29 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 71/3 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้นป.6 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล โคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่อายุ 6 ปี ซึ่งสาเหตุที่ต้องเรียนการแสดงมโนราห์นั้นเนื่องจากว่าถูกเพศครูหมอโนรา ตายายโนรา กระทำให้ป่วยจนเกิดอาการชักสลบไปสองวัน มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ นั้นได้เรียนการแสดงมโนราห์ครั้งแรกกับมโนราห์วัน ต่อมาก็เรียนกับมโนราห์เหม่ง แล้วก็เรียนกับมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว เมื่อมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ อายุได้ 21 ปี ก็เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีมโนราห์สำเริงเป็นผู้ทำพิธีให้ ปัจจุบัน มโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

ภาพประกอบ 145 แผนผังการเรียนมโนราห์สายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ของมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์

3. มโนราห์ถาวร รัตนะ นั้นเป็นนายโรงประจำอยู่ในคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ โดยรับช่วงต่อดูแลคณะจากมโนราห์แคล้ว ทองขาว ผู้เป็นอาจารย์ นอกจากนี้ยังได้รับมอบหมายหน้าที่จากมโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) เจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ให้มาช่วยเป็นนายโรงคอยทำพิธีกรรมต่างๆแทนทั้งหมด ในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ อีกด้วย มโนราห์ถาวร รัตนะ เกิดเมื่อวันที่ 4 เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2509 ปัจจุบันอายุ 48 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอ นาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ม.3 จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มโนราห์ถาวร รัตนะ เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 16 ปี สาเหตุที่ต้องมาแสดงมโนราห์เพราะว่าสมัยเด็กๆถูกเพศครูหมอโนรา ตายายโนรา ทำให้เจ็บป่วย คุณย่าของมโนราห์ถาวร รัตนะ จึงได้ทำการบนบานศาลกล่าวกับครูหมอโนรา ตายายโนราว่าขอให้มโนราห์ถาวร รัตนะ หายป่วยและขอให้เรียนหนังสือให้จบก่อนแล้วจะให้ไปรำมโนราห์ ต่อมาเมื่อมโนราห์ถาวร รัตนะ หายป่วยและเรียนหนังสือจบแล้ว ก็ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์เรียนการแสดงมโนราห์กับมโนราห์น้อม ชัยมงคล มโนราห์แคล้ว ทองขาว และมโนราห์เปรม เกื้อแก้ว ต่อมาเมื่อมโนราห์ถาวร รัตนะ อายุครบ 21 ปี ก็ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยมีพระปลัดเอี่ยม เป็นผู้ทำพิธีสึกจากการเป็นพระภิกษุให้กับมโนราห์ถาวร รัตนะ ที่โรงโนราในวันเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมทั้งมโนราห์น้อม ชัยมงคล ครูมโนราห์อุปัชฌาย์เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ ปัจจุบันมโนราห์ถาวร รัตนะ นั้นนอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพค้าขาย และเป็นเกษตรกรทำสวนยางพาราอีกด้วย

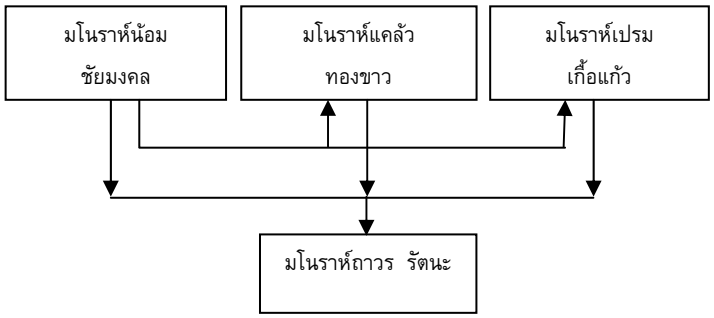

ภาพประกอบ 146 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ

4. มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ เป็นมโนราห์ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ โดยมีศักดิ์เป็นหลานชายของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) เจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ เกิดเมื่อวันที่ 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531 ปัจจุบันอายุ 26 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 140/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาอาหารและโภชนาการ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ได้เรียนการแสดงมโนราห์ตอนอายุ 21 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ระเบียบ รัตนะ ซึ่งสาเหตุที่มโนราห์ สมยศ คล้ายเถาว์ ต้องเรียนการแสดงมโนราห์นั้น เพราะว่าถูกเพศครูหมอตาพราน ตายายโนราที่ครอบครัวของมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ เคารพนับถือ ทำให้มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ เกิดอาการลุกขึ้นมาผูกคอตายโดยไม่รู้ตัว แต่ก็ไม่ได้ทำให้ถึงแก่ชีวิต เพียงแค่มาเตือนและบอกถึงความต้องการที่จะให้มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ รำมโนราห์เพื่อเป็นการสืบทอดเชื้อสายต่อไปเท่านั้น มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ เมื่อตอนอายุ 23 ปี โดยมีมโนราห์แคล้ว ทองขาว ซึ่งขณะนั้นบวชเป็นพระภิกษุ มาทำพิธีสึกให้กับมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ออกจากความเป็นพระที่โรงโนราเพื่อเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ และโดยให้มโนราห์ถาวร รัตนะ เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ พร้อมทั้งมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ มโนราห์ระเบียบ รัตนะ ทำหน้าที่เป็นมโนราห์คู่สวด ปัจจุบันมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงมโนราห์แล้ว ยังประกอบอาชีพเป็นข้าราชการครู และสอนการแสดงมโนราห์ให้กับเด็กนักเรียนที่โรงเรียนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง อีกด้วย

ภาพประกอบ 147 แผนผังการเรียนมโนราห์ของมโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์

ภาพประกอบ 148 พรานครบ หนูช่วย

5. พรานครบ หนูช่วย เป็นสามีของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ เจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ มีตำแหน่งแสดงเป็นนายพราน(ออกพราน) และเป็นมือแตระ ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2494 ปัจจุบันอายุ 63 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 145/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จบการศึกษาชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง พรานครบ หนูช่วย ได้เริ่มหัดรำเป็นนายพราน(ออกพราน)เมื่อตอนอายุ 56 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ถาวร รัตนะ ปัจจุบันพรานครบ หนูช่วย นอกจากจะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการแสดงเป็นนายพราน(ออกพราน) ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์แล้วยังประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรทำนาและทำสวนยางพาราอีกด้วย

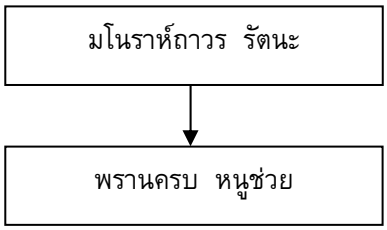

ภาพประกอบ 149 แผนผังการเรียนแสดงเป็นนายพรานของพรานครบ หนูช่วย

ภาพประกอบ 150 นายจัด คล้ายเถาว์

6. นายจัด คล้ายเถาว์ เป็นพี่ชายแท้ๆของมโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) เจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ มีตำแหน่งเป็นมือโหม่งและฉิ่ง ประจำอยู่ในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2488 ปัจจุบันอายุ 69 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 140/1 หมู่ที่ 6 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และไม่ได้เรียนหนังสือ นายจัด คล้ายเถาว์ ได้เริ่มหัดตีโหม่งและฉิ่ง เมื่อตอนอายุ 62 ปี โดยเรียนกับมโนราห์ระเบียบ รัตนะ ปัจจุบันนายจัด คล้ายเถาว์ นอกจากจะหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นนักดนตรีประจำคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์แล้ว ยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปอีกด้วย

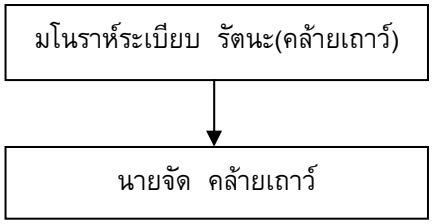

ภาพประกอบ 151 แผนผังการเรียนดนตรีมโนราห์ของนายจัด คล้ายเถาว์

โอกาสในการแสดงมโนราห์

โอกาสในการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ นั้นขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานว่าต้องการจะให้ไปแสดงในโอกาสใด ซึ่งคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะแสดงในโอกาสต่างๆ ที่เป็นโอกาสหลักๆดังต่อไปนี้

1. งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 3 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันศุกร์ ซึ่งจะมีการรำโนราแทงเข้าด้วย งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการทำพิธีผูกผ้าใหญ่ การแก้เหมรฺย แก้บนแล้ว ยังจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บรรดาลูกหลานเจ้าภาพ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ครูหมอโนรา ตายายโนราของทางเจ้าภาพ ส่วนในด้านการแสดงมโนราห์ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่นี้จะเป็นการแสดงที่เต็มรูปแบบทั้งหมด ทั้งด้านพิธีกรรม การรำ การร้อง ส่วนในด้านระยะเวลาในการจัดงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ในครั้งต่อไปนั้น ก็จะขึ้นอยู่กับทางเจ้าภาพว่าได้สัญญากับครูหมอโนรา ตายายโนรา ไว้ว่าอย่างไร เช่น 3 ปีครั้ง 5 ปีครั้ง 7 ปีครั้ง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านเจ้าภาพท่านใดที่มีหิ้งครูหมอโนราด้วยแล้ว ก็จะต้องจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่เรื่อยไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

2. พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด โดยงานจะจัดขึ้นทั้งหมด 1 คืน กับ 1 วัน คือเริ่มตั้งแต่วันพุธ ตอนช่วงเวลาพลบค่ำ หรือดังที่ชาวใต้เรียกกันว่าช่วงเวลา “นกชุมรัง” และไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งจะไม่มีการรำโนราแทงเข้าในพิธีกรรมนี้ ซึ่งสาเหตุที่จะต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นนั้น เนื่องจากว่าทางเจ้าภาพได้ทิ้งระยะเวลาที่ได้สัญญากับครูหมอโนราว่าจะจัดพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ไว้นานเกินไป จนทำให้ครูหมอโนราไม่พอใจและต้องมาเตือน โดยการให้โทษกับลูกหลานของทางเจ้าภาพ เช่นทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้น ต่อมาเมื่อทางเจ้าภาพทราบว่าสาเหตุมาจากครูหมอโนราท่านมาเตือน ก็จะทำการจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กขึ้น เพื่อเป็นการบอกกล่าวครูหมอโนราว่าตนยังไม่ได้ลืมสัญญาที่ให้ไว้ นอกจากนี้ยังจัดพิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็กเพื่อเป็นการแก้ เหมรฺยอีกด้วยเช่นกัน ส่วนในด้านของการแสดงมโนราห์นั้น ก็จะมีทั้งด้านของพิธีกรรม การรำ การร้อง ที่เป็นโนราโรงครูแบบย่อ

3. พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย (โรงเหมรฺย) เป็นการรำโนราแก้บน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 ซึ่งในช่วงเดือน 4 เดือน 6 จะเป็นช่วงที่นิยมจัดงานพิธีกรรมนี้มากที่สุด พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย (โรงเหมรฺย)จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีเพียงวันเดียว โดยจะเริ่มพิธีกรรมตั้งแต่ช่วงเช้าไปถึงตอนเย็น สาเหตุที่ต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้น เนื่องจากลูกหลานของทางเจ้าภาพเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยอันเกิดจากครูหมอโนรา เรียกว่า “ถูกเพศโนรา” หรือเพื่อเป็นการบนบานศาลกล่าวขอให้ครูหมอโนราช่วยในสิ่งที่ตนต้องการ โดยให้โนราใหญ่เป็นผู้ทำพิธีบนบานศาลกล่าวพร้อมทั้งทำห่อเหมรฺยขึ้นไปผูกไว้ใต้หลังคาบ้านหรือบนหิ้งครูหมอโนรา ซึ่งห่อเหมรฺยนั้นก็จะมีหมากพลู 3 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ดอกไม้ 3 ดอก ข้าวสาร เงิน 3 บาท ห่อด้วยผ้าขาวมัดด้วยด้ายขาวด้ายแดง ต่อมาเมื่อลูกหลานของทางเจ้าภาพหายป่วยแล้ว หรือทางเจ้าภาพสมหวังในสิ่งที่ได้บนบานศาลกล่าวไว้กับครูหมอโนราแล้ว ก็จะจัดพิธีกรรมโนราแก้เหมรฺยขึ้น

4. รูปแบบของการแสดงมโนราห์ของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะเน้นการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม ที่มีทั้งการรำและการขับร้องบทกลอนโนรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับโนรา ซึ่งจะยึดถือขนบธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดมาก ส่วนในด้านการแสดงเพื่อความบันเทิง จะมีการร่ายรำตามบทกลอนโนราที่มีมาแต่ดั้งเดิม ร่ายรำตามบทกลอนโนราที่ได้แต่งขึ้นเองในขณะที่ทำการแสดง และร่ายรำเป็นชุดการแสดง ส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราวนั้น คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ยังคงจับบทแสดงเป็นเรื่องราวเฉพาะเรื่องไกรทองเท่านั้น ที่ยังคงมีการแสดงให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน ในงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ที่มีการแทงเข้ ส่วนการจับบทแสดงเป็นเรื่องราวในเรื่อง พระสุธนมโนราห์ พระรถเมรี ยอพระกลิ่น และสังข์ทอง ไม่มีให้เห็นแล้วในปัจจุบัน

การรับงานและรายได้

การรับงานและรายได้ของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ขึ้นอยู่กับว่างานที่รับไปแสดงนั้นเป็นงานแสดงในโอกาสใด ระยะทางใกล้ไกลแค่ไหน และที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าได้ “ค่าราช” เท่าไหร่ ซึ่ง “ค่าราช” ในที่นี้ก็คือเงินค่าตอบแทนในการแสดง ที่ทางเจ้าภาพให้กับทางคณะมโนราห์นั่นเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาในการรับงานแสดงของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะรับงานในเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 โดยในช่วงเดือน 4 เดือน 6 เป็นช่วงที่มีการรับงานชุกที่สุด คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะไม่รับงานในเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 และเดือน 10 ไม่รับงานช่วงที่มีข้างขึ้นหรือข้างแรมตรงกับเดือน ได้แก่ ขึ้น 2 ค่ำหรือแรม 2 ค่ำ

เดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำหรือแรม 4 ค่ำเดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำหรือแรม 6 ค่ำเดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำหรือแรม 7 ค่ำเดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำหรือแรม 9 ค่ำเดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำหรือแรม 11 ค่ำเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำหรือแรม 12 ค่ำเดือน 12 และช่วงที่ตรงกับวันพระโดยเด็ดขาด ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมเคร่งครัดแต่โบราณของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่คณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาจนถึงปัจจุบัน

2. การรับงานในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือติดๆกันหลายงาน ก็จะรับงานที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ไม่ห่างไกลกันมากจนเกินไป เพื่อให้สะดวกในการเดินทาง

3. การรับงานแต่ละครั้งนั้น ทางเจ้าภาพจะต้องเดินทางมาติดต่อทาบทามกับทางมโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) ผู้เป็นเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ โดยการรับงานแต่ละครั้งจะไม่ให้วันเวลาตรงกับช่วงที่คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ติดขันหมากในงานพิธีกรรมใดๆ เนื่องจากว่ามโนราห์ถาวร รัตนะ นายโรงประจำคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ จะต้องมาช่วยเป็นนายโรงคอยทำพิธีกรรม ให้กับทางคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ด้วย รวมไปถึงนักดนตรีลูกคู่ประจำคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ ก็จะต้องมาช่วยเล่นดนตรีให้กับทางคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ด้วยเช่นกัน ซึ่งการมาติดต่องานกับทางคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ในแต่ละครั้งนั้น ทางเจ้าภาพจะต้องเป็นผู้มาติดต่อโดยตรงถึงที่บ้าน พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดว่าจะให้ไปแสดงที่ไหน เป็นงานพิธีกรรมอะไร จะให้ ค่าราชเท่าไหร่ นอกจากนี้ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมขันหมาก ที่ประกอบไปด้วย หมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก เงิน 12 บาท ใส่มาในขันหรือพาน ซึ่งเตรียมมาเพื่อมอบให้กับมโนราห์ระเบียบ รัตนะ หากทางมโนราห์ระเบียบ รัตนะ ตกปากรับคำจะไปแสดงให้ก็จะรับขันหมากนั้นไว้ แล้วนำไปไว้ที่หิ้งครูหมอโนราภายในบ้านของตน จากนั้นจึงถือว่าคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ได้รับงานแสดงกับทางเจ้าภาพแล้ว เรียกว่า “ติดขันหมาก”

4. รายได้ของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ นั้นขึ้นอยู่กับว่าทางเจ้าภาพที่ได้มาติดต่องานจะให้ไปแสดงในงานใด ระยะทางไกลใกล้แค่ไหน และจะให้ค่าราชเท่าไหร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เป็นเงินจำนวน 35,000 – 40,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะและผู้ที่มาช่วยแสดงให้กับคณะ เพื่อเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสามารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์ถาวร รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 4,000 – 5,000 บาท มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 800 – 1,000 บาท นายจิต อิฐประเสริฐ มือกลองทับ ได้เงิน

ค่าตัวในการแสดง 1,500 – 2,000 บาท นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่และมือคีย์บอร์ด ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,500 – 3,000 บาท นายจัด คล้ายเถาว์ มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,000 บาท นายสมปอง เดชอรัญ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,600 – 1,700 บาท นายครบ หนูช่วย แสดงเป็นนายพราน(ออกพราน)และเป็นมือแตระได้เงินค่าตัวในการแสดง 800 – 1,200 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 250 – 300 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ก็คือมโนราห์ระเบียบรัตนะ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ โดยจะแบ่งเท่าๆกัน และก็จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ไว้อีกส่วนหนึ่ง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าน้ำมันรถ ค่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะด้วย เป็นต้น

พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก ทางเจ้าภาพจะต้องให้ค่าราชกับทางคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เป็นเงินจำนวน 16,000 – 20,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะและผู้ที่มาช่วยแสดงให้กับคณะ เพื่อเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์ถาวร รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 2,000 -2,500 บาท มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 600 บาท นายจิต อิฐประเสริฐ มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 900 – 1,000 บาท นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่และมือคีย์บอร์ด ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,200 – 1,500 บาท นายจัด คล้ายเถาว์ มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 บาท นายสมปอง เดชอรัญ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 800 – 1,000 บาท นายครบ หนูช่วย แสดงเป็นนายพราน(ออกพราน)และเป็นมือแตระ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 800 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 250 – 300 บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ก็คือมโนราห์ระเบียบ รัตนะ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ โดยจะแบ่งเท่าๆกัน และก็จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ไว้อีกส่วนหนึ่ง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าน้ำมันรถ ค่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะด้วย เป็นต้น

พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย (โรงเหมรฺย) ทางเจ้าภาพจะต้องให้เงินค่าราชกับทางคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เป็นเงินจำนวน 9,000 – 11,000 บาท และจะต้องแบ่งเงินค่าราชให้กับสมาชิกในคณะและผู้ที่มาช่วยแสดงให้กับคณะ เพื่อเป็นค่าตัวในการแสดง ซึ่งจะแบ่งตามตำแหน่งหน้าที่และความสมารถในการแสดงดังนี้ มโนราห์ถาวร รัตนะ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 1,000 –

1,500 บาท มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 400 บาท นายจิต อิฐประเสริฐ มือกลองทับ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 600 บาท นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่และมือคีย์บอร์ด ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 700 บาท นายจัด คล้ายเถาว์ มือโหม่งและฉิ่ง ได้เงินค่าตัวในการแสดง 600 บาท นายสมปอง เดชอรัญ มือกลองโนรา ได้เงินค่าตัวในการแสดง 500 - 600 บาท นายครบ หนูช่วย แสดงเป็นนายพราน(ออกพราน)และเป็นมือแตระ ได้เงินค่าตัวในการแสดง 700 บาท ให้เงินค่าตัวกับมโนราห์เด็ก ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์กับทางคณะ ที่สามารถรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆได้ โดยให้เงินค่าตัวในการแสดงคนละ 250 – 300 บาท บาท ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ค่าตัวในการแสดงของสมาชิกในคณะ ก็จะเป็นของเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ก็คือมโนราห์ระเบียบ รัตนะ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์ โดยจะแบ่งเท่าๆกัน และก็จะต้องแบ่งเงินค่าราชที่เหลือเหล่านี้ไว้อีกส่วนหนึ่ง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงของคณะ ค่าน้ำมันรถ ค่าเครื่องเสียง ค่าใช้จ่ายในการการดูแลสมาชิกในคณะด้วย เป็นต้น

การเดินโรง

การเดินโรงไปแสดงตามที่ต่างๆของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ในปัจจุบัน จะเน้นการเดินโรงโดยใช้รถยนต์เป็นหลักในการเดินทางไปแสดง เนื่องจากว่าถนนหนทางสะดวกสบายไม่ลำบากเหมือนสมัยก่อน ซึ่งการเดินโรงแต่ละครั้งนั้นจะใช้รถยนต์บรรทุกสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการแสดงเช่น เครื่องแต่งกายในการแสดง เครื่องดนตรี ฉากผ้าป้ายชื่อคณะ ของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม และขนอุปกรณ์แสงสีเสียง เป็นต้น ตลอดจนถึงใช้รถยนต์เพื่อรับส่งสมาชิกในคณะด้วย ซึ่งคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะใช้รถยนต์ของมโนราห์ถาวร รัตนะ ผู้ที่มาช่วยเป็นนายโรงคอยทำพิธีกรรมให้กับคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ นั่นเอง ส่วนด้านค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินโรงในแต่ละครั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับระยะทางว่าใกล้ไกลเพียงใด ซึ่งถ้าหากระยะทางใกล้ ก็ต้องจ่ายเงินค่าเช่ารถและน้ำมันรถเป็นเงินจำนวน 500 บาท ต่อรถ 1 คัน แต่ถ้าหากเป็นระยะทางไกล ก็จะต้องจ่ายเงินค่าเช่ารถและค่าน้ำมันรถตั้งแต่ 1,500 – 3,000 บาท ต่อรถ 1 คัน ปัจจุบันไม่มีการใช้คันหาบชุมหรือคอนชุม ในการขนเครื่องแต่งกายมโนราห์ ขนเครื่องดนตรีมโนราห์ และของที่จะต้องใช้ในการทำพิธีกรรม เนื่องจากว่าการเดินทางสะดวกสบาย ใช้รถยนต์ทำหน้าที่บรรทุกขนของเหล่านี้แทน ไม่ใช้คนหาบขนของเหมือนสมัยก่อน การเดินโรงไปแสดงยังคงเดินทางไปพร้อมกันเป็นหมู่คณะเช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ไกลๆ แต่ถ้าหากเป็นการเดินโรงไปแสดงยังที่ใกล้ๆ บางครั้งอาจจะมีการเดินทางตามไปสมทบกันก็มี โดยที่ไม่ได้เดินทางไปพร้อมกันเลยทีเดียวทั้งคณะ ส่วนมากจะเป็นมโนราห์เด็กที่ผู้ปกครองจะเป็นผู้ขับรถไปรับไปส่งเอง

ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการเดินโรงของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดตามแบบแผนของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งสมาชิกทุกคนในคณะต้องปฏิบัติตามก็คือ ผู้หลักผู้ใหญ่ในคณะจะคอยดูแลมโนราห์เด็กในคณะประหนึ่งบุตรหลานของตนเอง มโนราห์รุ่นพี่จะคอยดูแลมโนราห์รุ่นน้องและให้รักกันเสมือนพี่น้อง เมื่อมีการแสดงมโนราห์ในช่วงเวลากลางวัน มโนราห์ผู้ชายและมโนราห์ผู้หญิงสามารถช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันและกันได้ แต่ถ้ามีการแสดงในเวลากลางคืนห้ามช่วยกันแต่งชุดมโนราห์ให้กันโดยเด็ดขาด ห้ามมีเรื่องเสื่อมเสียเชิงชู้สาวโดยเด็ดขาด การเดินโรงไปแสดงที่จะต้องนอนค้างคืนในโรงโนรา ที่ทางเจ้าภาพจัดเตรียมไว้นั้น ทุกๆคนในคณะจะต้องนอนในโรงโนราเท่านั้น ให้นอนแยกกันระหว่างชายและหญิงห้ามนอนใกล้กันโดยเด็ดขาด โดยให้ผู้ชายนอนพักตรงพื้นที่ด้านหน้าที่ใช้ทำการแสดง ส่วนผู้หญิงให้นอนพักตรงพื้นที่ห้องแป้งห้องแต่งตัว(หลังม่าน) ซึ่งจะมีภรรยาของนายโรง บรรดาแม่ยก และผู้ปกครองนอนขนาบข้างๆ โดยให้มโนราห์เด็กผู้หญิงและมโนราห์สาวๆ นอนอยู่ตรงกลางเสมอ

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบในการแสดงมโนราห์ ของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ จะใช้เครื่องดนตรีชุดเดียวกันกับคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ โดยมีเครื่องดนตรีดังต่อไปนี้

1. ทับโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เป็นกลองที่มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับโทน ที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีไทย ทับโนรานั้นทำจากไม้ขนุน ใช้แผ่นฟิล์มเอกซเรย์ขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับ ร้อยตรึงขึงหน้าทับด้วยเชือกไนล่อนและเอ็น มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหน้าทับ 25 ซม. ตัวทับยาว 43.5 ซม. ในการแสดงมโนราห์จะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ มีขนาดต่างกันไม่มากนัก โดยแต่ละใบจะมีเสียงที่แตกต่างกัน การบรรเลงทับโนรานั้นจะใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

2. กลองโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับกลองทัดแต่มีขนาดที่เล็กกว่า ทำจากไม้ขนุน ใช้หนังวัวขึงหน้ากลองทั้งสองด้าน ตรึงด้วยลูกหลัก(หมุด)ที่ทำจากไม้ไผ่ มีขาตั้งกลองทำด้วยไม้ไผ่ 2 คู่ คู่หนึ่งสั้น คู่หนึ่งยาว ยึดขาตั้งกลองให้ติดกับตัวกลองด้วยเชือกหวายที่ถักเป็นลายเปียรัดส่วนที่เป็นขอบกลองทั้ง 2 ด้าน การบรรเลงจะใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง หน้ากลองมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 25 ซม. สูง 29 ซม. ใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

3. โหม่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับลูกฆ้องวงของดนตรีไทย ตัวโหม่งทำจากโลหะทองเหลือง ในการบรรเลงจะใช้โหม่ง 1 คู่ ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมเรียกว่าเสียง “โหม้ง” จะเป็นโหม่งตัวผู้ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 ซม. อีกใบหนึ่งจะมีเสียงทุ้ม

เรียกว่าเสียง “หมุ่ง” จะเป็นโหม่งตัวเมีย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 16 ซม. โหม่งนั้นจะขึงอยู่ในรางโหม่ง ซึ่งเป็นกล่องไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายๆกับหีบที่ทำจากไม้ขนุน ด้านข้างของกล่องทั้ง 4 ด้านมีการฉลุลวดลายสวยงามเพื่อเป็นกล่องเสียง ด้านบนมีฝาปิดพร้อมทั้งมีการเจาะรูเป็นรูปวงกลมขนาดเท่ากับส่วนตรงกลางของโหม่งที่นูนขึ้นจำนวน 2 รู และใช้ไม้ตี 1 อัน ตีตรงส่วนที่นูนออกมาเพื่อให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยแผ่นยางสีดำ ทำให้เวลาตีจะได้เสียงโหม่งที่นุ่มกังวาน

4. ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะ ทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ สำรับหนึ่งมี 2 ฝา ส่วนตรงกลางแต่ละฝาจะเจาะรู 1 รู ฝาหนึ่งจะตอกติดกับแท่นไม้ด้วยตะปู อีกฝาหนึ่งจะร้อยลวดเหล็กผูกเป็นปมไว้ด้านในฝาฉิ่ง ส่วนนอกฝาฉิ่งจะลวดเหล็กเข้ากับหลอดด้ายพลาสติก เพื่อใช้มือจับเวลาบรรเลง

5. แตระ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกตัดแต่งให้ได้ขนาดกว้าง 4 - 5 ซม. ยาว 28 ซม. ทำจากไม้ไผ่ตง แตระ 1 คู่ จะใช้คนบรรเลงหนึ่งคน

6. ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ใช้ปี่กลางในการบรรเลงประกอบการแสดงมโนราห์ โดยใช้เพียง 1 เลา มีความยาวประมาณ 42 ซม. ทำจากไม้เนื้อแข็งเป็นแกนไม้หลุมพอข้างในเจาะรูกลวง ตรงกลางป่องเรียกว่า “พุงปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนหัวปี่เรียกว่า “คอปี่” มีส่วนเว้าคอดใกล้ส่วนท้ายปี่เรียกว่า “เอวปี่” ส่วนปลายหัวท้ายปี่บานออก มีรูสำหรับวางนิ้วเพื่อการบรรเลง 6 รู มีรูสำหรับใส่กำพรวดปี่ 1 รู อยู่ตรงส่วนด้านบนตรงกลางด้านปลายหัวปี่ ตัวกำพรวดปี่ทำจากโลหะทองเหลือง พันตรงส่วนท้ายกำพรวดด้วยด้าย ส่วนลิ้นปี่ทำจากใบตาล ปี่นั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเดินทำนองเป็นหลักของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์

7. คีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233 เป็นเครื่องดนตรีสากลเพียงชิ้นเดียวที่พึ่งเริ่มนำมาใช้บรรเลงเดินทำนอง ในคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เมื่อปี พ.ศ.2556 โดยใช้บรรเลงเดินทำนองเป็นตัวเสริมแทนปี่ชั่วคราว เวลาที่นายเขียน สุขคุ้ม มือปี่เหนื่อยเท่านั้น

ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยดังนี้

1. ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในพิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์

ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาวนั้น ผู้สืบทอดจะต้องผ่านพิธีกรรมในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ โดยจะมีพิธีกรรมที่สำคัญแบ่งเป็นช่วงต่างๆ ตั้งแต่การเริ่มต้นของการสืบทอด จนถึงการสิ้นสุดของการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ซึ่ง

พิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่ยังคงสืบทอดและยึดถือเป็นขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด มาจนถึงปัจจุบันนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.1 ช่วงเวลาในการจัดพิธีกรรม

พิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์จะจัดขึ้นช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 นิยมจัดช่วงข้างขึ้นมากกว่าข้างแรม จะไม่จัดพิธีกรรมนี้ในช่วงเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 และเดือน 10 รวมถึงช่วงที่มีข้างขึ้นหรือข้างแรมตรงกับเดือน ได้แก่ ขึ้น 2 ค่ำหรือแรม 2 ค่ำเดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำหรือแรม 4 ค่ำเดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำหรือแรม 6 ค่ำเดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำหรือแรม 7 ค่ำเดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำหรือแรม 9 ค่ำเดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำหรือแรม 11 ค่ำเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำหรือแรม 12 ค่ำเดือน 12 และช่วงที่ตรงกับวันพระโดยเด็ดขาด ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมข้อปฏิบัติ ที่ได้สืบทอดต่อกันมาอย่างเคร่งครัดแต่โบราณ ของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

1.2 โรงโนราที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

โรงโนราจะต้องปลูกโรงอยู่ทางทิศเหนือหรือทางทิศใต้ของบ้านครูมโนราห์(เป็นโรงหัด) หรือบ้านเจ้าภาพ(เป็นโรงพิธีชั่วคราว) ห้ามปลูกโรงขวางหวัน(ตะวัน) ตัวโรงโนรานั้นจะประกอบไปด้วยเสาหลักจำนวน 8 เสา เสาตรงส่วนที่เป็นศาลพาไลอีก 2-3 เสา และส่วนที่เป็นห้องแป้ง(ห้องแต่งตัว)อีก 3 เสา รวมเป็น 13 -14 เสา สมัยก่อนนิยมใช้ไม้ไผ่ ไม้หมาก หรือเสาไม้กลม มาทำเป็นเสาโรงโนรา ห้ามใช้ไม้ตระกูลส้มมาทำเป็นเสาโรงเด็ดขาด เนื่องจากมีความเชื่อกันว่าชื่อไม่เป็นมงคล จะทำให้ไม่เป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วไป ส่วนหลังคาโรงโนราจะมุงด้วยจาก ตรงจั่วทั้งสองข้างและตรงกลางหลังคาโรงโนราจะต้องมุงด้วยกะแชงจุดละ 1 ผืน ในปัจจุบันพบว่ามีการเริ่มใช้เสาปูนแทนเสาไม้ และใช้กระเบื้องมุงหลังคาแทนจาก แต่ถึงอย่างไรก็ยังต้องนำกะแชงมามุงหลังคาด้วยเช่นแต่เดิมมา โรงโนรานั้นจะต้องหันหน้าโรงไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ ตรงส่วนที่เป็นศาลพาไลจะยกพื้นสูง อยู่ตรงด้านทิศตะวันออกและต้องหันหน้าศาลพาไลไปทางทิศตะวันตกเสมอ ห้ามหันไปทางทิศอื่นโดยเด็ดขาด ส่วนขนาดความกว้างยาวของโรงโนราไม่ได้กำหนดตายตัวแล้วแต่ขนาดของสถานที่ว่าจะสามารถสร้างให้มีขนาดเท่าไหร่

ภาพประกอบ 152 โรงโนราที่ใช้เป็นโรงหัดของคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

ภาพประกอบ 153 การมุงกะแชงตรงจั่วหลังคาโรงโนราของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

ภาพประกอบ 154 การมุงกะแชงตรงกลางหลังคาโรงโนราของคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์

1.3 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรม ได้แก่

1) ทับโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ในการบรรเลงในพิธีกรรมจะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ และใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

2) กลองโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ในการบรรเลงในพิธีกรรมจะใช้กลองโนราเพียง 1 ใบ โดยใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง และใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว

3) โหม่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ในการบรรเลงในพิธีกรรมจะใช้โหม่ง 1 คู่ ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมเรียกว่าเสียง “โหม้ง” จะเป็นโหม่งตัวผู้ อีกใบหนึ่งจะมีเสียงทุ้มเรียกว่าเสียง “หมุ่ง” จะเป็นโหม่งตัวเมีย โหม่งนั้นจะขึงอยู่ในรางโหม่ง ซึ่งเป็นกล่องไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายๆกับหีบที่ทำจากไม้ขนุน ใช้ไม้ตี 1 อัน ตีตรงส่วนที่นูนออกมาเพื่อให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยขี้ยางหรือแผ่นยาง ทำให้เวลาตีจะได้เสียงโหม่งที่นุ่มกังวาน โหม่งเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญมากเวลาขับบท

4) ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรจะใช้มือเพียงข้างเดียว ส่วนอีกมือหนึ่งจะใช้จับไม้ตีโหม่ง ซึ่งการบรรเลงโหม่งและฉิ่งจะใช้คนบรรเลงเป็นคนเดียวกัน

5) แตระ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี แตระ 1 คู่ จะใช้คนเล่นบรรเลงหนึ่งคน

6) ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ใช้ปี่กลางในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม โดยใช้เพียง 1 เลา ปี่นั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเดินทำนอง

7) คีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233 เป็นเครื่องดนตรีสากลเพียงชิ้นเดียวที่พึ่งเริ่มนำมาใช้บรรเลงเดินทำนอง โดยใช้บรรเลงเดินทำนองเป็นตัวเสริมแทนปี่ชั่วคราวเมื่อมือปี่เหนื่อยเท่านั้น ซึ่งคณะที่ใช้คีย์บอร์ดไฟฟ้า ร่วมบรรเลงในพิธีกรรมมีอยู่ 2 คณะด้วยกันคือ คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ และคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ โดยเริ่มนำมาใช้เมื่อปี พ.ศ.2556

1.4 พิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ มีดังต่อไปนี้

1.4.1 พิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อรับศิษย์ โดยจะเปิดโอกาสให้กับผู้ที่มีเชื้อสายมโนราห์ ผู้ที่ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา เลือกให้เป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ตลอดจนถึงผู้ที่สนใจจะเรียนการแสดงมโนราห์ เข้ามาทำพิธีขอฝากเนื้อฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับครูมโนราห์อย่างเป็นทางการ โดยผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้พาบุตรหลานของตนมาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับครูมโนราห์ที่ตนเคารพนับถือด้วยตัวเอง และจะต้องพูดคุยทาบทามกับครูมโนราห์ไว้ก่อนแล้ว

ว่าจะสามารถรับบุตรหลานของตนมาเป็นลูกศิษย์ได้หรือไม่ หากครูมโนราห์ตอบตกลงว่ายินดีจะรับไว้เป็นลูกศิษย์ จึงจะสามารถพาบุตรหลานของตนมาเข้าพิธีนี้ได้ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นเด็กผู้หญิง มากกว่าเด็กผู้ชาย พิธีกรรมพาเด็กเข้าโรงนี้ จะมีขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติต่าง ๆที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1.4.1.1 การจัดเตรียมของที่ใช้ในพิธีกรรม มีดังนี้

1) เสื่อสำหรับปูให้ทั่วพื้นโรงโนรา เสื่อจูด 1 ผืน ใช้สำหรับปูท้องโรงพิธี ผ้าขาว ใช้สำหรับปูบนเสื่อจูดท้องโรงพิธี 1 ผืน หมอน 1 ใบ ใช้สำหรับวางหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี พร้อมทั้งมีหมาก 9 เรียงหมอน ประกอบไปด้วยหมากพลู 9 คำ ใช้วางไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี เทียนราย จำนวน 9 เล่ม ปักเรียงไว้บนไม้กระดาน เชี่ยนขาว 1 เชี่ยน ประกอบไปด้วยหมากพลู 12 คำ ข้าวตอก ดอกไม้ 12 ดอก ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท ตามธรรมเนียมโบราณ แต่ในปัจจุบันจะใส่เงินในเชี่ยนขาว 12 บาท หรือ 32 บาท หรือ 132 บาท ก็ได้ กระถางธูป 1 อัน เหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) เทใส่แก้วน้ำไว้ให้เรียบร้อย ชุดหมากพลูธูปเทียนสำหรับไหว้เจ้าที่เจ้าทาง จำนวน 1 ชุด เพื่อใช้ทำพิธีขอที่ขอทางประกอบไปด้วย หมากพลู 1 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ชุดหมากพลูธูปเทียนสำหรับไหว้เสาภูมิโรงโนรา จำนวน 1 ชุด เพื่อใช้ทำพิธีบอกกล่าวว่าจะประกอบพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง ณ โรงโนราแห่งนี้ ประกอบไปด้วย หมากพลู 1 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม

ภาพประกอบ 155 ของที่ใช้ในพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง

1.4.1.2 ขั้นตอนพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง มีดังต่อไปนี้

1) พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดี ช่วงเวลาพลบค่ำ ที่ชาวใต้เรียกว่า “นกชุมรัง” มีการจัดเตรียมโรงโนราให้พร้อมสำหรับกับการทำพิธีกรรม โดยการปูเสื่อบนพื้นโรงโนราให้ทั่ว นำเสื่อจูด 1 ผืน ปูตรงท้องโรงพิธีหน้าศาลพาไล นำหมอน 1 ใบ วางลงบนเสื่อจูดแล้วปูทับด้วยผ้าขาว 1 ผืน นำหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี วางลงบนหมอนแล้วนำหมาก 9 เรียงหมอนไปไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี ส่วนเทียนรายจะนำไปวางไว้นอกเสื่อที่ปูผ้าขาว เหนือหมอนที่มีหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสีอยู่ นำเชี่ยนขาว กระถางธูปที่ปักธูปไว้ 12 ดอก พร้อมทั้งเหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) ทั้งที่อยู่ในขวดและที่เทใส่แก้วน้ำไว้เรียบร้อยแล้ว นำไปวางไว้บนเสื่อท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวไว้ ดังภาพประกอบที่ 155

2) ผู้ที่เข้าร่วมในพิธีกรรม จะแต่งกายด้วยชุดปรกติธรรมดาตามแต่ฐานะ ไม่ได้พิถีพิถันมากนัก นิยมใส่กางเกง เนื่องจากทำให้รำได้สะดวกและมีความคล่องตัว ส่วนครูมโนราห์นั้นจะต้องมีผ้าพาดบ่าด้วย 1 ผืน เวลาทำพิธีกรรมนี้ทุกครั้ง

3) เด็กที่จะเข้าพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง เพื่อมาขอฝากตัวเป็นศิษย์ต้องยืนอยู่ด้านนอกทางทิศใต้ของโรงโนรา ส่วนครูมโนราห์จะอยู่ด้านในโรงโนรา พิธีกรรมนี้เริ่มจากครูมโนราห์นำหมากพลู 1 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ไปปักไว้ตรงเสาโรงโนราทางทิศใต้ที่เด็กยืนอยู่ แล้วทำพิธีขอที่ขอทาง โดยการกาศ(บอกกล่าว)เจ้าที่เจ้าทาง เพื่อขออนุญาตทำพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง ณ ที่แห่งนั้น และในขณะเดียวกันสมาชิกในคณะของครูมโนราห์คนหนึ่ง จะต้องจุดเทียนที่เชี่ยนขาว จุดเทียนราย จุดธูป ตรงท้องโรงพิธีให้เรียบร้อย ส่วนลูกคู่ก็จะบรรเลงดนตรีขึ้นเครื่องบรรเลงเพลงโหมโรง

ภาพประกอบ 156 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีขอที่ขอทาง

3) ก่อนพาเด็กเข้าโรง ครูมโนราห์จะบริกรรมคาถากันร่างกันตัวให้เด็กก่อน เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายต่างๆได้แก่ ห้ามผีหลวงหลาวเหล็ก ห้ามมาร 4 โหม(พวก) เป็นต้น ไม่ให้ตามเด็กเข้ามา พร้อมทั้งลงอักขระที่เท้า มือ บ่า ปาก หน้าผาก และบนศีรษะของเด็กด้วย ต่อจากนั้นเด็กจะต้องยืนพนมมือ ส่วนครูมโนราห์จะนำมือซ้ายของตนจับมือเด็กที่พนมมือไว้ ส่วนมือขวาจะนำไปจับศีรษะของเด็กแล้วจูงพาเด็กเข้าโรงพร้อมทั้งบริกรรมคาถาไปด้วย โดยให้เด็กก้าวเท้าซ้ายเข้าโรงโนราก่อน แล้วครูก็จะพาเด็กไปนั่งตรงท้องโรงพิธีที่จัดเตรียมไว้ ซึ่งลูกคู่ก็จะบรรเลงดนตรีเพลงเชิดเครื่องตลอดในช่วงนี้

ภาพประกอบ 157 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังจูงเด็กเข้าโรงโนรา

4) ครูมโนราห์นั่งพนมมือตรงท้องโรงทำพิธีขั้นต่อไป เริ่มจากสวดตั้งนะโม 3 จบ บริกรรมคาถา สวดชุมนุมเทวดา สวดบทสัดดี กาศครู เชิญครู ชุมนุมครู ครูหมอโนรา ตายายโนรา ทั้งของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว สายของลูกศิษย์ที่มาเข้าพิธี ตลอดจนถึงสิ่งศักดิ์สิทธ์ทั้งหลายที่เคารพนับถือ ให้มายังโรงพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลและให้มารับของเซ่นไหว้ แล้วทำพิธีเซ่นเครื่องสังเวยที่จัดเตรียมไว้ให้ตรงท้องโรงพิธี เสร็จแล้วให้สมาชิกในคณะคนหนึ่ง นำเครื่องสังเวยไปเซ่นต่อตรงเสาภูมิโรงโนราด้วย ซึ่งก็ได้นำหมากพลู 1 คำ จุดธูป 3 ดอก และเทียน 1 เล่ม ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในช่วงนี้ลูกคู่จะไม่บรรเลงดนตรี

ภาพประกอบ 158 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังเซ่นเครื่องสังเวย

5) ครูมโนราห์จะให้เด็กที่มาเข้าพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง รำมโนราห์และขับบทตามครูมโนราห์ ในบทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ แล้วต่อด้วยรำท่าพื้นฐานต่างๆ โดยมีมโนราห์เด็กรุ่นพี่มารำด้วย ในช่วงนี้ลูกคู่จะบรรเลงดนตรีประกอบด้วยตลอดเวลา เมื่อรำมโนราห์ขับบท และรำท่าพื้นฐาน (แม่ท่า)เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ให้มโนราห์เด็กทุกคนหันหน้าไปทางศาลพาไล เพื่อไหว้ครูหมอโนรา ตายายโนรา แล้วให้หันไปไหว้สมาชิกทุกๆคนในคณะของครูมโนราห์ เป็นอันเสร็จพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง และถือว่าเด็กที่มาเข้าพิธีในวันนี้เป็นลูกศิษย์คนใหม่ของครูมโนราห์ผู้ทำพิธี เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพประกอบ 159 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังให้ลูกศิษย์รำและขับบทตาม

1.4.1.3 บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง เป็นบทกลอนมโนราห์โบราณ ที่ได้ขับร้องสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้แต่งขึ้น ซึ่งมีทั้งหมด 3 บทด้วยกัน โดยเรียงตามลำดับของการขับบทในพิธีกรรมเริ่มจาก บทคุณครู เป็นบทแรก ต่อด้วยบทครูสอน และบทสอนรำ เป็นบทสุดท้าย เวลาขับร้องในพิธีกรรมนั้น ลูกศิษย์จะต้องขับร้องตามครูมโนราห์ทีละวรรค แล้วลูกคู่จะร้องรับอีกทีหนึ่ง

1.4.2พิธีกรรมรำสอดเครื่อง เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ครูมโนราห์ทำพิธีสวมใส่เครื่องแต่งกายมโนราห์ให้กับลูกศิษย์ของตนเป็นครั้งแรก ซึ่งผู้ที่จะเข้าพิธีกรรมนี้ได้นั้น จะต้องผ่านการเข้าพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรงมาก่อนแล้ว พร้อมทั้งต้องสามารถรำมโนราห์และขับบทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ ตามที่ครูมโนราห์สอนได้พอสมควร จึงจะเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องได้ ซึ่งเมื่อผู้ใดได้ผ่านการเข้าพิธีกรรมนี้แล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นได้เป็นมโนราห์และสามารถออกโรงแสดงได้เลย พิธีกรรมรำสอดเครื่องนี้ จะมีขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติต่างๆที่น่าสนใจโดยมีองค์ประกอบดังนี้

1.4.2.1 การจัดเตรียมของที่ใช้ในพิธีกรรม มีดังนี้

1) เสื่อใช้สำหรับปูให้ทั่วพื้นโรงโนรา เสื่อจูด 1 ผืน ใช้สำหรับปูท้องโรงพิธี ผ้าขาว ใช้สำหรับปูบนเสื่อจูดท้องโรงพิธี 1 ผืน หมอน 2 ใบ ใช้สำหรับวางหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี มีดหมอ พร้อมทั้งมีหมาก 9 เรียงหมอน ประกอบไปด้วยหมากพลู 9 คำ ใช้วางไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี หมากพลู 3 คำ ใช้วางไว้ใต้มีดหมอ เทียนราย จำนวน 9 เล่ม ปักเรียงไว้บนไม้กระดาน เชี่ยนขาว 1 เชี่ยน ประกอบไปด้วยหมากพลู 12 คำ ข้าวตอก ดอกไม้ 12 ดอก ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท ตามธรรมเนียมโบราณ แต่ในปัจจุบันจะใส่เงินในเชี่ยนขาว 12 บาท หรือ 32 บาท หรือ 132 บาท ก็ได้ เชี่ยนแดง ประกอบไปด้วย หมากพลู 9 คำ ข้าวตอก ดอกไม้ 9 ดอก ธูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท พระขรรค์ กระถางธูป 1 อัน น้ำมะพร้าวอ่อน(ทั้งลูก) 1 ลูก เหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) นม เทใส่แก้วน้ำไว้ให้เรียบร้อย เครื่องสิบสองหรือที่สิบสอง เป็นชุดสำรับอาหารคาวหวานได้แก่ ข้าวสวย ปลามีหัวมีหาง กับข้าวตามแต่มี ขนมโค ขนมขาวขนมแดง ผลไม้ ขนมต่างๆและน้ำ ทั้งหมดรวมกันให้ครบ 12 อย่าง หมากพลู 1 คำ โดยจัดใส่ถาดเอาไว้ พร้อมทั้งปักเทียนในถาด 1 เล่ม เครื่องเก้าหรือที่เก้า เป็นชุดสำรับอาหารคาวหวานได้แก่ ข้าวสวย กับข้าวตามแต่มี ขนมโค ขนมขาวขนมแดง ผลไม้ ขนมต่างๆและน้ำ ทั้งหมดรวมกันให้ครบ 9 อย่าง หมากพลู 1 คำ โดยจัดใส่ถาดเอาไว้ พร้อมทั้งปักเทียนในถาด 1 เล่ม ใช้สำหรับเซ่นไหว้ครูหมอโนรา ตายายโนรา ชุดหมากพลูธูปเทียนสำหรับไหว้เจ้าที่เจ้าทาง จำนวน 1 ชุด เพื่อใช้ทำพิธีขอที่ขอทางประกอบไปด้วย หมากพลู 1 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ชุดหมากพลูธูปเทียนสำหรับไหว้เสาภูมิโรงโนรา จำนวน 1 ชุด

เพื่อใช้ทำพิธีบอกกล่าวว่าจะประกอบพิธีกรรมรำสอดเครื่อง ณ โรงโนราแห่งนี้ ประกอบไปด้วย หมากพลู 1 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม นอกจากนี้เหล่าบรรดาลูกศิษย์แต่ละคน ที่จะให้ครูมโนราห์ทำพิธีกรรมรำสอดเครื่องให้นั้น ต้องเตรียมชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ของตนเองมาคนละ 1 ชุด จัดวางใส่จานให้เรียบร้อย แล้วยื่นให้ครูมโนราห์นำไปวางตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวไว้

ภาพประกอบ 160 ของที่ใช้ในพิธีกรรมรำสอดเครื่องตรงท้องโรงพิธี ณ โรงหัด

1.4.2.2 ขั้นตอนพิธีกรรมรำสอดเครื่อง มีดังต่อไปนี้

1) พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นในวันพฤหัสบดี ช่วงเวลาพลบค่ำที่ชาวใต้เรียกว่า “นกชุมรัง” มีการจัดเตรียมโรงโนราให้พร้อมสำหรับการทำพิธีกรรม โดยการปูเสื่อบนพื้นโรงโนราให้ทั่ว นำเสื่อจูด 1 ผืน ปูตรงท้องโรงพิธีหน้าศาลพาไล ปูทับด้วยผ้าขาว 1 ผืน วางหมอน 2 ใบ ลงบนเสื่อจูดที่ปูผ้าขาวไว้ นำหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี วางลงบนหมอน แล้วนำหมาก 9 เรียงหมอนไปไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี นำมีดหมอลงบนหมอน แล้วเอาหมากพลู 3 คำ วางไว้ใต้มีดหมอ ส่วนเทียนรายจะนำไปวางไว้นอกเสื่อที่ปูผ้าขาวเหนือหมอนที่มีหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสีอยู่ นำเชี่ยนขาว เชี่ยนแดง พระขรรค์เครื่องสิบสองหรือที่สิบสอง เครื่องเก้าหรือที่เก้า กระถางธูปที่ปักธูปไว้ 12 ดอก พร้อมทั้ง น้ำมะพร้าวอ่อน(ทั้งลูก) เหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) ทั้งที่อยู่ในขวดและที่เทใส่แก้วน้ำไว้ รวมทั้งสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ที่จัดใส่จานเรียบร้อยแล้ว ไปวางลงบนเสื่อท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว ดังภาพประกอบ 160

2) ทุกๆคนที่จะเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่อง จะต้องเข้าโรงพิธีทางทิศใต้ของโรงโนรา สมาชิกในคณะคนหนึ่งจะทำพิธีบอกกล่าวเจ้าที่ บอกกล่าวภูมิโรงโนราว่าจะจัดพิธีกรรมรำสอดเครื่อง ณ โรงโนราแห่งนี้ ด้วยการจุดธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม พร้อมกับนำหมากพลู 1 คำ ไปทำพิธีที่เสาภูมิโรงโนรา เมื่อบอกกล่าวเรียบร้อยแล้วก็นำของไปเซ่น หลังจากนั้นทุกคนๆก็

เตรียมตัวนั่งประจำที่ ครูมโนราห์ก็จะแต่งตัวด้วยเครื่องใหญ่เต็มยศ หรือจะเพียงแค่ใส่เสื้อขาวนุ่งผ้ายาวมีผ้าพาดบ่าก็ได้ แล้วแต่ความสะดวก ส่วนลูกศิษย์ที่จะเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่อง ก็จะแต่งตัวตามสบายตามแต่ฐานะ รวมถึงสมาชิกในคณะและเหล่าบรรดาผู้ปกครอง ที่ได้พาบุตรหลานมาเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องด้วย

3) ครูมโนราห์มานั่งที่ท้องโรงพิธีหน้าศาลพาไล เตรียมพร้อมทำพิธีกรรมรำสอดเครื่องให้ลูกศิษย์ สมาชิกในคณะคนหนึ่งจะจุดธูปเทียนตรงท้องโรงพิธีให้ครบ ทั้งที่เชี่ยนขาว เชี่ยนแดง เทียนราย เครื่องสิบสองหรือที่สิบสอง เครื่องเก้าหรือที่เก้า ให้เรียบร้อย ลูกคู่ขึ้นเครื่องบรรเลงเพลงโหมโรง ครูมโนราห์ก็จะกราบครูหมอโนรา ตายายโนรา 3 ครั้ง เมื่อลูกคู่บรรเลงเพลงโหมโรงเสร็จเรียบร้อย ครูมโนราห์ก็จะสวดนะโม 3 จบ บริกรรมคาถา สวดชุมนุมเทวดา สวดบทสัดดี กาศครู เชิญครู ชุมนุมครู ครูหมอโนรา ตายายโนรา ทั้งของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว สายของลูกศิษย์ ตลอดจนถึงสิ่งศักดิ์สิทธ์ทั้งหลายที่เคารพนับถือ ให้มายังโรงพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลและให้มารับของเซ่นไหว้ แล้วทำพิธีเซ่นเครื่องสังเวยที่จัดเตรียมไว้ให้ตรงท้องโรงพิธี เสร็จแล้วครูมโนราห์ไหว้ครู 3 ครั้ง ในช่วงนี้ลูกคู่จะไม่บรรเลงดนตรีประกอบ

4) ครูมโนราห์เรียกลูกศิษย์ที่จะเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่อง ให้ออกมานั่งตรงท้องโรงพิธีพร้อมทั้งให้ผู้ปกครองนั่งอยู่ตรงด้านหลัง เมื่อทุกคนนั่งประจำที่ตรงตำแหน่งของตนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ลูกคู่ก็จะบรรเลงเพลงเชิดเครื่อง ส่วนครูมโนราห์ก็จะยกสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ของลูกศิษย์ที่จัดใส่จานไว้ตรงท้องโรงพิธี มาลงอักขระอาคมพร้อมกับบริกรรมคาถาไปด้วย แล้วก็นำไปวนเหนือเครื่องเชี่ยนและสิ่งของต่างๆตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวโดยวนไปทางด้านขวามือตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ จากนั้นนำไปวนเหนือศีรษะของลูกศิษย์เจ้าของสำหรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ซึ่งนั่งพนมมืออยู่จำนวน 3 รอบ เสร็จแล้วก็ยื่นให้ลูกศิษย์รับเอาไปถือไว้ ซึ่งขณะทำอยู่พิธีนั้นครูมโนราห์ก็จะบริกรรมคาถาไปด้วย โดยครูมโนราห์จะต้องทำเช่นนี้ให้กับลูกศิษย์ที่มาเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องจนครบหมดทุกคน จากนั้นครูมโนราห์ก็ให้ลูกศิษย์พร้อมทั้งผู้ปกครอง ลุกขึ้นจากท้องโรงพิธีไปยังห้องแป้ง(ห้องแต่งตัว)ซึ่งอยู่ในโรงโนรา ส่วนลูกคู่ก็จะบรรเลงลงเครื่อง เป็นอันเสร็จพิธีในช่วงนี้

ภาพประกอบ 161 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังลงอักขระอาคมลงบนชุดมโนราห์

5) บรรดาลูกศิษย์ที่มาเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่อง เมื่อเข้าไปยังห้องแป้งก็จัดการแต่งตัวด้วยชุดมโนราห์เฉพาะท่อนล่างตั้งแต่สะเอวลงไป ได้แก่ กางเกงโนราหรือสนับเพลา ผ้านุ่ง หน้าผ้า ผ้าห้อย และหางหงส์ ส่วนถุงเท้าจะใส่หรือไม่ใส่ก็ได้ โดยมีผู้ปกครองและมโนราห์เด็กรุ่นพี่คอยช่วยแต่งตัวให้ จากนั้นให้ยกจานสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ท่อนบน ไปยื่นให้กับครูมโนราห์เพื่อนำไปวางไว้ยังท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวไว้ แล้วก็เข้าไปนั่งประจำที่ตรงท้องโรงพิธีพร้อมทั้งให้ผู้ปกครองและมโนราห์เด็กรุ่นพี่นั่งอยู่ตรงด้านหลัง จากนั้นลูกคู่ก็จะบรรเลงเพลงเชิดเครื่อง ส่วนครูมโนราห์ก็ทำพิธีใส่เครื่องลูกปัดให้กับลูกศิษย์ที่มาเข้าพิธี ซึ่งเป็นชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ท่อนบน เริ่มจากพานอกหรือรอบอกหรือพานโครง บ่าหรือหัวบ่า ปิ้งคอ สายคอหรือสร้อยคอ โดยนำเอาเครื่องลูกปัดแต่ละชิ้น นำไปวนเหนือเชี่ยนขาว เชี่ยนแดง และสิ่งของต่างๆตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว โดยวนไปทางด้านขวามือตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ จากนั้นนำไปวนเหนือศีรษะของลูกศิษย์เจ้าของสำหรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา) ซึ่งนั่งพนมมืออยู่จำนวน 3 รอบ เสร็จแล้วก็เอาไปพาดลงบนตัวของลูกศิษย์ ส่วนผู้ปกครองหรือมโนราห์เด็กรุ่นพี่ก็จะช่วยกันใส่ให้ ส่วนสายคอหรือสร้อยคอครูมโนราห์จะเป็นผู้คล้องคอให้เอง ซึ่งขณะทำพิธีดังกล่าวนั้น ครูมโนราห์จะต้องบริกรรมคาถาไปด้วยทุกขั้นตอน ต่อไปครูมโนราห์ก็จะทำพิธีใส่กำไล(สอดหมัรุย)ให้ โดยนำไม้แตระมาสอดเข้ากับกำไล แล้วนำไปวนเหนือเครื่องเชี่ยนและสิ่งของต่างๆตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว โดยวนไปทางด้านขวามือตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ จากนั้นให้ลูกศิษย์แบมือทั้งสองข้าง แล้วนำไม้แตระไปวางลงบนมือเพื่อสอดกำไล(สอดหมัรุย)ลงไปพร้อมกับการบริกรรมคาถา จากนั้นครูมโนราห์ก็จะทำพิธีใส่เล็บให้ ทำการลงอักขระอาคมลงบนนิ้วมือของลูกศิษย์ เป่ามนต์คาถาที่เล็บโนราแล้วจึงค่อยใส่เล็บให้กับลูกศิษย์ พร้อมกับการบริกรรมคาถาด้วยเช่นกัน ซึ่งขั้นตอนพิธีต่างๆดังกล่าวนี้ครูมโนราห์จะต้องทำให้กับลูกศิษย์ ที่มาเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องจนครบหมดทุกคน

ภาพประกอบ 162 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีใส่เครื่องลูกปัดให้กับลูกศิษย์

ภาพประกอบ 163 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีใส่กำไล(สอดหมัรุย)ให้ลูกศิษย์

ภาพประกอบ 164 มโนราห์สณชัย บุญมาก กำลังทำพิธีใส่เล็บให้ลูกศิษย์

6) ครูมโนราห์จะให้ลูกศิษย์ที่มาเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องรำมโนราห์และขับบทตามครูมโนราห์ ในบทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ แล้วต่อด้วยรำท่าพื้นฐาน (แม่ท่า)ต่างๆ ซึ่งในช่วงนี้ลูกคู่จะบรรเลงดนตรีประกอบด้วยตลอดเวลา เมื่อรำมโนราห์ ขับบทและรำท่าพื้นฐาน (แม่ท่า)เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ให้มโนราห์เด็กทุกคนหันหน้าไปทางศาลพาไลเพื่อกราบครูหมอโนรา ตายายโนรา แล้วให้หันไปไหว้หรือกราบครูมโนราห์ เป็นอันเสร็จพิธีกรรมรำสอดเครื่อง และถือว่าลูกศิษย์ที่มาเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องในวันนั้นได้เป็นมโนราห์แล้ว ต่อไปก็สามารถใส่ชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ออกโรงแสดงได้เลย

ภาพประกอบ 165 มโนราห์สณชัย บุญมาก ให้ลูกศิษย์รำและขับบทตาม

1.4.2.3 บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง เป็นบทกลอนมโนราห์เดียวกันที่ใช้ในพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง ได้แก่ บทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ ซึ่งมีการเรียงลำดับบทและลักษณะของการขับร้อง เป็นรูปแบบเดียวกันในพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรงทุกประการ คือลูกศิษย์จะต้องขับร้องตามครูมโนราห์ทีละวรรค แล้วลูกคู่จะร้องรับอีกทีหนึ่ง

1.4.2.4 พิธีกรรมรำสอดเครื่องนอกจากจะจัดที่โรงหัดแล้ว ยังสามารถจัดในโรงโนราที่เป็นโรงแสดงในพิธีกรรมโนราโรงครูได้ด้วย เพราะมีความเชื่อว่าผู้ใดได้เข้าพิธีรำสอดเครื่องที่โรงครู จะมีความเป็นสิริมงคลยิ่ง โดยจะจัดพิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมย่อยที่สอดแทรกเข้ามาในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะรูปแบบเช่นเดียวกันกับการจัดพิธีกรรมรำสอดเครื่องที่โรงหัด แต่ก็มีข้อที่แตกต่างกันอยู่บ้างบางประการคือ จะจัดพิธีกรรมรำสอดเครื่องในวันพฤหัสบดีตอนกลางวัน ไม่จัดตอนกลางคืน ของที่ใช้ตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว จะไม่นำเครื่องสิบสองหรือที่สิบสอง เครื่องเก้าหรือที่เก้า มาวางไหว้ตรงท้องโรงพิธี เนื่องจากพิธีกรรมโนราโรงครูจะมีของเหล่านี้และของเซ่นไหว้ต่างๆ ไว้บนศาลพาไลพร้อมสรรพแล้ว ส่วนเชี่ยนขาว(เชี่ยนครู)จะตกแต่งด้วยกลีบบายศรีสวยงาม ไม่มี

เชี่ยนแดงวางตรงท้องโรงพิธี จะมีหม้อน้ำมนต์ 1 ใบ เทริด 1 ยอด วางตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวด้วย ซึ่งในพิธีกรรมรำสอดเครื่องที่โรงฝึกจะไม่มีหม้อน้ำมนต์ ส่วนขั้นตอนพิธีกรรมจะแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย เนื่องด้วยความจำกัดของเวลา เพราะว่าเป็นเพียงพิธีกรรมย่อย จึงจำเป็นจะต้องลัดบางขั้นตอนไป คือครูมโนราห์จะให้ลูกศิษย์แต่งตัวด้วยชุดมโนราห์เฉพาะท่อนล่างให้เรียบร้อย เสร็จแล้วให้ออกมาตรงท้องโรงพิธีเลยเพื่อความรวดเร็ว พร้อมทั้งนำจานสำหรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ท่อนบน ของตัวเองที่จะให้ครูมโนราห์ทำพิธีให้ออกมาตรงท้องโรงพิธีด้วย จากนั้นครูมโนราห์ก็จะทำพิธีใส่เครื่องลูกปัดชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ท่อนบนให้กับลูกศิษย์ทีละชิ้น ต่อด้วยกำไลและเล็บ ให้กับลูกศิษย์จนครบทุกคน ซึ่งก็มีลักษณะรูปแบบการทำพิธีเช่นเดียวกันกับที่โรงฝึกทุกประการ นอกจากนี้หากมีลูกศิษย์ที่มีอายุครบ 12 ปีขึ้นไปมาเข้าพิธีกรรมด้วย ครูมโนราห์จะต้องทำพิธีใส่เทริดให้กับลูกศิษย์คนนั้นด้วย โดยนำหมากพลู 1 คำและจุดเทียน 1 เล่มไว้บนเทริด แล้วทำการลงอักขระอาคมลงบนหน้าผากลูกศิษย์ แล้วก็ใส่เทริดให้ ซึ่งขณะทำพิธีใส่เทริดนั้น ครูมโนราห์ก็จะบริกรรมคาถาตลอดเวลาด้วยเช่นกัน ส่วนในเรื่องของเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรม รวมถึงบทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรม ก็เป็นบทเดียวกันทั้งหมดที่ใช้ทำพิธีที่โรงหัด แต่จะมีการย่อการขับบทแต่ละบทให้สั้นลง โดยจะขับร้องแค่บางท่อนของแต่ละบทเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลา เพราะว่ามีพิธีกรรมย่อยอื่นๆอีกที่จะจัดขึ้น ณ โรงแสดงพิธีกรรมโนราโรงครู เมื่อครูมโนราห์ทำพิธีกรรมรำสอดเครื่องให้กับลูกศิษย์เสร็จแล้ว ลูกศิษย์ทุกคนจะหันหน้าไปทางศาลพาไลแล้วทำการกราบครูพร้อมๆกัน จากนั้นครูมโนราห์ก็จะพรมน้ำมนต์ให้กับบรรดาลูกศิษย์ เพื่อความเป็นสิริมงคล ถือเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมรำสอดเครื่อง ณ โรงแสดงพิธีกรรมโนราโรงครู

ภาพประกอบ 166 มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีกรรมรำสอดเครื่อง ณ โรงพิธีโนราโรงครู

ภาพประกอบ 167 มโนราห์ถาวร รัตนะ ลงอักขระอาคมก่อนจะใส่เล็บโนราให้กับลูกศิษย์

ภาพประกอบ 168 มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีใส่เทริดให้กับลูกศิษย์

1.4.3 พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ที่สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ เป็นมโนราห์ที่สมบูรณ์ ซึ่งพิธีกรรมนี้ครูมโนราห์จะเป็นผู้ทำพิธีให้กับลูกศิษย์ ที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมถูกต้องตามขนบธรรมเนียมในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ จะต้องมีอายุครบบวชเป็นพระภิกษุ โดยมีอายุครบ 21 ปีบริบูรณ์ ต้องบวชเป็นพระภิกษุอย่างน้อย 7 วัน ก่อนเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ เป็นผู้ที่ยังไม่ได้สูญเสียพรหมจรรย์ และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการแสดงมโนราห์มากพอสมควร(ตามธรรมเนียมโบราณ) เมื่อผ่านพิธีกรรมนี้แล้วให้ถือว่า ผู้เข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ได้เป็นมโนราห์ที่สมบูรณ์ มีสถานภาพเป็นมโนราห์ใหญ่ เป็นศิลปินมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและสังคมโดยทั่วไป อีกทั้งต่อไปในอนาคต ก็จะสามารถเป็นนายโรงก่อตั้งคณะมโนราห์เป็นของตนเองได้ แต่ในปัจจุบันนั้นพบว่า ได้มีการอนุโลมให้ผู้ที่มีอายุเกิน 21 ปี เข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ได้ เนื่องจากว่าการจัดพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ต้องใช้ความพร้อมหลายๆด้าน เช่น เรื่องของเวลา สถานที่ ความพร้อมของผู้เข้าพิธีและเงินงบประมาณ จึงทำให้มีการยืดหยุ่น

ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติบ้างเล็กน้อย นอกจากนี้หากผู้เข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ได้สูญเสียพรหมจรรย์และแต่งงานมีครอบครัวแล้ว ก่อนที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ก็จะต้องทำพิธีหย่าขาดจากภรรยาก่อน โดยยื่นหมากพลู 1 คำ ให้กับภรรยาพร้อมบอกว่า “ให้เราเลิกราอย่าขาดจากกัน” เป็นต้น ซึ่งเป็นเพียงพิธีอย่าเพื่อแก้เคล็ดเท่านั้น ไม่ได้อย่าขาดกันจริงๆ และห้ามอยู่ใกล้ชิดหรือพูดคุยกันโดยเด็ดขาด จนกว่าจะเสร็จสิ้นพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ครบทั้ง 3 วัน ไม่อย่างนั้นเชื่อกันว่า ผู้ที่เข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ต่อไปจะทำพิธีแก้เหมรุยไม่ขาด ซึ่งจากการศึกษาวิจัย ยังไม่พบมโนราห์ท่านใดของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่ต้องทำพิธีดังกล่าวก่อนการเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่

1.4.3.1 การจัดเตรียมพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่

1) พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่นี้ จัดขึ้น ณ โรงโนราที่เป็นโรงแสดง ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่เพื่อทำพิธีผูกผ้าใหญ่โดยเฉพาะ โรงโนราจะต้องปลูกโรงอยู่ทางทิศเหนือหรือทางทิศใต้ของบ้านเจ้าภาพ ซึ่งก็คือผู้ที่เข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่หรือบ้านญาติก็ได้ โดยจะเป็นโรงโนราที่สร้างขึ้นชั่วคราวเพื่อจัดพิธีกรรม ห้ามปลูกโรงขวางหวัน(ตะวัน) ตัวโรงโนรานั้นจะประกอบไปด้วยเสาหลักจำนวน 8 เสา เสาตรงส่วนที่เป็นศาลพาไลอีก 3 เสา ส่วนที่เป็นห้องแป้ง(ห้องแต่งตัว)อีก 3 เสา และต่อออกมาข้างนอกโรงโนราอีก 3 เสา สำหรับให้พระสงฆ์นั่ง รวมเป็น 17 เสา ส่วนหลังคาโรงโนราจะมุงด้วยจาก ตรงจั่วทั้งสองข้างและตรงกลางหลังคาโรงโนราจะต้องมุงด้วยกะแชงจุดละ 1 ผืน โรงโนรานั้นจะต้องหันหน้าโรงไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ ตรงส่วนที่เป็นศาลพาไลจะยกพื้นสูง อยู่ตรงด้านทิศตะวันออกและต้องหันหน้าศาลพาไลไปทางทิศตะวันตกเสมอ ห้ามหันไปทางทิศอื่นโดยเด็ดขาด ส่วนขนาดความกว้างยาวของโรงโนราไม่ได้กำหนดตายตัว แล้วแต่ขนาดของสถานที่ว่าจะสามารถสร้างให้มีขนาดเท่าไหร่ มีการขึงผ้ายัญเป็นผ้าเพดานท้องโรงโนรา และมีพนักนั่งที่ทำจากไม้ไผ่ ขาของพนักนั่งทำจากไม้ยอ ไม้วาสนา อยู่ทางทิศตะวันตกของโรงโนรา

2) พิธีกรรมจะจัดขึ้นทั้งหมด 3 วัน วันแรกจะเข้าโรงในวันพุธ ตรงกับช่วงเวลา “นกชุมรัง” วันที่สองเป็นวันพฤหัสบดี จะมีการทำพิธีผูกผ้าใหญ่ในวันนี้ แต่ถ้าหากวันพฤหัสบดี ตรงกับวันพระ ก็จะต้องเลื่อนการทำพิธีผูกผ้าใหญ่ ไปอยู่ในวันศุกร์แทน ซึ่งพิธีกรรมนี้จะไปสิ้นสุดในวันศุกร์ โดยจะมีการรำโนราแทงเข้าด้วย จากนั้นผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่จะต้องไปรำสามวัดสามบ้าน ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาเที่ยงคืน พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่นี้จะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ เดือน 4 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 9 เดือน 11 เดือน 12 จะไม่จัดพิธีกรรมนี้ในช่วงเดือนอ้าย เดือน 3 เดือน 5 เดือน 8 และเดือน 10 รวมถึงช่วงที่มีข้างขึ้นหรือข้างแรมตรงกับเดือน ได้แก่ ขึ้น 2 ค่ำ หรือแรม 2 ค่ำเดือนยี่ ขึ้น 4 ค่ำหรือแรม 4 ค่ำเดือน 4 ขึ้น 6 ค่ำหรือแรม 6 ค่ำเดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำ หรือแรม 7 ค่ำเดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำหรือแรม 9 ค่ำเดือน 9 ขึ้น 11 ค่ำหรือแรม 11 ค่ำเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำหรือแรม 12 ค่ำเดือน 12 ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมข้อปฏิบัติ ที่ได้สืบทอดต่อกันมาอย่างเคร่งครัดแต่โบราณ ของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว

1.4.3.2 การจัดเตรียมของที่ใช้ในพิธีกรรม จะต้องเตรียมให้เหมาะสมกับพิธีกรรมในแต่ละวันมีดังนี้

1) พิธีกรรมในวันพุธ ของที่จะต้องใช้สำหรับวางบนศาลพาไลได้แก่ ปูเสื่อ 1 ผืน ปูทับด้วยผ้าขาว หมอน ใช้สำหรับวางหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี พร้อมทั้งมีหมาก 9 เรียงหมอน ประกอบไปด้วยหมากพลู 9 คำ ใช้วางไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี เทียนราย จำนวน 9 เล่ม ปักเรียงไว้บนไม้กระดาน ขึงผ้าเพดานบนศาลพาไล บายศรีต้น 1 ต้น โดยจำนวนชั้นของบายศรีนั้น จะต้องเท่ากับจำนวนปีที่ทางเจ้าภาพได้สัญญากับครูหมอโนรา ตายายโนรา ว่ากี่ปีจะจัดพิธีกรรมโนราโรงครูครั้งหนึ่งเช่น ถ้าสัญญาว่า 9 ปี จำนวนของชั้นบายศรีก็จะต้องทำ 9 ชั้น เป็นต้น นอกจากนี้บนยอดบายศรีต้นจะมีถ้วยขวัญอยู่ข้างในถ้วยขวัญประกอบไปด้วย ขนมขาวขนมแดง ข้าวปลาทุกอย่างที่ทางเจ้าภาพเตรียมไว้ กล้วย อ้อย ถั่ว งา ห่อหมก ทอดมัน ไข่ไก่ 1 ฟอง หมากม้วน 3 คำ มีกรวยที่ทำจากใบกล้วย ครอบถ้วยขวัญอีกทีหนึ่ง พร้อมจุดเทียน 1 เล่ม ไว้บนยอดกรวย โดยเทียนจะสวมแหวนเงินแหวนทองไว้ด้วย เทริดราย จำนวนยอดจะต้องเท่ากับจำนวนชั้นของบายศรี ของที่จะต้องใช้ตรงท้องโรงพิธีได้แก่ เสื่อใช้สำหรับปูให้ทั่วพื้นโรงโนรา สาดคล้า(เสื่อที่ทำจากต้นคล้า) 1 ผืน เสื่อจูด 1 ผืน ใช้สำหรับปูท้องโรงพิธี ผ้าขาว ใช้สำหรับปูบนเสื่อจูดท้องโรงพิธี 1 ผืน หมอน 2 ใบ ใช้สำหรับวางหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี พร้อมทั้งมีหมาก 9 เรียงหมอน ประกอบไปด้วยหมากพลู 9 คำ ใช้วางไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี เทียนราย จำนวน 9 เล่ม ปักเรียงไว้บนไม้กระดาน หม้อน้ำมนต์ เชี่ยนขาวแต่งบายศรี(เชี่ยนครู) เชี่ยนแดง หม้อน้ำมนต์ จาน 1 ใบ ข้างในใส่หญ้าเข็ดมอญ ใบบอน 1 ใบ ใบชุมเห็ด หญ้าคา ลูกสะบ้า พึงราช ที่สานจากในเตยหรือใบตาล ข้างในจะใส่ข้าวสาร ด้าย 3 ริ้ว หมากพลู 1 คำ เทียน 1 เล่ม เงิน 3-9 บาท ไต้ 1 อัน ตะเกียง 1 อัน เทียนชัย(เทียนเล่มใหญ่) 1 เล่ม พระขรรค์ กระถางธูป 1 อัน ของดังกล่าวใช้สำหรับทำพิธีตั้งบ้านตั้งเมือง พร้อมทั้งมีเหล้า น้ำหวาน น้ำมะพร้าว ไว้สำหรับเซ่นครูหมอโนรา ตายายโนรา และเทวดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายด้วย

2) พิธีกรรมในวันพฤหัสบดี ของที่จะต้องใช้สำหรับวางบนศาลพาไล จะใช้ของเหมือนกันกับวันพุธ แต่จะมีของเซ่นไหว้อื่นๆเพิ่มเติม ได้แก่ เครื่องสิบสองหรือที่สิบสอง เป็นชุดสำรับอาหารคาวหวานและน้ำ ทั้งหมดรวมกันให้ครบ 12 อย่าง หมากพลู 1 คำ โดยจัดใส่ถาดเอาไว้ พร้อมทั้งปักเทียนในถาด 1 เล่ม เครื่องเก้าหรือที่เก้า เป็นชุดสำรับอาหารคาวหวานและน้ำ ทั้งหมดรวมกันให้ครบ 9 อย่าง หมากพลู 1 คำ โดยจัดใส่ถาดเอาไว้ พร้อมทั้งปักเทียนในถาด 1 เล่ม สำรับพองลา(หมรฺบ พองลา) ตามจำนวนชั้นของบายศรี ผ้าหญิงคู่ ผ้าชายคู่ จัดใส่จานไว้ แป้งจันทร์มันหอม หวี กระจก เข็ม ด้าย กรรไกร ใบมีด หินลับมีด จัดใส่จานรวมกันไว้ หัวหมู ไก่ต้ม ผลไม้กล้วยอ้อยตามแต่มี เหล้า น้ำหวาน น้ำมะพร้าว เครื่องเชี่ยน ได้แก่ เชี่ยนขาว เชี่ยนแดง หม้อน้ำมนต์ข้างในจะมีใบเฉียงพร้า ใบหมากผู้หมากเมีย ใบมะกรูด ใบส้มป่อย ข้าว 3 รวง มัดรวมกันใส่อยู่ในหม้อน้ำมนต์ ปากหม้อน้ำมนต์จะพันด้วยด้ายสายสิญจน์พร้อมกับมีเทียน 1 เล่ม ของที่จะต้องใช้ตรงท้องโรงพิธีเพื่อทำพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ได้แก่ เสื่อจูด 1 ผืน ใช้สำหรับปูท้องโรงพิธี ผ้าขาว ใช้สำหรับปูบนเสื่อจูดท้องโรงพิธี 1 ผืน หมอน 2 ใบ ใช้สำหรับวางหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี พร้อมทั้งมีหมาก 9 เรียงหมอน ประกอบไปด้วยหมากพลู 9 คำ ใช้วาง

ไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี เทียนราย จำนวน 9 เล่ม ปักเรียงไว้บนไม้กระดาน หม้อน้ำมนต์ เทริด เชี่ยนขาว 1 เชี่ยนแต่งบายศรี(เชี่ยนครู) ประกอบไปด้วยหมากพลู 12 คำ ข้าวตอก ดอกไม้ 12 ดอก ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท ตามธรรมเนียมโบราณแต่ในปัจจุบันจะใส่เงินในเชี่ยนขาว 12 บาท หรือ 32 บาท หรือ 132 บาท ก็ได้ กระถางธูป 1 อัน น้ำมะพร้าวอ่อน เหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) เทใส่แก้วน้ำไว้ให้เรียบร้อย ขัน 1 ใบ ข้างในใส่ทรายท้องคลอง หนังเสือ หนังหมี เขี้ยว งา หินลับมีด เข็ม ด้าย ใบมีด หวี กระจก เหรียญเงินใส่ไว้ในขัน 1 เหรียญ เอาวางไว้ข้างนอกอีก 2 เหรียญ แล้วใช้ขันสิบสองนักษัตร(ขันลงหินหรือขันลูกหิน) ที่มีขนาดใหญ่กว่าคว่ำครอบไว้อีกทีหนึ่ง ผู้ที่จะให้มโนราห์ใหญ่ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ จะต้องเตรียมสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา) 1 ชุด จัดวางใส่จานหรือใส่ถาดให้เรียบร้อย เทริดขนาดพอดีกับศีรษะของผู้ที่จะผูกผ้าใหญ่ ผ้าขาวม้าผืนใหม่ 1 ผืน และเตรียมผ้าพอก ที่ทำจากผ้าขาวผืนใหม่ที่เย็บเป็นชั้นๆ ข้างในแต่ละชั้นจะมีหมากจุกอก 1 คำ เงิน 1 บาท และข้าวตอกดอกไม้ ผ้าพอกจะใช้ในการแต่งพอกสำหรับครูมโนราห์อุปัชฌาย์ 1 ผืน และผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ 1 ผืน ซึ่งของเหล่านี้จะใช้ประกอบพิธีตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวไว้

3) พิธีกรรมในวันศุกร์ ของที่จะต้องใช้สำหรับวางบนศาลพาไล ได้แก่ของเซ่นไหว้ต่างๆ โดยจะใช้เหมือนกันกับวันพฤหัสบดีทุกประการ แต่ต้องเปลี่ยนสำรับใหม่ทั้งหมด เตรียมของสำหรับใช้ในพิธีรำแทงเข้ ได้แก่ หอกที่ใช้รำโนราแทงเข้จำนวน 7 เล่ม แพที่ทำจากหยวกกล้วย เข้หรือจระเข้ที่ทำจากต้นกล้วยพังลาหรือต้นกล้วยตานี ซึ่งจะใช้ต้นกล้วยทั้งต้น ส่วนเหง้าจะแกะสลักเป็นรูปหัวจระเข้ ใช้ลูกมะเขือมาทำเป็นตา ใช้ทางสาคูมาทำเป็นเกล็ดตรงกลางหลังยาวไปจนถึงหาง ใช้ไม้ทำขาค้ำ 4 ขา พร้อมนำกระดาษแข็งวาดเป็นลวดลายคล้ายขาของจระเข้แล้วนำไปประกอบที่ขาไม้อีกทีหนึ่ง ส่วนบนลำตัวจะใช้สีพ่น ให้มีลวดลายคล้ายกับเกล็ดบนตัวจระเข้ เข้หรือจระเข้นี้จะนำไปวางไว้ข้างนอกโรงโนรา มีการขึงผ้าเพดานไว้เหนือหัวจระเข้ ข้างบนมีหมากม้วน 3 คำ ข้าวตอกดอกไม้ 3 ดอก โดยขึงกับเสาไม้เล็กๆ 4 เสา พร้อมทั้งมีเครื่องเชี่ยนวางบนหัวจระเข้ ข้างในมี หมาก พลู ยาเส้น ใส่กระปุกเครื่องเชี่ยนเอาไว้

1.4.3.3 ขั้นตอนพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ มีดังต่อไปนี้

1) พิธีกรรมในวันพุธ จะเริ่มจัดพิธีขึ้นในช่วงเวลาพลบค่ำที่ชาวใต้เรียกว่า “นกชุมรัง” มีการจัดเตรียมโรงโนราให้พร้อมสำหรับการทำพิธีกรรม โดยการปูเสื่อบนพื้นโรงโนราให้ทั่ว พิธีกรรมของวันพุธจะเริ่มจาก เมื่อมโนราห์ใหญ่ผู้ทำพิธีมาถึงบ้านเจ้าภาพ ทางเจ้าภาพจะนำขันที่มีหมากพลู 3 หรือ 5 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 3 ดอก เงิน 3 หรือ 9 หรือ 12 บาท ไปให้เป็นมโนราห์ใหญ่ที่จะมาทำพิธีกรรมให้เรียกว่า “พิธีรับขันหมาก” จากนั้นมโนราห์ใหญ่และชาวคณะเดินตรงไปที่โรงโนราทางด้านทิศเหนือ จัดการปูเสื่อ 1 ผืน แล้วนำเครื่องโนรา(ชุดมโนราห์) เครื่องดนตรี หม้อน้ำมนต์ วางลงบนเสื่อ ใช้หมากพลู 1 คำ จุดธูป 3 ดอก จุดเทียน 1 เล่ม ปักตรงเสาโรงโนราทางทิศเหนือ เพื่อบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง เรียกว่า “ทำพิธีขอที่ขอทาง” จากนั้นมโนราห์ใหญ่จึงเข้าโรงโนรา โดยก้าวเท้าซ้ายเข้าโรงโนราก่อน แล้วชาวคณะก็เข้าตามมโนราห์ใหญ่เข้าไปในโรงโนรา เมื่อมโนราห์ใหญ่เข้าในโรงโนราแล้วก็เดินวนรอบๆในโรงโนรา

เพื่อตรวจดูความเรียบร้อยเรียกว่า"การทักโรงโนรา" สมาชิกในคณะคนหนึ่งนำหมากพลู 1 คำ จุดธูป 3 ดอก จุดเทียน 1 เล่ม ปักไว้ที่เสาภูมิโรงโนราเพื่อเป็นบอกกล่าวภูมิโรงโนรา จากนั้นมโนราใหญ่จึงทำพิธีเบิกโรง โดยเตรียมเชี่ยนเบิกโรงไว้อันประกอบไปด้วย หมากพลู 9 คำ ธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม เงินตั้งแต่ 3 บาท จนถึงร้อยกว่าบาท แล้วแต่เจ้าภาพจะใส่เตรียมไว้ให้ เล็บโนรา 3 ดอก กำไลโนรา 3 วง พิธีเบิกโรงเริ่มจากมโนราห์ใหญ่สวดมนต์บริกรรมคาถาป้องกันเสนียดจัญไรให้กับตัวเองก่อน จากนั้นนำหมากพลู 3 คำ มาลงอักขระแล้วนำไปวางที่กลองโนรา ทับ โหม่ง จุดธูปเทียนที่เชี่ยนเบิกโรง มโนราห์ใหญ่บริกรรมคาถา กาศครู ชุมนุมครู ว่าบทสัสดี ทำพิธีเบิกโรง แล้วนำหมากพลูแต่ละคำ มาทำเป็นหมากจุกอก ซัดเข้าไปในทับ 1 คำ ถือเป็นการบูชาครูเพื่อเป็นการผูกจิตผูกใจคน นำหมากจุกอก 1 คำ ไว้ใต้เสื่อท้องโรงโนราเพื่อบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆใต้พื้นพิภพทั้ง 15 ชั้นดิน ส่วนหมากจุกอกอีก 1 คำ ซัดขึ้นบนพาดานโรงโนราตรงศาลพาไล เพื่อเป็นการบอกกล่าวและบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทวดาทั้ง 16 ชั้นฟ้าให้รับรู้ เป็นการให้สัญญาณว่า วันนี้มีการเบิกโรงโนราเพื่อทำการแสดง ณ ที่นี้แล้ว จากนั้นมโนราห์ใหญ่ทำพิธี "พาขึ้นหน้าทับ" (ทำการลูบหน้าทับขึ้น) นำกำไลโนราจากเชี่ยนเบิกโรงสอดเข้ากับเทียน แล้วพาไป "ขึ้นกลอง" (ตีกลอง) เพื่อเป็นการตีเครื่องถวายครู จากนั้นมโนราห์ใหญ่ว่าบทนะโมเมตตา บาลีโรงครู ส่วนลูกคู่ก็นำเครื่องดนตรีไปตรงตำแหน่งในการเล่นบรรเลง ส่วนที่ศาลพาไลก็จะต้องเตรียมของไว้ให้พร้อม และต้องขึงด้ายสายสิญจน์จากหิ้งครูหมอตายายจากบ้านเจ้าภาพ มายังศาลพาไลด้วย ส่วนตรงท้องโรงพิธีก็จะต้องเตรียมของไว้ให้พร้อม สำหรับทำพิธีตั้งบ้านตั้งเมือง ซึ่งพิธีกรรมนี้จะมีมโนราห์ใหญ่ 2 คน แบ่งหน้าที่กัน คนหนึ่งจะทำหน้าที่กาศครู โดยจะใส่เสื้อขาว นุ่งผ้ายาว มีผ้าพาดบ่า ส่วนอีกคนหนึ่งจะเข้าไปแต่งตัวที่ห้องแป้ง เพื่อเตรียมตัวรำตั้งบ้านตั้งเมือง โดยจะแต่งตัวด้วยเครื่องใหญ่เต็มยศ เมื่อมโนราห์ใหญ่ที่รับหน้าที่รำตั้งบ้านตั้งเมือง แต่งตัวด้วยเครื่องใหญ่เรียบร้อยแล้ว ก็ออกมานั่งตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว ที่ได้เตรียมของสำหรับใช้ในการทำพิธีตั้งบ้านตั้งเมืองไว้เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงจุดธูป จุดเทียน ตรงท้องโรงพิธี ทำพิธีตั้งบ้านตั้งเมือง ขับบทตั้งบ้านตั้งเมืองกาศโรงเชิญครู กาศครู แล้วรำและขับบท ในบทคุณครู ครูสอน สอนรำ บทสรรเสริญครู บทท้าวอาทิตย์ บทพระโพธิสัตว์ บทลมพัดชายเขา บทฟ้าลั่น บทหน้าสาหน้าสม บทพลายงาม เข้าบทบาลีโรงครู เพลงโทน บทแสงทอง จับบทนายพราน (บทราย) เมื่อรำตั้งบ้านตั้งเมืองเสร็จแล้ว ก็จะนำของตรงท้องโรงพิธีทั้งหมดขึ้นไปไว้บนศาลพาไล จากนั้นจึงให้มโนราห์เด็กในคณะออกมารำโชว์เป็นชุดการแสดง 1-2 ชุด เป็นอันเสร็จพิธีกรรมในวันพุธ ด้วยเวลาประมาณเที่ยงคืนถึงตีหนึ่ง พิธีกรรมในวันพุธนั้น จะห้ามไม่ให้ผู้ที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ซึ่งบวชเป็นพระภิกษุอยู่ในขณะนั้น เข้ามาในโรงโนราโดยเด็ดขาด จนกว่าจะถึงวันที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่

ภาพประกอบ 169 มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีตั้งบ้านตั้งเมือง

2) พิธีกรรมในวันพฤหัสบดี จะมีการนิมนต์พระภิกษุมาทำพิธีสึกให้กับผู้ที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ที่โรงโนรา โดยให้ผู้ที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่นั่งอยู่ด้านในโรงโนรา พร้อมทั้งมีครูมโนราห์อุปัชฌาย์อยู่ด้วย ส่วนพระภิกษุที่มาทำพิธีสึกให้จะอยู่ตรงที่นั่งด้านนอกโรงโนราใกล้ๆกับศาลพาไล ซึ่งห่างกันเพียงแค่เสาโรงโนรากั้นเท่านั้น เมื่อพระภิกษุทำพิธีสึกให้กับผู้ที่จะเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เรียบร้อยแล้ว ก็จะสวดชะยันโตประพรมน้ำมนต์ให้เพื่อความเป็นสิริมงคล ในการทำพิธีสึกที่โรงโนราจะต้องทำให้เสร็จสิ้นภายในช่วงเช้าเท่านั้น จึงจะถูกต้องตามขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ภาพประกอบ 170 บรรยากาศการทำพิธีสึกที่โรงโนรา ของมโนราห์วรรณะ รัตนะ และมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ โดยมีมโนราห์ถาวร รัตนะ ครูมโนราห์อุปัชฌาย์อยู่ด้วย

พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ในวันพฤหัสบดี จะเริ่มอีกครั้งในเวลาประมาณ 10.00 น. เป็นต้นไป โดยทางเจ้าภาพจะเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ครูหมอโนรา ตายายโนรา เทวดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ไว้บนศาลพาไลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งของที่จะต้องใช้สำหรับวางบนศาลพาไลจะใช้ของเหมือนกับวันพุธทุกอย่าง แต่จะมีของเซ่นไหว้อื่นๆเพิ่มเติม ได้แก่ เครื่องสิบสองหรือที่สิบสอง เป็นชุดสำรับอาหารคาวหวานและน้ำ ทั้งหมดรวมกันให้ครบ 12 อย่าง หมากพลู 1 คำ โดยจัดใส่ถาดเอาไว้ พร้อมทั้งปักเทียนในถาด 1 เล่ม เครื่องเก้าหรือที่เก้า เป็นชุดสำรับอาหารคาวหวานและน้ำ ทั้งหมดรวมกันให้ครบ 9 อย่าง หมากพลู 1 คำ โดยจัดใส่ถาดเอาไว้ พร้อมทั้งปักเทียนในถาด 1 เล่ม สำรับพองลา(หมรุบพองลา)ตามจำนวนชั้นของบายศรี ผ้าหญิงคู่ ผ้าชายคู่ จัดใส่จานไว้ แป้งจันทร์มันหอม หวี กระจก เข็ม ด้าย กรรไกร ใบมีด หินลับมีด จัดใส่จานรวมกันไว้ หัวหมู ไก่ต้ม ผลไม้กล้วยอ้อยตามแต่มี เหล้า น้ำหวาน น้ำมะพร้าว เครื่องเชี่ยน ได้แก่ เชี่ยนขาว เชี่ยนแดง หม้อน้ำมนต์ข้างในจะมีใบเฉียงพร้า ใบหมากผู้หมากเมีย ใบมะกรูด ใบส้มป่อย ข้าว 3 รวง มัดรวมกันใส่อยู่ในหม้อน้ำมนต์ ปากหม้อน้ำมนต์จะพันด้วยด้ายสายสิญจน์ พร้อมกับมีเทียน 1 เล่ม และต้องเปลี่ยนของสำรับใหม่ในถ้วยขวัญที่บายศรีต้นด้วย เมื่อเตรียมของทุกอย่างพร้อมแล้ว มโนราห์ใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ จะเรียกให้เจ้าภาพและบรรดาญาติๆเข้ามาในโรงโนรา แล้วให้ทุกคนนั่งพนมมือจับด้ายสายสิญจน์ ที่โยงมาจากศาลพาไล จากนั้นมโนราห์ใหญ่ก็ทำการจุดธูปเทียน ที่ของเซ่นไหว้ เครื่องเชี่ยน ถ้วยขวัญ และจุดธูปปักไว้ที่เทริดรายให้ครบทุกยอด ยอดละ 1 ดอก จากนั้นจึงทำการเซ่นครูหมอโนรา ตายายโนรา เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เมื่อทำการเซ่นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว มโนราห์ใหญ่และชาวคณะก็จะพักรับประทานอาหาร

ภาพประกอบ 171 ของที่ใช้เซ่นไหว้บนศาลพาไล

ภาพประกอบ 172 มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังเซ่นของบนศาลพาไล

จากนั้นจึงเตรียมจัดพื้นที่ตรงท้องโรงพิธี ให้พร้อมสำหรับการทำพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ โดยการนำเสื่อจูด 1 ผืน ปูตรงท้องโรงพิธี แล้วปูทับด้วยผ้าขาว 1 ผืน พร้อมหมอน 2 ใบ ใช้สำหรับวางหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี พร้อมทั้งมีหมาก 9 เรียงหมอน ประกอบไปด้วยหมากพลู 9 คำ ใช้วางไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี ดอกไม้ 1 กำ วางไว้ข้างๆหมอน เทียนราย จำนวน 9 เล่ม ปักเรียงไว้บนไม้กระดาน หม้อน้ำมนต์ เทริด ที่มีขนาดพอดีกับศีรษะของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ โดยผูกโยงกับด้ายสายสิญจน์ ที่โยงมาจากศาลพาไลแล้วโยงพาดผ่านจากหลังคาท้องโรงพิธีมาผูกกับยอดเทริด บนเทริดนั้นจะมีหมากพลู 1 คำ เทียน 1 เล่ม เชี่ยนขาว 1 เชี่ยนแต่งบายศรี(เชี่ยนครู) ประกอบไปด้วยหมากพลู 12 คำ ข้าวตอก ดอกไม้ 12 ดอก ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท ตามธรรมเนียมโบราณ แต่ในปัจจุบันจะใส่เงินในเชี่ยนขาว 12 บาท หรือ 32 บาท หรือ 132 บาท ก็ได้ กระถางธูป 1 อัน น้ำมะพร้าวอ่อน เหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) เทใส่แก้วน้ำไว้ให้เรียบร้อย ขัน 1 ใบ ข้างในใส่ทราย ท้องคลอง หนังเสือ หนังหมี เขี้ยว งา หินลับมีด เข็ม ด้าย ใบมีด หวี กระจก เหรียญเงินใส่ไว้ในขัน 1 เหรียญ เอาวางไว้ข้างนอกอีก 2 เหรียญ แล้วใช้ขันสิบสองนักษัตร(ขันลงหินหรือขันลูกหิน) ที่มีขนาดใหญ่กว่าคว่ำครอบไว้อีกทีหนึ่ง ซึ่งของที่อยู่ในขันนั้นเชื่อกันว่าจะช่วยเสริมบารมีให้แก่ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่

เมื่อจัดเตรียมพื้นที่ตรงท้องโรงพิธีเรียบร้อยแล้ว มโนราห์ใหญ่ที่รับหน้าที่เป็นครูมโนราห์อุปัชฌาย์และที่เป็นมโนราห์คู่สวด ออกมาตรงท้องโรงพิธีเพื่อทำพิธีให้กับผูกผ้าใหญ่ โดยแต่งตัวด้วยเครื่องใหญ่เต็มยศ ซึ่งผู้ที่เป็นครูมโนราห์อุปัชฌาย์จะต้องมีการแต่งพอกด้วย เมื่อครูมโนราห์อุปัชฌาย์และมโนราห์คู่สวดพร้อมแล้ว จึงเริ่มทำพิธีด้วยการจุดธูปตรงท้องโรงพิธี จุดเทียนในเชี่ยนขาว(เชี่ยนครู) ลูกคู่ขึ้นเครื่องบรรเลงเพลงโหมโรง เมื่อบรรเลงเพลงโหมโรงเสร็จ

ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ทำการกาศครู ขับบทสรรเสริญครูบาอาจารย์ เชิญครู เชิญเทวดา โดยมีมโนราห์คู่สวดขับบทร้องรับ ส่วนลูกคู่ก็บรรเลงดนตรีประกอบ เมื่อขับบทดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ครูมโนราห์อุปัชฌาย์กาศครู แล้วจึงให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ พร้อมด้วยพ่อแม่เข้ามายังท้องโรงพิธีโดยให้เข้ามาทางทิศใต้ของโรงโนรา และให้พ่อแม่ถือสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา) 1 ชุด ที่จัดวางใส่จานหรือใส่ถาดไว้ให้เรียบร้อย จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ บอกให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่พร้อมทั้งพ่อแม่เดินวนรอบท้องโรงพิธีโดยเดินลักษณะตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ เช่นเดียวกับการเวียนโบสถ์ โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์ผู้ทำพิธีจะนั่งตรงท้องโรงพิธีพร้อมกับสวดชะยันโต ส่วนลูกคู่ก็บรรเลงเพลงเชิดเครื่อง เมื่อผู้เข้าพิธีเดินวนรอบท้องโรงพิธีครบทั้ง 3 รอบแล้ว ก็ให้กลับมานั่งประจำที่ตรงท้องโรงพิธี ส่วนลูกคู่หยุดบรรเลงดนตรี จากนั้นผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ก้มกราบพ่อแม่ ซึ่งกระทำลักษณะเช่นเดียวกันกับการกราบลาบวชเป็นพระภิกษุในโบสถ์ ส่วนผู้เป็นพ่อแม่ก็จะยื่นสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ให้ จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็เริ่มทำพิธีต่อ ด้วยการซักถามพ่อแม่ของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ว่า “มาทำอะไร” พ่อแม่ก็ตอบว่า “พาลูกมาบวช” ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ถามว่า “ให้บวชพระหรือบวชเณร” พ่อแม่ก็ตอบว่า “บวชพระ” จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ หันไปถามผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ว่า “มาทำอะไร” ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ก็ตอบว่า “มาบวช” ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ถามต่อว่า “มีพันธะหรือไม่และพ่อแม่ยินยอมให้บวชหรือไม่” ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ก็ตอบว่า “ไม่มีพันธะใดๆและพ่อแม่ยินยอมให้บวช” จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์หันไปถามมโนราห์คู่สวดว่า “จะบวชให้หรือไม่” มโนราห์คู่สวดตอบว่า “จะบวชให้” เมื่อซักถามกันเสร็จแล้วก็เริ่มพิธีขั้นต่อไป โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์นำผ้าขาวมาม้วนทำเป็นผ้าพันคอ แล้วนำไปผูกที่คอของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่พร้อมกับการบริกรรมคาถาไปด้วย จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์นำสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา) วนรอบเหนือเชี่ยนขาว(เชี่ยนครูแต่งบายศรี)ตรงท้องโรงพิธีพร้อมกับบริกรรมคาถา แล้วก็นำไปวนรอบศีรษะของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ที่นั่งพนมมืออยู่ เสร็จแล้วจึงยื่นให้รับเอาสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ไป (ปัจจุบันพบว่าบางครั้งได้มีการลัดขั้นตอนนี้ไป) จากนั้นจึงให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เข้าไปในห้องแป้งเพื่อแต่งตัวด้วยชุดมโนราห์ โดยจะให้แต่งเฉพาะท่อนล่างเท่านั้น ส่วนท่อนบนก็จะใส่เสื้อสีขาว ที่ได้ใส่มาประกอบพิธีตั้งแต่ต้น(ปัจจุบันพบว่ามีมโนราห์บางท่านใส่เสื้อสีอื่นเข้าพิธี) ส่วนเครื่องแต่งกายท่อนล่างจะประกอบไปด้วย สนับเพลาหรือกางเกงโนรา ผ้านุ่งหรือผ้ายาว ผ้าขาวม้าผืนใหม่ ผ้าพอกที่ทำจากผ้าขาวเย็บเป็นชั้นๆ จำนวนชั้นเท่ากับชั้นของบายศรีต้น ข้างในแต่ละชั้นจะมีหมากพลู 1 คำที่ทำเป็นหมากจุกอก เงิน 1 บาท และข้าวตอกดอกไม้ มีการลงอักขระอาคมบนผ้าพอกเรียบร้อยแล้ว ใช้ในการแต่งพอกให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ ซึ่งครูมโนราห์อุปัชฌาย์จะเป็นผู้แต่งพอกให้แล้วจึงค่อยนุ่งหน้าผ้า ผ้าห้อย และคาดทับด้วยปีกหรือหางหงส์ อีกทีหนึ่ง

เมื่อผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่แต่งตัวด้วยชุดมโนราห์และทำการแต่งพอกเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ออกมายังท้องโรงพิธี พร้อมพนมมือนั่งลงบนขันสิบสองนักษัตร ที่เตรียมไว้สำหรับทำพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ จุดธูปเทียนตรงท้องโรงพิธีให้พร้อม ทั้งที่เชี่ยนขาว(เชี่ยนครู) เทียนราย เทียนหม้อน้ำมนต์ และเทียนบนเทริดที่ใช้ในพิธี ครูมโนราห์อุปัชฌาย์เริ่มพิธีต่อด้วยการขับบทสัดดี (บทเชิญครู) มโนราห์คู่สวดร้องรับ ส่วนลูกคู่ก็บรรเลงดนตรีประกอบ เมื่อขับบทสัดดี(เชิญครู)จบ ลูกคู่ก็บรรเลงเพลงเชิดเครื่อง ครูมโนราห์อุปัชฌาย์บริกรรมคาถากาศครู แล้วทำการเซ่นครูตรงท้องโรงพิธี จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็นำสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา) ที่เป็นเครื่องลูกปัดท่อนบนของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ วนรอบเหนือเชี่ยนขาว(เชี่ยนครูแต่งบายศรี)ตรงท้องโรงพิธีพร้อมกับบริกรรมคาถา แล้วก็นำไปวนรอบศีรษะของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ที่นั่งพนมมืออยู่ เสร็จแล้วจึงยื่นให้รับเอาสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ไป แล้วให้กล่าวคำภาวนาตามดังนี้ “เกศา โลมา นักขา ทันตา” โดยว่ากลับหน้ากลับหลัง 3 รอบ เมื่อผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่กล่าวเสร็จแล้ว ก็ยื่นสำหรับชุดมโนราห์ (เครื่องโนรา) ที่เป็นเครื่องลูกปัดท่อนบนให้กับครูมโนราอุปัชฌาย์กลับไปอีกครั้ง จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็จะทำพิธีใส่เครื่องลูกปัดให้ทีละชิ้น เริ่มจากพานอกหรือรอบอกหรือพานโครง บ่าหรือหัวบ่า ปิ้งคอ สายคอ ตามลำดับ โดยจะมีการลงอักขระอาคม บริกรรมคาถาขณะใส่เครื่องลูกปัดแต่ละชิ้น ให้กับผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ เมื่อใส่เครื่องลูกปัดให้เสร็จแล้ว ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็จะนำกำไลโนรามาสอดเข้ากับไม้แตระ แล้วนำไปวนรอบเหนือเชี่ยนขาว(เชี่ยนครูแต่งบายศรี) ตรงท้องโรงพิธีพร้อมกับบริกรรมคาถา แล้วก็นำไปวนรอบศีรษะของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ที่นั่งพนมมืออยู่ จากนั้นจึงนำไปสอดเข้าที่มือของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ ลำดับต่อไปครูมโนราห์อุปัชฌาย์ จะลงอักขระอาคมที่นิ้วมือของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ แล้วจึงใส่เล็บโนราให้พร้อมทั้งบริกรรมคาถาไปด้วย ต่อมาครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็ทำการลงอักขระอาคมลงบนหน้าผาก ของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ แล้วทำพิธีครอบเทริดให้ โดยจะมีการโยงด้ายสายสิญจน์จากศาลพาไล ผ่านไปยังขื่อเพดานท้องโรงพิธี มีการชักด้ายสายสิญจน์ที่ใช้ผูกกับยอดเทริดที่ใช้ทำพิธี ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 3 สาย สายหนึ่งสำหรับให้ครูมโนราห์อุปัชฌาย์จับไว้ อีกสายหนึ่งสำหรับให้มโนราห์คู่สวดจับไว้ และอีกสายหนึ่งสำหรับให้พ่อแม่และญาติพี่น้องจับไหว้ ในการทำพิธีครอบเทริดนั้น จะค่อย ๆหย่อนด้ายสายสิญจน์ลงมาพร้อมกับการหมุนเทริด โดยจะต้องให้เทริดหมุนลงมาครอบตรงศีรษะ ของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่พอดี จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็จะนำมีดเหน็บ ซึ่งเป็นมีดหมอมาตัดด้ายสายสิญจน์ตรงยอดเทริดออก ส่วนผู้ที่อยู่ในพิธีก็จะส่งเสียงร้องไชโยพร้อม ๆกัน ซึ่งขณะทำพิธีครอบเทริดนั้น ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็จะบริกรรมคาถาอยู่ด้วยตลอดเวลา ส่วนลูกคู่ก็จะบรรเลงเพลงเชิดเครื่องประกอบตลอดพิธีกรรมในช่วงนี้ ขั้นตอนต่อไปครูมโนราห์อุปัชฌาย์ ก็จะให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ รำและขับบทตามในบทคุณครู บทครูสอน

ซึ่งในการรำทั้งสองบทนี้ จะต้องนั่งรำอยู่บนขันสิบสองนักษัตร ต่อมาเมื่อให้รำบทสอนรำ จึงจะลุกขึ้นจากขันสิบสองนักษัตร แล้วก็รำต่อด้วยบทอื่นๆเช่น บทปฐม บทสรรเสริญครู เรียกว่าร่ายบทขุนทา ต่อจนครบทั้ง 12 บท จากนั้นจึงหยุดพัก และเริ่มพิธีต่อในเวลาประมาณ 19.00 น. โดย ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ทำการกาศโรง จากนั้นจึงให้มโนราห์เด็กในคณะออกมารำโชว์พอสมควรแก่เวลา เป็นอันเสร็จพิธีผูกผ้าใหญ่ในวันพฤหัสบดี

ภาพประกอบ 173 มโนราห์ถาวร รัตนะ กำลังทำพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ให้กับลูกศิษย์

ภาพประกอบ 174 ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่กำลังรำและขับบทตามครูมโนราห์อุปัชฌาย์

3) พิธีกรรมในวันศุกร์ เป็นวันที่สามและเป็นวันสุดท้าย ของการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูเพื่อผูกผ้าใหญ่ ในวันนี้ทางเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมของเซ่นไหว้ต่างๆ ไว้บนศาลพาไลให้พร้อมสรรพตั้งแต่เช้า โดยของที่ใช้เซ่นไหว้ครูหมอโนรา ตายายโนรา เทวดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมถึงของที่อยู่ในถ้วยขวัญ จะใช้เหมือนกันกับวันพฤหัสบดีทุกประการ แต่ต้องเปลี่ยนสำรับใหม่ทั้งหมด และต้องเตรียมของสำหรับใช้ในพิธีรำแทงเข้ด้วย ได้แก่ หอกที่ใช้รำโนราแทงเข้จำนวน 7 เล่ม แพที่ทำจากหยวกกล้วย โดยใช้หยวกกล้วยจำนวน 3 ท่อน แล้วใช้ไม้เสียบให้ติดกัน เข้(จระเข้)ที่ทำจากต้นกล้วยพังลาหรือต้นกล้วยตานี ซึ่งจะใช้ต้นกล้วยทั้งต้น ส่วนเหง้าจะแกะสลักเป็นรูปหัวจระเข้ ใช้ลูกมะเขือมาทำเป็นตา ใช้ทางสาคูมาทำเป็นเกล็ดตรงกลางหลังยาวไปจนถึงหาง ใช้ไม้ทำขาค้ำ 4 ขา พร้อมนำกระดาษแข็งวาดเป็นลวดลายคล้ายขาของจระเข้ แล้วนำไปประกอบที่ขาไม้อีกทีหนึ่ง ส่วนบนลำตัวจะใช้สีพ่น ให้มีลวดลายคล้ายกับเกล็ดบนตัวจระเข้ เข้หรือจระเข้นี้จะนำไปวางไว้ข้างนอกโรงโนราทางด้านทิศตะวันตก มีการขึงผ้าเพดานไว้เหนือหัวจระเข้ ข้างบนมีหมากม้วน 3 คำ ข้าวตอกดอกไม้ 3 ดอก โดยขึงกับเสาไม้เล็กๆ 4 เสา พร้อมทั้งมีเครื่องเชี่ยนวางบนหัวจระเข้ ข้างในมี หมาก พลู ยาเส้น ใส่กระปุกเครื่องเชี่ยนเอาไว้ เมื่อนำเข้(จระเข้)มาวางที่ด้านนอกโรงโนราแล้ว ก็จะต้องให้หมอกบโรงหรือสมาชิกในคณะที่รู้เรื่องคาถาอาคม มาทำพิธีเบิกปากเบิกเนตรเข้(จระเข้)ก่อนแล้วทำการเซ่นด้วยเหล้าขาว

ภาพประกอบ 175 เข้(จระเข้)ที่ใช้ในพิธีแทงเข้

พิธีกรรมในวันศุกร์จะเริ่มทำพิธีตั้งแต่เช้า โดยการที่ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ทำการกาศครู แล้วก็เซ่นของเซ่นไหว้ให้กับครูหมอโนรา ตายายโนรา เทวดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายตั้งแต่เช้า จากนั้นสมาชิกทุกคนในคณะมโนราห์ ก็จะพักรับประทานอาหารเช้าให้เสร็จก่อน 10.00 น. แล้วทุกคนเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการทำพิธีในวันนี้ โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์

มโนราห์คู่สวด ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ รวมไปถึงมโนราห์คนอื่นๆในคณะ ทุกคนจะแต่งตัวด้วยชุดมโนราห์เต็มยศ แต่ครูมโนราห์อุปัชฌาย์และผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่จะต้องแต่งพอกด้วย เมื่อทุกคนพร้อมแล้วลูกคู่ก็ขึ้นเครื่องบรรเลงเพลงโหมโรง จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ทำการกาศครู เชิญครู ชุมนุมครู แล้วก็รำขับบทเช่นเดียวกับวันพฤหัสบดี เช่น บทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ บทปฐม บทสรรเสริญครู ไหว้บุญคุณครู ลมพัดชายเขา ฟ้าลั่น โสกังเสียที หน้าสาหน้าสม ดอกจิกดอกจัก โปหมอลำพาย เสือเฒ่า พรายงาม เสร็จจากบทนี้มโนราห์รำเคล้าท่าแล้วกราบครู จากนั้นก็รำขับบทต่อด้วยบทแสงทอง ต่อด้วยบทรายจับบทสิบสอง แสดงเป็นเรื่องราว มีการขับบทและเจรจาเป็นตอนสั้นๆ เช่น บทนางโนรา บทพระรถเมรี บทลักษณาวงศ์ บทพระราม บทสังข์ทอง บทไชยชาย ต่อด้วยบทนายไกร โดยจะจับบทแสดงเป็นเรื่องราวชัดเจนมากที่สุด โดยจะใช้เวลานานพอสมควร โดยการรำและขับบทดังกล่าวลูกคู่จะคอยบรรเลงดนตรีด้วยตลอดเวลา เมื่อครูมโนราห์อุปัชฌาย์ มโนราห์คู่สวด ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ และมโนราห์ที่ร่วมแสดงในพิธีกรรม รำและขับบทดังกล่าวเสร็จแล้ว จากนั้นก็จะทำการจุดเทียนเวียนแว่นหวี ทำพิธีเชิญขวัญ ลูกคู่ก็จะบรรเลงเพลงเชิด

ภาพประกอบ 176 การจุดเทียนเวียนแว่นหวี ทำพิธีเชิญขวัญ

เมื่อทำพิธีเชิญขวัญเสร็จแล้ว ก็จับบทนายไกรต่อไป โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์ จะนำพระขรรค์ไปลงอักขระอาคมบนแพหยวกกล้วย ที่วางไว้ข้างนอกโรงโนรา จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ มโนราห์คู่สวด ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ และมโนราห์ที่ร่วมแสดงในพิธีกรรม ก็จะถือหอกคนละ 1 เล่ม นำไปแช่ในแก้วเหล้าตรงท้องโรงพิธี โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์จะบริกรรมคาถาปลุกเสกหอกทั้ง 7 เล่ม ซึ่งหอกทั้ง 7 เล่ม นี้มีชื่อว่า สมัครมักสังหาร คอตะบวย ใบตะกงรจนา จัตตะ จัตตุโรโลหะลาย มหาชัย เพื่อใช้ทำพิธีแทงเข้ จากนั้นนายพรานจะไปทำพิธีลอยทง (ลอยกระทง) โดยนำมีดเหน็บ(มีดหมอ) ไปลงอักขระที่แพหยวกกล้วย จากนั้นก็ออกไปลอยทง (กระทง) โดยนำกระทงที่เตรียมไว้ไปวางตรงใต้หัวเข้(จระเข้) หรือวางไว้ข้างๆหัวเข้(จระเข้) ซึ่งใน

กระทงที่นายพรานใช้ทำพิธีนั้นจะมีข้าวโทง น้ำโทง ปลามีหัวมีหาง พร้อมกับจุดเทียน 1 เล่ม เมื่อนายพรานทำพิธีลอยทง(กระทง)เสร็จ ก็กลับเข้ามาในโรงโนรา จากนั้นจึงจับบทถึงสุมเดือนหกเพื่อรำคล้องหงส์ โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์จะเป็นพญาหงส์ ส่วนมโนราห์คู่สวด ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ และมโนราห์ที่ร่วมแสดงในพิธีกรรมอีก 6 คน จะเป็นนางหงส์ และมีนายพรานถือเชือกออกมาเพื่อคล้องหงส์ โดยมโนราห์ที่ร่วมรำคล้องหงส์จะออกมารำวนรอบ ๆเข้(จระเข้) ส่วนนายพรานก็จะพยายามเอาเชือกไปคล้องจับให้ได้ ซึ่งการรำคล้องหงส์ผู้รำจะต้องรำอย่างมีชั้นเชิง จากนั้นนายพรานก็จะเข้ามาคล้องหงส์ในโรงโนรา ส่วนลูกคู่ก็บรรเลงเพลงเชิด เป็นอันเสร็จพิธีรำคล้องหงส์

ภาพประกอบ 177 บรรยากาศการรำคล้องหงส์

เมื่อรำคล้องหงส์เสร็จแล้ว ก็เริ่มทำพิธีแทงเข้(จระเข้) เริ่มปูเสื่อปูทับด้วยผ้าขาว ตรงท้องโรงพิธี วางหมอน หน้าพราน หน้าทาสี หมาก 9 เรียงหมอน วางไว้ใต้หน้าพรานหน้าทาสี เทียนราย เชี่ยนขาว(เชี่ยนครู) หม้อน้ำมนต์ เหล้า น้ำหวาน ธูป 12 ดอก ปักไว้ในกระถางธูป หอก ที่จะใช้แทงเข้(จระเข้) เทียน ที่ใช้ถืออกไปแทงเข้(จระเข้) วางไว้ตรงท้องโรงพิธี จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์จุดธูป จุดเทียนราย เทียนที่เชี่ยนครู ทำพิธีกาศครู ชุมนุมครู แล้วลงอักขระลงบนเทียนที่ใช้ถืออกไปแทงเข้(จระเข้) ลงอักขระที่มือของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ ลงอักขระที่หอกที่ใช้แทงเข้(จระเข้) พร้อมกับบริกรรมคาถา จากนั้นนำเทียนที่ลงอักขระแล้วไปจุดไฟที่เทียนเชี่ยนครู แล้วยื่นให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ถือไว้ 1 เล่ม พร้อมกับหอก 1 เล่ม ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ก็ถือด้วยเช่นกัน ส่วนหอกที่เหลือให้มโนราห์คู่สวดถือไว้ ส่วนลูกคู่ก็บรรเลงเพลงเชิด จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์ ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ และมโนราห์คู่สวด ออกไปแทงเข้(จระเข้) โดยก่อนที่จะออกจากโรงโนราจะต้องดูลมหายใจของตนเองก่อน ว่าข้างไหนหายใจคล่อง แล้วให้ก้าวเท้านั้นเหยียบลงบนแพหยวกกล้วยที่เตรียมไว้ด้านนอกโรงโนรา เพื่อออกไปแทงเข้(จระเข้) เมื่อออกไปนอกโรงโนราแล้ว

ก็รำรอบเข้(จระเข้) รำข้ามเข้(จระเข้) แล้วจึงเข้าไปแทงเข้(จระเข้) โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์ จะเป็นผู้จับมือให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่แทงเข้(จระเข้) จากนั้นจึงถีบเข้(จระเข้)ให้ล้ม โดยครูมโนราห์อุปัชฌาย์จะบริกรรมคาถาด้วยทุกขั้นตอน จากนั้นมโนราห์ทุกคนที่เข้าไปแทงเข้(จระเข้) ก็จะใช้พระขรรค์ชี้ไปที่เข้(จระเข้) แล้วสวดปลงสังขารบังสกุลตายให้เข้(จระเข้) แล้วกลับเข้ามาในโรงโนรา

ภาพประกอบ 178 บรรยากาศขณะรำแทงเข้(จระเข้)

ภาพประกอบ 179 บรรยากาศขณะสวดปลงสังขารบังสุกุลตายให้กับเข้(จระเข้)

เมื่อกลับเข้ามาในโรงโนราแล้วก็ทำการกราบครู ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ทำพิธีชาครู(บูชาครู) โดยขับบทลาโรงส่งครู แล้วเปิดตับจากบนหลังคาศาลพาไล นำมีดเหน็บ(มีดหมอ)ปาดของเซ่นไหว้บนศาลพาไลอย่างละนิดอย่างละหน่อยหยิบใส่ถาดที่ 9 ที่ 12 แล้วนำลงมาไว้ด้านล่างใต้ศาลพาไล ให้ดวงวิญญาณสิ่งเร้นลับที่เรามองไม่เห็นกิน จากนั้นทำพิธีตัดเหมรุย เสร็จแล้วขับบทพระยากรุงสิน จากนั้นเอาถ้วยขวัญบนต้นบายศรีออก ทำพิธีถอนต้นบายศรี

พร้อมกับบิริกรรมคาถา แล้วนำข้าวสารจากพึงราชซัดในโรงโนรา ประพรมน้ำมนต์ในโรงโนรา แล้วจึงทำพิธีพลิกสาดคล้าท้องโรง จากนั้นมโนราห์รำเคล้าท่ากราบครู ดนตรีบรรเลงลงเครื่อง แล้วก็บรรเลงขึ้นเครื่องอีกครั้งหนึ่ง เป็นอันเสร็จพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ที่โรงโนรา มโนราห์ถอดชุดมโนราห์(แก้เครื่องโนรา)ในโรงโนรา เสร็จแล้วพักรับระทานอาหาร ในเวลาประมาณ 19.00 น.

เมื่อรับประทานอาหารกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่จะต้องเดินทางไป “รำสามวัดสามบ้าน”ด้วย ตามขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งจะต้องทำให้เสร็จสิ้นภายในเวลาเที่ยงคืน โดยมีครูมโนราห์อุปัชฌาย์ มโนราห์คู่สวด พร้อมทั้งลูกคู่ ตลอดจนถึงญาติพี่น้องของผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เดินทางไปด้วย ในการรำสามวัดสามบ้านนั้น จะต้องเลือกวัดที่มีโบสถ์ ชื่อวัดดีมีความเป็นสิริมงคล เช่น วัดมงคลสถาน วัดจอมไตร วัดสวัสดิ์รัตนาภิมุก เป็นต้น และต้องไม่มีศพตั้งอยู่ที่วัด ส่วนการรำสามบ้าน ชื่อเจ้าของบ้านจะต้องเป็นชื่อที่ดีมีความเป็นสิริมงคล เพื่อเป็นการถือเคล็ดเช่น เจริญ รุ่งเรือง ลาภ ปรีชา เป็นต้น โดยผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ จะต้องบอกกล่าวกับทางวัดและทางเจ้าของบ้าน ไว้ก่อนล่วงหน้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ว่าจะไปรำที่บ้าน ซึ่งการรำสามวัดสามบ้านนั้นมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

การรำสามวัด ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่จะต้องไปรำในโบสถ์หน้าพระประธาน ก่อนที่จะเข้าไปรำในโบสถ์ ครูมโนราห์อุปัชฌาย์จะจุดธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม หมากพลู 1 คำ เพื่อทำพิธีขอที่ขอทางบอกกล่าวภูมิวัดภูมิวาและสิ่งศักดิ์ทั้งหลายที่อยู่ในวัด ว่าจะมารำมโนราห์ที่วัดแห่งนี้ จากนั้นก็เข้าไปในโบสถ์ จุดธูปเทียนหน้าพระประธาน สวดมนต์ไหว้พระ จากนั้นเตรียมพื้นที่สำหรับรำมโนราห์หน้าพระประธาน โดยปูเสื่อ 1 ผืน ปูทับด้วยผ้าขาว หมอนสำหรับวางหน้าพรานและหน้าทาสี หมาก 9 เรียงหมอน ไว้สำหรับวางไว้ใต้หน้าพรานและหน้าทาสี เชี่ยนขาว(เชี่ยนครู)แต่งบายศรี หม้อน้ำมนต์ ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่แต่งตัวด้วยชุดมโนราห์เต็มยศ ไม่มีการแต่งพอก ส่วนครูมโนราห์อุปัชฌาย์สวมเสื้อสีขาว นุ่งผ้ายาว มีผ้าพาดบ่า ส่วนมโนราห์คู่สวดแต่งกายตามแต่ฐานะ เริ่มพิธีโดยการจุดเทียนที่เชี่ยนครู ลูกคู่ขึ้นเครื่องบรรเลงเพลงโหมโรง เสร็จแล้วครูมโนราห์อุปัชฌาย์กาศครู ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่กราบครู จากนั้นก็รำบทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ รำท่า แล้วเคล้าท่าจบ กราบครู เป็นอันเสร็จเรียบร้อย ซึ่งจะต้องทำแบบนี้ให้ครบทั้งสามวัด

การรำสามบ้าน ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่จะต้องรำหน้าบ้านหรือรำที่หน้าหิ้งครูหมอโนรา ตายายโนรา ประจำบ้านของเจ้าบ้าน ซึ่งก่อนจะรำที่บ้านหลังนั้น เจ้าบ้านจะต้องแต่งเชี่ยนมารับ ประกอบไปด้วยหมากพลู 12 คำ ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม ข้าวตอกดอกไม้ 12 ดอก

เงิน 12 บาท และเงินค่าราชเพื่อเป็นเคล็ด จากนั้นครูมโนราห์อุปัชฌาย์จะจุดธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม หมากพลู 1 คำ เพื่อทำพิธีขอที่ขอทางบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง ว่าจะมารำมโนราห์ที่บ้านหลังนี้ จากนั้นถ้าบ้านไหนมีหิ้งครูหมอโนรา ตายายโนรา ก็จะต้องไปธูปจุดเทียนบอกกล่าวท่านก่อน จากนั้นเตรียมพื้นที่สำหรับรำมโนราห์หน้าบ้าน โดยปูเสื่อ 1 ผืน ปูทับด้วยผ้าขาว หมอนสำหรับวางหน้าพรานและหน้าทาสี หมาก 9 เรียงหมอน ไว้สำหรับวางไว้ใต้หน้าพรานและหน้าทาสี เชี่ยนขาว (เชี่ยนครู)แต่งบายศรี หม้อน้ำมนต์ ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่แต่งตัวด้วยชุดมโนราห์เต็มยศ ไม่มีการแต่งพอก ส่วนครูมโนราห์อุปัชฌาย์สวมเสื้อสีขาว นุ่งผ้ายาว มีผ้าพาดบ่า ส่วนมโนราห์คู่สวดแต่งกายตามแต่ฐานะ เริ่มพิธีโดยการจุดเทียนที่เชี่ยนครู ลูกคู่ขึ้นเครื่องบรรเลงเพลงโหมโรง เสร็จแล้วครูมโนราห์อุปัชฌาย์กาศครู ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่กราบครู จากนั้นก็รำบทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ รำท่าโดยมีนายพรานรำด้วย เมื่อรำครบทั้งสามบท ผู้ผูกผ้าใหญ่ก็รำเคล้าท่าจบ แล้วก็กราบครูเป็นอันเสร็จเรียบร้อย ซึ่งจะต้องทำแบบนี้ให้ครบทั้งสามบ้าน ซึ่งผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่จะถอดชุดมโนราห์(แก้เครื่องโนรา)ที่บ้านสุดท้ายที่ไปรำ เมื่อผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่รำสามวัดสามบ้านเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ถือว่าได้เป็นมโนราห์ที่สมบูรณ์ ได้เป็นมโนราห์ใหญ่ เป็นศิลปินมโนราห์คนใหม่ ที่เป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไป และสามารถเป็นนายโรงมีคณะมโนราห์เป็นของตนเองได้ต่อไปในอนาคต

ภาพประกอบ 180 บรรยากาศในการรำสามวัดสามบ้าน(รำที่วัด)

ภาพประกอบ 181 บรรยากาศในการรำสามวัดสามบ้าน(รำที่บ้าน)

นอกจากนี้ในการศึกษาวิจัยการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ของสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นยังพบว่า มโนราห์ผู้หญิงก็สามารถเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ได้เช่นเดียวกันกับมโนราห์ผู้ชาย แต่จะแตกต่างกันตรงที่ การเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ของมโนราห์ผู้หญิงนั้น จะไม่มีการนิมนต์พระภิกษุมาทำพิธีสึกในโรงโนรา เนื่องจากว่าผู้หญิงไม่สามารถบวชเป็นพระภิกษุได้ ไม่มีการเดินวนรอบท้องโรงพิธี ไม่มีการแต่งพอกในพิธีผูกผ้าใหญ่ มโนราห์ผู้หญิงไม่สามารถรำแทงเข้(จระเข้)ได้ และไม่มีการรำสามวัดสามบ้าน ส่วนขั้นตอนอื่นๆในการผูกผ้าใหญ่ก็ทำเหมือนกันกับมโนราห์ผู้ชายเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ทุกประการ มโนราห์ผู้หญิงที่ผูกผ้าใหญ่แล้วนั้นสามารถสอนรำมโนราห์ให้กับลูกศิษย์ลูกหาได้ สามารถเป็นหัวหน้าคณะมโนราห์ได้ แต่จะต้องมีมโนราห์ใหญ่ที่เป็นผู้ชาย มาทำหน้าที่เป็นนายโรงด้วยอีกคนหนึ่ง และจะต้องให้มโนราห์ใหญ่ที่เป็นผู้ชายทำพิธีกรรมให้ทั้งหมด ตลอดจนถึงการแก้เหมรุย เนื่องจากว่ามโนราห์ที่เป็นผู้หญิง ไม่สามารถแก้เหมรุยได้ ไม่สามารถรำหน้าหิ้งได้ เพราะว่าครูหมอโนรา ตายายโนรา สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ไม่รับ(ไม่ยอมรับ) ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ความสามารถเท่ากับมโนราห์ใหญ่ผู้ชายก็ตาม ซึ่งมโนราห์ใหญ่ผู้หญิงที่เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่แล้วของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว พบว่ามีเพียงมโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) เจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ เพียงคนเดียวเท่านั้น

1.4.3.4 บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ เป็นบทกลอนมโนราห์โบราณ ที่ได้ขับร้องสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้แต่งขึ้น ซึ่งในการทำพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ครูมโนราห์อุปัชฌาย์ ก็จะให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่ รำและขับบทตามเริ่มจากบทคุณครู ต่อด้วยบทครูสอน ซึ่งในการรำทั้งสองบทนี้ จะต้องนั่งรำอยู่บนขันสิบสองนักษัตร ต่อมาเมื่อครูมโนราห์อุปัชฌาย์ให้รำบทสอนรำ ผู้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่จึงจะลุกขึ้นจากขันสิบสอง

นักษัตร แล้วก็รำต่อด้วยบทอื่นๆเช่น บทปฐม บทสรรเสริญครู เรียกว่าร่ายบทขุนทาต่อจนครบทั้ง 12 บท ซึ่งมีบทบทสำคัญต่างๆเช่น บทปฐม บทสรรเสริญครู ไหว้บุญคุณครู ลมพัดชายเขา ฟ้าลั่น โสกังเสียที หน้าสาหน้าสม ดอกจิกดอกจัก โปหมอลำพาย เสือเฒ่า พรายงาม เสร็จจากบทนี้มโนราห์รำเคล้าท่าแล้วกราบครู จากนั้นก็รำขับบทต่อด้วยบทแสงทอง ต่อด้วยบทรายจับบทสิบสอง แสดงเป็นเรื่องราว มีการขับบทและเจรจาเป็นตอนสั้นๆ เช่น บทนางโนรา บทพระรถเมรี บทลักษณาวงศ์ บทพระราม บทสังข์ทอง บทไชชาย ต่อด้วยบทนายไกร ซึ่งบทนายไกรนี้จะจับบทแสดงเป็นเรื่องราวชัดเจนมากที่สุด โดยจะใช้เวลานานพอสมควร ในการรำและขับบทดังกล่าวนั้น ลูกคู่จะคอยบรรเลงดนตรีด้วยตลอดเวลา

1.4.4 พิธีกรรมผูกผ้าปล่อย เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ที่สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ที่เป็นมโนราห์ พ้นสภาพจากการเป็นมโนราห์ โดยที่ครูหมอโนรา ตายายโนรา รับรู้เพื่อท่านจะได้ไม่ให้โทษในภายหลัง ส่วนสาเหตุที่ทำให้มีผู้เข้าพิธีกรรมผูกผ้าปล่อยเนื่องจาก ไม่อยากเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ไม่อยากเป็นมโนราห์แล้ว มีปัญหาด้านสุขภาพทำให้ไม่สามารถรำมโนราห์ได้ มีความแก่ชราไม่สามารถรำมโนราห์ได้ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมผูกผ้าปล่อยนี้จะมีขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติต่างๆที่น่าสนใจโดยมีองค์ประกอบดังนี้

1.4.4.1 การจัดเตรียมของที่ใช้ในพิธีกรรม มีดังนี้

1) เสื่อใช้สำหรับปูให้ทั่วพื้นโรงโนรา เสื่อจูด 1 ผืน ใช้สำหรับปูท้องโรงพิธี ผ้าขาว ใช้สำหรับปูบนเสื่อจูดท้องโรงพิธี 1 ผืน หมอน 2 ใบ ใช้สำหรับวางหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี พร้อมทั้งมีหมาก 9 เรียงหมอน ประกอบไปด้วยหมากพลู 9 คำ ใช้วางไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี เทียนราย จำนวน 9 เล่ม ปักเรียงไว้บนไม้กระดาน หม้อน้ำมนต์ เชี่ยนขาว 1 เชี่ยนแต่งบายศรี(เชี่ยนครู) ประกอบไปด้วยหมากพลู 12 คำ ข้าวตอก ดอกไม้ 12 ดอก ธูป 12 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท ตามธรรมเนียมโบราณ แต่ในปัจจุบันจะใส่เงินในเชี่ยนขาว 12 บาท หรือ 32 บาท หรือ 132 บาท ก็ได้ เทริด 1 ยอด เชี่ยนแดง ประกอบไปด้วย หมากพลู 9 คำ ข้าวตอก ดอกไม้ 9 ดอก ธูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท กระถางธูป 1 อัน น้ำมะพร้าวอ่อน เหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) เทใส่แก้วน้ำไว้ให้เรียบร้อย ขัน 1 ใบ ข้างในใส่ทรายท้องคลอง หนังเสือ หนังหมี เขี้ยว งา หินลับมีด เข็ม ด้าย ใบมีด หวี กระจก เหรียญเงินใส่ไว้ในขัน 1 เหรียญ เอาวางไว้ข้างนอกอีก 2 เหรียญ แล้วใช้ขันสิบสองนักษัตร(ขันลงหินหรือขันลูกหิน) ที่มีขนาดใหญ่กว่าคว่ำครอบไว้อีกทีหนึ่ง ผู้ที่จะให้มโนราห์ใหญ่ทำพิธีผูกผ้าปล่อยให้ จะต้องเตรียมสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา) 1 ชุด จัดวางใส่จานหรือใส่ถาดให้เรียบร้อย เพื่อใช้ประกอบพิธีตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวไว้

1.4.4.2 ขั้นตอนพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย มีดังต่อไปนี้

1) พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นในช่วงเวลากลางวัน ของวันพฤหัสบดี โดยจะจัดขึ้นเป็นพิธีกรรมย่อยที่สอดแทรกเข้ามาในช่วงเวลาหนึ่ง ณ โรงโนราที่เป็นโรงแสดงในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราโรงครูเล็กหรือพิธีกรรมโนราค้ำครู และพิธีกรรมโนราแก้เหมรุย (โรงเหมรุย) ซึ่งมีการจัดเตรียมโรงโนราให้พร้อมสำหรับการทำพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมผูกผ้าปล่อยนี้จะเริ่มขึ้นหลังจากที่มโนราห์ใหญ่ทำพิธีเซ่นครูหมอโนรา ตายายโนรา ที่ศาลพาไลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยตรงท้องโรงพิธีจะต้องนำเสื่อจูด 1 ผืน ปูตรงท้องโรงพิธีหน้าศาลพาไล ปูทับด้วยผ้าขาว 1 ผืน วางหมอน 2 ใบ ลงบนเสื่อจูดที่ปูผ้าขาวไว้ นำหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี วางลงบนหมอน แล้วนำหมาก 9 เรียงหมอน ไปไว้ใต้หน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสี ส่วนเทียนรายจะนำไปวางไว้นอกเสื่อที่ปูผ้าขาวเหนือหมอนที่มีหน้าพรานหรือหัวพรานและหน้าทาสีหรือหัวทาสีอยู่ นำเชี่ยนขาวแต่งบายศรี(เชี่ยนครู) เชี่ยนแดง หม้อน้ำมนต์ กระถางธูปที่ปักธูปไว้ 12 ดอก พร้อมทั้ง น้ำมะพร้าวอ่อน เหล้า เบียร์ น้ำหวาน(น้ำอัดลม) เทใส่แก้วน้ำไว้ให้เรียบร้อย ขัน 1 ใบ ข้างในใส่ทรายท้องคลอง หนังเสือ หนังหมี เขี้ยว งา หินลับมีด เข็ม ด้าย ใบมีด หวี กระจก เหรียญเงินใส่ไว้ในขัน 1 เหรียญ เอาวางไว้ข้างนอกอีก 2 เหรียญ แล้วใช้ขันสิบสองนักษัตร(ขันลงหิน) ที่มีขนาดใหญ่กว่าคว่ำครอบไว้อีกทีหนึ่ง ซึ่งจะต้องนำของทั้งหมดนี้ ไปวางลงบนเสื่อท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาวให้เรียบร้อย แล้วจุดธูป 12 ดอกที่เตรียมไว้ จุดเทียนราย เทียนที่เชี่ยนขาว(เชี่ยนครู) เชี่ยนแดง เทียนที่หม้อน้ำมนต์ แล้วเริ่มทำพิธี

2) ผู้ที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย จะต้องเข้าโรงพิธีทางทิศใต้ของโรงโนรา โดยมีพ่อแม่(หรือผู้ปกครอง)เข้ามาด้วย พร้อมทั้งนำสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ที่จัดใส่จานหรือถาดไว้ แล้วมานั่งตรงท้องโรงพิธี มโนราห์ใหญ่เริ่มทำพิธี เริ่มจากทำการซักถามพ่อแม่ของผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยว่า “มาทำอะไร” พ่อแม่ก็ตอบว่า “พาลูกมาบวช” จากนั้นมโนราห์ใหญ่ผู้ทำพิธี บอกให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยพร้อมทั้งพ่อแม่ เดินวนรอบท้องโรงพิธีโดยเดินลักษณะตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ เช่นเดียวกับการเวียนโบสถ์(หากผู้ผูกผ้าปล่อยเป็นผู้หญิงจะไม่มีการเดินวนตรงท้องโรงพิธี) โดยมโนราห์ใหญ่ผู้ทำพิธีจะนั่งตรงท้องโรงพิธีพร้อมกับสวดชะยันโต ส่วนลูกคู่ก็บรรเลงเพลงเชิดเครื่อง เมื่อผู้เข้าพิธีเดินวนรอบท้องโรงพิธีครบ 3 แล้ว ก็ให้มานั่งตรงท้องโรงพิธี ลูกคู่หยุดบรรเลงดนตรี ทุกคนๆที่จะเข้าร่วมพิธีเตรียมตัวนั่งประจำที่ ซึ่งการแต่งกายในการทำพิธีกรรมนี้มโนราห์ใหญ่จะแต่งตัวด้วยเครื่องใหญ่(เครื่องต้น) ส่วนผู้ที่เข้าพิธีกรรมผูกผ้าปล่อยและพ่อแม่ จะแต่งตัวตามสบายตามแต่ฐานะ

ภาพประกอบ 182 ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยกำลังเดินวนรอบท้องโรงพิธี

3) เมื่อผู้เข้าพิธีกรรมผูกผ้าปล่อยและพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เดินวนรอบท้องโรงพิธีครบ 3 รอบ ก็เข้ามานั่งตรงท้องโรงพิธี แล้วยื่นสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ที่จัดใส่จานหรือถาด ให้กับมโนราห์ใหญ่นำวางลงตรงท้องโรงพิธี จากนั้นมโนราห์ใหญ่ให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยว่าตามดังนี้ “เกศา โลมา นักขา ทันตา” โดยว่ากลับหน้ากลับหลัง 3 รอบ จากนั้นมโนราห์ใหญ่ทำพิธีเอาผ้าขาวมาผูกที่คอของผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อย พร้อมกับบริกรรมคาไปด้วย(หากผู้ผูกผ้าปล่อยเป็นผู้หญิงจะไม่มีพิธีส่วนนี้) แล้วนำสำรับชุดมโนราห์(เครื่องโนรา)ของผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยมาลงอักขระอาคมพร้อมกับบริกรรมคาถา แล้วก็นำไปวนเหนือเครื่องเชี่ยนและสิ่งของต่างๆตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว โดยวนไปทางด้านขวามือตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ จากนั้นนำไปวนเหนือศีรษะผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อย ซึ่งนั่งพนมมืออยู่จำนวน 3 รอบ เสร็จแล้วก็ยื่นให้รับเอาไปถือไว้ ซึ่งขณะทำอยู่พิธีนั้นมโนราห์ใหญ่ก็จะบริกรรมคาถาไปด้วย ส่วนลูกคู่ก็จะบรรเลงเพลงเชิดเครื่องตลอดในช่วงนี้ จากนั้นก็ให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยพร้อมกับพ่อแม่ ลุกขึ้นจากท้องโรงพิธีไปยังห้องแป้ง(ห้องแต่งตัว)ซึ่งอยู่ในโรงโนรา ส่วนลูกคู่ก็จะบรรเลงลงเครื่อง เป็นอันเสร็จพิธีในช่วงนี้

ภาพประกอบ 183 มโนราห์สณชัย บุญมาก นำผ้าขาวผูกที่คอผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อย

4) มโนราห์ใหญ่เรียกผู้ที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย ให้ออกมานั่งลงบนขันสิบสองนักษัตร(ขันลงหิน)ที่จัดเตรียมไว้ตรงท้องโรงพิธี จากนั้นมโนราห์ใหญ่ก็จะสวดบริกรรมคาถา กาศครู เชิญครู ชุมนุมครู ครูหมอโนรา ตายายโนรา ทั้งของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว สายของผู้ที่มาผูกผ้าปล่อย ตลอดจนถึงสิ่งศักดิ์สิทธ์ทั้งหลายที่เคารพนับถือ ให้มายังโรงพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคล ให้มารับของเซ่นไหว้ พร้อมทั้งบอกกล่าวว่าให้รับรู้ว่าวันนี้มีผู้มาเข้าพิธีผูกผ้าปล่อย แล้วก็ทำพิธีเซ่นเครื่องสังเวยที่จัดเตรียมไว้ให้ตรงท้องโรงพิธี เสร็จแล้วครูมโนราห์ไหว้ครู 3 ครั้ง ในช่วงนี้ลูกคู่จะไม่บรรเลงดนตรีประกอบ

5) ลูกคู่ก็จะบรรเลงเพลงเชิดเครื่อง มโนราห์ใหญ่ทำพิธีใส่เครื่องลูกปัดให้กับผู้ที่มาเข้าพิธีผูกผ้าปล่อย ที่นั่งอยู่บนขันตรงท้องโรงพิธี ซึ่งเป็นชุดมโนราห์(เครื่องโนรา) ท่อนบน เริ่มจากพานอกหรือรอบอกหรือพานโครง บ่าหรือหัวบ่า ปิ้งคอ สายคอหรือสร้อยคอ โดยนำเอาเครื่องลูกปัดแต่ละชิ้น นำไปวนเหนือเชี่ยนขาว เชี่ยนแดง และสิ่งของต่างๆตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว โดยวนไปทางด้านขวามือตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ จากนั้นนำไปวนเหนือศีรษะของผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อย ซึ่งนั่งพนมมืออยู่จำนวน 3 รอบ เสร็จแล้วก็เอาไปพาดลงบนตัว โดยมีมโนราห์ท่านอื่นหรือสมาชิกในคณะจะช่วยกันใส่เครื่องลูกปัด(ชุดมโนราห์)ให้ ซึ่งขณะทำพิธีดังกล่าวนั้นมโนราห์ใหญ่จะต้องบริกรรมคาถาไปด้วยทุกขั้นตอน จากนั้นจึงทำพิธีครอบเทริดให้ โดยจะผูกยอดเทริดกับด้ายสายสิญจน์ ที่โยงมาจากศาลพาไล บนเทริดจะมีหมากพลู 1 คำ และจุดเทียนไว้บนเทริดอีก 1 เล่ม จากนั้นมโนราห์ใหญ่จะจับด้ายสายสิญจน์ที่ผูกกับยอดเทริดไว้ แล้วทำการหมุนเทริดพร้อมกับค่อยๆหย่อนด้ายสายสิญจน์ ให้เทริดหย่อนลงมาครอบลงตรงศีรษะ ของผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยพอดี แล้วจึงนำมีดหมอมาตัดด้ายสายสิญจน์พร้อมกับบริกรรมคาถา(หากผู้ผูกผ้าปล่อยเป็นผู้หญิง จะทำพิธีครอบเทริดแบบธรรมดาไม่ต้องโยงด้ายสายสิญจน์ แต่ก็ต้องบริกรรมคาถาด้วยเช่นกัน) ต่อไปมโนราห์ใหญ่ก็จะทำพิธีใส่กำไล(สอดหมัรุย)ให้ โดยนำไม้แตระมาสอดเข้ากับกำไลแล้วนำไปวนเหนือเครื่องเชี่ยนและสิ่งของต่างๆตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว โดยวนไปทางด้านขวามือตามเข็มนาฬิกาจำนวน 3 รอบ ให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยแบมือทั้งสองข้าง แล้วนำไม้แตระไปวางลงบนมือเพื่อสอดกำไล(สอดหมัรุย)ลงไปพร้อมกับการบริกรรมคาถา จากนั้นมโนราห์ใหญ่ก็จะทำพิธีใส่เล็บให้ เป่ามนต์คาถาที่เล็บโนรา แล้วจึงค่อยใส่เล็บให้พร้อมกับการบริกรรมคาถาด้วยเช่นกัน

ภาพประกอบ 184 ภาพบรรยากาศขณะมโนราห์สณชัย บุญมาก ทำพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย

6) มโนราห์ใหญ่จะให้ผู้ที่มาเข้าพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย รำมโนราห์และขับบทตามในบทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ แล้วต่อด้วยรำท่าพื้นฐาน(แม่ท่า)ต่างๆ ซึ่งในช่วงนี้ลูกคู่จะบรรเลงดนตรีประกอบด้วยตลอดเวลา เมื่อเสร็จขั้นตอนนี้แล้ว มโนราห์ใหญ่ผู้ทำพิธีจะทำการตัดผม ตัดเศษเครื่องแต่งกายมโนราห์ ตัดด้ายสายสิญจน์บนยอดเทริด ของผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อย แล้วนำไปห่อรวมกับหมากพลู 1 คำ พร้อมกับจุดเทียน 1 เล่ม จากนั้นนำไปวาด(ปัดหรือไล้)ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าให้กับผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อย แล้วกล่าวว่า “ของดีเอาไว้ ของร้ายเอาออก” ถือเคล็ดเป็นการปัดเป่าสิ่งไม่ดีต่างๆให้หมดไป เสร็จแล้วทำพิธีตัดห่อหมากพลูและเทียนนั้นให้ขาดออกจากกัน พร้อมกับบริกรรมคาถา แล้วซัด(ขว้าง)ออกไปข้างนอกโรงโนรา

7) มโนราห์ใหญ่ทำพิธีถอดเครื่องลูกปัด ให้กับผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยพอเป็นพิธี แล้วให้มโนราห์คนอื่นหรือสมาชิกในคณะ มาช่วยกันถอดเครื่องลูกปัดต่อ จากนั้นผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยนำเครื่องลูกปัดทั้งหมด พร้อมทั้งกำไลและเล็บวางข้างหน้าตรงท้องโรงพิธี แล้วทำการกราบลาเครื่องลาครู หากมีลูกหลานรับช่วงสืบทอดต่อ ก็ให้ผู้นั้นมาตรงท้องโรงพิธีแล้วมารับเครื่องลูกปัด พร้อมทั้งกำไลและเล็บทั้งหมดไป จากนั้นให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยออกไปจากโรงโนรา แล้วห้ามกลับเข้ามาโรงโนราที่ทำพิธีในวันนั้นอีก เป็นอันเสร็จพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย ข้อสำคัญสำหรับผู้ที่ได้ผ่านพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย และพ้นสภาพจากการเป็นมโนราห์แล้ว ถึงอย่างไรก็ยังต้องนับถือครูหมอโนรา ตายายโนราอยู่เสมอ ห้ามลืมโดยเด็ดขาด ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นมโนราห์แล้วก็ตาม

8) ในการทำพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย ไม่ว่าจะเป็นช่วงขั้นตอนใดก็ตาม หากเกิดเหตุการณ์ครูหมอโนรา ตายายโนรา มาทักไม่ยินยอมให้ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยพ้นสภาพจากการเป็นมโนราห์ ให้ถือว่าผู้เข้าพิธียังไม่ได้ผูกผ้าปล่อย และยังคงสภาพเป็นมโนราห์เช่นเดิม ให้ถือว่าพิธีกรรมในวันนั้นเป็นโมฆะ และเป็นเพียงการแสดงรำถวายครูหมอโนรา ตายายโนรา เท่านั้น

1.4.4.3 บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย เป็นบทกลอนมโนราห์บทเดียวกัน ที่ใช้ในพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง พิธีกรรมรำสอดเครื่อง และพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ ที่ใช้ขับร้องและรำตามครูมโนราห์ ซึ่งมีทั้งหมด 3 บทด้วยกัน โดยเรียงตามลำดับของการขับบทในพิธีกรรมเริ่มจาก บทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ การขับร้องในพิธีกรรมนั้น ผู้เข้าพิธีผูกผ้าปล่อยจะต้องขับร้องบทตามครูมโนราห์ทีละวรรค แล้วลูกคู่ก็จะร้องรับอีกทีหนึ่ง

2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์

การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาวนั้น จะทำการถ่ายทอดด้านการรำและด้านการขับบทควบคู่กันไป อีกทั้งยังมีด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย แต่เพื่อให้เห็นความชัดเจนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของแต่ละด้าน จะสามารถแบ่งเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้

2.1 ลักษณะรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการรำมโนราห์ มีดังนี้

2.1.1 การเตรียมความพร้อมทางร่างกายให้มีความอ่อนตัว โดยจะเป็นการดัดและนวดส่วนต่างๆของร่างกายได้แก่ มือ นิ้วมือ แขน ขา และลำตัวให้อ่อน เพื่อที่จะทำให้เวลารำจะได้มีความอ่อนช้อยสวยงามและมีท่วงท่าในการรำที่สง่างามน่าชม ซึ่งในการฝึกนั้น ครูมโนราห์ผู้สอนจะเป็นผู้สาธิตและทำให้ลูกศิษย์ในช่วงแรกๆ จากนั้นจึงให้ลูกศิษย์กลับไปฝึกทำเองที่บ้าน ซึ่งจะทำกันในช่วงเช้าของทุกวันหลังตื่นนอน โดยมีวิธีการดัดและนวดดังต่อไปนี้

1) การนำฝ่ามือลงไปในกะลามะพร้าว โดยให้คว่ำฝ่ามือข้างหนึ่งลงในกะลามะพร้าว แล้วค่อยๆใช้มืออีกข้างหนึ่งกดนวดดัดมือและนิ้วมือให้โค้งงอนตามรูปทรงภายในของกะลามะพร้าว สลับทำทั้งมือซ้ายและมือขวา เริ่มจากนำกะละมะพร้าวใบใหญ่ๆแล้วค่อยๆเปลี่ยนขนาดให้เล็กลงตามวงมือ เมื่อทำบ่อยๆเข้าจะทำให้วงมือได้รูป นิ้วมือเด้งงอนสวยเวลารำ

2) การนำฝ่ามือลงแช่ไปในน้ำอุ่นหรือน้ำซาวข้าว โดยให้คว่ำฝ่ามือข้างหนึ่งลงในภาชนะที่ใส่น้ำอุ่นหรือน้ำซาวข้าวไว้ แล้วค่อยๆใช้มืออีกข้างหนึ่งกดนวดดัดมือและนิ้วมือให้โค้งงอน สลับทำทั้งมือซ้ายและมือขวา เมื่อทำบ่อยๆเข้าจะทำให้วงมือได้รูป นิ้วมือเด้งงอนสวยเวลารำ

3) นั่งพับเพรียบแล้วนำมือข้างหนึ่งวางลงบนตัก ใช้มืออีกหนึ่งจับรวบนิ้วมือข้างที่วางลงบนตักเว้นนิ้วโป้งไว้ โน้มตัวไปด้านหน้า แล้วกดนวดดัดมือและนิ้วมือให้โค้งงอน สลับทำทั้งมือซ้ายและมือขวา เมื่อทำบ่อยๆเข้าจะทำให้วงมือได้รูป นิ้วมือเด้งงอนสวยเวลารำ

ภาพประกอบ 185 ท่าการกดนวดดัดมือและนิ้วมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป

4) นั่งชันเข่าข้างซ้ายขึ้น ยื่นแขนซ้ายไปด้านหน้าให้ข้อศอกวางพาดลงบนเข่าซ้าย ใช้ขาขวามาวางทับลงบนแขนซ้ายตรงตำแหน่งข้อมือ ใช้มือขวาจับรวบนิ้วมือข้างซ้ายเว้นนิ้วโป้งไว้ แล้วกดนวดดัดมือและนิ้วมือให้โค้งงอน สลับทำทั้งด้านซ้ายและด้านขวา เมื่อทำบ่อยๆ เข้าจะทำให้วงแขนและวงมือโค้งได้รูป อีกทั้งยังทำให้นิ้วมือเด้งงอนสวยเวลารำ

ภาพประกอบ 186 ท่าการกดนวดดัดแขน มือ และนิ้วมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป 1

5) เอานิ้วมือทั้งข้างซ้ายและข้างขวามาประสานกัน ยกไปด้านหน้าแขนตึง นั่งหลังตรงชันเข่าขึ้นทั้งข้างซ้ายและข้างขวา แล้วใช้เข่าทั้งสองข้างหนีบตรงข้อศอกให้แขนทั้งสองชนกัน เมื่อทำบ่อยๆเข้าก็จะทำให้วงแขน วงมือ และนิ้วมือโค้งได้รูปเด้งงอนสวยเวลารำ

ภาพประกอบ 187 ท่าการดัดแขน มือ และนิ้วมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป 2

6) นั่งขัดสมาธิแล้วยกตัวนอนคว่ำ ใช้แขนทั้งสองข้างยันพื้นยกตัวขึ้น แขนตึง แบบมือออกข้างลำตัวและให้ข้อมือชิดกัน เมื่อทำบ่อยๆเข้าก็จะทำให้วงแขน วงมือ และหลังโค้งได้รูปเด้งงอนสวยเวลารำ

ภาพประกอบ 188 ท่าการดัดแขน ขา หลัง และข้อมือให้โค้งเด้งงอนได้รูป

7) นั่งพับเพรียบ ยกแขนข้างขวาขึ้นพับข้อศอกลงไปทางด้านหลัง แล้วยื่นแขนซ้ายไปด้านหลัง ยกมือซ้ายขึ้นไปจับมือขวา ให้สลับทำทั้งข้างซ้ายและข้างขวา ท่านี้เป็นท่าสำหรับดัดหลัง เมื่อทำบ่อยๆเข้าจะทำให้หลังเด้งสวยเวลารำ

ภาพประกอบ 189 ท่าการดัดหลัง

8) การฝึกการลงฉาก ครูมโนราห์ผู้สอนจะให้ลูกศิษย์ค่อยๆกางขาออกข้างลำตัว ย่อตัวลง หลังแอ่น ให้ก้นยกเชิดขึ้น อกเด้ง ครูผู้สอนจะค่อยๆถีบยันตรงต้นขาของลูกศิษย์เพื่อที่จะปรับท่าทางการลงฉากให้ถูกต้องดูสง่างาม

9) การฝึกรำมโนราห์ตัวอ่อน หรือมโนราห์โดกอ่อน (กระดูกอ่อน) ผู้ฝึกรำต้องฝึกตั้งแต่เด็กๆ ช่วงที่ดีที่สุดก็คือช่วงอายุประมาณ 5 ขวบ จึงจะสามารถเริ่มฝึกได้ ซึ่งครูมโนราห์ผู้สอนจะเป็นผู้คัดเลือกลูกศิษย์เอง ว่าผู้ใดที่มีพรสวรรค์และสามารถฝึกรำมโนราห์ตัวอ่อนได้ ซึ่งไม่ใช่ว่าใครอยากจะรำก็รำได้ เนื่องจากเป็นความสมารถเฉพาะบุคคลจริงๆ ในการฝึกดัดตัวให้กับลูกศิษย์ที่จะรำมโนราห์ตัวอ่อนนั้น ครูผู้สอนจะเป็นผู้ดูแลเองทุกขั้นตอน โดยจะค่อยๆประคอง นวดและดัดตัวในท่าทางการรำท่าต่างๆ เริ่มจากท่าง่ายๆแล้วค่อยไปท่าที่ยากขึ้น จนลูกศิษย์สามารถทำได้แล้วจึงจะปล่อยให้ฝึกซ้อมเอง แต่ถึงอย่างไรก็ยังต้องอยู่ในความดูแลของครูมโนราห์ผู้สอนเสมอ เนื่องจากอาจเกิดอันตรายในการฝึกซ้อมได้

ภาพประกอบ 190 มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์ กำลังสอนลูกศิษย์ รำมโนราห์ตัวอ่อน หรือมโนราห์โตกอ่อน (กระดูกอ่อน)

ภาพประกอบ 191 มโนราห์เอกลักษณ์ สัมแก้ว กำลังประคองลูกศิษย์ ขณะฝึกรำมโนราห์ตัวอ่อนหรือมโนราห์โตกอ่อน (กระดูกอ่อน)

2.1.2 การฝึกรำมโนราห์ จะทำกันที่โรงโนราที่บ้านของครูมโนราห์ เรียกว่าโรงหัดหรือโรงฝึก ซึ่งจะทำการฝึกหัดรำกันในช่วงเวลานกชุมรัง คือเริ่มตั้งแต่ 6 โมงเย็นเป็นต้นไป โดยจะฝึกรำกันเป็นกลุ่ม พร้อมทั้งมีอุปกรณ์ในการฝึกซ้อมได้แก่ ไม้เรียว ใช้เป็นอุปกรณ์ในการปรับท่าทางของการรำ ใช้สำหรับตีลูกศิษย์เมื่อรำผิดหรือไม่ตั้งใจฝึกซ้อม ตรงส่วนปลายของไม้เรียวจะเหลาให้แหลม เพื่อเอาไว้จิ้มหลังลูกศิษย์เวลาที่รำหลังโก่ง ทำให้เค้ารู้ตัวว่ารำผิดและจะแอ่นหลังแอ่นอกให้อกเด้งขึ้นในทันที ถือได้ว่าไม้เรียวเป็นอุปกรณ์ชั้นเลิศ ในการทำให้ลูกศิษย์มีท่าทางในการรำที่สง่างามขึ้น นอกจากนี้ยังใช้เครื่องดนตรีบรรเลงในการฝึกซ้อมด้วย เพื่อให้รำถูกต้องลงจังหวะ ดังที่คนโบราณเรียกว่า “รำลงทับลงกลอง” ซึ่งเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการฝึกรำได้แก่ กลองโนรา ทับ โหม่ง ฉิ่ง แตระ และปี่ ในการฝึกรำมโนราห์นั้นจะมีรูแบบของการฝึกดังนี้

1) จะทำการฝึกรำโดยเริ่มจากบทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ ซึ่งเป็นบทที่มีท่ารำที่เป็นท่าครู แล้วก็ฝึกท่ารำพื้นฐานต่างๆที่จำเป็นในการแสดง ได้แก่ การฝึกรำท่า การฝึกรำนาด เป็นต้น ในช่วงแรกๆของการฝึกรำให้กับลูกศิษย์นั้น ผู้ที่เป็นครูมโนราห์จะสาธิตการรำในบทดังกล่าวให้ลูกศิษย์ดูเป็นตัวอย่างก่อน แล้วจึงค่อยให้ลูกศิษย์รำตาม ซึ่งลักษณะของการรำตามครู จะต้องทำให้ถูกต้องเหมือนครูผู้สอนเสมอ หากทำผิดพลาดก็จะโดนครูทำโทษ เช่น โดนครูดุ หรือโดนตีกับไม้เรียว เป็นต้น

2) การฝึกรำนอกจากลูกศิษย์จะดูตัวอย่างจากครูผู้สอนและทำตามครูผู้สอนแล้ว ยังสามารถเรียนรู้ฝึกซ้อมโดยดูตัวอย่างจากมโนราห์รุ่นพี่ได้อีกด้วย โดยจะไปยืนเรียงแถวฝึกซ้อมหลังแถวของมโนราห์รุ่นพี่ แล้วก็ฝึกรำตาม แต่ก็ยังคงอยู่ในการควบคุมดูแลการฝึกซ้อมจากครูมโนราห์ผู้สอนอยู่ดี โดยครูผู้สอนจะคอยเดินตรวจดูท่าทางในการรำของลูกศิษย์แต่ละคน พร้อมทั้งจะคอยบอกคอยสอนและปรับท่าทางในการรำให้ถูกต้อง ตลอดการฝึกซ้อมในแต่ละครั้งเสมอ

3) เมื่อครูมโนราห์ผู้สอนเห็นว่าลูกศิษย์ของตนสามารถรำมโนราห์ ในบทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ พอใช้ได้แล้ว ก็จะทำพิธีสอดเครื่องให้ ซึ่งเมื่อผู้เป็นลูกศิษย์ได้ผ่านการเข้าพิธีกรรมนี้แล้ว ก็ถือว่าได้เป็นมโนราห์และสามารถใส่ชุดมโนราห์ออกแสดงได้เลย แต่จะเป็นการแสดงการรำเฉพาะอย่าง เป็นชุดการแสดง ก็คือแสดงในบทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ รวมทั้งรำท่าพื้นฐานต่างๆ ที่ได้เรียนและฝึกซ้อมมาในตอนต้นนั่นเอง แต่ก็ยังต้องฝึกฝนศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากครูมโนราห์ผู้สอนอีกมาก ในเรื่องที่เกี่ยวกับการแสดงมโนราห์ เนื่องจากได้ผ่านการเรียนรู้แค่ขั้นพื้นฐานเท่านั้น

4) เมื่อลูกศิษย์ได้ผ่านพิธีกรรมรำสอดเครื่องเรียบร้อยแล้ว ครูมโนราห์ก็จะสอนให้รำบทประถมเป็นบทต่อไป เมื่อลูกศิษย์สามารถรำบทต่างๆที่ได้เรียนมาอย่างคล่องแคล่วแล้ว ไม่ว่าจะเป็น บทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ และบทประถม ก็จะสามารถรำเป็นนางหงส์ได้ หลังจากนี้ครูมโนราห์ก็จะสอนให้หัดรำทำบท หัดรำประสมท่า หัดเล่นจับบท ต่อไป ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความตั้งใจจริง มีความอดทนสูง ขยันหมั่นเพียร สนใจใฝ่รู้ ครูถึงจะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ และสามารถเป็นศิลปินมโนราห์ต่อได้ในอนาคต

2.2 ลักษณะรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการขับบทมโนราห์ มีดังนี้

2.2.1 การฝึกขับบทมโนราห์

1) จะทำการฝึกขับบทควบคู่ไปกับการฝึกรำมโนราห์ไปพร้อมๆกัน โดยจะฝึกกันเป็นกลุ่ม เริ่มจากฝึกขับบทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ โดยผู้ที่เป็นครูมโนราห์จะสาธิตการขับบทดังกล่าวให้ลูกศิษย์ฟังเป็นตัวอย่างก่อน แล้วจึงค่อยให้ลูกศิษย์ขับบทตาม ซึ่งลักษณะของการขับบทตามครู จะต้องทำให้ถูกต้องเหมือนครูผู้สอนเสมอ หากทำผิดพลาดก็จะโดนครูทำโทษ เช่น โดนครูดุ หรือโดนตีกับไม้เรียว ในการฝึกขับบทนั้น จะต้องใช้เครื่องดนตรีบรรเลงในการฝึกซ้อมด้วย เพื่อให้สามารถขับบทได้ถูกต้องและลงจังหวะ ซึ่งเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการฝึกขับบทได้แก่ กลองโนรา ทับ โหม่ง ฉิ่ง แตระ และปี่ โดยปี่จะใช้บรรเลงเพลงโหมโรงและบรรเลงเพลงรับหลังขับบทเสร็จเท่านั้น จะไม่บรรเลงขณะขับบท ซึ่งในการฝึกซ้อมโหม่งจะเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญที่สุดในการฝึกขับบทและขาดไม่ได้ เพราะผู้ขับบทจะต้องยึดเสียงโหม่งเป็นหลักในการขับบทและจะต้องพยายามขับบทให้เข้ากับเสียงโหม่ง จึงจะทำให้การขับบทนั้นมีความไพเราะน่าฟัง

2) การฝึกขับบทมโนราห์นอกจากลูกศิษย์จะฟังตัวอย่างจากครูผู้สอนและขับบทตามครูผู้สอนแล้ว ยังสามารถเรียนรู้ฝึกซ้อมโดยการฟังตัวอย่างจากมโนราห์รุ่นพี่ได้อีกด้วย โดยจะไปยืนหรือนั่งเรียงแถวฝึกซ้อมหลังแถวของมโนราห์รุ่นพี่ แล้วก็ฝึกขับบทตาม แต่ก็ยังคงอยู่ในการควบคุมดูแลการฝึกซ้อมจากครูมโนราห์ผู้สอนอยู่ดี โดยครูผู้สอนจะคอยฟังและเดินตรวจการขับบทของลูกศิษย์แต่ละคน พร้อมทั้งจะคอยบอกคอยสอนให้ขับบทอย่างถูกต้อง ตลอดการฝึกซ้อมในแต่ละครั้งเสมอ

3) เมื่อครูมโนราห์ผู้สอนเห็นว่าลูกศิษย์ของตนสามารถขับบทและรำมโนราห์ในบทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ พอใช้ได้แล้ว ก็จะทำพิธีสอดเครื่องให้ ซึ่งเมื่อผู้เป็นลูกศิษย์ได้ผ่านการเข้าพิธีกรรมนี้แล้ว ก็ถือว่าได้เป็นมโนราห์และสามารถใส่ชุดมโนราห์ออกแสดงได้เลย แต่จะเป็นการแสดงเฉพาะอย่าง ก็คือแสดงในบทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ ที่ได้เรียนและฝึกซ้อมมาในตอนต้นนั่นเอง แต่ก็ยังต้องฝึกฝนศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากครูมโนราห์ผู้สอนอีกมาก เนื่องจากได้ผ่านการเรียนรู้แค่ขั้นพื้นฐานเท่านั้น

4) เมื่อลูกศิษย์ได้ผ่านพิธีกรรมรำสอดเครื่องเรียบร้อยแล้ว ครูมโนราห์ก็จะสอนให้ขับบทประถมเป็นบทต่อไป เมื่อลูกศิษย์สามารถขับบทต่างๆที่ได้เรียนมาอย่างคล่องแคล่วแล้ว ไม่ว่าจะเป็น บทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ และบทประถม ก็จะสามารถรำเป็นนางหงส์ได้ หลังจากนี้ครูมโนราห์ก็จะสอนให้ฝึกขับบทอื่นๆ เช่น ขับบทที่ครูผู้สอนแต่งให้เป็นบทเฉพาะตัวของลูกศิษย์แต่ละคน ขับบทหลังม่าน ขับบทหน้าม่าน ขับบทกลอนหนัง ขับบทกลอนสี่ ขับบทกลอนหก ขับบทกลอนแปด โดยให้ลูกศิษย์แบ่งเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มละ 2 คน 4 คน 6 -7 คน เป็นต้น เพื่อให้ฝึกเป็นชุดการแสดง และจะให้แสดงเวลามีงานของคณะมโนราห์ครูผู้สอน นอกจากนี้ครูผู้สอนจะให้ฝึกหัดรำทำบท ในบทสีโตผันหน้า หัดรำประสมท่าพร้อมขับบท หัดเล่นจับบทแสดงเป็นเรื่องราว โดยฝึกขับบท “คำพรัด” ซึ่งเป็นกลอนที่แต่งไว้แล้วก่อนที่จะทำการแสดง ตลอดจนถึงฝึกขับบทกลอนสดที่ใช้สำหรับขับโต้ตอบทันทีทันควันเวลาแสดงเรียกว่า “มุตโต” ซึ่งต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณสูง ตลอดจนถึง “กลอนทอย” ด้วย

2.3 ลักษณะรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการแสดงมโนราห์ สำหรับผู้ที่จะสามารถเป็นมโนราห์ใหญ่ได้ในอนาคต มีดังนี้

2.3.1 ครูมโนราห์ผู้สอนจะสอนให้ลูกศิษย์รำและขับบทที่ใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์โดยเฉพาะ ซึ่งจะเป็นบทโบราณดั้งเดิมที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยครูมโนราห์ผู้สอนจะรำและขับบทสาธิตให้ดูก่อน แล้วจึงให้ลูกศิษย์ทำตามห้ามผิดเพี้ยนไปจากครูโดยเด็ดขาด เนื่องจากว่าเป็นบทที่ใช้ในพิธีกรรม นอกจากนี้ลูกศิษย์ยังสามารถเรียนรู้จากครูได้โดยการสังเกตและจดจำเวลาที่ครูของตนรำและขับบทในพิธีกรรมจริง หากยังไม่เข้าใจมีข้อสงสัยหรือยังทำตามไม่ได้ก็ให้มาสอบถามขอคำแนะนำจากครูมโนราห์ผู้สอนได้ในภายหลัง ต่อมาเมื่อลูกศิษย์สามารถรำและขับบทที่ใช้ในพิธีกรรมได้แล้ว พร้อมทั้งครูผู้สอนเห็นว่ามีความสามารถพอที่จะเป็นศิลปินมโนราห์คนใหม่และเป็นมโนราห์ใหญ่ได้แล้ว ก็จะทำพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ให้

2.4 ลักษณะรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการแสดงมโนราห์ สำหรับผู้ที่ผ่านการเข้าพิธีผูกผ้าใหญ่แล้ว และจะสามารถมโนราห์ใหญ่เป็นนายโรงได้ในอนาคต มีดังนี้

2.4.1 ครูมโนราห์ผู้สอนจะให้ลูกศิษย์เรียนรู้ในเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพิธีกรรมความเชื่อ การเตรียมทำพิธี ของที่ใช้ในพิธีกรรม ขั้นตอนการทำพิธีกรรม ตลอดจนถึงคาถาอาคมต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีกรรมนั้นๆ โดยการให้ลูกศิษย์เรียนรู้จากครูมโนราห์ผู้สอนในพิธีกรรมจริง เรียนรู้ด้วยการรู้จักหัดสังเกต คอยติดตามมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนถึงครูมโนราห์มอบตำราให้ไปศึกษาเรียนรู้ หากมีข้อสงสัยหรือไม่เข้าใจในเรื่องใด ก็สามารถสอบถามขอคำแนะนำจากครูมโนราห์ผู้สอนได้ในภายหลัง ซึ่งการที่ครูมโนราห์จะถ่ายทอดความรู้เรื่องดังกล่าวให้กับลูกศิษย์คนไหนนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของครูมโนราห์เองว่าจะเลือกใครให้เป็นผู้สืบทอดต่อไป โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถในการแสดงมโนราห์ มีความตั้งใจจริง มีความอดทนสูง ขยันหมั่นเพียร สนใจใฝ่รู้ ครูมโนราห์ผู้สอนถึงจะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ และจะสามารถเป็นนายโรงได้ต่อไปในอนาคต ซึ่งกว่าจะมาถึงขั้นนี้ได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายๆเลย

3. ท่ารำมโนราห์ที่เป็น “ท่าครู” สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

3.1 ท่ารำที่เป็นท่าครูของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนั้นมีทั้งหมด 12 ท่ารำด้วยกัน ซึ่งเป็นท่ารำที่ดีท่ารำมาจากบทกลอนมโนราห์โบราณที่ใช้ขับร้อง โดยมีลักษณะของท่ารำที่มีความสวยงาม อ่อนช้อย ท่าทางสง่างาม ทั้งยังมีความเข้มแข็งทะมัดทะแมงผสานกันอย่างลงตัว ซึ่งผู้รำจะต้องรำอย่างมีสมาธิ การทรงตัวดีมีความสมดุลทั้งลำตัวท่อนบนและท่อนล่าง หลังต้องแอ่นไม่โก่งงอ กันเชิดงอน คอตั้ง หน้าแหงนเชิดเล็กน้อยไม่ก้มหน้า ดังคำกล่าวของคนโบราณที่ว่า “ท้ายถ๊อกอกเด้ง” (กันยกอกเด้ง) ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงลักษณะท่วงท่าของการรำมโนราห์ โดยท่ารำมโนราห์ที่เป็นท่าครูของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีดังต่อไปนี้

1) ท่าแม่ลาย หรือท่าแม่ลายกนก

ภาพประกอบ 192 ท่าแม่ลาย หรือท่าแม่ลายกนก

2) ท่าราหูจับจันทร์ หรือท่าเขาควาย

ภาพประกอบ 193 ท่าราหูจับจันทร์ หรือท่าเขาควาย

3) ท่าขี้หนอนใหญ่ (ท่ากินนรใหญ่)

ภาพประกอบ 194 ท่าขี้หนอนใหญ่ (ท่ากินนรใหญ่)

4) ท่าบัวตูม

ภาพประกอบ 195 ท่าบัวตูม

5) ท่าบัวแย้ม

ภาพประกอบ 196 ท่าบัวแย้ม

6) ท่าบัวแซม มีลักษณะคล้ายกับท่าบัวแย้ม แต่ต่างกันตรงที่มือข้างขวาของท่าบัวแซมจะเปลี่ยนมาเป็นคล้ายกับจีบหงาย แต่จะกำเก็บนิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อยไว้

ภาพประกอบ 197 ท่าบัวแซม

7) ท่าแมงมุมชักใย

ภาพประกอบ 198 ท่าแมงมุมชักใย

8) ท่าหงส์ทอง

ภาพประกอบ 199 ท่าหงส์ทอง

9) ท่ารำเทียมบ่า

ภาพประกอบ 200 ท่ารำเทียมบ่า

10) ท่าผาหลา

ภาพประกอบ 201 ท่าผาหลา

11) ท่ารำเทียมพก

ภาพประกอบ 202 ท่ารำเทียมพก

12) ท่าพระรามแผลงศร

ภาพประกอบ 203 ท่าพระรามแผลงศร

3.2 ท่ารำมโนราห์ตัวอ่อน หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “รำโนราโดกอ่อน”(กระดูกอ่อน) ที่เป็นท่ารำของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว และยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนั้นมีทั้งหมด 9 ท่ารำ ด้วยกัน ซึ่งเป็นท่ารำที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนและความยืดหยุ่นของร่างกาย ได้แก่ แขน ขา และลำตัว ที่ผสานเข้ากับท่ารำที่เป็นท่าครูหรือท่ารำพื้นฐาน อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ในการตีท่ารำ และความสามารถเฉพาะตัวของผู้แสดง ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างหนักตั้งแต่เด็กๆ อีกทั้งยังต้องมีพรสวรรค์ด้วย โดยมีครูมโนราห์เป็นผู้สอนและคอยดูแลควบคุมในการฝึกซ้อมอย่างใกล้ชิด จึงจะสามารถรำได้ ท่ารำมโนราห์ตัวอ่อน หรือ “รำโนราโดกอ่อน”(กระดูกอ่อน) ที่เป็นท่ารำของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีดังต่อไปนี้

1) ท่าสะพานโค้ง ใช้ในการรำมโนราห์ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “รำคาบเบี้ย”

ภาพประกอบ 204 ท่าสะพานโค้ง

2) ท่าสะพานโค้งตั้งคาง หรือท่าตุงปลายคาง

ภาพประกอบ 205 ท่าสะพานโค้งตั้งคาง หรือท่าตุงปลายคาง

3) ท่าสะพานโค้งยืน หรือท่าไชท้องห้อย

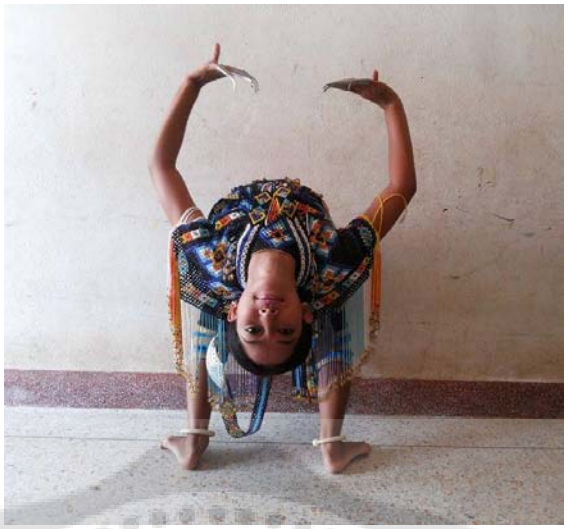

ภาพประกอบ 206 ท่าสะพานโค้งยืน หรือท่าไชท้องห้อย

4) ท่าสะพานโค้งนั่ง

ภาพประกอบ 207 ท่าสะพานโค้งนั่ง

5) ท่าตั้งขาขวา หรือท่าตั้งขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยประยุกต์)

ภาพประกอบ 208 ท่าตั้งขาขวา (ท่าขี้หนอนน้อยประยุกต์)

ภาพประกอบ 209 ท่าตั้งขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยประยุกต์)

6) ท่านั่งเกี่ยวขาขวา หรือท่านั่งเกี่ยวขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยเกี่ยวก้าน)

ภาพประกอบ 210 ท่านั่งเกี่ยวขาขวา (ท่าขี้หนอนน้อยเกี่ยวก้าน)

ภาพประกอบ 211 ท่านั่งเกี่ยวขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยเกี่ยวก้าน)

7) ท่าขี้หนอนใหญ่ (ท่ากินนรใหญ่)

ภาพประกอบ 212 ท่าขี้หนอนใหญ่ (ท่ากินนรใหญ่)

8) ท่ารำพดในถาด

ภาพประกอบ 213 ท่ารำพดในถาด

9) ท่ารำพดในถาดประยุกต์ เป็นท่ารำพดในถาดผสมกับท่ารำท่าครู หรือท่าพื้นฐานได้แก่ ผสมกับท่าราหูจับจันทร์ หรือท่าเขาควาย ผสมกับท่าพวงดอกไม้ และผสมกับท่าหงส์ลีลา

ภาพประกอบ 214 ท่ารำพดในถาดประยุกต์ (ผสมกับท่าราหูจับจันทร์ หรือท่าเขาควาย)

4. เครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

4.1 เครื่องต้นหรือเครื่องใหญ่ เป็นเครื่องแต่งกายของนายโรงหรือโนราใหญ่ ที่ได้ผ่านการเข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว อันประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

4.1.1 เทริด เป็นเครื่องประดับศีรษะ มีลักษณะรูปทรงคล้ายกับมงกุฎทรงเตี้ย ตกแต่งให้สวยงามโดยการลงรักปิดทองหรือทาด้วยสีทอง มีใบกระจังแกะสลักลวดลายต่างๆ พร้อมทั้งติดแผ่นกระจกสีสันสดใสหรือติดเพชรพลอย ทำให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น ส่วนตรงฐานของยอดเทริดจะพันด้วยด้ายสายสิญจน์ที่ใช้ในพิธีครอบเทริดเอาไว้

ภาพประกอบ 215 เทริด

4.1.2 เครื่องลูกปัด เป็นเครื่องแต่งกายสำหรับสวมตกแต่งลำตัวท่อนบน เป็นเครื่องแต่งกายที่ทำจากลูกปัดสี ที่นำมาร้อยยึดติดกันเป็นลวดลายต่าง ๆอย่างสวยงาม เช่น ลายลูกแก้ว ลายสี่เหลี่ยมข้าวหลำตัด ลายดอกจิก ลายดอกไม้ ลายลูกโซ่ ลายตัดดอก เป็นต้น สมัยก่อนนิยมใช้ลูกปัดสีแดง สีเหลือง สีเขียว สีน้ำเงิน สีขาว และสีดำ แต่ในปัจจุบันนอกจากจะใช้ลูกปัดสีดังกล่าวแล้ว ยังได้มีการนำลูกปัดสีอื่น ๆมาใช้ทำเครื่องลูกปัดอีกด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับความชอบของมโนราห์ผู้สวมใส่ เครื่องลูกปัดนั้นประกอบด้วยชิ้นส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

1) หัวบ่า หรือบ่า เป็นแผงลูกปัดสีที่ร้อยยึดติดกันเป็นรูปสามเหลี่ยม มี 2 ชิ้น ใช้สำหรับสวมพาดทับบนบ่าซ้ายและบ่าขวาข้างละ 1 ชิ้น

ภาพประกอบ 216 หัวบ่า หรือบ่า

2) ปิ้งคอ เป็นแผงลูกปัดสีที่ร้อยยึดติดกันเป็นรูปสามเหลี่ยมมี 2 ชิ้น มีขนาดเล็กกว่าหัวบ่าหรือบ่า ใช้สำหรับสวมห้อยคอด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละ 1 ชิ้น

ภาพประกอบ 217 ปิ้งคอ

3) สายคอ เป็นสร้อยคอลูกปัดสีที่ร้อยยึดติดกันเป็นแถบ มีขนาดความกว้างประมาณ 1.5 - 2 เซนติเมตร เมื่อนำมาคล้องคอแล้วจะห้อยลงมาอยู่ระดับอก

ภาพประกอบ 218 สายคอ

4) รอบอก พานอก หรือพานโครง เป็นแผงลูกปัดสีที่ร้อยยึดติดกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้สำหรับพันรอบตัวตรงระดับอก

ภาพประกอบ 219 รอบอก พานอก หรือพานโครง

5) สายพายเหรง หรือสายสังวาลย์ เป็นสร้อยลูกปัดสีที่ร้อยยึดติดกันเป็นแถบ มีขนาดความกว้างประมาณ 1.5 - 2 เซนติเมตร มี 2 เส้น ใช้สำหรับคล้องเฉวียงบ่าทั้งซ้ายและขวา โดยจะพาดตัดกันตรงอกและกลางหลัง เมื่อคล้องเฉวียงบ่าแล้วจะมีความยาวห้อยลงมาถึงชายโครง

ภาพประกอบ 220 สายพายเหรง หรือสายสังวาลย์

4.1.3 ทับทรวง ซับทรวง หรือตาบ ทำจากแผ่นเงินรูปคล้ายขนมเปียกปูน มีการตอกดุนลวดลายอย่างสวยงาม ใช้แขวนห้อยติดกับสายคอลูกปัดให้อยู่ในระดับอก

ภาพประกอบ 221 ทับทรวง ซับทรวง หรือตาบ

4.1.4 ปีกนกแอ่น ทำจากแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายกับนกนางแอ่นกำลังกางปีก มีการตอกดุนลวดลายอย่างสวยงาม ใช้แขวนห้อยติดกับสายพายเหรง หรือสายสังวาลย์ ให้อยู่ระดับชายโครงทั้งด้านซ้ายและด้านขวา ข้างละ 1 ชิ้น

ภาพประกอบ 222 ปีกนกแอ่น

4.1.5 ประจำยาม ทำจากแผ่นเงินเป็นรูปดอกไม้ มีการตอกดุนลวดลายอย่างสวยงาม ใช้แขวนห้อยติดกับสายพายเหรง หรือสายสังวาลย์ ให้อยู่ระดับกลางหลัง

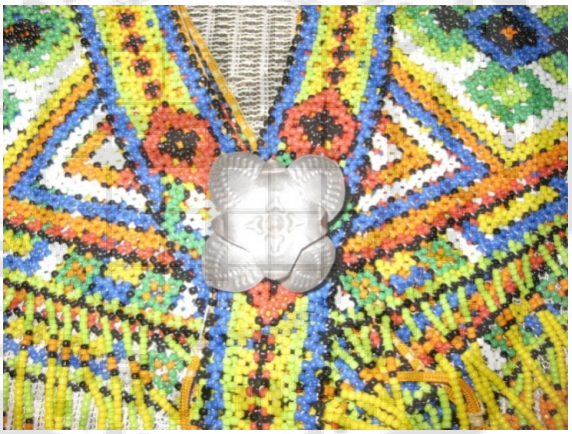

ภาพประกอบ 223 ประจำยาม

4.1.6 ปีก หรือหางหงส์ ทำจากเขาควายผ่าซีก มีลักษณะคล้ายกับปีกนก 1 คู่ ประกบกันซ้ายขวา ส่วนปลายปีกจะงอนเชิดขึ้นเอามาผูกรวมกันไว้ มีการนำเอาไหมพรมที่มีโทนสีเดียวกันกับเครื่องลูกปัดมาทำเป็นพู่ลูกกลม ๆมาผูกติดไว้ที่ปลายปีก และใช้ลูกปัดสีมาร้อยเป็นลวดลายสวยงามห้อยรายตลอดทั้งปีก ให้มีลักษณะคล้ายกับขนนก ใช้สำหรับสวมคาดทับผ้านุ่งตรงระดับสะเอว โดยให้ปลายปีกยื่นไปด้านหลังคล้ายกับหางหงส์ หรือคล้ายกับหางของกินรี

ภาพประกอบ 224 ปีก หรือหางหงส์

4.1.7 สนับเพลา หรือกางเกงโนรา เป็นกางเกงทรงกระบอก ยาวประมาณครึ่งน่อง หรือยาวจนถึงตาตุ่มก็มี ปลายขานิยมปักตกแต่งด้วยดิ้น ผ้าแถบสีสันลวดลายสวยงาม หรือใช้ลูกปัดปักเลื่อมให้เป็นลวดลาย สมัยก่อนนิยมนำผ้าฝ้ายมาตัดเย็บ แต่ในปัจจุบันนิยมนำผ้ากางเกงวอร์มมาตัดเย็บแทน เนื่องจากว่ามีความยืดหยุ่นดี สวมใส่สบายไม่อึดอัด และใช้กันอย่างแพร่หลายมากในปัจจุบัน

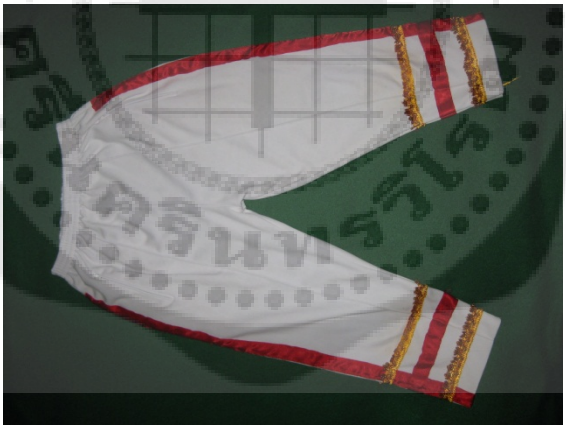

ภาพประกอบ 225 สนับเพลา หรือกางเกงโนรา

4.1.8 ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว เป็นผ้ายาวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จะใช้เป็นผ้าสีพื้น หรือผ้าลายดอกก็ได้ ใช้สำหรับนุ่งทับสนับเพลา หรือกางเกงโนรา เวลานุ่งจะพับทับชายผ้าดึงรั้งไปเหน็บไว้ด้านหลัง แล้วปล่อยชายผ้าให้ห้อยลง เรียกว่า “หางหงส์” การนุ่งผ้าแบบของโนรานั้น จะต้องดึงรั้งชายผ้าที่พับไว้ให้สูงและแน่นกว่าการนุ่งโจงกระเบน ปัจจุบันได้มีการพัฒนาผ้านุ่งให้เป็นแบบสำเร็จรูป เพื่อให้ง่ายในการสวมใส่ และเป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 226 ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว แบบโบราณ

ภาพประกอบ 227 ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว แบบสำเร็จรูป

4.1.9 หน้าผ้า มีลักษณะเช่นเดียวกับชายไหว ทำเป็นผ้าแถบ 3 แถบ มีการนำลูกปัดมาปักเลื่อมให้เป็นลวดลายสวยงามเช่น ลายดอกไม้ ลายไทย เป็นต้น

ภาพประกอบ 228 หน้าผ้าและผ้าห้อย

4.1.10 ผ้าห้อย เป็นผ้าสีต่างๆ ที่คาดห้อยไว้ลักษณะคล้ายกับชายแครง นิยมใช้ผ้าบางสีสันสดใส หรือผ้าลูกไม้บางๆ นำมาเหน็บห้อยระหว่างหน้าผ้าแต่ละแถบ โดยจะเหน็บทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของหน้าผ้า

4.1.11 กำไลต้นแขนและปลายแขน เป็นกำไลที่ทำจากเงิน มีการตอกดุนให้มีลวดลายสวยงาม ใช้สำหรับสวมใส่ต้นแขนและปลายแขน แต่บางครั้งก็พบมโนราห์บางท่านที่นิยมสวมใส่แต่กำไลต้นแขน และไม่สวมใส่กำไลปลายแขน

ภาพประกอบ 229 กำไลต้นแขนและปลายแขน

4.1.12 กำไลมือ เป็นกำไลที่ทำจากทองเหลือง หรือเงิน มีลักษณะเป็นรูป วงแหวน นิยมใช้สวมมือทั้งสองข้างข้างละหลาย ๆวง

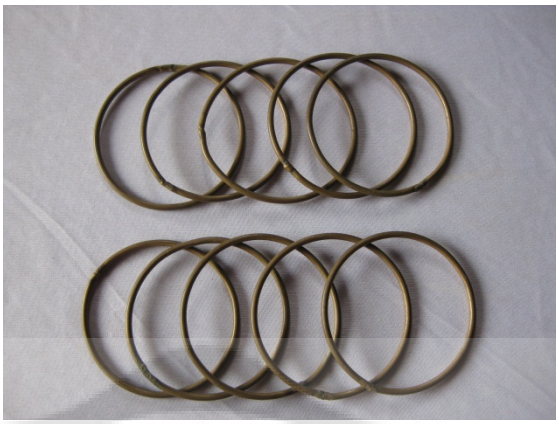

ภาพประกอบ 230 กำไลมือ

4.1.13 ปั้นเหน่ง มีลักษณะคล้ายกับหัวเข็มขัด ทำแผ่นจากเงิน และมีการตอกดุน ให้มีลวดลายสวยงาม

ภาพประกอบ 231 ปั้นเหน่ง

4.1.14 เล็บ ทำจากแผ่นเงิน หรือแผ่นสเทนลิส ขึ้นรูปให้เป็นทรงกรวยปลายงอน ส่วนปลายเล็บใช้เอ็นร้อยลูกปัดต่อออกไปพอสวยงาม ใช้สำหรับสวมนิ้วมือทั้งสองข้างข้างละ 4 นิ้ว ยกเว้นนิ้วหัวแม่มือไม่ต้องใส่เล็บ

ภาพประกอบ 232 เล็บ

4.1.15 ผ้าผูกคอ หรือผ้าพันคอ เป็นผ้าแพรหรือผ้าบางๆสีสันสดใส มีทั้งที่รีดอัดเป็นจีบและไม่รีดอัดเป็นจีบ ใช้สำหรับผูกไว้ที่คอพร้อมทั้งติดเข็มกลัดเพื่อความสวยงาม สมัยก่อนนั้นเป็นที่นิยมกันมาก แต่ในปัจจุบันนี้เรียกได้ว่าเสื่อมความนิยมไปแล้ว โดยสังเกตเห็นว่าแทบจะไม่มีผู้ใดนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ในปัจจุบัน

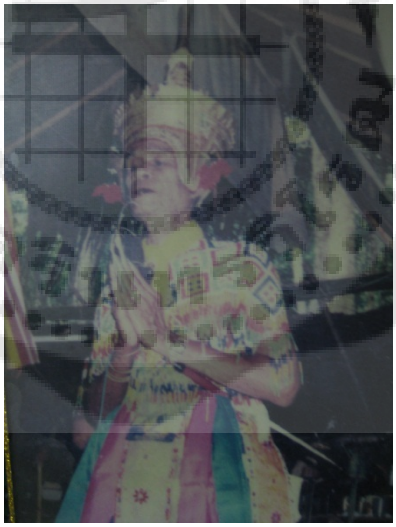

ภาพประกอบ 233 มโนราห์น้อม ชัยมงคล ใช้ผ้าผูกคอ หรือผ้าพันคอ เป็นเครื่องแต่งกายชิ้นหนึ่งในการแสดงมโนราห์

4.1.16 ถุงเท้า นิยมใส่ถุงเท้ายาวสีขาว ซึ่งเป็นผลมาจากช่วงที่มีการเข้มงวดเรื่องนโยบายรัฐนิยม สมัยรัฐบาลของจอมพลแปลกพิบูลสงคราม โดยมโนราห์แปลก ชนะบาล มโนราห์รุ่นเดียวกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว และมโนราห์เติม เมืองตรัง ท่านได้ให้สัมภาษณ์กับอุดม หนูทอง ว่า “ไม่ทราบว่ารัฐบาลเขาไปเห็นลัทธิมาแต่ไหน แต่เขาคงเห็นว่าการแต่งกายของโนราที่นุ่งโจงกระเบนมีหางมันไม่มีวัฒนธรรม แล้วต้องให้ใส่ถุงน่องรองเท้า แต่รองเท้าใส่รำไม่ได้ จึงใส่แต่ถุงเท้า” ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้มีการนิยมใส่ถุงเท้ามาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีมโนราห์บางท่านที่ไม่ใส่ถุงเท้ารำ ซึ่งก็พบเห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน

4.2 เครื่องแต่งกายของมโนราห์ ที่ได้ผ่านการเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปี ขึ้นไป จะแต่งกายด้วยชุดมโนราห์เช่นเดียวกันกับมโนราห์ใหญ่ แต่จะไม่ใส่สายพายเหรงหรือสายสังวาลย์ ทับทรวงหรือซับทรวงหรือตาบ ปีกนกแอ่น ประจำยาม ปั้นเหน่ง และกำไลต้นแขนปลายแขน ซึ่งการแต่งกายจะประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

4.2.1 เทริด เป็นเครื่องประดับศีรษะ ที่มีการตกแต่งอย่างสวยงาม มีลักษณะรูปทรงคล้ายกับมงกุฎทรงเตี้ย

4.2.2 เครื่องลูกปัด เป็นเครื่องแต่งกายสำหรับสวมตกแต่งลำตัวท่อนบน เป็นเครื่องแต่งกายที่ทำจากลูกปัดสี ที่นำมาร้อยยึดติดกันเป็นลวดลายต่างๆอย่างสวยงาม จะประกอบด้วยชิ้นส่วนสำคัญต่างๆได้แก่ หัวบ่าหรือบ่า ปิ้งคอ สายคอ และรอบอกหรือพานอกหรือพานโครง

4.2.3 ปีก หรือหางหงส์ นิยมทำจากเขาควายผ่าซีก แล้วขัดตกแต่งให้ได้รูปสวยงาม แต่ถ้าหากหาเขาควายไม่ได้ก็จะนำวัสดุอื่นมาใช้แทน เช่น ท่อพีวีซี แผ่นพลาสติกสีดำ ปีกหรือหางหงส์ มีลักษณะคล้ายกับปีกนก 1 คู่ ประกบกันซ้ายขวา ส่วนปลายปีกจะงอนเชิดขึ้นเอามาผูกรวมกันไว้ มีการนำเอาพู่ที่ทำจากด้ายสีหรือไหมพรมมาผูกติดไว้ที่ปลายปีก และใช้ลูกปัดสีมาร้อยเป็นลวดลายสวยงามห้อยรายตลอดทั้งปีก

4.2.4 สนับเพลา หรือกางเกงโนรา ในปัจจุบันนิยมนำผ้ากางเกงวอร์มมาตัดเย็บและใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

4.2.5 ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว เป็นผ้ายาวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จะใช้เป็นผ้าสีพื้น หรือผ้าลายดอกก็ได้ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาผ้านุ่งให้เป็นแบบสำเร็จรูป เพื่อให้ง่ายในการสวมใส่ และเป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบัน

4.2.6 หน้าผ้า มีลักษณะเช่นเดียวกับชายไหว ทำเป็นผ้าแถบ 3 แถบ มีการนำลูกปัดมาปักเลื่อมเป็นลวดลายสวยงาม

4.2.7 ผ้าห้อย เป็นผ้าสีต่าง ๆนิยมใช้ผ้าบางสีสันสดใส หรือผ้าลูกไม้บาง ๆนำมาเหน็บห้อยระหว่างหน้าผ้าแต่ละแถบ

4.2.8 กำไลมือ เป็นกำไลที่ทำจากทองเหลือง หรือเงิน นิยมใช้สวมมือทั้งสองข้าง ข้างละหลาย ๆวง

4.2.9 เล็บ ทำจากแผ่นเงิน หรือแผ่นสเทนลิส ขึ้นรูปให้เป็นทรงกรวยปลายงอน ส่วนปลายเล็บจะใช้เอ็นร้อยลูกปัดต่อออกไปพองาม ใช้สำหรับสวมนิ้วมือทั้งสองข้างข้างละ 4 นิ้ว ยกเว้นนิ้วหัวแม่มือ

4.2.10 ผ้าผูกคอ หรือผ้าพันคอ เป็นผ้าแพรหรือผ้าบาง ๆสีสันสดใส มีทั้งที่รีดอัดเป็นจีบและไม่รีดอัดเป็นจีบ ใช้สำหรับผูกไว้ที่คอและติดเข็มกลัดเพื่อความสวยงาม ในปัจจุบันนี้เรียกได้ว่าเสื่อมความนิยมไปแล้ว

4.2.11 ถุงเท้า นิยมใส่ถุงเท้ายาวสีขาว แต่ก็มีมโนราห์บางท่านที่ไม่ใส่ถุงเท้ารำ ซึ่งก็พบเห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน

4.3 เครื่องแต่งกายของมโนราห์เด็ก ที่ได้ผ่านการเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิง ก็จะมีเครื่องแต่งกายแบบเดียวกัน โดยจะแต่งกายด้วยชุดมโนราห์เช่นเดียวกันกับมโนราห์ที่มีอายุ 12 ปี ขึ้นไป แต่จะไม่ใส่เทริด

ภาพประกอบ 234 การแต่งกายของมโนราห์เด็กสมัยก่อน

ภาพประกอบ 235 การแต่งกายของมโนราห์เด็กในปัจจุบัน

4.4 เครื่องแต่งกายของตาพราน ประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

4.4.1 หน้าพราน หรือหัวพราน เป็นหน้ากากสำหรับตัวตลก นิยมทำจากไม้ที่มีชื่อมงคล เช่น ไม้พูด ไม้รัก ไม้ยอ โดยนำเอาแผ่นไม้มาแกะสลักเป็นรูปหน้าคน ให้มีจมูกโด่งยาว แก้มป่อง มีแต่ฟันบน ไม่มีฟันล่างและคาง ทาหน้าสีแดง เขียนคิ้วเขียนหนวดสีขาวหรือสีดำ เจาะรูตรงส่วนที่เป็นตาดำ เพื่อให้ผู้แสดงสามารถมองเห็นได้เวลาสวมใส่ และเจาะรูตรงส่วนที่เป็นรูจมูก เพื่อให้ผู้แสดงสามารถหายใจได้สะดวกไม่อึดอัดเวลาสวมใส่ นอกจากนี้ยังใช้ไหมพรมหรือผ้าขนสัตว์ ทำเป็นผมอีกด้วย

4.4.2 ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว เป็นผ้ายาวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จะใช้เป็นผ้าสีพื้น หรือผ้าลายดอกก็ได้ โดยนำมานุ่งเป็นโจงกระเบน

4.4.3 ผ้าขาวม้า เป็นผ้ารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าลายตาหมากรุก โดยจะนำมาผูกคาดทับผ้านุ่งตรงระดับพุง

4.4.4 เสื้อกล้ามและเสื้อยืดแขนสั้นมีปก ปัจจุบันมีผู้ที่แสดงเป็นตาพรานบางท่านได้นำมาสวมใส่เวลาออกแสดง ซึ่งพบน้อยมากและยังไม่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะยังคงแต่งกายเช่นเดิม คือไม่ใส่เสื้อเวลาแสดง

ภาพประกอบ 236 การแต่งกายของตาพราน

4.5 เครื่องแต่งกายของนางทาสี ประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

4.5.1 หน้าทาสี หรือหัวทาสี เป็นหน้ากากสำหรับตัวตลก นิยมทำจากไม้ที่มีชื่อมงคล เช่น ไม้พูด ไม้รัก ไม้ยอ โดยนำเอาแผ่นไม้มาแกะสลักเป็นรูปหน้าคน เป็นหน้าของผู้หญิง ทาหน้าสีขาวหรือสีเนื้อ เขียนคิ้วสีดำ ทาปากสีแดง เจาะรูตรงส่วนที่เป็นตาดำ เพื่อให้ผู้แสดงสามารถมองเห็นได้เวลาสวมใส่ และเจาะรูตรงส่วนที่เป็นรูจมูก เพื่อให้ผู้แสดงสามารถหายใจได้สะดวกไม่อึดอัดเวลาสวมใส่

ภาพประกอบ 237 หน้าทาสี หรือหัวทาสี

4.5.2 ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว เป็นผ้ายาวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จะใช้เป็นผ้าสีพื้น หรือผ้าลายดอกก็ได้ โดยนำมานุ่งเป็นโจงกระเบน

4.5.3 เสื้อ สมัยก่อนจะใส่เสื้อผ้าฝ้าย หรือเสื้อผ้าทอมือ คอกลม แขนกระบอก ผ่าหน้าติดกระดุม ความสวยงามตามแต่ฐานะ แต่ปัจจุบันก็ใส่เสื้อตามยุคตามสมัย แล้วแต่ฐานะของผู้สวมใส่ ซึ่งปัจจุบันไม่มีผู้แสดงเป็นนางทาสีประจำอยู่ในคณะมโนราห์แล้ว ส่วนใหญ่ผู้ที่มาขอแสดงเป็นนางทาสีเวลามีพิธีกรรมนั้น จะเป็นชาวบ้านทั่วไปที่มาขอแสดงเพื่อแก้เหมรยเท่านั้น

4.5.4 ผ้าพาดบ่า จะใช้เป็นผ้ารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผืนไม่ใหญ่ไม่เล็กจนเกินไป โดยนำไปพาดบ่าข้างซ้ายหรือข้างขวา แล้วแต่ความถนัดของผู้แสดง

4.6 เครื่องแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นชาละวัน ในพิธีโนราโรงครูแทงเข้ ตอนแสดงจับบทนายไกร ซึ่งผู้คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ก็คือ พรานแก้ว ทองโอ ฉายาขุนพรานแห่งโคกสะบ้า ซึ่งยังคงใช้สวมใส่ในการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเพิ่มความสมจริงสมจังในการแสดง อันประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

4.6.1 หัวชาละวัน เป็นเครื่องสวมศีรษะของผู้แสดง ทำจากกระดาษ มีลักษณะเป็นหัวของจระเข้สีดำแต้มลายจุดสีขาว

4.6.2 ชุดชาละวัน เป็นชุดที่ประกอบไปด้วยเสื้อคอปิดแขนยาวสีดำ กางเกงขายาวสีดำ ตัดเย็บให้มีหางจระเข้สีดำแต้มลายจุดขาวอยู่ทางด้านหลัง สวมถุงมือและถุงเท้าสีดำพร้อมตกแต่งลวดลายให้เหมือนเท้าของจระเข้ โดยชุดจะมีการแต้มสีลวดลายให้คล้ายกับตัวจระเข้ให้มากที่สุด

ภาพประกอบ 238 การแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นชาละวัน

4.7 เครื่องแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นเสือเฒ่า ในพิธีโนราโรงครูใหญ่ ตอนแสดงจับบทเสือเฒ่า ซึ่งผู้คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ก็คือ พรานครบ หนูช่วย ซึ่งยังคงใช้สวมใส่ในการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเพิ่มความสมจริงสมจังในการแสดง อันประกอบไปด้วยส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

4.7.1 หน้ากากเสือ เป็นหน้ากากที่ทำจากกระดาษ ที่มีใบหน้าเป็นเสือ มีการเจาะรูตรงส่วนตาของหน้ากาก เพื่อให้ผู้แสดงสามารถมองเห็นได้เวลาสวมใส่

4.7.2 ชุดเสือ เป็นชุดติดกันทั้งตัวตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า ทำจากผ้าขนสัตว์ลายเสือ แล้วติดซิบยาวเป็นแนวตั้ง ตั้งแต่ระดับสะเอวจนถึงคอ ส่วนช่วงศีรษะจะตัดเย็บให้เป็นหมวกสวมคลุมเอาไว้ เว้นพื้นที่ส่วนหน้าไว้เพื่อสำหรับใส่หน้ากากเสือ

ภาพประกอบ 239 การแต่งกายของผู้รับบทแสดงเป็นเสือเฒ่า

4.8 เครื่องแต่งกายของลูกคู่ ประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

4.8.1 สมัยก่อนจะใส่เสื้อผ้าฝ้าย หรือเสื้อผ้าทอมือ คอกลม แขนยาวหรือแขนสั้น ผ่าหน้าติดกระดุม ความสวยงามตามแต่ฐานะ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นใส่เสื้อตามยุคตามสมัย แล้วแต่ฐานะของผู้สวมใส่

4.8.2 ผ้านุ่ง หรือผ้ายาว เป็นผ้ายาวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จะใช้เป็นผ้าสีพื้น หรือผ้าลายดอกก็ได้ โดยนำมานุ่งเป็นโจงกระเบน แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นนุ่งกางเกงตามยุคตามสมัย แล้วแต่ฐานะของผู้สวมใส่

4.9 ความเชื่อเรื่องเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์

4.9.1 ความเชื่อที่เกี่ยวกับเทริด มีดังต่อไปนี้

1) เทริด ถือว่าเป็นของสูง เป็นที่สถิตของครูหมอโนรา ตายายโนรา และถือว่าเป็นเครื่องทรงอย่างกษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทริดที่ได้นำไปเข้าครูในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่แล้ว ถือว่ามีความเป็นสิริมงคลยิ่งสำหรับมโนราห์ผู้เป็นเจ้าของเทริด ซึ่งมีข้อห้ามอยู่ว่าห้ามข้าม ห้ามขายโดยเด็ดขาด แต่สามารถมอบให้กับลูกหลานเพื่อเป็นมรดกตกทอดได้ เมื่อได้

นำไปใช้สวมใส่ออกรำเสร็จแล้ว จะต้องเก็บเทริดให้เรียบร้อยทุกครั้ง มิเช่นนั้นจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้โทษได้

2) ผู้ที่ไม่ได้มีเชื้อสายมโนราห์และไม่ได้เป็นมโนราห์ ไม่สามารถที่จะนำเทริดมาสวมใส่เองโดยพละการ เนื่องจากว่าจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนราให้โทษ จนทำให้ถอดเทริดออกไม่ได้ ไม่ว่าจะทำอย่างไรก็ถอดไม่ออก แถมยังบีบรัดศีรษะจนแน่น วิธีที่จะถอดเทริดออกได้มีเพียงวิธีเดียวเท่านั้น คือต้องพามโนราห์ใหญ่มาเป็นผู้ทำพิธีถอดเทริดออกให้เท่านั้นจึงจะสามารถถอดออกได้ ถือว่าเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์มาก

3) หากเทริดเกิดชำรุด ผู้ที่เป็นเจ้าของจะต้องนำไปซ่อมแซมตรงส่วนที่ชำรุดให้กลับสู่สภาพเดิม หากเทริดชำรุดมากจนมิอาจซ่อมแซมได้ ก็ให้นำไปเก็บใส่ภาชนะให้เรียบร้อย ห้ามทิ้งขว้างโดยเด็ดขาด มิเช่นนั้นจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้โทษได้

4.9.2 ความเชื่อที่เกี่ยวกับเครื่องลูกปัด มีดังต่อไปนี้

1) เครื่องลูกปัดที่ได้นำไปเข้าครูในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่แล้ว ถือว่ามีความเป็นสิริมงคลยิ่งสำหรับมโนราห์ผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งมีข้อห้ามอยู่ว่า ห้ามข้าม ห้ามขายโดยเด็ดขาด แต่สามารถมอบให้กับลูกหลานเพื่อเป็นมรดกตกทอดได้ เมื่อนำไปใช้สวมใส่ออกรำเสร็จแล้ว จะต้องจัดเก็บให้เรียบร้อยทุกครั้ง มิเช่นนั้นจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้โทษได้

2) เครื่องลูกปัดที่ชำรุด ผู้ที่เป็นเจ้าของจะต้องนำไปร้อยซ่อมแซมตรงส่วนที่ชำรุดให้กลับสู่สภาพเดิม หากเครื่องลูกปัดชำรุดมากจนมิอาจซ่อมแซมได้ ก็ให้นำไปเก็บใส่ภาชนะให้เรียบร้อย ห้ามทิ้งขว้างโดยเด็ดขาด มิเช่นนั้นจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้โทษได้

3) ผู้ที่ไม่ได้มีเชื้อสายมโนราห์และไม่ได้เป็นมโนราห์ ไม่สามารถที่จะนำเครื่องลูกปัดมาสวมใส่เองโดยพละการ เนื่องจากว่าจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนราให้โทษ จนทำให้มีอันเป็นไปต่างๆได้ เช่น เกิดเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นบ้าเสียสติ และอาจถึงแก่ชีวิตได้

4.9.3 ความเชื่อที่เกี่ยวกับ ปีก หรือหางหงส์ มีดังต่อไปนี้

1) ผู้ที่เป็นนายโรง หากมีการแสดงมโนราห์แบบโบราณ ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะต้องใส่ปีก หรือหางหงส์ ที่ทำจากเขาควายแท้ๆเท่านั้น ห้ามใช้ปีก หรือหางหงส์ ที่ทำจากวัสดุอื่นทดแทนโดยเด็ดขาด เนื่องจากว่าครูหมอโนรา ตายายโนรา ไม่ยอมรับ และทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้โทษจนถึงขั้นกระอักเลือดได้ ทำให้ป่วยหนักล้มหมอนนอนเสื่อ จนต้องไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลกันเลยทีเดียว

4.9.4 ความเชื่อเกี่ยวกับหน้าพราน หรือหัวพราน และหน้าทาสี หรือหัวทาสี มีดังต่อไปนี้

1) หน้าพราน หรือหัวพราน และหน้าทาสี หรือหัวทาสี ที่ได้นำไปเข้าครูในพิธีโนราโรงครูใหญ่แล้ว ถือว่ามีความเป็นสิริมงคลยิ่งสำหรับผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งมีข้อห้ามอยู่ว่าห้ามข้าม ห้ามขายโดยเด็ดขาด แต่สามารถมอบให้กับลูกหลานเพื่อเป็นมรดกตกทอดได้ เมื่อนำไปใช้สวมใส่ออกพรานเสร็จแล้ว จะต้องจัดเก็บให้เรียบร้อยทุกครั้ง มิเช่นนั้นจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้โทษได้

2) ผู้ที่ไม่ได้มีเชื้อสายมโนราห์และไม่ได้แสดงเป็นพรานในคณะมโนราห์ใดไม่สามารถที่จะนำหน้าพราน หรือหัวพราน และหน้าทาสี หรือหัวทาสี มาสวมใส่เองโดยพละการได้ เนื่องจากว่าจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนราให้โทษ จนทำให้ถอดหน้าพราน หรือหัวพรานและหน้าทาสี หรือหัวทาสี ออกไม่ได้ ไม่ว่าจะทำอย่างไรก็ถอดไม่ออก แถมยังติดอยู่ที่ใบหน้าจนแน่น วิธีที่จะถอดออกได้มีเพียงวิธีเดียวเท่านั้น คือต้องพามโนราห์ใหญ่มาเป็นผู้ทำพิธีถอดหน้าพรานหรือหัวพราน และหน้าทาสี หรือหัวทาสีออกให้เท่านั้น จึงจะสามารถถอดออกได้ ถือว่าเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์มาก

3) หน้าพราน หรือหัวพราน และหน้าทาสี หรือหัวทาสี ที่ชำรุด ผู้ที่เป็นเจ้าของจะต้องนำไปซ่อมแซมตรงส่วนที่ชำรุดให้กลับสู่สภาพเดิม หากชำรุดมากจนมิอาจซ่อมแซมได้ ก็ให้นำไปเก็บใส่ภาชนะให้เรียบร้อย ห้ามทิ้งขว้างโดยเด็ดขาด มิเช่นนั้นจะทำให้ถูกครูหมอโนรา ตายายโนรา ให้โทษได้

4.9.5 ความเชื่อเกี่ยวกับผ้านุ่ง หรือผ้ายาว มีดังต่อไปนี้

1) ผู้ที่เป็นนายโรง หรือโนราใหญ่ ที่เข้าทำพิธีกรรม และแสดงในงานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะต้องนุ่งผ้านุ่ง หรือผ้ายาว แบบโบราณเท่านั้น ห้ามใช้ผ้านุ่งแบบสำเร็จรูปโดยเด็ดขาด เนื่องจากเชื่อกันว่าครูหมอโนรา ตายายโนรา ไม่ยอมรับและจะให้โทษได้

5. ศึกษาการแสดงดนตรีพิธีกรรมความเชื่อในการรำ “สอดเครื่อง” เพื่อสืบทอดเชื้อสายมโนราห์

5.1 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรม มีดังต่อไปนี้

1) ทับโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เป็นกลองที่มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับโทน ที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีไทย ทับโนรานั้นทำจากไม้ขนุน ใช้หนังค่างขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับหรือใช้แผ่นฟิล์มเอกซเรย์ ขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับ ร้อยตรึงขึงหน้าทับด้วยเชือกไนล่อนและเอ็น ในการบรรเลงในพิธีกรรมจะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ ซึ่งจะมีขนาดต่างกันไม่มากนัก โดยแต่ละใบจะมีเสียงที่แตกต่างกัน ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมกว่าและมีขนาดที่เล็กกว่าเรียกว่า “ทับตัวผู้” ส่วนอีกใบหนึ่งจะมีเสียงที่ทุ้มกว่าและมีขนาดใหญ่กว่าเรียกว่า “ทับตัวเมีย” การบรรเลงทับโนรานั้น

จะใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว ซึ่งผู้บรรเลงนั้นจะต้องมีไหวพริบและรู้ชั้นเชิงของผู้รำมโนราห์เป็นอย่างดี เนื่องจากว่าทับโนราเป็นเครื่องดนตรีหลักที่สำคัญ ที่มีความเกี่ยวพันธ์ส่งผลต่อลีลาการร่ายรำมโนราห์เป็นอย่างมาก โดยผู้บรรเลงทับโนรานั้น จะต้องเปลี่ยนจังหวะหน้าทับตามผู้รำมโนราห์เสมอ เรียกได้ว่ายึดผู้รำเป็นหลัก

2) กลองโนรา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ที่มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับกลองทัด แต่มีขนาดที่เล็กกว่า นิยมทำจากไม้ตะเคียนทอง หรือไม้ขนุน ใช้หนังวัวขึงหน้ากลองทั้งสองด้าน ตรึงด้วยลูกหลัก(หมุด)ที่ทำจากไม้ไผ่ มีขาตั้งกลองทำด้วยไม้ไผ่ 2 คู่ คู่หนึ่งสั้น คู่หนึ่งยาว ยึดขาตั้งกลองให้ติดกับตัวกลองด้วยเชือกหวาย ที่ถักเป็นลายเปียรัดส่วนที่เป็นขอบกลองทั้ง 2 ด้าน การบรรเลงจะใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง ใช้ผู้บรรเลงเพียงคนเดียว กลองโนรานั้นใช้บรรเลงเพื่อเสริมจังหวะของทับโนรา กลองโนรานั้นจะไม่ใช้บรรเลงขณะขับบทคุณครู

3) โหม่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ใช้บรรเลงเป็นตัวยืนจังหวะ โหม่งมีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับลูกฆ้องวงของดนตรีไทย ตัวโหม่งทำจากโลหะทองเหลือง ในการบรรเลงจะใช้โหม่ง 1 คู่ ใบหนึ่งจะมีเสียงแหลมเรียกว่าเสียง “โหม้ง” จะเป็นโหม่งตัวผู้ อีกใบหนึ่งจะมีเสียงทุ้มเรียกว่าเสียง “หมุ่ง” จะเป็นโหม่งตัวเมีย โหม่งนั้นจะขึงอยู่ในรางโหม่ง ซึ่งเป็นกล่องไม้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายๆกับหีบที่ทำจากไม้ขนุน ด้านข้างของกล่องทั้ง 4 ด้านมีการฉลุลวดลายสวยงามเพื่อเป็นกล่องเสียง ด้านบนมีฝาปิดพร้อมทั้งมีการเจาะรูเป็นรูปวงกลม ให้ขนาดเท่ากับส่วนตรงกลางของโหม่งที่นูนขึ้นจำนวน 2 รู และใช้ไม้ตี 1 อัน ตีตรงส่วนที่นูนออกมาเพื่อให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยขี้ยางหรือแผ่นยาง ทำให้เวลาตีจะได้เสียงโหม่งที่นุ่มกังวาน โหม่งเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญมากเวลาขับบท ในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง เนื่องจากว่าผู้เข้าพิธีกรรมจะต้องขับบทพร้อมไปกับการร่ายรำด้วย ซึ่งการขับบทให้ไพเราะและน่าฟังนั้น ขึ้นอยู่กับเสียงโหม่งและเสียงของมโนราห์ผู้ขับบท ซึ่งเสียงจะต้องเข้ากันเป็นเสียงระดับเดียวกันเรียกว่า “เสียงเข้าโหม่ง” จึงจะทำให้การขับบทมีความไพเราะน่าฟังมากยิ่งขึ้น ซึ่งในการขับบทนั้น ตัวมโนราห์ผู้ขับบทจะต้องปรับเสียงของตัวเองให้เข้ากับเสียงโหม่งมากที่สุด เรียกได้ว่ายึดเสียงโหม่งเป็นหลักในการขับบท

4) ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมรำสอดเครื่อง การบรรเลงฉิ่งจะใช้มือเพียงข้างเดียว ส่วนอีกมือหนึ่งจะใช้จับไม้ตีโหม่ง ซึ่งการบรรเลงโหม่งและฉิ่งจะใช้คนบรรเลงเป็นคนเดียวกัน ฉิ่งจะทำหน้าที่เน้นจังหวะและช่วยเสริมจังหวะให้กับโหม่ง

5) แตระ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี แตระ 1 คู่ จะใช้คนเล่นบรรเลงหนึ่งคน ซึ่งแตระนั้นทำหน้าที่บรรเลงเพื่อคอยเสริมจังหวะ

6) ปี่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ใช้ปี่กลางในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม โดยใช้เพียง 1 เลา ปี่นั้นทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเดินทำนอง ในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง โดยจะใช้บรรเลงเพลงโหมโรง บรรเลงเพลงเชิดเครื่อง บรรเลงประกอบการรำท่าพื้นฐาน(แม่ท่า) การรำนาด แต่จะไม่ใช้บรรเลงขณะขับบทกลอนมโนราห์ ในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง

7) คีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233 เป็นเครื่องดนตรีสากลเพียงชิ้นเดียวที่พึ่งเริ่มนำมาใช้บรรเลงเดินทำนอง โดยใช้บรรเลงเดินทำนองเป็นตัวเสริมแทนปี่ชั่วคราว เมื่อมือปี่เหนื่อยเท่านั้น ซึ่งคณะที่ใช้คีย์บอร์ดไฟฟ้า ร่วมบรรเลงในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง มีอยู่ 2 คณะด้วยกันคือ คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ และคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ โดยเริ่มนำมาใช้เมื่อปี พ.ศ.2556

5.2 บทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง เป็นบทกลอนมโนราห์โบราณ ที่ได้ขับร้องสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้แต่งขึ้น ซึ่งมีทั้งหมด 3 บทด้วยกัน โดยเรียงตามลำดับของการขับบทในพิธีกรรมเริ่มจาก บทคุณครู เป็นบทแรก ต่อด้วยบทครูสอน เป็นบทที่สอง และบทสอนรำ เป็นบทสุดท้าย เวลาขับร้องในพิธีกรรมนั้น ลูกศิษย์จะต้องขับร้องบทตามครูมโนราห์ทีละวรรค จากนั้นลูกคู่จะร้องรับอีกทีหนึ่ง โดยมีรายละเอียดของแต่ละบทดังนี้

5.2.1 บทคุณครู เป็นบทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องเป็นบทแรก ในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง โดยเนื้อของบทกลอนนั้น เป็นการกล่าวสรรเสริญครู บูชาครู ขอพรครู และเชิญครูตลอดจนถึงเทวดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่มโนราห์นับถือ อันมีท่วงทำนองของการขับร้องที่เรียกว่า “หน้าแตระหรือร่ายหน้าแตะ” ซึ่งขณะที่ขับร้องนั้น จะต้องรำมโนราห์ประกอบไปด้วย โดยมีเนื้อหาของบทกลอนดังนี้

คุณเอยคุณครู เสมือนฝั่งแม่น้ำพระคงคา
คิ่นคิ่นจะแห้งยังไหลมา ยังไม่รู้สิ้นไม่รู้สุด
สิบนิ้วลูกยกขึ้นตั้งตำเหนิน สอเสริญถึงคุณพระพุทธ
ลูกนั่งจำศีลอยู่แล้วไม่บริสุทธิ์ ไหว้พระเสียก่อนต่อสวดมนต์
จะไหว้พระพุทธพระธรรมเจ้า ยอไว้ใส่เกล้าใส่ผม
ไปเล่นไหนรำข้างไหนขอให้ลูก(ฉัน)ดี ให้มีคนรักหยุดพักให้ดีมีคนชม
ยกไว้ใส่เกล้าใส่ผม ยอไหว้บังคมทุกราตรี
ไหว้แม่สมุทรในสุดสาคร เมขลาพาจรในนที
ไหว้ท้าวอาทิตย์อันเรืองฤทธี ไหว้นางธรณี(นางนี)แม่ผึงแผน
แม่มีพระคุณแก่ข้าอยู่เป็นหนักหนา กายารองเข้าเป็นแท่น

ฝูงคนที่เหยียบเดินนับได้ทั้งหมื่นแสน	ไม่เคลื่อนไม่แคล้นไม่หวั่นไหว
ไหว้พระภูมิพระพระพาย	พระอิศวรนารายณ์ยอไหว้ไป
ไหว้องค์พระจันทร์อันแจ้งแสงใส	แจ้งจบพบไปในโสลด
ไหว้พระอินทร์พระพรมพระยมพระกาพ	อยู่ไม่ให้ได้นานลงมาหมด
ไหว้ท้าวอินทร์โทอยู่ชั้นโสลด	เชิญ(ให้)ลงมาให้หมดในคืนนี้(วันนี้)

1) ลักษณะในการขับร้องบทคุณครู นอกจากจะมีการขับร้องแบบร้องรับแล้ว ยังมีการเพิ่มเติมคำลงไปในบทร้องเดิมที่เรียกว่า “สร้อย” อีกด้วย โดยมีตัวอย่างของการขับร้องดังนี้

ครูมโนราห์ : คุณเอยคุณครู
มโนราห์เด็ก : คุณเอยคุณครู
ครูมโนราห์ : เสมือนฝั่งแม่น้ำพระคงคา
มโนราห์เด็ก : เสมือนฝั่งแม่น้ำพระคงคา
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)คุณครูเสมือนฝั่งแม่น้ำพระคงคา
ครูมโนราห์ : (ว่าเด)คิ่นคิ่น(มัน)จะแห้ง
มโนราห์เด็ก : (ว่าเด)คิ่นคิ่น(มัน)จะแห้ง
ครูมโนราห์ : (ออเหอ)มันยังไหลมา
มโนราห์เด็ก : (ออเหอ)มันยังไหลมา
ครูมโนราห์ : (กะ)ยังไม่รู้สิ้นไม่รู้สุด
มโนราห์เด็ก : (กะ)ยังไม่รู้สิ้นไม่รู้สุด
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)ไหลมายังไม่รู้สิ้นไม่รู้สุด
ครูมโนราห์ : (ออเหอ)มันยังไหลมา
มโนราห์เด็ก : (ออเหอ)มันยังไหลมา
ครูมโนราห์ : (กะ)ยังไม่รู้สิ้นไม่รู้สุด
มโนราห์เด็ก : (กะ)ยังไม่รู้สิ้นไม่รู้สุด
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)ไหลมายังไม่รู้สิ้นไม่รู้สุด
ครูมโนราห์ : (ทั้ง)สิบนิ้วลูก(จะ)ยก
มโนราห์เด็ก : (ทั้ง)สิบนิ้วลูก(จะ)ยก
ครูมโนราห์ : (พ่อเหอยก)ตั้งตำเหนิน
มโนราห์เด็ก : (พ่อเหอยก)ตั้งตำเหนิน
ครูมโนราห์ : (มา)สอเสริญถึงคุณพระพุทธ

มโนราห์เด็ก : (มา)สอเสริญถึงคุณพระพุทธ

ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)ตำเหนินสอเสริญถึงคุณพระพุทธ

ครูมโนราห์ : ลูกนั่งจำศีลอยู่แล้ว

มโนราห์เด็ก : ลูกนั่งจำศีลอยู่แล้ว

ครูมโนราห์ : (พ่อนะ)ไม่บริสุทธิ์

มโนราห์เด็ก : (พ่อนะ)ไม่บริสุทธิ์

ครูมโนราห์ : ไหว้พระเสียก่อนต่อสวดมนต์

มโนราห์เด็ก : ไหว้พระเสียก่อนต่อสวดมนต์

ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)บริสุทธิ์ไหว้พระเสียก่อนต่อสวดมนต์

ครูมโนราห์ : (ลูก)จะไหว้พระพุทธ

มโนราห์เด็ก : (ลูก)จะไหว้พระพุทธ

ครูมโนราห์ : (พ่อนะทั้ง)พระธรรมเจ้า

มโนราห์เด็ก : (พ่อนะทั้ง)พระธรรมเจ้า

ครูมโนราห์ : (มา)ยกไหว้ใส่เกล้า(เด)ใส่ผม

มโนราห์เด็ก : (มา)ยกไหว้ใส่เกล้า(เด)ใส่ผม

ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)พระธรรมเจ้ายกไหว้เกล้าใส่ผม

ครูมโนราห์ : (ลูก)ไปไหน(แล้ว)รำข้างไหน

มโนราห์เด็ก : (ลูก)ไปไหน(แล้ว)รำข้างไหน

ครูมโนราห์ : (พ่อนะ)ขอให้ลูกดี

มโนราห์เด็ก : (พ่อนะ)ขอให้ลูกดี

ครูมโนราห์ : (ลูกขอ)ให้มีคนรัก

มโนราห์เด็ก : (ลูกขอ)ให้มีคนรัก

ครูมโนราห์ : (จะ)หยุดพักให้ดีมีคนชม

มโนราห์เด็ก : (จะ)หยุดพักให้ดีมีคนชม

ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)ให้คนรัก(พอ)หยุดพักให้ดีมีคนชม

ครูมโนราห์ : (ลูก)ยกไหว้(ขึ้น)ใส่เกล้า

มโนราห์เด็ก : (ลูก)ยกไหว้(ขึ้น)ใส่เกล้า

ครูมโนราห์ : (มาใส่ตรงเด)ใส่ผม

มโนราห์เด็ก : (มาใส่ตรงเด)ใส่ผม

ครูมโนราห์ : ยอไหว้บังคมทุกราตรี

มโนราห์เด็ก : ยอไหว้บังคมทุกราตรี

ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)ใส่เกล้าผมยอไหว้บังคมทุกราตรี
ครูมโนราห์ : (ลูกจะ)ไหว้แม่สมุทร
มโนราห์เด็ก : (ลูกจะ)ไหว้แม่สมุทร
ครูมโนราห์ : (แม่นะแม่)สุดสาคร
มโนราห์เด็ก : (แม่นะแม่)สุดสาคร
ครูมโนราห์ : (โด)เมขลาพาจรในนที
มโนราห์เด็ก : (โด)เมขลาพาจรในนที
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)สุดสาครเมขลาพาจรในนที
ครูมโนราห์ : (ลูกจะ)ไหว้(แก่)ท้าวอาทิตย์
มโนราห์เด็ก : (ลูกจะ)ไหว้(แก่)ท้าวอาทิตย์
ครูมโนราห์ : (ออเหอ)อันเรืองฤทธี
มโนราห์เด็ก : (ออเหอ)อันเรืองฤทธี
ครูมโนราห์ : (ยอ)ไหว้นางนีแม่ผึงแผน
มโนราห์เด็ก : (ยอ)ไหว้นางนีแม่ผึงแผน
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)เรืองฤทธียอไหว้นางนีแม่ผึงแผน
ครูมโนราห์ : แม่มีพระคุณแก่ข้า
มโนราห์เด็ก : แม่มีพระคุณแก่ข้า
ครูมโนราห์ : (แม่เหอ)อยู่เป็นหนักหนา
มโนราห์เด็ก : (แม่เหอ)อยู่เป็นหนักหนา
ครูมโนราห์ : กายารองเข้าเป็นแท่น
มโนราห์เด็ก : กายารองเข้าเป็นแท่น
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอยว่า)หนักหนากายามารองเข้าเป็นแท่น
ครูมโนราห์ : (โด)ฝูงคนที่เหยียบเดิน
มโนราห์เด็ก : (โด)ฝูงคนที่เหยียบเดิน
ครูมโนราห์ : (พ่อเหอ)นับได้ทั้งหมื่นแสน
มโนราห์เด็ก : (พ่อเหอ)นับได้ทั้งหมื่นแสน
ครูมโนราห์ : (แล้ว)ไม่เคลื่อนไม่แคล้นไม่หวั่นไหว
มโนราห์เด็ก : (แล้ว)ไม่เคลื่อนไม่แคล้นไม่หวั่นไหว
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอยว่า)หมื่นแสนไม่เคลื่อนไม่แคล้นไม่หวั่นไหว
ครูมโนราห์ : (ลูก)ไหว้พระภูมิ(ลูกไหว้)พระพาย
มโนราห์เด็ก : (ลูก)ไหว้พระภูมิ(ลูกไหว้)พระพาย

ครูมโนราห์ : พระอิศวรนารายณ์(ลูก)ยอไหว้ไป
มโนราห์เด็ก : พระอิศวรนารายณ์(ลูก)ยอไหว้ไป
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)พระภูมิพระพายพระอิศวรนารายณ์ยอไหว้ไป
ครูมโนราห์ : (ลูกจะ)ไหว้พระจันทร์
มโนราห์เด็ก : (ลูกจะ)ไหว้พระจันทร์
ครูมโนราห์ : (พ่อนะอัน)แจ้งแสงใส
มโนราห์เด็ก : (พ่อนะอัน)แจ้งแสงใส
ครูมโนราห์ : (โด)แจ้งจบพบไปในโสลด
มโนราห์เด็ก : (โด)แจ้งจบพบไปในโสลด
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอยว่า)แสงใสแจ้งจบพบไปในโสลด
ครูมโนราห์ : (ลูก)ไหว้พระอินทร์(ลูกไหว้)พระพรหม
มโนราห์เด็ก : (ลูก)ไหว้พระอินทร์(ลูกไหว้)พระพรหม
ครูมโนราห์ : (พ่อเหอ)พระยมพระกาฬ
มโนราห์เด็ก : (พ่อเหอ)พระยมพระกาฬ
ครูมโนราห์ : อยู่ไม่ได้นานลงมาหมด
มโนราห์เด็ก : อยู่ไม่ได้นานลงมาหมด
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)พระยมพระกาฬอยู่ไม่ได้นานลงมาหมด
ครูมโนราห์ : (ลูกจะ)ไหว้(แก่)ท้าวอินโท
มโนราห์เด็ก : (ลูกจะ)ไหว้(แก่)ท้าวอินโท
ครูมโนราห์ : (ออเหอ)ในชั้นโสลด
มโนราห์เด็ก : (ออเหอ)ในชั้นโสลด
ครูมโนราห์ : ให้ลงมาให้หมดในวันนี้
มโนราห์เด็ก : ให้ลงมาให้หมดในวันนี้
ลูกคู่ร้องรับ : (ว่าเอิงเอย)โสลดว่าลงมาให้หมดในวันนี้

หมายเหตุ คำที่อยู่ในวงเล็บ ก็คือคำที่ได้นำมาขับร้องเพิ่มเติมลงไปในบทร้องเดิมที่เรียกว่า “สร้อย” ซึ่งการเพิ่มเติมคำลงไปในบทร้องเดิมนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ขับร้องว่าจะเลือกคำใดเพิ่มเติมลงไป แล้วทำให้การขับบทน่าฟังมากยิ่งขึ้น ดังที่เรียกกันว่า “การเล่นคำหรือการโยนกลอน” นั่นเอง

2) กลุ่มเสียง ที่ใช้ขับร้องบทคุณครู คือ C Eb F โดย C-Eb เป็นคู่ 3 ไมเนอร์ Eb-F เป็นคู่ 2 เมเจอร์ C-F เป็นคู่ 4 เพอร์เฟค มีช่วงกว้างของเสียงในการขับร้อง (Range) อยู่ระหว่างคู่ 4 คือ C-F เสียงต่ำสุดคือ C เสียงสูงสุดคือ F อัตราจังหวะ 2/4 ความเร็วของจังหวะ เท่ากับ 80

3) การเคลื่อนที่ของทำนอง (Melodic Progression) ในการขับร้องบทคุณครู มีการเคลื่อนที่ของทำนองที่สำคัญดังนี้

บทคุณครู มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบซ้ำเสียง (Repetition) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

2

25
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก พ่อ
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก
เอิง เอย ไหล_ มา ยัง ไม่ รู้ สิ้น ไม่ รู้ สุด__
33
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน_ มา สอ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
พ่อ เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน_ ___ มา สอ
39
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
ว่า เอิง เอย ตำ เหนิน สอ__ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ

บทคุณครู มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบตามขั้น (Conjunct Motion) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

2
25
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก พ่อ
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก
เอิง เอย ไหล_ มา ยัง ไม่ รู้ สิ้น ไม่ รู้ สุด__
33
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน_ มา สอ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
พ่อ เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน_ มา สอ
39
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
ว่า เอิง เอย ตำ เหนิน สอ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ

บทคุณครู มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบข้ามขั้น (Disjunch Motion) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

2
25
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก พ่อ
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก
เอิง เอย ไหล่ มา ยัง ไม่ รู้ สิ้น ไม่ รู้ สุด
33
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน
มา สอ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
พ่อ เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน
มา สอ
39
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
ว่า เอิง เอย ตำ เหนิน สอ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ

4) เทคนิคในการขับร้องบทคุณครู มีเทคนิคที่น่าสนใจดังนี้

บทคุณครู มีการขับร้องที่ใช้เทคนิคการผ่านเสียง ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

2
25
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก พ่อ
ทั้ง สิบ นิ้ว ลูก จะ ยก
เอิง เอย ไหล_ มา ยัง ไม่ รู้ สิ้น ไม่ รู้ สุด_
33
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน_ มา สอ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
พ่อ เหอ ยก ตั้ง ตำ เหนิน_ มา สอ
39
ครูมโนราห์
มโนราห์เด็ก
ลูกคู่
เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ
ว่า เอิง เอย ตำ เหนิน สอ เสริญ ถึง คุณ พระ พุทธ

5.2.2 บทครูสอน เป็นบทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องเป็นบทที่ 2 ในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง โดยเนื้อของบทกลอนนั้น เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ครูมโนราห์ได้ถ่ายทอดและสอนให้กับลูกศิษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการรำ เรื่องของการใส่เครื่องแต่งกาย ซึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่าในบทกลอนนั้น ยังมีความหมายเป็นในๆแฝงอยู่ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่สำคัญ ในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์นั่นก็คือพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่นั่นเอง ซึ่งในตอนท้ายของบทกลอนที่ว่า “หาไหนให้ได้เสมือนน้องทำนองพระเทวดา” ก็น่าจะเป็นการกล่าวเชิงเปรียบเทียบว่า การที่ผู้ใดจะมีคุณสมบัติเพียบพร้อมสามารถที่จะเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ มีความสามารถเป็นมโนราห์ใหญ่ได้นั้น ไม่ใช่เรื่องๆง่ายและหาได้ยาก ส่วนท่วงทำนองของการขับร้องบทครูสอนนี้ เรียกว่า “เพลงโทนหรือเพลงทับเพลงโทน” ซึ่งขณะที่ขับร้องนั้น จะต้องรำมโนราห์ประกอบไปด้วย โดยมีเนื้อหาของบทกลอนดังนี้

ครูเอยครูสอน	เสดื้องพระกรมา(ขึ้น)ต่องำ
ลูกไหว้ครูสอนหนังสือ	หารือครูสอนมโนราห์(โนรา)
ครูสอนให้ฉันผูกผ้า	สอนข้าให้ทรงกำหมัรุย
ครูสอนครอบเทริดน้อย	รำจับ(ทั้งทับ)สร้อยพวงมาลัย
สอนทรงกำหมัรุย	สอดใส่ซ้ายใส่ขวา
เสดื้องเยื้องซ้าย	ตีค่าได้ห้าพระพารา
เสดื้องเยื้องขวา	ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง
ตีนถีบพนัก	สองมือชักพระแสงทอง
หาไหนให้ได้เสมือนน้อง	ทำนองพระเทวดา

1) ลักษณะในการขับร้องบทครูสอน นอกจากจะมีการขับร้องแบบร้องรับแล้ว ยังมีการเพิ่มเสริมตามคำจากบทร้องเดิมที่เรียกว่า “สร้อย” อีกด้วย โดยมีตัวอย่างของการขับร้องดังนี้

ครูมโนราห์ : (ว่า)ครูเอยครูสอน
มโนราห์เด็ก : (ว่า)ครูเอยครูสอน
ครูมโนราห์ : (สอนแล้วพ่อนะนี่)ครูสอน
มโนราห์เด็ก : (สอนแล้วพ่อนะนี่)ครูสอน
ครูมโนราห์ : (ลูก)เสดื้องพระกร(ขึ้น)ต่องำ
มโนราห์เด็ก : (ลูก)เสดื้องพระกร(ขึ้น)ต่องำ
ลูกคู่ร้องรับ : (ออว่า)ครูเอยครูสอนเสดื้องกร(แล้ว)มาต่องำ (น้องเหอ)เดื้องกรต่องำ (ละเอย) เสดื้องกร(แล้ว)มาต่องำ (ว่า)ครูเอย(ว่า)ครูสอนเสดื้องกร(แล้ว)มาต่องำ
ครูมโนราห์ : ลูกไหว้ครูสอน(เขียน)หนังสือ

มโนราห์เด็ก : ลูกไหว้ครูสอน(เขียน)หนังสือ

ครูมโนราห์ : ไหว้(แล้ว)ครูสอน(เขียนหนังสือ)

มโนราห์เด็ก : ไหว้(แล้ว)ครูสอน(เขียนหนังสือ)

ครูมโนราห์ : (ว่า)หารือครูสอน(รำ)โนรา

มโนราห์เด็ก : (ว่า)หารือครูสอน(รำ)โนรา

ลูกคู่ร้องรับ : (ออว่า)ครูสอนหนังสือ หารือครูสอนมโนราห์ (ว่าน้องเหอ)ครูโนรา (ละเอย) (ว่า)ครูสอนมโนราห์ (ว่า)ครูสอน(ว่า)หนังสือ หารือครูสอนมโนราห์

ครูมโนราห์ : ครูสอนให้ฉันผูกผ้า

มโนราห์เด็ก : ครูสอนให้ฉันผูกผ้า

ครูมโนราห์ : (ผูกแล้วพ่อเหอ)ฉันผูกผ้า

มโนราห์เด็ก : (ผูกแล้วพ่อเหอ)ฉันผูกผ้า

ครูมโนราห์ : (มา)สอนข้าให้ทรงกำหมัรฺย

มโนราห์เด็ก : (มา)สอนข้าให้ทรงกำหมัรฺย

ลูกคู่ร้องรับ : (ออว่า)ครูสอนให้ผูกผ้า (มา)สอนข้าให้ทรงกำหมัรฺย (น้องเหอ)ให้ทรงกำหมัรฺย(ละเอย) ให้ทรงกำหมัรฺย (ว่า)ครูสอน(ละ)ให้ผูกผ้า สอนข้าให้ทรงกำหมัรฺย

ครูมโนราห์ : ครูสอนให้ครอบเทริดน้อย

มโนราห์เด็ก : ครูสอนให้ครอบเทริดน้อย

ครูมโนราห์ : (เทริดนี้พ่อนะ)เทริดน้อย

มโนราห์เด็ก : (เทริดนี้พ่อนะ)เทริดน้อย

ครูมโนราห์ : ทั้งทับสร้อยพวงมาลัย

มโนราห์เด็ก : ทั้งทับสร้อยพวงมาลัย

ลูกคู่ร้องรับ : (ออว่า)สอนครอบเทริดน้อย ทั้งทับสร้อยพวงมาลัย (น้องเหอ)ทับสร้อยมาลัย(ละเอย) ทับสร้อย(ละ)พวงมาลัย (ว่า)สอนครอบ(โด)เทริดน้อย ทั้งทับสร้อยพวงมาลัย

ครูมโนราห์ : (ทำว่า)สอนทรง(เด)กำหมัรฺย

มโนราห์เด็ก : (ทำว่า)สอนทรง(เด)กำหมัรฺย

ครูมโนราห์ : สอดทรง(เดว่า)กำหมัรฺย

มโนราห์เด็ก : สอดทรง(เดว่า)กำหมัรฺย

ครูมโนราห์ : สอดใส่ซ้าย(มา)ใส่ขวา

มโนราห์เด็ก : สอดใส่ซ้าย(มา)ใส่ขวา

ลูกคู่ร้องรับ : (เดว่า)สอดทรงกำหมัรฺย สอดใส่ซ้าย(ย้าย)ใส่ขวา น้องเหอใส่ซ้ายใส่ขวาละเอย ใส่ซ้ายย้ายใส่ขวา (ว่า)สอดทรงกำหมัรฺย สอดใส่ซ้าย(ย้าย)ใส่ขวา

ครูมโนราห์ : (เดนี้)เสดื้องเยื้องซ้าย

มโนราห์เด็ก : (เดนี้)เสดื้องเยื้องซ้าย

ครูมโนราห์ : (แม่เหอ)เสดื้องเยื้องซ้าย

มโนราห์เด็ก : (แม่เหอ)เสดื้องเยื้องซ้าย

ครูมโนราห์ : ตีค่าได้ห้าพระพารา

มโนราห์เด็ก : ตีค่าได้ห้าพระพารา

ลูกคู่ร้องรับ : (แม่เหอ)เสดื้องเยื้องซ้าย ตีค่าได้ห้าพระพารา (บ่าวเหอ)ได้ห้าพารา (ละเอย) ได้ห้าพระพารา (ว่า)เสดื้อง(เหอ)เยื้องซ้าย ตีค่าได้ห้าพระพารา

ครูมโนราห์ : (แม่เหอ)เสดื้อง(มา)เยื้องขวา

มโนราห์เด็ก : (แม่เหอ)เสดื้อง(มา)เยื้องขวา

ครูมโนราห์ : ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง

มโนราห์เด็ก : ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง

ลูกคู่ร้องรับ : (แม่เหอ)เสดื้องเยื้องขวา ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง (สาวเหอ)ได้ห้าตำลึงทอง(ละเอย) ได้ห้าตำลึงทอง (ว่า)เสดื้อง(เหอ)เยื้องขวา ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง

ครูมโนราห์ : (เด)ตีน(ฉัน)ถีบพนัก

มโนราห์เด็ก : (เด)ตีน(ฉัน)ถีบพนัก

ครูมโนราห์ : สองมือชัก(ละ)พระแสงทอง

มโนราห์เด็ก : สองมือชัก(ละ)พระแสงทอง

ลูกคู่ร้องรับ : (ออเหอ)ตีนถีบพนัก สองมือชักพระแสงทอง (สาวเหอ)มาชักแสงทอง(ละเอย) มาชักพระแสงทอง ตีนถีบ(โด)พานัก สองมือชักพระแสงทอง

ครูมโนราห์ : หาไหนให้ได้เสมือนน้อง

มโนราห์เด็ก : หาไหนให้ได้เสมือนน้อง

ครูมโนราห์ : ทำนองพระเทวดา

มโนราห์เด็ก : ทำนองพระเทวดา

ลูกคู่ร้องรับ : (สาวเหอ)หาไหนให้เหมือนน้อง ทำนองพระเทวดา (น้องเหอ)พระเทวดา(ละเอย) พระเทวดา หาไหนให้ได้เสมือน ทำนองพระเทวดา

หมายเหตุ คำที่อยู่ในวงเล็บ ก็คือคำที่ได้นำมาขับร้องเพิ่มเติมลงไปในบทร้องเดิมที่เรียกว่า “สร้อย” ซึ่งการเพิ่มเติมคำลงไปในบทร้องเดิมนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ขับร้องว่าจะเลือกคำใดเพิ่มเติมลงไป แล้วทำให้การขับบทน่าฟังมากยิ่งขึ้น ดังที่เรียกกันว่า “การเล่นคำหรือการโยนกลอน” นั่นเอง

2) กลุ่มเสียง ที่ใช้ขับร้องบทครูสอน คือ C Eb F โดย C-Eb เป็นคู่ 3 ไมเนอร์ Eb-F เป็นคู่ 2 เมเจอร์ C-F เป็นคู่ 4 เพอร์เฟค มีช่วงกว้างของเสียงในการขับร้อง (Range) อยู่ระหว่างคู่ 4 คือ C-F เสียงต่ำสุดคือ C เสียงสูงสุดคือ F อัตราจังหวะ 2/4 ความเร็วของจังหวะเท่ากับ 69

3) การเคลื่อนที่ของทำนอง (Melodic Progression) ในการขับร้องบทครูสอน บทครูสอน มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบซ้ำเสียง (Repetition) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

บทครูสอน มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบตามขั้น(Conjunct Motion) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

บทครูสอน มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบข้ามขั้น (Disjunch Motion) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

4) เทคนิคในการขับร้องบทครูสอน มีเทคนิคที่น่าสนใจดังนี้

บทครูสอน มีการขับร้องที่ใช้เทคนิคการผ่านเสียง ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

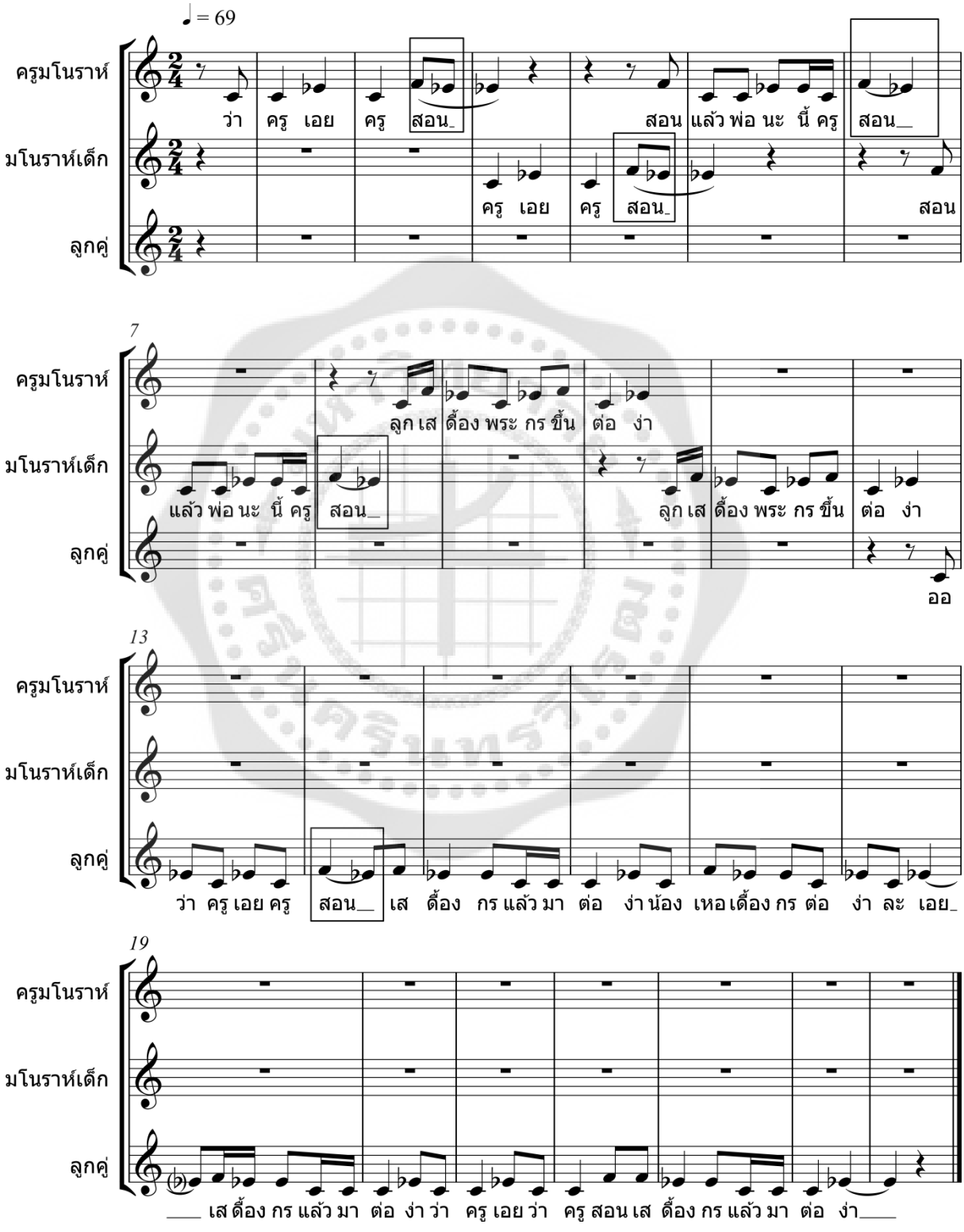

บทครูสอน มีการขับร้องที่ใช้เทคนิคการลักจังหวะ ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

5.2.3 บทสอนรำ เป็นบทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องเป็นบทที่ 3 ในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง โดยเนื้อของบทกลอนนั้น เป็นการกล่าวถึงท่ารำมโนราห์ ที่ครูมโนราห์สมัยก่อนได้ถ่ายทอดและสอนให้กับลูกศิษย์ ซึ่งเป็นท่ารำโบราณที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน อันมีท่วงทำนองของการขับร้องที่เรียกว่า “เพลงโทนหรือเพลงทับเพลงโทน” ซึ่งขณะที่ขับร้องนั้นจะต้องรำมโนราห์ประกอบไปด้วย อันมีเนื้อหาของบทกลอนดังนี้

สอนเอยสอนรำ ครูให้ข้ารำสิบสองท่า
ปลดปลงลงมา ครูให้รำท่าต่างกัน
รำท่าแม่ลายสนก(กนก) มายกให้เป็นเครือวัลย์
รำท่าต่างกัน ทำเป็นดอกบัวตูม
นี่บัวคลี่บัวแย้ม เกสรมาแซมทั้งสองพูม
ดอกบานดอกบัวตูม ยังมีแมงมุมชักใย
รำท่าหงส์ทอง ยามเมื่อลอยล่องกลางสระใหญ่
ล่องมาล่องไป ในฝั่งแม่น้ำพระคงคา
สอนเอยสอนรำ ครูให้ข้ารำเทียมบ่า
ปลดปลงลงมา ครูให้ข้ารำเทียมพก
วาดไว้ฝ่ายอก ยกหนกเป็นพานผาหลา
รำชูสูงขึ้นเสมอหน้า เรียกช่อระย้าพวงดอกไม้
ปลดปลงลงมาได้ ครูให้ข้ารำโคมเวียน
ทำสนกรูปวาด วาดไว้ให้เหมือนรูปเขียน
ทำสนกโคมเวียน ยังชาวกะเชียรปาดตาล
ตัวฉันนี้เหวอนุช พระพุทธเจ้าห้ามมาร
ตัวฉันนี้นงคราญ พระรามเดินข้ามสมุทร
รำเล่นสูงสุด

1) ลักษณะในการขับร้องบทสอนรำ นอกจากจะมีการขับร้องแบบร้องรับแล้ว ยังมีการเพิ่มเติมคำจากบทร้องเดิมที่เรียกว่า “สร้อย” อีกด้วย ซึ่งในการขับร้องในพิธีกรรมจะมีการตัดทอนบทบางตอนไป เนื่องจากว่าบทสอนรำนี้ยาวมาก ต้องใช้เวลาในการรำพร้อมกับการขับบทนาน จึงได้มีการตัดทอนบทเพื่อให้เหมาะสมกับเวลา โดยตรงท่อนสุดท้ายที่ขับร้องนั้นจะมีการขับร้องต่อท้ายว่า “รำไปหลาวสาวเหอ” เพื่อเป็นการบอกให้ทราบว่า จะมีการรำและขับบทสอนรำแต่เพียงเท่านี้ ซึ่งในการขับร้องในพิธีกรรมนั้น มโนราห์เด็กไม่สามารถขับร้องตามครูมโนราห์ได้ทั้งหมด จึงทำให้มโนราห์เด็กร้องตามเพียงแค่บางวรรค หรืออาจจะเพียงแค่ร้องคลอๆ ไปเท่านั้น โดยมีตัวอย่างของการขับร้องดังต่อไปนี้

ครูมโนราห์ : (ว่า)สอนเอยสอนรำ

มโนราห์เด็ก : (ว่า)สอนเอยสอนรำ

ครูมโนราห์ : (มา)สอน(ตรงเด)สอนรำ (ว่า)ครูให้(น้องเหอ)ข้ารำ (รำแม่เหอ)สิบสองท่า

ลูกคู่ร้องรับ : ครูให้(น้องเหอ)ข้ารำ (รำแล้วเออ)สิบสองท่า ครูให้ข้ารำสิบสองท่า (ว่า)ครูให้(น้องเหอ)ข้ารำ (รำแม่เหอ)สิบสองท่า

ครูมโนราห์ : (รำท่า)ปลดปลงลงมา

มโนราห์เด็ก : (เดว่า)ปลดปลงลงมา

ครูมโนราห์ : (แล้ว)ครูให้(ขวัญเหอ)รำท่า (ท่าและเออ)มาต่างกัน

ลูกคู่ร้องรับ : ครูให้(น้องเหอ)รำท่า (ว่า)ท่า(และเอยว่า)ต่างกัน (แล้ว)ครูให้รำท่าต่างกัน (ว่า)ครูให้(น้องเหอ)รำท่า (ท่าแล้วเหอออ)ต่างกัน

ครูมโนราห์ : รำท่าแม่ลายกนก

มโนราห์เด็ก : รำท่าแม่ลายกนก

ครูมโนราห์ : มายก(ไว้ขวัญเหอ)ให้เป็น (เป็นและเหอโด)เครือวัลย์

ลูกคู่ร้องรับ : (ออนะ)ยก(ไว้ขวัญเหอ)ให้เป็น (เป็นแล้วเหอกับ)เครือวัลย์ (ว่า)ยกไว้ให้เป็น (ให้เป็น)เครือวัลย์ (ว่า)ยกไว้(น้องเหอ)ให้เป็น (เป็นแล้วเหอออ)เครือวัลย์

ครูมโนราห์ : (มา)รำ(เป็น)ท่าต่างกัน

มโนราห์เด็ก : (มา)รำ(เป็น)ท่าต่างกัน

ครูมโนราห์ : (แล้วกลายเป็นขวัญเหอ)แมงมุม (มุมแล้วเออโด)ชักใย

ลูกคู่ร้องรับ : (ออนะกลายเป็นขวัญเหอ)แมงมุม (แมงมุมแม่เหอว่า)ชักใย (มา(มากลายเป็น)แมงมุมชักใย (ว่ากลายเป็นน้องเหอ)แมงมุม (มุมแม่เหอออ)ชักใย

ครูมโนราห์ : (มา)รำ(เป็น)ท่าหงส์ทอง

มโนราห์เด็ก : (มา)รำ(เป็น)ท่าหงส์ทอง

ครูมโนราห์ : (นี้)รำ(เป็น)ท่าหงส์ทอง

มโนราห์เด็ก : (นี้)รำ(เป็น)ท่าหงส์ทอง

ครูมโนราห์ : (แล้ว)ยามเมื่อ(ขวัญเหอ)ลอยล่อง (ล่องแล้วเหอ)กลางสระใหญ่

ลูกคู่ร้องรับ : (ว่า)ยามเมื่อ(น้องเหอ)ลอยล่อง (ล่องแล้วเหอ)กลางสระใหญ่ (ว่า)ยามเมื่อลอยล่องกลางสระใหญ่ (ว่า)ยามเมื่อ(น้องเหอ)ลอยล่อง (ลอยล่องและเหอ)กลางสระใหญ่

ครูมโนราห์ : (แล้ว)ล่องมา(เอยละขวัญเหอ)ล่องไป (รำไปหลาวสาวเหอ)

หมายเหตุ คำที่อยู่ในวงเล็บ ก็คือคำที่ได้นำมาขับร้องเพิ่มเติมลงไปในบทร้องเดิม ที่เรียกว่า “สร้อย” ซึ่งการเพิ่มเติมคำลงไปในบทร้องเดิมนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ขับร้อง ว่าจะเลือกคำใดเพิ่มเติมลงไป แล้วทำให้การขับบทน่าฟังมากยิ่งขึ้น ดังที่เรียกกันว่า “การเล่นคำ หรือการโยนกลอน” นั่นเอง

2) กลุ่มเสียง ที่ใช้ขับร้องบทสอนรำ คือ C Eb F โดย C-Eb เป็นคู่ 3 ไมเนอร์ Eb-F เป็นคู่ 2 เมเจอร์ C-F เป็นคู่ 4 เพอร์เฟค มีช่วงกว้างของเสียงในการขับร้อง (Range) อยู่ระหว่างคู่ 4 คือ C-F เสียงต่ำสุดคือ C เสียงสูงสุดคือ F อัตราจังหวะ 2/4 ความเร็ว ของจังหวะเท่ากับ 75

3) การเคลื่อนที่ของทำนอง (Melodic Progression) ในการขับร้องบทสอนรำ

บทสอนรำ มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบซ้ำเสียง (Repetition) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

บทสอนรำ มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบตามขั้น (Conjunct Motion) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

บทสอนรำ มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบข้ามขั้น (Disjunch Motion) ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

4) เทคนิคในการขับร้องบทสอนรำ มีเทคนิคที่น่าสนใจดังนี้

บทสอนรำ มีการขับร้องที่ใช้เทคนิคการผ่านเสียง ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

บทสอนรำ มีการขับร้องที่ใช้เทคนิคการลักจังหวะ ดังตัวอย่างคำร้องในกรอบสี่เหลี่ยมต่อไปนี้

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาตามกระบวนการทางมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusiccology) โดยสามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว
2. ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูล
2. การรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การนำเสนอข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว และสภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของมโนราห์เลื่อน ไสนาว

มโนราห์เลื่อน ไสนาว หรือนายเลื่อน สังฆรักษ์ เป็นมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงมโนราห์อย่างเป็นเลิศ แห่งบ้านไสมะนาว(ชาวบ้านมักจะนิยมเรียกกันว่าบ้านไสนาว) ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านโดยทั่วไปในจังหวัดตรังและในจังหวัดใกล้เคียง จนได้รับสมญานามว่า “มโนราห์เลื่อน ไสนาว” อันเป็นสมญานามที่บ่งบอกถึงภูมิลำเนา โดยมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาได้ตั้งให้ ซึ่งต่อมาก็เป็นที่รู้จักกันดีของชาวบ้านและใช้เรียกขานกันมานานจนถึงปัจจุบัน มโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นเกิดในช่วงปลายยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นบุตรชายคนที่ 2 ของมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ และนางนวล สังฆรักษ์ มีพี่ชายร่วมบิดามารดา

เดียวกันชื่อนายล่อง สังฆรักษ์ เดิมทีครอบครัวของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นชาวพังดาน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ต่อมาบิดาคือมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ได้พาครอบครัวย้ายจากภูมิลำเนาเดิมมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านไสมะนาว โดยอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

มโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้เรียนการแสดงมโนราห์มาตั้งแต่สมัยเด็กๆ โดยเรียนจากมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดา และได้เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เมื่อตอนอายุ 21 ปี โดยมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ เป็นผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้ ต่อมามโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็ได้ไปศึกษาหาความรู้ในการแสดงมโนราห์เพิ่มเติม เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองดังคำกล่าวของคนสมัยก่อนที่ว่า “เรียนกับพ่อแล้วต่อครู” โดยได้ไปเรียนกับครูมโนราห์ท่านอื่นๆด้วย ได้แก่ มโนราห์คล้าย มโนราห์ชุ่ม และมโนราห์สีเงิน จึงทำให้มโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการแสดงมโนราห์เป็นอย่างมาก เรียกได้ว่าหาตัวจับยากในสมัยนั้น มโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้รับช่วงต่อสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ต่อจากมโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ โดยได้ก่อตั้งคณะมโนราห์เป็นของตนเองขึ้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และใช้ชื่อคณะว่า “คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว” ตามสมญานามของตนเอง ที่มโนราห์คลิ้ง สังฆรักษ์ ผู้เป็นบิดาตั้งให้ มโนราห์เลื่อน ไสนาว นอกจากจะเป็นมโนราห์แล้ว ยังรับราชการเป็นตำรวจอีกด้วย ซึ่งได้ประจำการอยู่ที่บ้านหนองกา อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ต่อมาก็ได้ย้ายมาประจำการอยู่ที่กองเมือง ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

มโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นได้สมรสและมีภรรยาทั้งหมด 3 คน ซึ่งสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ภรรยาคนที่ 1 ชื่อนางสุก สังฆรักษ์ (มอบวิจิต) เป็นภรรยาเอก มีบุตรด้วยกันกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว ทั้งหมด 5 คน คือ นายแลบ สังฆรักษ์ นางเลียบ สังฆรักษ์ นางเปรียบ สังฆรักษ์ นายสามารถ สังฆรักษ์ และนางบุญพาส สังฆรักษ์ ภรรยาคนที่ 2 ชื่อนางปริ่ม หวานสนิท มีบุตรด้วยกันกับมโนราห์เลื่อน ไสนาว 1 คน คือ นางราตรี สังฆรักษ์ ภรรยาคนที่ 3 ชื่อนางหลวน ขุนทอง ไม่ได้มีบุตรด้วยกัน ชีวิตในบั้นปลายของมโนราห์เลื่อน ไสนาว เลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่ใต้ร่มโพธิ์พระพุทธศาสนา โดยบวชเป็นพระภิกษุจำวัดอยู่ที่วัดไทรทอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งต่อมาด้วยความชราและสุขภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง จึงทำให้อาพาธเป็นโรควัณโรคและก็มรณภาพไปในที่สุด ด้วยอายุประมาณ 70 กว่าในปี พ.ศ. 2513

1.1.1 ส่วนด้านประวัติความเป็นมาของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นได้ก่อตั้งคณะมโนราห์ขึ้น มาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 7 และทำการแสดงมาเรื่อยๆจนถึงสมัยรัชกาลที่ 9 องค์ปัจจุบัน ถือว่าเป็นคณะมโนราห์ที่ได้ทำการแสดงมายาวนานถึงสามแผ่นดิน โดยมีมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นนายโรงเจ้าของคณะ และมีสมาชิกในคณะทั้งหมด 18 คน

1.1.2 โอกาสในการแสดงของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะรับงานแสดงที่เป็นงานพิธีกรรมเป็นหลักได้แก่ งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย(โรงเหมรฺย) นอกจากนี้ยังมีการรับงานแข่งขันประชันโรง และงานรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆ โดยจะเน้นการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม และยึดถือขนบธรรมเนียมในการแสดงอย่างเคร่งครัดมาก

1.1.3 การรับงานและรายได้ ขึ้นอยู่กับว่างานที่รับไปแสดงนั้นเป็นงานแสดงในโอกาสใด ระยะทางใกล้ไกลแค่ไหน และที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าได้ “ค่าราช” (ค่าตอบแทน) เท่าไหร่ โดยจะถือขนบธรรมเนียมในการรับงานอย่างเคร่งครัด ได้แก่ ช่วงเวลาในการรับงาน มีการรับขันหมากหากรับงานจะเรียกว่า “ติดขันหมาก” ส่วนค่าราชขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของช่วงยุกต์สมัย ได้ปรับขึ้นค่าราชตามลำดับ ส่วนค่าตัวในการแสดงนั้นมโนราห์เลื่อน ไสนาว นายโรงเจ้าของคณะจะแบ่งเงินค่าราชที่ได้จากทางเจ้าภาพ ให้กับสมาชิกในคณะทุกคน โดยจะให้เป็นค่าตอบแทนตามตำแหน่งหน้าที่ในการทำงาน และตามความสามารถในการแสดงของสมาชิกแต่ละคน

1.1.4 การเดินโรง สมัยก่อนรียกว่า “โนราเดินหน” จะเดินทางกันเป็นหมู่คณะ ในยุคแรกๆจะเน้นการเดินเท้าเป็นหลัก บางช่วงก็นั่งเรือแจวใบผ้า และนั่งรถไฟบ้างเป็นบางครั้ง ต่อมาหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 บ้านเมืองสงบสุข การคมนาคมถนนหนทางดีขึ้น ก็ได้มีโอกาสเดินทางด้วยรถยนต์ ทำให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการเดินโรงของคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็ยึดถือแบบโบราณดั้งเดิม ซึ่งสมาชิกทุกคนในคณะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่ง โดยรวมแล้วก็คือ เวลาเดินโรงผ่านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ก็จะมีการแสดงถวายพอเป็นพิธี เพื่อเป็นการบอกกล่าว และเพื่อความเป็นสิริมงคล ผู้หลักผู้ใหญ่ในคณะจะคอยดูแลมโนราห์เด็กในคณะ ประหนึ่งบุตรหลานของตนเอง มโนราห์รุ่นพี่จะคอยดูแลมโนราห์รุ่นน้อง และให้รักกันเสมือนพี่น้อง ห้ามมีเรื่องเสื่อมเสียเชิงชู้สาวโดยเด็ดขาด

1.1.5 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แก่ ทับโนรา นิยมทำจากไม้ขนุน ใช้หนังค่างขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับ และร้อยตรึงด้วยเชือก หรือเชือกที่ทำจากหวาย ในการแสดงมโนราห์จะใช้ทับโนราจำนวน 1 คู่ กลองโนรา ทำจากไม้ตะเคียนทอง ใช้หนังวัวขึงหน้ากลองทั้งสองด้าน ตรึงด้วยลูกหลัก(หมุด)ที่ทำจากไม้ไผ่ มีขาตั้งกลองทำด้วยไม้ไผ่ 2 คู่ คู่หนึ่งสั้น คู่หนึ่งยาว ยึดขาตั้งกลองให้ติดกับตัวกลองด้วยเชือกหวาย ที่ถักเป็นลายเปียรัดส่วนที่เป็นขอบกลองทั้ง 2 ด้าน การบรรเลงจะใช้ไม้กลอง 1 คู่ ตีลงไปตรงส่วนหนังหน้ากลอง โหม่ง มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับลูกฆ้องวงของดนตรีไทย ตัวโหม่งทำจากโลหะ เช่น โลหะสำริด ทองเหลือง ในการบรรเลงจะใช้โหม่ง 1 คู่ ขึงอยู่ในรางโหม่ง ไม้ที่ใช้ตีโหม่งนั้นตรงส่วนปลายจะพันด้วยขี้ยาง ฉิ่ง มี

รูปร่างลักษณะคล้ายกับฝาชีหรือถ้วย ทำจากโลหะ ทองเหลือง ที่มีความหนา ใช้เพียง 1 สำรับ แตระ ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกตัดแต่งให้ได้ขนาด นิยมทำจากไม้ไผ่สีสุก ไม้ไผ่ตง ไม้ไผ่ตำหยาน แตระ 1 คู่จะใช้คนบรรเลงหนึ่งคน และปี่ นิยมทำจากไม้เนื้อแข็ง ได้แก่ ไม้ขี้เหล็ก ไม้หลุมพอไม้รักเขา ไม้หยี (ลูกหยี) ตัวกำพรวดปี่ทำจากโลหะ พันตรงส่วนท้ายกำพรวดด้วยด้าย ส่วนลิ้นปี่ทำจากใบตาล

1.1.6 ด้านผลงานที่สร้างชื่อให้กับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ส่วนมากจะเป็นผลงานจากการแข่งขันประชันโรงกับคณะมโนราห์อื่นๆ ซึ่งคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มักจะเป็นฝ่ายชนะเสมอ จนทำให้มีชื่อเสียงโด่งดังมากในจังหวัดตรัง และในจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ผลงานที่สร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้กับสมาชิกในคณะและถือเป็นเกียรติยศอันสูงสุดคือ

ในปี พ.ศ.2505 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์ถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร ที่ท่าแค จังหวัดพัทลุง ซึ่งสมาชิกทุกคนที่ได้ไปแสดงมโนราห์ถวายในครั้งนั้น ได้รับรางวัลจากพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร เป็นเหรียญเงินที่ระลึก และเงินรางวัลคนละ 500 บาท

ในปี พ.ศ.2514 คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์ถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมพลฑิฆัมพร อีกครั้งหนึ่งที่วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง เป็นงานเฉลิมฉลองตั้งศาลให้กับ “พ่อขุนศรัทธา” โดยคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์ที่โรงโนราโรงใหญ่ ซึ่งเป็นโรงกลาง นอกจากนี้ยังมีคณะมโนราห์รื่น มาแสดงมโนราห์ร่วมในงานนี้ด้วย โดยได้แสดงมโนราห์ยังโรงโนราที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่จัดงานอีกด้วย

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์รับเสด็จ แต่ไม่ทราบว่าเป็นเจ้านายพระองค์ใด ณ บางปูเมืองโบราณ และไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

คณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ได้แสดงมโนราห์รับเสด็จ แต่ไม่ทราบว่าเป็นเจ้านายพระองค์ใด ที่จังหวัดสมุทรปราการ และไม่ทราบว่าเป็นปี พ.ศ. ใด

1.1.7 บทบาทของมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่มีต่อชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งมีในด้านต่างๆคือ เป็นมโนราห์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก อีกทั้งยังเป็นที่ชื่นชอบและเป็นขวัญใจของชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากว่ามโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นโนราใหญ่และเป็นนายโรง ที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญด้านการแสดงมโนราห์ประกอบในพิธีกรรมต่างๆ มีความรู้ทางด้านคาถาอาคม เป็นครูมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถสูง และสามารถทำพิธีรักษาอาการป่วย ให้กับผู้ที่ “ถูกเพศโนรา” อันเกิดจากครูหมอโนรา ตายายโนราให้โทษได้ จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชน ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ต่างพากันเคารพนับถือมโนราห์เลื่อน ไสนาว เป็นอย่างมาก

1.2 สภาพปัจจุบันของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

1.2.1 ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เป็นระบบสายเครือญาติมีทั้งหมด 7 คน โดยแบ่งเป็นระบบเครือญาติชั้นต่างๆได้ดังนี้

1.2.1.1 ระบบเครือญาติชั้นลูก มีผู้สืบทอด 1 คน คือ มโนราห์ บุญพาส สังฆรักษ์

1.2.1.2 ระบบเครือญาติชั้นหลาน มีผู้สืบทอด 1 คน คือ มโนราห์ประจบน้อย สังฆรักษ์

1.2.1.3 ระบบเครือญาติชั้นเหลน มีผู้สืบทอด 5 คน คือ มโนราห์โสวภา สงขาว มโนราห์ไชยา รอดคืน มโนราห์จุติมา สังฆรักษ์ มโนราห์จุรีรัตน์ สังฆรักษ์ และมโนราห์สุดสาคร สังฆรักษ์

1.2.2 ผู้สืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่เป็นระบบสายศิษย์มีทั้งหมด 11 คน ได้แก่ มโนราห์น้อม ชัยมงคล มโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) มโนราห์ประดับ อิฐประเสริฐ มโนราห์จุลี หนูแก้ว(ชัยมงคล) มโนราห์ถาวร รัตนะ มโนราห์สณชัย บุญมาก มโนราห์ธนาภรณ์ เหมือนแก้ว มโนราห์เอกลักษณ์ ส้มแก้ว มโนราห์สมยศ คล้ายเถาว์ มโนราห์วรรณะ รัตนะ และมโนราห์อนุวัฒน์ รัตนะ

1.2.3 คณะมโนราห์ที่สืบทอดเชื้อสาย ต่อจากคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีทั้งหมด 4 คณะด้วยกัน ได้แก่ คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ คณะมโนราห์ระจบน้อย ศ.น.ป. และคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์

1.2.4 โอกาสในการแสดงของคณะมโนราห์ที่สืบทอดในปัจจุบันนั้นพบว่า จะรับงานแสดงที่เป็นงานพิธีกรรมเป็นหลัก ได้แก่ งานพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ พิธีกรรมโนราค้ำครูหรือโนราโรงครูเล็ก พิธีกรรมโนราแก้เหมรฺย(โรงเหมรฺย) นอกจากนี้ยังมีการรับงานงานรำโชว์เป็นชุดการแสดงสั้นๆ โดยจะเน้นรูปแบบการแสดงแบบโบราณดั้งเดิม และยึดถือขนบธรรมเนียมในการแสดงอย่างเคร่งครัดมากเช่นแต่เดิมมา ส่วนการรับงานแสดงแข่งขันประชันโรงนั้น ไม่มีให้เห็นแล้วในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบว่า การจับบทแสดงเป็นเรื่องราวที่แสดงอย่างจริงจัง ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่มีเพียงเรื่องไกรทองเท่านั้น ส่วนเรื่องพระสุธนมโนราห์ พระรถเมรี ยอพระกลิ่น สังข์ทอง และเรื่องอื่นๆ จะจับบทแสดงเพียงเล็กน้อยเท่านั้นไม่เหมือนสมัยก่อน

1.2.5 การรับงานและรายได้ในปัจจุบันนั้นพบว่า ขึ้นอยู่กับว่างานที่รับไปแสดงนั้นเป็นงานแสดงในโอกาสใด ระยะทางใกล้ไกลแค่ไหน และที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าได้ “ค่าราช” (ค่าตอบแทน) เท่าไหร่ โดยจะถือขนบธรรมเนียมในการรับงานอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็น ช่วงเวลาในการรับงานมีการรับขันหมากหากรับงานแสดง เรียกว่า “ติดขันหมาก” ส่วนค่าราชขึ้นอยู่กับว่าเป็นงานพิธีกรรม

อะไร สถานที่จัดงานอยู่ใกล้ไกลแค่ไหน มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแสดงเท่าไหร่ โดยจะปรับขึ้นค่าราชตามลำดับ ส่วนในเรื่องค่าตัวในการแสดงนั้น นายโรงเจ้าของคณะจะแบ่งเงินค่าราชที่ได้จากทางเจ้าภาพ ให้กับสมาชิกในคณะทุกคน โดยจะให้เป็นค่าตอบแทนตามตำแหน่งหน้าที่ในการทำงานและตามความสามารถในการแสดงของสมาชิกแต่ละคน

1.2.6 การเดินโรงในปัจจุบันนั้นพบว่า ยังเดินทางกันเป็นหมู่คณะเช่นเดียวกันกับสมัยก่อน แต่จะเน้นการเดินทางด้วยรถยนต์เป็นหลัก เนื่องจากการคมนาคมถนนหนทางสะดวกสบายไม่ลำบากเหมือนสมัยก่อน ส่วนในด้านขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในการเดินโรง ของคณะมโนราห์ที่สืบทอดอยู่ในปัจจุบัน ก็ยังคงสืบทอดและปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดเช่นแต่เดิมมา แต่ก็มีข้อเปลี่ยนแปลงอยู่บ้างบางประการคือ มโนราห์เด็กสมัยนี้ หากมีงานแสดงในพื้นที่ใกล้ๆไม่ห่างไกลจากบ้านนัก ผู้ปกครองจะเป็นผู้ขับรถไปส่งเอง และเมื่อแสดงเสร็จแล้วก็สามารถกลับบ้านได้เลยโดยไม่ต้องนอนค้างคืนที่โรงโนราเช่นดังสมัยก่อน โดยมีผู้ปกครองเป็นผู้มารับกลับบ้าน

1.2.7 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการแสดงของคณะมโนราห์ที่สืบทอดในปัจจุบันพบว่า มีการใช้เครื่องดนตรีเช่นเดียวกันกับคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ในสมัยก่อน ได้แก่ ทับโนรา กลองโนรา โหม่ง ฉิ่ง แตะ และปี่ นอกจากนี้ยังพบว่า มีการนำวัสดุทดแทนมาใช้ทำเครื่องดนตรีด้วย ได้แก่ มีการนำแผ่นฟิล์มเอกซเรย์ มาใช้ขึงตรงส่วนที่เป็นหน้าทับแทนหนังค่าง ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วก็มีคุณภาพของเสียงที่ดีใกล้เคียงกัน มีการนำเอ็น และเชือกไนล่อน ขึงตรึงหน้าทับแทนเชือกหวาย มีการนำไม้ขนุนมาทำกลองโนรา มีการนำขวดน้ำที่เป็นขวดพลาสติกสีขาวขุ่น มาตัดแต่งทำเป็นลิ้นปี่แทนใบตาล นอกจากนี้ยังพบว่า มีการนำคีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233 ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลงในการแสดงมโนราห์ด้วย โดยใช้บรรเลงเดินทำนองแทนปี่ในช่วงที่มือปี่เหนื่อยเท่านั้น ซึ่งคณะมโนราห์ที่นำคีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233 มาร่วมบรรเลงด้วยคือ คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ และคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ซึ่งเริ่มนำมาใช้ร่วมบรรเลงเมื่อปี พ.ศ.2556

2. ศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

2.1 ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในพิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์

ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติในพิธีกรรมความเชื่อในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว นั้นพบว่ามีพิธีกรรมในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการสืบทอด ทั้งหมด 4 พิธีกรรมด้วยกัน ได้แก่ พิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง พิธีกรรมรำสอดเครื่อง พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ และพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวนั้น มีขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติที่เคร่งครัด

อีกทั้งยังมีขั้นตอนต่างๆ ที่ยังคงรักษารูปแบบที่เป็นแบบโบราณดั้งเดิมไว้ ซึ่งพิธีกรรมทั้ง 4 พิธีกรรมนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของโรงโนราที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ช่วงที่จัดพิธีกรรม ของที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมตรงท้องโรงพิธีที่ปูผ้าขาว ขนบธรรมเนียมขอปฏิบัติก่อนทำพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติขั้นตอนขณะทำพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมขอปฏิบัติหลังทำพิธีกรรม เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรมหลักๆแล้วก็จะใช้ ทับโนรา กลองโนรา โหม่ง ฉิ่ง แตระ และปี่ เป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงในพิธีกรรม ปัจจุบันมีการนำคีย์บอร์ดไฟฟ้ามาร่วมบรรเลงด้วย โดยจะนำมาบรรเลงเฉพาะช่วงที่มือปี่เหนื่อยเท่านั้น ใช้เป็นเครื่องดนตรีเสริม ส่วนการบรรเลงดนตรีในช่วงทำพิธีกรรมก็ใช้เพลงเดียวกันทั้ง 4 พิธีกรรม เช่น บรรเลงเพลงโหมโรงก่อนทำพิธีกรรม บรรเลงเพลงเชิดเครื่องขณะทำพิธีกรรมใส่เครื่องแต่งกายให้กับผู้เข้าพิธี เป็นต้น ตลอดจนถึงบทกลอนมโนราห์หลักๆที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรม ได้แก่ บทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ ซึ่งโดยพื้นฐานทุกพิธีกรรมจะใช้บทกลอนมโนราห์เหล่านี้เหมือนกันหมด จึงทำให้พิธีกรรมทั้ง 4 พิธีกรรมดังกล่าวมีขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

นอกจากนี้ยังพบว่าในปัจจุบันนั้น มีผู้ที่สนใจที่จะสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ที่มาเรียนการแสดงมโนราห์ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงและมีจำนวนผู้ชายจำนวนน้อยมาก ซึ่งมีผลต่อการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ต่อไปในอนาคตเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าในการเป็นมโนราห์ใหญ่เป็นนายโรง ที่จะสามารถทำพิธีกรรม “แก้เหมรฺย” ตลอดจนถึงพิธีกรรมต่างๆของมโนราห์ได้นั้น ตามขนบธรรมเนียมแต่โบราณของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว จะต้องเป็นมโนราห์ผู้ชายเท่านั้น ซึ่งมโนราห์ผู้หญิงไม่สามารถทำได้ ดังเช่นมโนราห์ระเบียบ รัตนะ(คล้ายเถาว์) ซึ่งก็เป็นมโนราห์ใหญ่ที่เป็นผู้หญิง และเป็นเจ้าของคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ก็ไม่สามารถทำพิธีกรรมดังกล่าวได้ เนื่องจากว่าครูหมอโนรา ตายายโนรา ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ไม่ยอมรับ จึงต้องให้มโนราห์ถาวร รัตนะ ซึ่งเป็นมโนราห์ใหญ่เป็นนายโรงคณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ มาช่วยทำพิธีดังกล่าวให้

นอกจากนี้ยังพบว่า ด้วยสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป มีการรับวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ามา จึงทำเยาวชนในปัจจุบันหันไปสนใจวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกมากกว่า และมองว่าการแสดงมโนราห์ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่เป็นรากเหง้าของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ล้าสมัยไม่น่าสนใจ หรือแม้แต่ผู้ที่กำลังเรียนการแสดงมโนราห์อยู่ในปัจจุบัน ก็จะมาเรียนและมาแสดงอยู่เพียงแค่ระยะหนึ่งเท่านั้น แล้วก็หยุดไป ไม่ได้สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง และเนื่องด้วยการที่จะเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมโนราห์ ที่จะก้าวมาถึงการเป็นมโนราห์ใหญ่เป็นนายโรงนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายๆเลย เพราะว่าผู้ที่จะอยู่ ณ ตรงจุดนี้ได้ ต้องมีความสนอย่างจริงจัง ต้องมีความเพียรพยายามสูง สนใจใฝ่รู้และขยันอดทนในการฝึกฝน จนมีความชำนาญในด้านการแสดงมโนราห์ การประกอบพิธีกรรมตลอดจนถึงด้านคาถาอาคมด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การฝึกฝน จึงทำให้การสืบทอดในปัจจุบันเป็นเรื่องยาก และมีแนวโน้มที่จะสูญหายได้ในอนาคต

2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์

การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์ ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว พบว่ามีการถ่ายทอดด้านการรำมโนราห์และด้านการขับบทกลอนมโนราห์ควบคู่กันไป ซึ่งจะมีการถ่ายทอดเป็นลำดับชั้นในการสืบทอด ดังนี้

2.2.1 ผู้ที่เข้าพิธีกรรมพาเด็กเข้าโรงแล้ว จะฝึกการเตรียมความพร้อมร่างกายสำหรับการรำมโนราห์ ฝึกบทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ ฝึกท่ารำพื้นฐานต่างๆ

2.2.2 ผู้ที่เข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องแล้ว จะต้องฝึกบท บทคุณครู บทครูสอน บทสอนรำ ให้ชำนาญ จากนั้นก็จะฝึกบทประถม เมื่อสามารถรำและขับบทดังกล่าวได้คล่องแล้ว ก็จะสามารถรำเป็นนางหงส์ได้ หลังจากนี้ครูมโนราห์ก็จะสอนให้หัดรำทำบท หัดรำประสมท่า หัดเล่นจับบทต่อไป

2.2.3 สำหรับผู้ที่จะสามารถเป็นมโนราห์ใหญ่ได้ในอนาคต ครูมโนราห์ผู้สอนจะสอนให้ลูกศิษย์รำและขับบทมโนราห์ ที่ใช้ในประกอบในพิธีกรรม ที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์โดยเฉพาะ ซึ่งจะเป็นบทโบราณดั้งเดิมที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อลูกศิษย์สามารถทำได้คล่องแล้ว ครูมโนราห์ก็จะทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้

2.2.4 สำหรับผู้ที่ผ่านการเข้าพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่แล้ว และจะสามารถเป็นมโนราห์ใหญ่เป็นนายโรงได้ในอนาคต ครูมโนราห์ผู้สอนจะให้ลูกศิษย์เรียนรู้ในเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพิธีกรรมความเชื่อ การเตรียมทำพิธี ของที่ใช้ในพิธีกรรม ขั้นตอนการทำพิธีกรรม ตลอดจนถึงคาถาอาคมต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีกรรมนั้นๆ

นอกจากนี้ยังพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์ ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ในทุกลำดับชั้นของการสืบทอด จะมีการถ่ายทอดในด้านต่างๆให้กับลูกศิษย์ ไม่ว่าจะเป็น การเตรียมความพร้อมของร่างกาย การรำมโนราห์ การขับบทมโนราห์ พิธีกรรมความเชื่อ การเตรียมพิธีกรรม ของที่ใช้ในพิธีกรรม ขั้นตอนการทำพิธีกรรม ตลอดจนถึงคาถาอาคมต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีกรรม ซึ่งครูมโนราห์เป็นผู้ถ่ายทอดให้ทั้งหมด โดยใช้รูปแบบของการถ่ายทอดเป็นแบบปากต่อปากที่เรียกว่า “มุขปาฐะ”

2.3 ท่ารำมโนราห์ที่เป็น “ท่าครู” ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

ท่ารำที่เป็น “ท่าครู” ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่ได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น พบว่ามีทั้งหมด 12 ท่ารำด้วยกัน ได้แก่

1) ท่าแม่ลาย หรือท่าแม่ลายกนก

2) ท่าราหูจับจันทร์ หรือท่าเขาควาย

3) ท่าขี้หนอนใหญ่(กินนรใหญ่)

4) ท่าบัวตูม

5) ท่าบัวแย้ม

6) ท่าบัวแซม

7) ท่าแมงมุมชักใย

8)ท่าหงส์ทอง

9) ท่ารำเทียมบ่า

10) ท่าผาหลา

11)ท่ารำเทียมพก

12)ท่าพระรามแผลงศร

นอกจากนี้ยังพบว่ามีท่ารำที่เป็นท่าตัวอ่อนด้วย หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “รำโนราโดกอ่อน” (กระดูกอ่อน) ที่เป็นท่ารำของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ที่ได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น พบว่ามีทั้งหมด 9 ท่ารำด้วยกัน ได้แก่

1) ท่าสะพานโค้ง

2) ท่าสะพานโค้งตั้งคาง หรือท่าตุงปลายคาง

3) ท่าสะพานโค้งยืน หรือท่าไชท้องห้อย

4) ท่าสะพานโค้งนั่ง

5) ท่าตั้งขาขวา หรือท่าตั้งขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยประยุกต์)

6) ท่านั่งเกี่ยวขาขวา หรือท่านั่งเกี่ยวขาซ้าย (ท่าขี้หนอนน้อยเกี่ยวก้าน)

7) ท่าขี้หนอนใหญ่ (กินนรใหญ่)

8) ท่ารำพดในถาด

9) ท่ารำพดในถาดประยุกต์

2.4 เครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

เครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว มีเครื่องแต่งกายหลักๆ ที่ใช้สวมใส่ในการแสดงมีดังนี้

2.4.1 เครื่องแต่งกายสำหรับผู้ที่เป็นมโนราห์ พบว่ามีการแต่งกายตามลำดับชั้นในการสืบทอดเป็นมโนราห์ดังนี้คือ

ผู้ที่เป็นมโนราห์ใหญ่ ที่ได้ผ่านการเข้าพิธีกรรมครอบเทริดผูกผ้าใหญ่แล้ว จะแต่งกายด้วยเครื่องต้นหรือเครื่องใหญ่ อันประกอบไปด้วย เทริด เครื่องลูกปัดมี 5 ชิ้น ได้แก่ หัวบ่าหรือบ่า ปิ้งคอ สายคอ รอบอกหรือพานอกหรือพานโครง สายพายเหรงหรือสายสังวาลย์ นอกจากนี้ยังมีทับทรวงหรือซับทรวงหรือตาบ ปีกนกแอ่น ประจำยาม ปีกหรือหางหงส์ สนับเพลาหรือกางเกงโนราผ้านุ่งหรือผ้ายาว หน้าผ้า ผ้าห้อย กำไลต้นแขนและปลายแขน กำไลมือ ปั้นเหน่ง เล็บ ผ้าผูกคอ (ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมแล้ว) ถุงเท้า

ผู้ที่เป็นมโนราห์ ที่ได้ผ่านการเข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องแล้ว และมีอายุ 12 ปี ขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง จะแต่งกายด้วยชุดมโนราห์เช่นเดียวกันกับมโนราห์ใหญ่ แต่จะไม่ใส่สายพายเหรงหรือสายสังวาลย์ ทับทรวงหรือซับทรวงหรือตาบ ปีกนกแอ่น ประจำยาม ปั้นเหน่ง กำไลต้นแขนและปลายแขน

ผู้ที่เป็นมโนราห์เด็ก ที่ได้ผ่านการข้าพิธีกรรมรำสอดเครื่องแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิง จะแต่งกายด้วยชุดมโนราห์เช่นเดียวกันกับมโนราห์ที่มีอายุ 12 ปี ขึ้นไป แต่จะไม่ใส่เทริด

นอกจากนี้ยังพบว่าในปัจจุบันนั้น เครื่องแต่งกายของมโนราห์ ได้มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาขึ้น ได้แก่ มีการนำผ้ากางเกงวอร์มมาตัดเย็บเป็นสนับเพลา แทนผ้าฝ้าย เนื่องจากว่ามีความยืดหยุ่นดี สวมใส่สบายเวลารำ มีการตัดเย็บผ้านุ่งเป็นแบบสำเร็จรูป เพื่อให้ง่ายในการสวมใส่ ซึ่งเป็นที่นิยมมากในปัจจุบัน มีการนำท่อพีวีซี แผ่นพลาสติกสีดำ มาใช้เป็นวัสดุทดแทนเขาควาย ในการทำปีกหรือหางหงส์ ส่วนสำหรับเครื่องลูกปัดนั้นพบว่า มีลวดลายที่สำคัญต่างๆ ได้แก่ ลายลูกแก้ว ลายสี่เหลี่ยมข้าวหลำตัด ลายดอกจิก ลายดอกไม้ ลายลูกโซ่ ลายตัดดอก ส่วนสีของลูกปัดที่นำมาร้อยเป็นเครื่องลูกปัดนั้นพบว่า สมัยก่อนนิยมลูกปัดสีแดง สีเหลือง สีเขียว สีน้ำเงิน สีขาว และสีดำ ซึ่งในปัจจุบันก็ยังใช้ลูกปัดสีเหล่านี้อยู่ แต่ก็ได้มีการนำลูกปัดสีอื่นๆเข้ามาใช้ด้วยแล้วแต่ความชอบของมโนราห์ผู้สวมใส่ เช่น สีส้ม สีฟ้า เป็นต้น และมีการนำลูกปัดมาร้อยไล่ระดับสีก็มี

2.4.2 เครื่องแต่งกายของตาพราน แต่เดิมนั้นจะประกอบไปด้วย หน้าพรานหรือหัวพราน ผ้านุ่งหรือผ้ายาว ผ้าขาวม้า และไม่สวมเสื้อ แต่ในปัจจุบันพบว่า มีผู้แสดงบางท่านได้นำเสื้อกล้ามและเสื้อยืดแขนสั้นมีปก มาสวมใส่เวลาออกแสดง

2.4.3 เครื่องแต่งกายของนางทาสี แต่เดิมนั้นจะประกอบไปด้วย หน้าทาสีหรือหัวทาสี ผ้านุ่งหรือผ้ายาว สวมเสื้อผ้าฝ้ายหรือผ้าทอมือ คอกลม แขนกระบอก ผ่าหน้าติดกระดุม ความสวยงามตามฐานะ และมีผ้าพาดบ่า แต่ในปัจจุบันพบว่า จะใส่เสื้อตามยุคตามสมัย ไม่ใส่เสื้อแบบสมัยก่อน

2.4.4 เครื่องแต่งกายที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ ในปัจจุบันนั้นพบว่า มีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องแต่งกายประกอบในการแสดงขึ้นมาใหม่เพิ่มเติม ได้แก่ ชุดชาละวัน เป็นชุดที่ทำขึ้นเพื่อใช้ใส่แสดงเวลาจับบทนายไกร ซึ่งเป็นชุดจระเข้ ผู้คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์คือ พรานแก้ว ทองโอ นอกจากนี้ยังมีชุดเสือ เป็นชุดที่ทำขึ้นเพื่อใช้ใส่แสดงเวลาจับบทเสือเฒ่า ผู้คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์คือ พรานครบ หนูช่วย ซึ่งชุดทั้งสองชุดนี้ยังคงใช้ใส่ในการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อความสมจริงสมจังในการแสดง

2.4.5 เครื่องแต่งกายของลูกคู่ สมัยก่อนนั้นจะใส่เสื้อผ้าฝ้าย หรือผ้าทอมือคอกลม แขนยาวหรือแขนสั้น ผ่าหน้าติดกระดุม ความสายงามตามฐานะ และนุ่งผ้ายาว แต่ในปัจจุบันนั้นจะใส่เสื้อและกางเกงตามยุคตามสมัย ความสวยงามตามฐานะเช่นกัน

2.4.6 ความเชื่อเรื่องเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ พบว่า มีความเชื่อกันว่าเป็นของสูง เป็นของมีครู ห้ามข้าม ห้ามขาย โดยเด็ดขาด แต่สามารถให้เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลานได้ เมื่อสวมใส่แสดงเสร็จแล้วจะต้องเก็บให้เรียบร้อย หากเกิดการชำรุดเสียหาย ต้องซ่อมแซมให้กลับสู่สภาพเดิม หากซ่อมแซมไม่ได้ก็ให้เก็บใส่ภาชนะไว้ให้เรียบร้อย ห้ามทิ้งขว้างโดยเด็ดขาด ผู้ที่เป็นนายโรง หากมีการแสดงมโนราห์แบบโบราณ ในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ จะต้อง ใส่ปีกหรือหางหงส์ ที่ทำจากเขาควายและต้องใส่ผ้านุ่งหรือผ้ายาวแบบโบราณเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่ได้มีเชื้อสายมโนราห์และไม่ได้เป็นมโนราห์ ไม่สามารถที่จะนำเครื่องแต่งกายของมโนราห์มาสวมใส่เองโดยพละการได้ ซึ่งความเชื่อเรื่องเครื่องแต่งกายในการแสดงมโนราห์ดังกล่าว ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้น ครูหมอโนรา ตายายโนรา จะให้โทษแก่ผู้ที่กระทำผิดได้ เรียกว่า “ถูกครูหมอโนรา” เป็นต้น

2.5 ศึกษาการแสดงดนตรีพิธีกรรมความเชื่อในการรำ “สอดเครื่อง” เพื่อสืบทอดเชื้อสายมโนราห์

2.5.1 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง แต่เดิมนั้นมีเครื่องดนตรีทั้งหมด 6 ชิ้น ด้วยกัน ได้แก่ ทับโนรา กลองโนรา โหม่ง ฉิ่ง แตระ และ ปี่ แต่ในปัจจุบันพบว่า มีการนำคีย์บอร์ดไฟฟ้า ยี่ห้อ YAMAHA รุ่น PSRE 233 ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีสากล มาใช้บรรเลงเดินทำนองเป็นตัวเสริมแทนปี่ชั่วคราว เมื่อมือปี่เหนื่อยเท่านั้น ซึ่งเริ่มนำมาใช้ร่วมบรรเลงเมื่อปี พ.ศ.2556 เพื่อให้เกิดความเป็นดนตรีร่วมสมัยขึ้น ส่วนในการบรรเลงขณะขับบทกลอนมโนราห์นั้นจะไม่ใช้ปี่และคีย์บอร์ดไฟฟ้าบรรเลง ซึ่งปี่และคีย์บอร์ดไฟฟ้า จะนำมาบรรเลงเฉพาะตอนบรรเลงเพลงโหมโรง บรรเลงเพลงเชิด บรรเลงรับหลังจากขับบทจบ บรรเลงขณะรำท่าและรำนาดเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า ในการขับบทคุณครู จะมีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบได้แก่ ทับโนรา โหม่ง ฉิ่ง และแตระ จะไม่ใช้กลองโนราร่วมบรรเลง ในการขับบทครูสอนและขับบทสอนรำ จะมีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบได้แก่ ทับโนรา กลองโนรา โหม่ง ฉิ่ง และแตระ ซึ่งจะเป็นเครื่องตีประกอบจังหวะทั้งหมด

2.5.2 บทกลอนมโนราห์ ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมรำสอดเครื่อง เป็นบทกลอนมโนราห์โบราณ ที่ได้ขับร้องสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้แต่งขึ้น ซึ่งมีทั้งหมด 3 บทด้วยกัน โดยเรียงตามลำดับของการขับบทในพิธีกรรมเริ่มจาก บทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ เวลาขับร้องในพิธีกรรมนั้น ลูกศิษย์จะต้องขับร้องบทตามครูมโนราห์ทีละวรรค จากนั้นลูกคู่จะร้องรับอีกทีหนึ่ง นอกจากนี้ยังพบว่าในการขับร้อง มีการเพิ่มเติมคำลงไปในบทร้องเดิม ที่เรียกว่า “สร้อย” ซึ่งการเพิ่มเติมคำลงไปในบทร้องเดิมนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ขับร้องว่าจะเลือกคำใดเพิ่มเติมลงไป แล้วทำให้การขับบทน่าฟังมากยิ่งขึ้น ดังที่เรียกกันว่า “การเล่นคำหรือการโยนกลอน” นั่นเอง ซึ่งบทกลอนมโนราห์ทั้ง 3 บทนี้ จะต้องขับร้องให้ครบทั้งหมด ไม่สามารถขาดบทใดบทหนึ่งได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.5.2.1 บทคุณครู มีเนื้อหาเป็นการกล่าวสรรเสริญครู บูชาครู ขอพรครู และเชิญครู ตลอดจนถึงเทวดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่มโนราห์นับถือ อันมีท่วงทำนองของการขับร้องที่เรียกว่า “หน้าแตระหรือร่ายหน้าแตะ”

2.5.2.2 บทครูสอน มีเนื้อหาเป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ครูมโนราห์ได้ถ่ายทอดและสอนให้กับลูกศิษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการรำ เรื่องของการใส่เครื่องแต่งกาย ซึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่าในบทกลอนนั้น ยังมีความหมายเป็นในๆแฝงอยู่ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่สำคัญ ในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ นั่นก็คือพิธีกรรมผูกผ้าใหญ่นั่นเอง ส่วนท่วงทำนองของการขับร้องบทครูสอนนี้ เรียกว่า “เพลงโทนหรือเพลงทับเพลงโทน”

2.5.2.3 บทสอนรำ มีเนื้อหาเป็นการกล่าวถึงท่ารำมโนราห์ ที่ครูมโนราห์สมัยก่อนได้ถ่ายทอดและสอนให้กับลูกศิษย์ ซึ่งเป็นท่ารำโบราณที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน อันมีท่วงทำนองของการขับร้องที่เรียกว่า “เพลงโทนหรือเพลงทับเพลงโทน”

2.5.2.4 บทกลอนมโนราห์ ที่ใช้ขับร้องในพิธีกรรมรำสอดเครื่องนั้นพบว่าจะมีการขับร้องเป็นภาษาถิ่นใต้ โดยมการใช้กลุ่มเสียงเพียงแค่ 3 เสียงเท่านั้น คือ C Eb F โดย C-Eb เป็นคู่ 3 ไมเนอร์ Eb-F เป็นคู่ 2 เมเจอร์ C-F เป็นคู่ 4 เพอร์เฟค มีช่วงกว้างของเสียงในการขับร้อง (Range) อยู่ระหว่างคู่ 4 คือ C-F เสียงต่ำสุดคือ C เสียงสูงสุดคือ F อัตราจังหวะ 2/4 เหมือนกันทั้ง 3 บท แต่จะแตกต่างกันตรงที่ความเร็วของจังหวะ ดังนี้ บทคุณครู ความเร็วของจังหวะเท่ากับ 80 บทครูสอน ความเร็วของจังหวะเท่ากับ 69 บทสอนรำ ความเร็วของจังหวะเท่ากับ 75

2.5.5.5 การเคลื่อนที่ของทำนอง (Melodic Progression) ในการขับร้องบทกลอนมโนราห์พบว่า มีการเคลื่อนที่แบบซ้ำเสียง (Repetition) การเคลื่อนที่แบบตามขั้น (Conjunct Motion) และการเคลื่อนที่แบบข้ามขั้น (Disjunch Motion)

2.5.2.6 เทคนิคในการขับร้องบทกลอนมโนราห์พบว่า มีเทคนิคที่น่าสนใจคือ เทคนิคการผ่านเสียง และเทคนิคการลักจังหวะ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องการสืบทอดเชื้อสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของอุดม หนูทอง (2536: 240) ที่ได้กล่าวถึงสายตระกูลมโนราห์ที่สำคัญของภาคใต้ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็มีสายคณะมโนราห์เลื่อน ไสนาว อยู่ด้วยซึ่งเป็นสายตระกูลมโนราห์ที่สำคัญที่อยู่ในจังหวัดตรัง ปัจจุบันนั้นพบว่า มีผู้สืบทอดที่เป็นสายเครือญาติจำนวน 7 คน สายศิษย์จำนวน 11 คน และมีคณะมโนราห์ที่สืบทอดจำนวน 4 คณะ ได้แก่ คณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ คณะมโนราห์ถาวรรัตนศิลป์ คณะมโนราห์ประจบน้อย ศ.น.ป. และคณะมโนราห์ระเบียบสาครศิลป์ ซึ่งในด้านการแสดงก็ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นร่วมสมัยขึ้น โดยการนำคีย์บอร์ดไฟฟ้ามาร่วมบรรเลงด้วย แต่ก็ยังคงรักษารูปแบบของการแสดงแบบโบราณดั้งเดิมไว้ ส่วนการรับงานก็จะเน้นงานที่เป็นพิธีกรรม ในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์นั้น ในปัจจุบันยังคงรักษาขนบธรรมเนียมข้อปฏิบัติอย่างเคร่งครัดดังเช่นแต่เดิมมา โดยมีพิธีกรรมในการสืบทอดที่สำคัญคือ พิธีกรรมพาเด็กเข้าโรง พิธีกรรมรำสอดเครื่อง พิธีกรรมผูกผ้าใหญ่ จนถึงการสิ้นสุดการสืบทอดคือพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย ซึ่งในการสืบทอดในปัจจุบันพบว่า อยู่ในสภาวะที่หาผู้ที่สืบทอดได้ยาก เนื่องจากการที่จะสามารถเป็นมโนราห์ใหญ่และเป็นนายโรงได้นั้น จะต้องมีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการแสดงมโนราห์ การทำพิธีกรรม ตลอดจนถึงมีความรู้เรื่องคาถาอาคม ตรงตามขนบธรรมเนียมแต่โบราณของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ซึ่งในสภาพปัจจุบันในการสืบทอดนั้น มีข้อมูลที่สอดคล้องกับงานวิจัยการสืบทอดโนราของบุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร (2552: 361) ที่กล่าวไว้ว่า การแสดงมโนราห์นั้น ผู้สืบทอดจะต้องมีความอดทนสูง เนื่องจากการแสดงยากแก่การฝึก มีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่เคร่งครัด อีกทั้งคนรุ่นใหม่ไม่สนใจอย่างจริงจัง จึงทำให้หาผู้สืบทอดได้ยาก ส่วนในด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการแสดงมโนราห์ ของสายมโนราห์เลื่อน ไสนาว ก็ยังคงถ่ายทอดแบบปากต่อปากที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” ส่วนในเรื่องของบทกลอนมโนราห์ที่ใช้ขับร้องประกอบดนตรีพิธีกรรมรำสอดเครื่องนั้น พบว่า มีทั้งหมด 3 บท ด้วยกัน ได้แก่ บทคุณครู บทครูสอน และบทสอนรำ ซึ่งในการขับร้องจะใช้กลุ่มเสียงเพียงแค่ 3 เสียง คือ โน้ตตัวแรกที่มีเสียงต่ำสุดเป็นโทนิก เสียงโน้ตตัวที่ 2 เป็นคู่ 3 ไมเนอร์ เสียงโน้ตตัวที่ 3 เป็นคู่ 4 เพอร์เฟค ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สงัด ภูเขาทอง (2531:85-95) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะเพลงของคนในภาคใต้จะมีท่วงทำนองไม่มากนัก โดยจะมีกลุ่มเสียงที่ใช้เพียงแค่ 3 เสียงเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ สามารถที่จะศึกษาของสายคณะอื่นๆได้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

2. ในการศึกษาดนตรีพิธีกรรมในการสืบทอดเชื้อสายมโนราห์ สามารถศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับสายคณะมโนราห์อื่นๆได้ เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างและเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

3. ในการศึกษาดนตรีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์นั้น สามารถศึกษาในพิธีกรรมอื่นๆได้ ซึ่งก็มีความน่าสนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

4. ส่วนราชการในท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและช่วยสนับสนุนอย่างจริงจัง ในเรื่องของการสืบทอดการแสดงมโนราห์ โดยการเชิญครูมโนราห์ที่มีความรู้ความสามารถ ไปเป็นวิทยาการพิเศษประจำสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อที่จะได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมโนราห์ให้กับเยาวชนในสถานศึกษานั้นๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงมโนราห์ ซึ่งเป็นรากเหง้าศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ให้คงอยู่สืบไป ได้อีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2541). *พื้นฐานมานุษวิทยาภาควัฒนธรรม.* คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

----------. (2543). *อิหร่าน:ภูมิลักษณ์ประชาชนและวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

----------. (2540). *เทคนิคการขับร้องเพลงไทย.* ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ไทย คณะศิลปกรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

กฤษฎางค์ ไวยนันท์. (2548). *การสืบทอดวงปี่พาทย์ในลุ่มน้ำลพบุรี.* ปริญญานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

กิตติศักดิ์ เหล่าสุข. (2551). เพลงประกอบการแสดงโนราและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง:กรณีศึกษามโนราห์สะพรั่ง สวีศิลป์. ปริญญานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จารุวัฒน์ นวลใย. (2552). *ดนตรีพิธีกรรม:กรณีศึกษาพิธีกรรมโนราโรงครูคณะพนมศิลป์ อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา.* ปริญญานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2538). *ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 26 วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน.* เชียงใหม่. หน้า 88.

ชวน เพชรแก้ว. (2523). *ชีวิตไทยปักษ์ใต้ ชุดที่ 3.* กรุงเทพฯ: กรุงสยามการพิมพ์.

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2538). “ยะหริ่งร่องรอยการสืบสานศิลปะร็องเง็ง”. *วารสารเพลงดนตรี.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิยาลัยมหิดล.

ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2542). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนายุทธ มณีช่วง. (2437). *ศึกษาการเล่น “โต๊ะครึม” ในจังหวัดสงขลา.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้. ถ่ายเอกสาร.

ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์. (2547, มกราคม – มิถุนายน). *วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ.* 3(1).

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร. (2552). *โนรา:การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้.* วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (วัฒนธรรมศาสตร์). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

บุษกร บิณฑสันต์. (2554). *ดนตรีภาคใต้:ศิลปิน การถ่ายทอดความรู้ พิธีกรรม และความเชื่อ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2527). *สมบัติไทยมุสลิมภาคใต้.* พระนคร: มอ.ปัตตานี.

ประหยัด เกษม. (2538). *การแสดงโนราจากอดีตถึงปัจจุบัน (หน้า 155 -169) โนรากับการผลิตบัณฑิตแขนงวิชาการแสดงพื้นบ้าน*. นครศรีธรรมราช: สำนักงานพัฒนาสาขาวิชาศิลปะศาสตร์ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.

ปานจรี ดีอนันต์ลาภ. (2549). *การสืบทอดวงป้าดในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.* ปริญญานิพนธ์ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ผอบ โปษะกฤษณะ. (2523). *วรรณกรรมประกอบการละเล่นละครชาตรี.* โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยๆ กระทรวงศึกษาธิการ.

พิทักษ์ คชวงษ์. (2542). *วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านภาคใต้.* สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.

พิทยา บุษรารัตน์. (2526). *"กาหลอ". ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง.* พัทลุง: ศูนย์วัฒนธรรมพัทลุง.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2508). *โนรา.* โรงเรียนฝึกหัดครูสงขลา.

มนตรี ตราโมท. (2518). *การละเล่นของไทย.* กรมศิลปากร.

ราตรี ศรีสุวรรณ. (2542). *นาฏยรังสรรค์แนวพื้นบ้านภาคใต้ Local Southern Creative Dancing.* สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.

วิรัตน์ เลี้ยงสมบูรณ์. (2542). *เพลงโหมโรงโนรา:กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.* ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร.

สุกรี เจริญสุข. (2538). *ดนตรีชาวสยาม.* พิมพ์ครั้งที่ 1 โครงการจัดตั้งวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: Dr.sax.

สงัด ภูเขาทอง. (2537). *การดนตรีไทยและการเข้าสู่ดนตรีไทย.* กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

สุมนมาลย์ นิ่มเนติพันธุ์. (2524). *เอกสารประกอบการสอนวิชาดุริย 101:ดนตรีไทย.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา.

สุรพล สุวรรณ. (2549). *ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารีรัตน์ เรืองกำเนิด. (2543). *การศึกษาวงโหม่งครึม:ดนตรีสำหรับงานศพในจังหวัดชุมพร.* ปริญญานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อุดม หนูทอง. (2531). *ดนตรีและการละเล่นภาคใต้.* สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

----------. (2542). "โนรา:ตำนาน". ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้* เล่ม 8. กรุงเทพฯ: สยามเพรสแมเนจเม้นท์.

----------. (2536). โนรา. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทกลอนมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

บทกลอนมโนราห์สายมโนราห์เลื่อน ไสนาว

บทสัดดี (บทเชิญครู)

ศรีศรี สัดดีเจ้าข้าเหย
พ่อเหอลูกน้อยจะขอเรียนหัด
เหอศัตรูอย่าได้มีมา
ศรีศรีเอยจำเริญสุข
ลาภมาอย่าได้ขาดสาย
ลาภอย่าได้ขาดสาย
พ่อเหอมือข้าทั้งสิบนิ้ว
ริย์ ลูกจะไหว้พ่อตาศรีสงฆ์
คุณครูอาจารย์
เชิญท่านมาสิงถ้าพ่อสิงทั่วข้าหรา
เรียนตรัสพระเวทเดชคาถาพ่อ
ขอให้จงวินาศวินายสาย
สรรพทุกข์ให้เลือนหาย
สรรพทุกข์ให้เลือนหาย
สรรพชัยสิทธิเม
สอดขึ้นตั้งหวางยอต่อพระศรีอา
ตั้งใจจำนงทรงนิรพาน
ท่านได้สั่งสอนข้าพเจ้ามา

เพลงกราว (บทเชิญครู) (ต่อ)

ฤกษ์งามยามดี
พ่อเหอชอบฤกษ์ร้องเชิญ
ชอบฤกษ์ครูข้า
แม่โฉมงามทรามปลอด
แม่ศรีคงคาแม่เป็นครูต้น
ได้แย้มพระโอดโปรดเกล้า
พ่อขุนศรัทธาพ่ออยู่ท่าแพ
วันนี้สมัครพ่อรักลูกจริง
พ่อเทพสิงหร
ได้สอนเป็นเหล่าพ่อเหอเป็นหลั่น
จับเรื่องต่อเติมกันมา
อีกทั้งหลวงเสินพ่อเป็นครูพัก
ขุนพรานยาพราน
ขุนโหรหรือว่ายาโหร
พรานบุญขุนทฤษา
แย้มพระโอดโปรดเกล้า
ป่านี้ชอบยามยามพระเวลา
ตำเนินพระราชครูอยู่ถ้วนหน้า
ไหว้แม่ศรีคงคาเป็นครูต้น
ลูกข้ามเสียไม่รอดลอดไม่พ้น
ไม่ทันศรัทธาอยู่ท่าแพ
พ่อได้เห็นคนเฒ่าคนแก่
หลานแต่พ่อเทพสิงหร
ให้มานั่งอวยสิ่งอวยพร
ได้สอนเสิบเสิบต่อกันมา
ตั้งแต่วันนั้นมาแล้วหนา
ให้พ่อขุนศรัทธาเป็นประธาน
เป็นหลักนักเลงแต่โบราณ
ดำเนินเชิญท่านมานั่งหน้า
ลูกจะไหว้ยาพรานพรงได้เดินป่า
เดินจำนำหน้าพระราชครู
ฝ่าเท้ามาลิ่งมาลิ่งแลดู

เดินจำนำหน้าพระราชครู
ไม่โองไม่โถง
มาอยู่เบื้องขวาพ่อหนาเบื้องซ้าย
อีกทั้งครูเดิม
พ่อเหอมาเถิดมาต้า
ทุกสิ่งเอาแต่งเอาไว้พร้อมแล้ว
ให้มารัยเครื่องสังเหวย
เพดานพ่อเหอม่านดัด
สอดอ่อนหมอนสม
เชี้ยนขาวเชี้ยนแดง
ผ้าหญิงคู่ชายคู่
ข้าวที่เก้าที่สิบสอง
อีกทั้งหัวหมูหรือว่าไก่
หมากมะพร้าวเหล่าตาล
พ่อเหอมาเถิดมาต้า
มามนต์ให้จริงๆ
พ่อมามนต์น้ำให้
ราชครูเปลืองปลด
พระม่วงทอดเป็นต้นเชียก
เทวดาใต้น้ำหรือว่าเหนือน้ำ
เทวดาตรอกบางหรือว่าหว่างเขา
ถัดเลื่อนต่อเตือนกันมา
เมตตาข้าบ้างพ่อทองแขนสวย
ไหว้เทวดอยู่ประน้ำตก
ทุกองค์และพ่อพระเทวดา
ไหว้ทวดสหมกอยู่ตกประไม้ฝาด
ได้แย้มพระโอดพ่อเหอโปรดเกล้า
พระวิเศษพ่ออยู่นาแค
ชูหัวชูท้ายอย่าให้ลูกล้ม
พ่อมาอยู่เบื้องขวาเบื้องซ้าย
ลงโรงลูกเอยลูกยกมือไหว้
ครูได้พิทักษ์ช่วยรักษา
ถัดแล้วให้เติมกันเข้ามา
มารับเอาเครื่องเครื่องสังเวย
เจ้าพระทูลกระหม่อมแก้วของลูกเหย
เติมไปบนพัดบนพัดเสาหลา
เป็นช่องดัดๆ ถัดกันลงมา
ผ้าขาวต่างพรหมเขาแต่เอาไว้ถ้า
เขาตกแต่งรับราชครูอยู่ถ้วนหน้า
เขาตั้งอยู่บนพัดถ้าพ่อพัด ญ ศาหลา
พร้อมไปแล้วทั้งพองไปทั่วลา
เขาตั้งหวายใยราชครูอยู่ถ้วนหน้
ของคาวของหวานมันมีอยู่นาๆ
เสร็จแล้วมามนต์มามนต์เอาน้ำให
จะได้รดลูกหญิงหรือลูกชาย
ได้ประปรายเย้าเย่ทั้งเคหา
ลูกจะงดเอาไว้มากล่าวฝ่ายเทวดา
จำเป็นให้ลูกร้องร้องเรียกหา
ทั้งสองฝ่ายย่านน้ำน้ำพระคงคา
ทั้งเตือนถ้ำลำเนาห้วยเหวย
ไหว้ทวดธาราประน้ำตก
ไหว้ทวดละลวยพ่อสวย
ไหว้ทวดสหมกอยู่ตกประไม้
ได้ยินเสียงลูกยาร้องประกาศ
กลับมาไหว้พระวิเศษพ่ออยู่นาแค
พ่อได้เป็นนายหมูนเฒ่านายหมูนแก่
สาระแทเบิกหน้ามาบายตา
ไหว้ตาหมอร่มอยู่ที่คลองรำรา

ตาหมอมรองปากคลองสมั่น
เขาหวางหรืออางทองวิ่ง
ร้องเชิญพ่อทองเอวบาง
พร้อมทั้งทวดลูกช้าง
ลูกน้อยกาศไปเสียให้หมดสิ้น
พ่อสำหมุดพ่ออยู่เขาอ้อย
มาไหว้เทวดาพ่อตาหมอช่อง
ตาหมอดำหรือตาหมอเจียง
พ่อเหอทรามปลอดลูกไม่ลอดไม่ข้าม
ลูกน้อยไหว้ไปมิให้ค้อม
เทวดาทุกละมอทุกเกาะทุกแหลม
อีกทั้งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในหล้า
สถานอยู่แต่สถาน
ลุดเทกันมาเสียให้หมดสิ้น
แลโด้แลโด้แลที่มา
แลดูหนูและสะล้าง
ผู้หญิงเขาว่าให้ขึ้นซ้าย
ทุกองค์พระเทวดา
ทุกสิ่งเขาแต่งเอาไว้พร้อมแล้ว
มารับเอาเครื่องสังเวย
พุทธัง ธรรมมัง สังฆัง เหอหุ้ม
พุทธัส ธรรมมัส สังฆัสบูชา
ลูกตามถวายพ่อทองขาวผอก
ธูปเทียนชวาลา
อีกทั้งครูหมอทั้งครูเทวดา
เอาหมากในยองรองเชี้ยน
พ่อเหอยกทูลขึ้นเหนือเกล้า
พระม่วงทองของดิฉันอา
พร้อมทั้งขุนโหรหรือว่ายาโหร
มาซบสันเบื้องซ้ายทั้งเบื้องขวา
เทวดาหินกลิ่งแม่น้ำฉา
วันนี้ลูกช้างขอเชิญมา
วันนี้ขอเชิญมา
กาศให้ได้ยินทวดควนบินลา
พ่อยอดสร้อยแบ่งองค์พ่อส่งแต่ญาณ
ลอยเสียแล้วให้ล่องเข้ามาหา
ทรามสเหียมเบิกหน้ามาบายตา
พร้อมทั้งทวดไทรงามให้ตามเขามา
เอนพร้อมทั้งทวดอุเชนที่เขาเทียมป่า
มานั่งยิ้มแย้มแหลมหยองตา
ลุกเทกันมาให้หมดสิ้น
อยู่ไกลลูกนั่งหารือไปให้ได้ยิน
ข้างในเทียงละวันวันนี้
โหมโหมโหมเท้าเทวา
เทวดาทรงช้างลังบ้างกะทรงม้า
ยังเล่าผู้ชายขึ้นข้างฝ่ายขวา
พ่อมารับเอาเครื่องเครื่องเสวย
เจ้าพระทูลกระหม่อมแก้วของลูก
ข้างในเที่ยงละวันวันนี้หนา
ชุมชุมครูหมอทั้งเทวดา
ธูปเทียนชวาลาบูชา
พร้อมไปแล้วข้าวตอกทั้งดอก
บูชาถวายข้างในเที่ยงละวันวันนี้หนา
ลูกเข้ามากราบบาทใต้ฝ่าละออง
พร้อมไปแล้วธูปเทียนธูปเทียนชวาลา
ข้าพเจ้ายกทูลยกทูลเหนือเกศา
พ่อมารับเบี้ยตาเบี้ยตาลูกหลานไว
ท่านจึงได้โยนได้โยนสิ่งพรให้

ได้รับเนื้ยตราของลูกหลานไว้ ในใช้ละวันละวันวันนี้หน้า
รัศมีของพระเจ้าขอให้รุ่งเรืองราว เรืองราวดิ่งดิ่งแสงพระน้องเหอสิทธี
สะวะหะขอให้พระสิทธี สิทธีสะวะโหม
รัศมีนี้ของพระเจ้าขอให้รุ่งเรืองราว เรืองราวดั้งแสงโคม
เมื่อเข้าถวายโฉมขอให้ปะติโลม ติโลมเล่าแหละหนา
ยังช้างขอให้เติมช้าง เขาว่ายังม้าขอให้เติมม้า
พ่อเหอเติมคนเติมข้า นับได้สี่ร้อยสี่ร้อยหรือห้าร้อย
แลโหรเติมข้านี้และสาวๆ หรือว่าป่าวๆ ป่าวๆ และน้อยๆ
พ่อเหอสี่ร้อยหรือว่าห้าร้อย ขอให้มานี่พัดนั่งพัดและนั่งวี
น้องเหอพัดโบกตาหมอน ยังเหล้าพวกพวกกะบุหรี่
น้องเหอพัดโมกนี้และหลังวี ขอให้นะวีซ้ายวีซ้ายและวีขวา
เชิญต้าน้องเชิญฟัง ให้ร้อยชิงใจศรัทธา
ใจดีของข้าอา ปูผ้ามารับเอาพรไว้
ปูผ้ามารับพร ให้ต่ออ่อนเสมือนได้
ปูผ้ามารับเอาพรไว้ ขอให้สิทธีสะวะหะ
รัศมีของพระเจ้า ให้รุ่งเรืองราวเหมือนแสงพระ
สิทธีสะวะหะ ขอให้สิทธีสะวะโหม
รัศมีของพระเจ้า ให้รุ่งเรืองราวดังแสงโคม
นางฟ้าถวายโฉม ให้ปะจิโลมเล่าและหนา
นางนกกระจอก มันบิกออกจากชายคา
ทำปีกวาวา หมายว่าจะข้ามสาคร
แต่บินไปไม่ได้ เพราะปีกหางของนางยังอ่อน
บินข้ามสาคร ปีกอ่อนอ่อนร่อนลงมา

บทส่งครู

มันเย็นมาแล้วชะมองเอย ใบไม้มันเหวามันเหวาไปทั้งป่า
มันเย็นแล้วเวลา ป่านี้โนราโนราจะลาโรง
ไม่อาจจะบ้านี้ไปตามน้อง เหมือนกับเจ้าพรายทองพรายทอง
ท่องเที่ยว ตามโขลง

น้องเหอฉันไปกะไม่ลืมโรง
ตรัสว่ายามเย็น
น้องเหอทำงานไม่เป็น
ไม่คิดนี้กันว่าโลก
พี่จะอย่าจะร้างนางเสีย
ตรัสว่ายามเย็น
เกณฑ์ชะตาพี่อาภัพ
ภายนอกของเจ้าสดใส
ปลูกรักเอาไว้กะไม่ได้ชม
ตรัสว่ายามเย็น
พี่พายเรืออย่าให้ถูกคลื่น
มือขวาของพี่อุ้มเจ้า
พี่พายหัวเรือให้เข้าบาง
ตรัสว่าค่อยโย
นาวาจะพรากออกจะโอ
พี่ไปไม่นานนัก
กลั้นน้ำตาไว้
ตรัสว่าค่อยโย
กานดาอย่าอาวร
รักน้องรักพี่
รักแรมแก้มเตย
ตรัสว่าค่อยโย
กานดาตาเพรา
รักน้องรักพี่
รักแรมแก้มเตย
ว่าร้องส่ง
แต่เช้าเชิญมา
พ่อไปข้างหน้าขอใหม่มีลาภ

โขลงไปไม่ลืมไม่ลืมน้องหนา
เราจะเล่นแต่เพลงเพลงยามเย็น
นี่จะอย่าจะร้างกับน้องเสีย
ไม่โผกไม่ผันกันว่าเมีย
เพราะว่าเมียขี้คร้านการงานเหย
เราจะเล่นสุมทุมผุมดอกจับ
ปลูกรักเอาไว้ไม่ได้ชม
ยังเล่าภายในมันขืนขม
สมภารมันยังน้อยแต่ก่อนเอย
เราจะเล่นแต่เพลงแต่เพลงละครเหอ
คลื่นเหอจะโยนจะโยนเอาหาง ๆ
มือซ้ายใช้น้าวใช้น้าวเอาเทียม
พี่กลัวน้องจะเมาจะเมาแต่คลื่น
ยามปา ฉั้นนี้คอยโย
แม่งโผ้มาพรากจอกอก
อยู่หลังน้องรักอย่าร้องไห
ถ้าชายเดิดหนาอย่าได้อาวร
นางโอคะแซงทั้งสามตอน
พี่ปลูกรักเอาไว้มิได้เชย
สิ้นแล้วเพียงนี้หรือว่ายังเหลย
ไม่เคยเหลยหนาเจ้าตราเพรา
นางโอคะแซงทั้งหกเสา
ปลูกรักเอาไว้ไม่ได้เชย
สิ้นแล้วเพียงนี้หรือว่ายังเหลย
ไม่เคยจำเคยเสียแล้วและน้องหนาตรัส
ถ้วนทุกองค์พระเทวดา
ถึงเวลาส่งให้พ่อไป
ลูกอยู่ข้างหลังขอให้มีชัย

ลูกน้อยจะส่งให้พ่อไป พ่อไปตามทางที่พ่อมา
ไหนเว้อไหนเว้อ ไหนละนายหมุนซ้ายนายหมุนขวา
นายช้างขอให้แต่งช้าง ยังเล่านายม้าขอให้แต่งม้า
หาบหมอนหาบคอนผ้า พาเจ้าพานายของสู่ไป
พ่อไปข้างหน้าขอให้มีลาภ ลูกอยู่ข้างหลังขอให้มีชัย
ไหนเว้อไหนเหวอ ไหนนายธนูหางไกร
ลูกน้อยจะส่งให้พ่อไป สิงได้เหี้ยมทางสองแพร่ง
เทวดาฝ่ายไทยขอให้ไปไทย เทวดาฝ่ายแขกขอให้ไปแขก
พ่อทรงรูปโอ ส่งได้เทียมไปทางแยก
ถึงทางสองแพรก แยกเถิดพระเทวดา
งามน้อยร้อยชั่ง พ่ออย่าทวนหลังพ่ออย่าทวนหน้าลูก
น้อยร้องส่งเท้าเทวา ราชครูของข้าพ่ออยู่เพิ่งไป
ครูหมอสำหรับเรือน อย่าสะดุ้งเทือนไปข้างไหน
ราชครูของข้าอย่าพึ่งไป มาโปรดใยเหนือเกล้า...รักเหอเหนือเกษา

บทไหว้บุญคุณครู

(เพลงหน้าแตระ สรรเสริญครูบิดา มารดา)

ไหว้บุญคุณครูของลูกเสียแล้ว ไหว้บุญคุณครูแก้วคุณครูสอน
ไหว้บุญคุณท่านอาจารย์เสียก่อน ท่านได้สั่งสอนข้าพเจ้ามา
ไหว้คุณอาจารย์คุณท่านเสร็จสรรพ กลายกลับไปไหว้พระบิดา
พ่อทำไร่ไถนาเที่ยวค้าเที่ยวขาย อุดส่าพากายลูกชายมา
ถึงจะเป็นจะตายคุณพ่อไม่ว่า เศษษาเวทนาบิดาเหย
เวลาค่ำหลบเข้าไปพบกับเจ้า อุ้มชูลูกเต้าเข้าชมเชย
เศษเวทนาบิดาเหอ กว่าลูกจะรอดเป็นตัวมา
ไหว้บิดาอาจารย์คุณท่านเสร็จสรรพ กลายกลับไปไหว้พระมารดา
คุณแม่ขาเหยได้เลี้ยงลูกมา แม่พิทักษ์รักษาได้รอดตัว
เลี้ยงลูกแต่น้อยดมเท้าว่าใหญ่ น้ำใจแม่ไม่มีให้ลูกได้ชั่ว
หว่างลูกจะรอดขึ้นมาเป็นตัว พระแม่ยอหัวตัวแม่ไผ่ผอม

แม่หลับตาง่วงนอนคู้ก่อนจะรุ่ง กลัวริ้นกลัวยุงจะไต่ตอม
กลางคืนแม่อุ้มเอาไว้ถนอม ค่ำเช้าแม่กล่อมให้ลูกหลับ
ผูกเปลเวช้าแม่เอาผ้ามาวาง กลัวละอองผองผงจะลงทับ
ยามรุ่งแม่นอนไม่หอนได้หลับ ปรับหูดูฟังเสียงลูกร้อง
ยามเมื่อพระแม่แม่เหอเสวยข้าว แม่เจ้าไม่ได้ทันได้อิ่มท้อง

(เพลงทับ)

ได้ยินเสียงลูกเตินสะอื้นร้อง ละวายขวัญแม่เหอแม่ย่องเหอมองเข้า
มามาถึงประกิ่นประคองยก แม่กลัวลูกจะตกตกแม่เหอจากเปล
ผ้าคุณท่านมากล้นพันมือซ้ายอุ้มไว้แม่ไม่ละวาง มือขวาแม่คว้าหาข้าวปลา คนรนา
เราท่านเกิดมาอย่าดูเพา ยามลูกตัวร้อนแม่นอนไม่ได้
มารดาร้องไห้นั่งซุกเซา ใครผู้รู้ยามเที่ยวถามเขา
นั่งซุกเซาทุกเรือนไป่ กราบเรียนท่านผู้รู้ยาม
ลูกข้าพิสดารร้อนเหมือนไฟ กราบเรียนท่านผู้รู้ยาม
ช่วยดูยามให้ แลมือฉันไหว้ได้เมตตา
ท่านผู้ดูยามบอกไปตามรู้ ต้องเจ้าที่ผีครูเจ้าน้องหนา
เชิญกลับไปเรือนเถิดหลานอา บนครูหมอโนราเข้าด้วยกัน
รักข้าข้าเอยมารดาครันได้ฟังหมอว่า รีบมาผันแม่มาพลัน
เพราะใจรักลูกจิตผูกพันธ์ เสร็จแล้วเท่านั้นรับผันมา

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลแบบไม่เป็นทางการ

แบบสัมภาษณ์ผู้แสดงมโนราห์

ชื่อ……นามสกุล……อายุ……..ปี

เกิดวันที่……เดือน……...พ.ศ……

จบการศึกษา……จาก……..

ที่อยู่ปัจจุบัน…….....

สถานภาพ โสด / สมรส

สามี / ภรรยา ชื่อ……นามสกุล……..อายุ……...ปี

จำนวนบุตร……คน

1……

2……

3……

4……

ประกอบอาชีพ……..……

เริ่มเรียนการแสดงมโนราห์เมื่อ……..

สาเหตุที่ต้องเรียนการแสดงมโนราห์…….

เรียนการแสดงมโนราห์กับ……

รูปแบบลักษณะของการเรียนการสอน……....

เข้าพิธีผูกผ้าใหญ่เมื่อ……

ผู้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ให้คือ……

ผลงานด้านการแสดงมโนราห์……...

โอกาสในการแสดง……

ช่วงเวลาในการรับงานแสดง…….……

ขนบธรรมเนียมในการรับงาน……

การเดินโรง……

ค่าตอบแทนในการแสดงในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ เป็นเงินจำนวน…….บาท

ค่าตอบแทนในการแสดงในพิธีกรรมโนราโรงครูเล็กหรือโนราค้ำครู เป็นเงินจำนวน…….บาท

ค่าตอบแทนในการแสดงในพิธีกรรมโนราแก้เหมรฺยหรือโรงเหมรฺย เป็นเงินจำนวน…….บาท

ข้อมูลอื่นๆ……..

แบบสัมภาษณ์นักดนตรีในคณะมโนราห์

ชื่อ…….นามสกุล……อายุ……..ปี

เกิดวันที่……เดือน……...พ.ศ. ……

จบการศึกษา……จาก……..

ที่อยู่ปัจจุบัน…….....

สถานภาพ โสด / สมรส

สามี / ภรรยา ชื่อ……นามสกุล……..อายุ……..ปี

จำนวนบุตร……คน

1……..……

2……..……

3……..……

4……..……

ประกอบอาชีพ……..……

เริ่มเรียนการแสดงดนตรีมโนราห์เมื่อ……..

สาเหตุที่เรียน…….

เรียนการแสดงดนตรีมโนราห์กับ……..

รูปแบบลักษณะของการเรียนการสอน……..

ผลงานด้านการแสดงดนตรีมโนราห์…….

โอกาสในการแสดง…….

ช่วงเวลาในการรับงานแสดง…….

ขนบธรรมเนียมในการรับงาน……

การเดินโรง…….

ค่าตอบแทนในการแสดงในพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ เป็นเงินจำนวน…….บาท

ค่าตอบแทนในการแสดงในพิธีกรรมโนราโรงครูเล็กหรือโนราค้ำครู เป็นเงินจำนวน…….บาท

ค่าตอบแทนในการแสดงในพิธีกรรมโนราแก้เหมรฺยหรือโรงเหมรฺย เป็นเงินจำนวน…….บาท

ข้อมูลอื่นๆ……..

ภาคผนวก ค

ประมวลภาพ

ประมวลภาพ

บรรยากาศในการรำโนราแทงเข้ เมื่อราว 20 กว่าปีที่แล้ว

หิ้งครูหมอโนรา ณ บ้านของมโนราห์น้อมชัยมงคล

ภาพบรรยากาศในการฝึกซ้อมรำของมโนราห์เด็ก ในคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์

ภาพบรรยากาศพิธีกรรมผูกผ้าปล่อย ซึ่งผู้วิจัยได้ร่วมแสดงมโนราห์ด้วย เพื่อเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กับคณะมโนราห์น้อมสณชัยจุลีศิลป์ เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยไปร่วมงานศพของบุคคลข้อมูลคนสำคัญคือ คุณยายเลี่ยน ชูประสิทธิ์ ซึ่งได้ถึงแก่กรรมขณะที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวโสวภา สงขาว
วันเดือนปีเกิด	9 มกราคม 2524
สถานที่เกิด	บ้านแหลมโตนด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	20/1 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2537	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนบ้านขอนหาด หมู่ที่ 1 ตำบลขอนหาด อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ.2551	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง
พ.ศ.2555	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาดนตรีสากล จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
พ.ศ.2558	ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร